

Årsrapport 2012

Fylkesmannen i Østfold

Innhold

Kapittel 1 - Om embetet	Side 4
Kapittel 2 - Sentrale politiske føringer	Side 11
Kapittel 3 - Resultatområder	Side 23
Kongehuset	Side 23
Miljøverndepartementet	Side 23
Landbruks- og matdepartementet	Side 30
Kunnskapsdepartementet	Side 44
Statens Helsetilsyn	Side 68
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	Side 72
Justis- og beredskapsdepartementet	Side 77
Kommunal- og regionaldepartementet	Side 80
Arbeidsdepartementet	Side 86
Helse- og omsorgsdepartementet	Side 89
Samferdselsdepartementet	Side 103
Utenriksdepartementet	Side 104
Kulturdepartementet	Side 104
Fomyings-, administrasjons- og kirkedepartementet	Side 104
Andre	Side 109
Endringer i årsrapporten	Side 111

Embete:

Innledning til årsrapport 2012

Fylkesmannen i Østfold har åpenhet, troverdighet og kompetanse som sentrale verdier for løsning av oppdrag. I 2012 har følgende områder vært prioritert på tvers av avdelingene:

- Rettssikkerhet
- Samordnet planarbeid
- Informasjons- og kunnskapsdeling.

Embetets måloppnåelse vurderes hvert tertial og i denne sammenheng gis en statusbeskrivelse og risikovurdering av resultatområdene. De aller fleste resultatkravene er løst i henhold til oppdraget. Som følge av at tildelte budsjettmidler på flere områder ikke står i forhold til embetsoppdraget, har embetet også i 2012 funnet det nødvendig å nedprioritere oppgaver. Dette er varslet oppdragsgiver ved særskilte brev og er også nærmere kommentert i rapportens kap 1.1.2. og kap 3. Planlegging og iverksetting av forebyggende og avbøtende tiltak gjøres i forbindelse med tertialvis rapportering og forankres i ledergruppa.

Fylkesmannens autoritet og omdømme er basert på integritet, kvalitativ og effektiv saksbehandling. For å gjennomføre departementenes mange oppdrag er Fylkesmannen avhengig av faglig tyngde, effektive interne prosesser og tett oppfølging av saksområder.

Misforhold mellom ressurser og oppgaver er uforandret og gir en presset arbeidssituasjon. Fylkesmannen finner det påkrevet å øke det økonomiske handlingsrommet, og har derfor innført tre måneders vakanse ved permisjoner og nytilsetninger. Det er også besluttet å redusere antall stillinger for å kunne oppretthold et konkurransedyktig lønnsnivå. Dette forutsetter en bevisst prioritering der lovpålagte-/rettighetssaker vektlegges og der oppgaver som ikke er lovpålagte/mindre viktige, ikke gjennomføres. Vi finner at en slik prosess er i tråd med tildelingsbrevet for 2012 og 2013, men ser behov for at prosessen skal skje i dialog med FAD og respektive oppdragsdepartement.

Moss, 28.2.2013

Anne Enger

Trond Rønningen
assisterende fylkesmann

Kapittel 1 - Om embetet

1.1 Tilstanden i embetet og fylket generelt

1.1.1 Tilstanden i fylket

Befolkningsutviklingen

Folketallet i Østfold er 282.135 ved utgangen av 2012. Det er en befolkningstilvekst på 3.783 personer i løpet av året. Tilflytting til Østfold er viktigste årsak til befolkningsveksten etter 1980. Befolkningsveksten er på landsgjennomsnittet med ca 10 % de siste ti år, og de siste 5 år med 6 %, mest i små kommuner som Våler, Hvaler, Spydeberg og dernest i bykommune Moss, Eidsberg og Halden.

Befolkningens alderssammensetning i Østfold ligger nær opp til gjennomsnittet for landet, og det er netto innflytting i alle aldersgrupper bortsett fra 16-29 år. Andelen barn 0-5 år er 0,6 %-poeng under landsgjennomsnittet og gruppene 6-12, 13-15, og 16-19 år er identiske med landsgjennomsnittet. Aldersgruppen 20-66 år og gruppen over 67 år er henholdsvis 1,2 %-poeng over og 0,7 %-poeng under landsgjennomsnittet. Østfold drar fordel av en stor andel i arbeidsfør alder og færre pensjonister. Forventet levealder for menn i Østfold er nå 79 år og for kvinner 83.5 år.

Bolig, arbeids- og næringsliv

Østfold hadde 133.100 sysselsatte i 2011. Dette er en økning på 1,2 % fra året før. Østfolds andel av arbeidsplasser i landet har gått ned fra 5,1 % i 1986 til 4,7 % i dag. Arbeidsledigheten er 3,2 % og det er nest høyest av landets fylker. Landsgjennomsnittet var på 2,4 %. Ledigheten varierer mellom regionene i fylket. De store byene Halden, Moss, Fredrikstad og Sarpsborg har størst ledighet med hhv 3,8 %, 3,7 %, 3,4 % og 2,8 %.

Østfold har 25.580 bedrifter i alt. Den typiske Østfoldbedriften er enkeltmannsforetak eller småbedrift med 1-4 ansatte. Disse utgjør ca 21.000. Vi har 138 større bedrifter med 100 ansatte og over. Typiske næringer, er landbruk og tjenester tilknyttet jordbruk, skogbruk, jakt og viltstell, omsetning og drift av fast eiendom, bygge- og anleggsvirksomhet, detalj- og engroshandel og servicenæringer. Østfold har en stor andel arbeidsplasser i det offentlige.

Utfordringen er at lavt utdanningsnivå og underskudd på kunnskapsarbeidsplasser bidrar til Østfolds posisjon som areal- og arbeidsintensiv industriregion.

Lønnsnivået i Østfold er bare 80 % av landsgjennomsnittet. Østfolds andel av nasjonal verdiskapning er fallende. Det er stort fall i industrisyssetningen de siste årene.

Utdannings situasjonen, kompetanse

Utdanningsnivået i Østfold er lavere enn landsgjennomsnittet. Dette gjelder både kortere og lengre høyere utdanning, og en svært liten del har utdanning på masternivå eller høyere.

Andelen kvinner og menn med **mer enn 4 års høyere utdanning fra høyskole eller universitet**, er blant de laveste i landet. Ser en utviklingen over tid, har forskjellen snarere økt enn blitt redusert. Andelen kvinner med mer enn 4 års høyere utdanning er på landsbasis og i Østfold lavere enn andelen menn. På landsbasis har andelen kvinner økt i forhold til menn, men denne tendensen er ikke like klar for Østfold.

Ser vi på andelen kvinner og menn med **kortere utdanning enn 4 år fra høyskole og universitet**, ligger også Østfold blant de laveste i landet. I Østfold har andelen kvinner med mindre enn 4 års høyere utdanning "passert" mennene i løpet av de siste 4 årene.

Det arbeides derimot godt og bredt på flere områder for å møte utfordringene i fylket som helhet.

Kunnskapssenteret Inspira i Sarpsborg har vært et stort og betydningsfullt løft for hele Østfold. 2012 var første ordinære driftsår, og senteret hadde godt over 100.000 besøkende. Senteret ble i 2012 også tildelt flere priser for både innhold (nasjonalt) og arkitektur (internasjonalt). Målet er at senteret skal bli et kraftsenter for ulik kompetansebygging i fylket fra barnehage til høyskole.

Fylkeskommunen nedsatte for 4 år siden "**Kompetanseoffensiven i Østfold**". Styret er sammensatt av sentrale

aktører som bl.a. NHO, FM, Forskningsrådet, Innovasjon Norge, LO, HiØ, politisk ledelse i regionrådene og fylkeskommunen. Styret innstiller støtte til prosjekter som kan skape innovasjon, utvikling, gründere og nye arbeidsplasser.

Realfagssatsing i regionen (RIR). Som et ledd i kompetanseoffensivens arbeid ble det nedsatt et eget styre for å styrke satsingen for realfag i regionen (RiR). Denne satsingen står nå på egne ben og har eget styre med ledere fra bl.a. næringsliv (Borregaard industrier), HiØ, FM, ØFK, Vgo og kommunene.

Det arbeides med en egen satsing på en **helhetlig plan for kompetanseutvikling i Østfold** i samarbeid mellom fylkeskommunen og alle fylkets kommuner - Regional plan for kompetanse i Østfold. Se neste punkt.

Regional plan

Hovedsatsingen i vedtatt regional planstrategi er gjennomføring av regional kompetanseplan. En ny kompetanseplan sammen med regional plan for folkehelse i Østfold og fylkesdelplan for barn og unge vil sammen utgjøre et bredt, strategisk grunnlag for temaene oppvekst, levekår og folkehelse.

Kommuneøkonomi

Regnskapstallene for 2011 viste en klar svekking av resultatene i kommunene i Østfold sammenlignet med året før. Samlet for kommunene i fylket er netto driftresultat svakest av fylkene. Bare 2 av kommunene oppnådde netto driftsresultat over det anbefalte minimumsnivået på 3 % av sum driftsinntekter. Regnskapstallene viser at hovedårsaken til forverringen i 2011 er knyttet til driften, men kommunenes netto finanskostnader har også økt fra 2010 til 2011.

Data, som er gjengitt i kommuneproposisjonen for 2013, viser at det er en sammenheng mellom inntektsnivå og svake resultater. Kommunene i Østfold har samlet sett lavest utgiftskorrigerte frie inntekter av fylkene. Det gir samtidig grunn til bekymring at kommunene i Østfold har vesentlig lavere reserver i form av disposisjonsfond enn gjennomsnittet i landet. De foreløpige anslagene for 2012 tyder på at de fleste kommunene oppnår en svak bedring av resultatene i 2012, men alt tyder på at kommunene drar med seg betydelige utfordringer inn i 2013. Gjelda økte mer enn landssnittet, og ved utgangen av 2011 er gjelda samlet i fylkets kommuner høyere enn landssnittet.

Østfold har i alle årene fra 2000, da ordningen kom, hatt kommuner i ROBEK-registret. På det meste var seks kommuner registrert i 2005 og for tiden er tre kommuner registrert i registeret. I løpet av 2012 har antallet kommuner i registret i Østfold økt fra 2 til 3 etter at Halden ble innmeldt i august. Flere kommuner står i fare for å bli innmeldt i registret på grunn av ubalanse i driften og lite reserver til å håndtere negative økonomiske overraskelser.

Plan og miljø

Samordnet formidling av nasjonal politikk overfor fylkeskommunen og kommunene i deres arbeid med planstrategien, har vært en av embetets hovedprioriteringer i 2012. Dette er ivarettatt gjennom saksbehandlingen, kommunemøter og samlinger. Folkehelseloven og naturmangfoldloven er viktige tema. Gjennom hele 2012 er det arbeidet med prosessene knyttet til planstrategier og samordning av arbeidet på regionalt nivå.

Samtidig er det under utarbeidelse planer for flere store arealkrevende tiltak, blant annet vindkraftverk og hovedlinjer for kraftoverføring. I tillegg kommer store samferdselsprosjekter som parseller av E18, riksvei 19 og fergeforbindelsen, intercitytriangelet og stasjonsutbygging, og regional transportplan. Dette er saker/prosesser som Fylkesmannen i større grad enn før har engasjert seg i, og som fortsatt pågår. Arbeid med konsekvensutredninger og oppfølging av planarbeid, som ikke er konkretiserte arealplaner, er ofte tidkrevende.

Strandsonepolitikken ivaretas gjennom ordinære plansaker, samt i uttalelser til mange dispensasjonssaker. Alle kommuner med kystlinje har nyere arealdeler til kommuneplanen hvor bygging i kystsonen er planmessig vurdert, men antallet dispensasjoner for mindre tiltak på eksisterende eiendommer har ikke gått merkbart ned. Dette betyr at kystkommunene ikke har endret praksis som følge av nye lovbestemmelser (pbl) eller planmessige avklaringer så langt.

Det ble vedtatt 12 kommuneplaner (med arealdel) i løpet av 2011, de fire største byene inkludert. Fire kommuner har fortsatt planer fra før 2009, dvs laget etter gammel lov. Antall reguleringsplaner til uttalelse og antall dispensasjonssaker har vært stabilt. Presset på dyrka mark er fortsatt høyt og jordvernspørsmål er ofte på dagsorden. Omdisponeringen over en tiårsperiode er ca 800 da / år, dvs. fortsatt et høyt tall. Årsaken er at mange

gamle byggeområder i tidligere kommuneplaner reguleres og bygges ut etter som presset på boligmarkedet vokser. Fylkesmannen avgir uttalelse til alle saker innenfor de frister som settes ved oversendelse fra kommunene.

Arbeidet med frivillig vern av skog er videreført, og i 2012 har et større antall områder vært gjennom ulike stadier av prosess fram mot vernevedtak. Det har pågått arbeid med flere forvaltningsplaner for verneområder, hvorav forvaltningsplanen for Kurefjorden naturreservat er ferdigstilt. Lokal forvaltning av Ytre Hvaler nasjonalpark er godt etablert, og Fylkesmannen har i 2012 påklaget kun ett vedtak fattet av nasjonalparkstyret.

Fylkesmannen har ansvaret for forvaltningen av laks i fylkets 4 lakseførende elver; Glomma, Ågårdelva, Enningdalselva og Tista. I Enningdalselva, som har status som nasjonalt laksevasdrag, er status for laksen god, mens det i Glomma og Ågårdelva er stor innblanding av oppdrettslaks. Det er registrert ca 45 sjøørretbekker i Østfold. Av de store rovdyra forekommer ulv og gaupe i Østfold. Forvaltning av truede arter skjer i henhold til vedtatte handlingsplaner og etter forskrifter for prioriterte arter. Slåttemark er en av de utvalgte naturtypene i Østfold, som forvaltes etter egen forskrift. Det har pågått arbeid med skjøtselsplaner og gjennomføring av slått for flere slåttemarker i fylket i 2012. For en annen utvalgt naturtype, hule og store eiker, har det pågått registreringsarbeid.

Nytt østfoldsykehus på Kalnes

I 2015 skal det nye østfoldsykehuset på Kalnes etter planen være i drift. All akuttvirksomhet innen somatikk vil samles her. Nytenking innen pasientbehandling, teknologi og organisering var viktige hensyn i beslutningen om å bygge nytt sykehus og primære hensyn i planprosessen. Sykehuset Østfold Moss skal utvikles til en enhet for utredninger, planlagt behandling og rehabilitering.

Nybygget på Kalnes blir på ca 82 500 kvm og dermed det største bygget i Østfold. Det blir kun en-sengsrom, og all øyeblikkelig hjelp for Østfolds befolkning samles her.

Samfunnssikkerhet og beredskap

Det arbeides systematisk for å videreutvikle oversikten over risiko og sårbarhet og ansvarsforhold før, under og etter uønskede hendelser. Men det er vanskelig å definere hva som er tilstrekkelig god oversikt. En viktig innfallsvinkel er Risiko- og sårbarhetsanalyse for Østfold og samarbeidet med Fylkesberedskapsrådets medlemmer og kommunene. Vi konstaterer at risikobildet er komplekst og krevende både hva angår naturhendelser, store ulykker og tilsiktede handlinger. Vi konstaterer også en bedre forståelse for samfunnets sårbarhet, men de økte ambisjonene for å styrke robustheten har ikke gitt seg utslag i økte ressurser til arbeidet regionalt eller lokalt.

Østfold har i liten grad hatt hendelser som har involvert Fylkesmannen i 2012. Fylkesmannen øvde sin beredskapsorganisasjon i en atomberedskapsøvelse i samarbeid med bl.a. Institutt for energiteknikk (IFE), Halden kommune og Østfold politidistrikt i november 2012. DSB hadde tilsyn med Fylkesmannens samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid høsten 2012.

Kommunene i Østfold har i 2012 jobbet for å møte sivilbeskyttelseslovens krav til kommunal beredskap, og Fylkesmannen har gjennomført tilsyn med oppfølgingen av bestemmelsen om helhetlige risiko- og sårbarhetsanalyser.

1.1.2 Tilstanden i embetet

Helhetlig, strategisk ledelse

Fylkesmannens visjon, verdier og rolleforståelse beskrives i embetets styringsdokumenter og har vært tema på embetets årlige fag- og velferdsdager for alle ansatte. I 2012 har det vært satt særlig fokus på "fylkesmannsrollen" med bakgrunn i FADs rolledokument. På den årlige ledersamlingen ble strategiske mål, utfordringer og prioriteringer drøftet og dette vil bli fulgt opp på fag- og velferdsdagene i 2013. Strategisk plan for 2009-2012 blir revidert i 2013.

Gjennom en toårig handlingsplan "Data og tele 2013+" gjennomføres utvikling av IKT-systemer, sikkerhetspolicy og verktøyløsninger for medarbeiderne. Gjennom et introduksjonsprogram for nytilsatte og medarbeidersamtaler planlegges individuell kompetanseutvikling. Det tas sikte på en felles kompetanseplan.

Prosjekt Fylkesmannens arvesølv 2011-2013 er et tiltak for bedre læring og erfaringsutveksling. Videre er informasjon og kunnskapsdeling ett av tre prioriterte innsatsområder i overordnet virksomhetsplan. Medarbeiderundersøkelsen 2012 er fulgt opp med handlingsplaner for alle avdelinger.

Risikovurderinger og evalueringer generelt

Fylkesmannen har retningslinjer for risikostyring. Disse ble overlevert Riksrevisjonen i møte 11.12.12. Retningslinjene er basert på FADs og DFØs anbefalinger og ligger til grunn for risikostyring av virksomheten, jf. brev fra FAD 12.12.2012. Risikovurdering og -styring vil inngå i det ordinære rapporteringssystemet.

Det administrative området: Fylkesmannen har i 2012 hatt god tilgang på kvalifiserte søkere til stillinger, og turnover på 3 % har ikke medført vesentlige problemer. Unntaket kan være noen spesialstillinger. For å beholde dyktige medarbeidere har Fylkesmannen besluttet å redusere antall årsverk på lengre sikt, for å bli mer konkurransedyktig på lønn. Konsekvensene vil bli vurdert. Sykefraværet er litt mindre enn gjennomsnittet i statlig og offentlig forvaltning og vi anser situasjonen normal for tiden. Arbeidet med forebygging og oppfølging av sykefravær, pågår kontinuerlig.

Risiko for misligheter: Som departementet forutsetter, legges statens generelle etiske retningslinjer til grunn i alle ledd i virksomheten. I tillegg har Fylkesmannen egne retningslinjer.

Status og risikovurdering av Fylkesmannens virksomhet i 2012

Ledergruppen gjennomgår status og risiko for alle resultatområder hvert tertial. Ved utgangen av 2012 var bildet at de aller fleste resultatkravene er løst tilfredsstillende, men ledermøtet bemerker:

1. For Administrativ stab på resultatområdene arkiv, økonomi og drift, IKT og administrative fokusområder - er det god resultatoppgjør for 2012 men risikovurdering ”gul” for 2013 - dvs. moderate konsekvenser av at oppdraget ikke kan bli løst fullt ut tilfredsstillende. Risikonivået skyldes vedtatt reduksjon i ressurs/årsverk i 2013. Forebyggende tiltak er under planlegging.
2. Helse- og sosialområdet: Vi har tidligere varslet om at knappe ressurser og nødvendig prioritering medfører mangelfull måloppnåelse på flere resultatområder i HOD og BLD oppdrag, og viser til orientering til oppdragsgivere i brev av 05.06.2012. På enkelte områder har vi likevel oppnådd bedre resultater enn forventet. Etter betydelig ekstra innsats er vi på saksfeltet førerkort innenfor saksbehandlingsfrist ved årsskiftet. Videre har vi gjennomført opplæring i nye helselover i langt større omfang enn planlagt ved begynnelsen av året. Vi har også i 2012 prioritert pådriveroppgaver, særlig i NAV-reformen. Imidlertid har vi ikke oppnådd volumkravet fra Statens helsetilsyn på planlagt tilsyn, og er fortsatt ikke innenfor kravet til saksbehandlingstid i tilsyns- og rettighetsklager på helse- og omsorgsområdet. Vi har oppnådd volumkrav på individtilsyn i barnevernet, men ikke på systemrevisjoner med institusjonseier. Landsomfattende tilsyn med kommunalt barnevern er gjennomført etter fastsatt volumkrav.
3. Samfunnsikkerhet og beredskap og kommuneøkonomi: Risikoen for mangler i måloppnåelsen vurderes som moderat. Det er behov for mer ressurser hvis oppdraget skal løses fullt ut.
4. Utdanningsområdet: Til tilsynsoppgaver og for å ivareta rettssikkerheten ved klagebehandlingstiden er det behov for klare prioriteringer, men også flere ressurser. Konsekvensene vurderes å være moderate.

Blant annet på bakgrunn av risikovurderingen drøftes tiltak for å møte utfordringene i virksomhetsplanleggingen for 2013.

Fylkesmannens forberedelser til de nye oppgavene i tilknytning til vergemålsreformen er i rute. Personell- og kontorplassituasjonen er avklart.

1.2 Ressursbruk og andre økonomiske forhold

Ved å sammenholde årsrapportens innleste tall fra DFØ med egne rapporter fra Agresso, finner vi at det er relativt godt samsvar med bare mindre avvik. Men analysen har avdekket at kr 929 380 i lønn er ført på feil kap/post (kap 451002 - skulle vært 451001). Dette har medført at ressurser til LMD-området over kap 1510 er kr 929 380 for lite. Vi har foretatt manuell korrigerings og ført hele differansen på resultatområde 22 Klima- og miljøtiltak i landbruket. Etter dette er sum ressurser til LMD-området 8,130 mill kroner og samlet sum til embetet 69,841 mill kroner. Korrigerte tall er lagt inn i tabellen under.

Samlet er Fylkesmannens ressurser i 2012 økt med 1,665 mill kroner sammenlignet med korrigeret årsrapport for 2011.

Tabellen nedenfor viser departementsområdenes relative andel av embetets ressurser over kap 1510 i 2012 sammenholdt med 2011.

Departementsområde	2012 kap 1510	2011 kap 1510
Miljøverndepartementet	12,6	12,3
Landbruks- og matdepartementet	11,6	12,1
Kunnskapsdepartementet	8,6	8,3
Barne-, likestillings- og inkluderingsdep.	4,6	4,0
Justis- og politidepartementet	3,6	3,8
Kommunal- og regionaldepartementet	5,8	6,7
Arbeidsdepartementet	0,5	0,9
Helse- og omsorgsdepartementet	15,2	13,8
Andre	37,4	38,1

Ressursene til de ulike departementsområdene over kapittel 1510 ble økt/ redusert i 2012 sammenholdt med 2011:

1. Helse- og sosialdepartementet, **opp 1,4 %-poeng**
2. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, **opp 0,7 %-poeng**
3. Miljøverndepartementet, **opp 0,4 %-poeng**
4. Kunnskapsdepartementet, **opp 0,3 %-poeng**
5. Justis- og beredskapsdepartementet, **ned 0,2 %-poeng**
6. Landbruksdepartementet, **ned 0,5 %-poeng**
7. Arbeidsdepartementet, **ned 0,5 %-poeng**
8. Andre, **ned 0,7 %-poeng**
9. Kommunal- og regionaldepartementet, **ned 0,9 %-poeng**

I denne rapporten omfatter innleste tall fra Agresso også lønnskostnader til eksterne finansiert over fagdepartementene kapitler. Honorarer og godtgjørelser til eksterne utgjør 6,758 mill kroner. I tillegg kommer arbeidsgiveravgift kr 0,820 mill kroner, samlet kr 7,579 mill kroner. Beløpet er fordelt slik:

- MD:..... kr 770.220 - mangfold og friluftsliv
- KD:..... kr 4.155.540 - eksamen og nasjonale prøver
- BLD:..... kr 43.360 - barnevern og integrering
- JD: ..... kr 140.140 - fri rettshjelp
- AD: ..... kr 14.520 - sosialtjeneste - rest
- HOD: ..... kr 2.423.450 - kontrollkommissjoner m.m.

Ressursfordelingen på departementsområder basert på innleste tall fra Agresso er:

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
Miljøverndepartementet	kr 8 813 005,00	kr 3 889 072,31
Landbruks- og matdepartementet	kr 8 129 858,49	kr 0,00
Kunnskapsdepartementet	kr 6 011 113,54	kr 4 845 968,51
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	kr 3 242 326,48	kr 322 782,13
Justis- og beredskapsdepartementet	kr 2 533 861,61	kr 404 663,18
Kommunal- og regionaldepartementet	kr 4 065 055,81	kr 643 314,10
Arbeidsdepartementet	kr 321 518,92	kr 1 417 027,38
Helse- og omsorgsdepartementet	kr 10 610 165,77	kr 3 892 425,88
Andre	kr 26 114 775,84	kr 0,00
Sum:	kr 69 841 681,00	kr 15 415 253,00

1.3 Andre forhold

IKT-arkitektur og informasjonssikkerhet

Det vises til særskilte rapport om embetets informasjonssikkerhetspolicy sendt FAD innen fristen 14. september 2012 og rapport om bruk av antall lisenser for året 2012 innen fristen 6. januar 2013.

Innkjøp og miljøledelse

Grunnlaget for embetets innkjøpspraksis er nedfelt i embetets anskaffelsesrutine og anskaffelsesstrategi. Ny anskaffelsesstrategi ble vedtatt i 2012. Den gjelder for perioden 2012 til 2014. Her er målsettinger og indikatorer fastsatt, samt at planlagte anskaffelser er beskrevet. Bruken av rammeavtaler er økende. I 2012 ble det bl.a. inngått ny hotellavtale (kurs/konferanser), ny avtale for bedriftshelsetjeneste og ny rammeavtale for kjøp av kontorrekvisita. Merzell KGV-løsning er tatt i bruk. Vi har en målsetting om at våre anskaffelser skal bidra til lavere miljøbelastning. Indikatorene vi kommer til å måle oss selv på, er antall fellesavtaler med klare miljøkrav og kompetansehevende tiltak med vekt på miljøaspektet.

Embetet har økt sin ressursbruk til anskaffelser. To medarbeidere har gjennomført flere kurs i løpet av 2012 og har deltatt på FADs økonomi- og innkjøpskonferanse. Handlingsplanen for miljø og samfunnsansvar i offentlige innkjøp er fulgt opp i forbindelse med utarbeidelse av anskaffelsesstrategien. Selve prosjektperioden ble avsluttet i 2012.

Inkluderende arbeidsliv

I 2012 hadde embetet et sykefravær på 4,4 % - legemeldt 2,6 % og egenmeldt 1,8 %. Fylkesmannens mål som er fastsatt som del av IA-avtalen, var å redusere sykefraværet fra 5,0 % i 2011 til 3,5 % pr 31.12.12. Vi nådde ikke målet. Embetet arbeider for å holde sykefraværet så lavt som mulig ved forebygging og oppfølging av ansatte ved sykefravær:

Alle ansatte har mulighet for å trene i arbeidstiden 1 time pr uke. BHT har bidratt med opplæring i bruk av treningsapparater. Vi gjennomfører vernerunder årlig. AKAN har vært tema i alle avdelinger og det er holdt IA-seminar for ledere, tillitsvalgte og verneombud, hvor psykisk helse har vært tema. Det skal gjennomføres to IA-møter pr år. I disse møtene vil arbeidsgiver, en hovedtillitsvalgt, hovedverneombudet, representant fra BHT og IA-rådgiver fra NAV arbeidslivssenter delta. Det gjennomføres årlige medarbeidersamtaler med alle ansatte.

Inkludering av personer med redusert funksjonsevne

Fylkesmannen i Østfold er opptatt av å beholde medarbeidere som varig eller midlertidig har fått sin arbeidsevne redusert. Den enkeltes arbeidssituasjon tilrettelegges så langt det er mulig. Gjennom utlysningstekstene oppfordres eksterne søkere med nedsatt funksjonsevne til å søke ledige stillinger i embetet, dersom de er kvalifisert. Embetet har som målsetting å ha minst 4 personer i IA-plass (arbeidstrening) pr år, og i 2012 ble dette målet nådd.

Livsfasepolitikk, herunder seniorpolitikk

Fylkesmannens livsfasepolitikk har som mål å ivareta ansattes behov, samt øke gjennomsnittlig avgangsalder. Virkemidlene er; Velferdspermisjoner, forskjøvet arbeidstid kveld/helger, muligheter for å trene i arbeidstiden, seniorekurs, medarbeidersamtaler og milepælssamtaler for ansatte over 60 år. Det er ikke fremforhandlet noen lokal særavtale i henhold til HTA pkt 5.9.1. b, for uttak av ekstra seniordager.

Kommunikasjonspolitikk, samisk språk og verktøy

Fylkesmannen i Østfold har i 2012 videreført klarspråkprosjektet og jobbet med å forbedre språket. Det ble i løpet av året utarbeidet en egen språkprofil og språkveileder for embetet. Språkveilederen inneholder retningslinjer for et klart, korrekt og brukertilpasset språk, eksempeltekster, samt sjekkliste for skriving. Språkprofilen, som er trykket i A5-format på 24 sider, er distribuert til alle ansatte gjennom lanseringsopplegg i avdeling.

Det er også jobbet med etablering av en ordning med «klarspråkambassadører» i alle embetets staber og fagavdelinger. Hensikten er å skape varige effekter av satsingen og videreføre klarspråkarbeidet i linjeorganisasjonen og det løpende arbeidet. Embetet mottok også støtte fra prosjektet Klarspråk i staten for å utvikle «ambassadørordningen» og opplæring av klarspråkambassadørene. Arkitekt AS har bistått i arbeidet med både språkprofil og opplæring.

Klarspråkarbeidet hos Fylkesmannen er et prioritert innsatsområde i kommunikasjonsstrategien og overordnet virksomhetsplan. Arbeidet har vært finansiert med prosjektmidler, egne midler og egeninnsats. Det er planlagt å evaluere effektene av klarspråkarbeidet i tråd med verktøyet som er utviklet av ideas2evidence på oppdrag fra FAD. Evalueringsrapport vil bli vedlagt projektrapporten til Difi og Språkrådet, som skal sendes i løpet av første kvartal 2013.

Fylkesmannen i Østfold har bidratt i portalprosjektet og arbeidet med å utvikle nye nettsider for fylkesmennene. Kommunikasjonsrådgiver har inngått i FADs styringsgruppe og ledet fylkesmennenes kommunikasjonsforum i 2012. I tillegg er det gjennomført et omfattende prosjekt med utvikling av våre nettsider, og det er gjennomført 16 kurs for opplæring av over 80 medarbeidere i bruk av det nye publiseringsystemet Episerver.

Arbeidet med samisk språk gjennom portalprosjektet innebærer at kjernetekster på embetets nettsider er tilgjengelig på både nordsamisk og sørsamisk.

Viderebruk av offentlige data

På område landbruk er det via Fylkesmannens nettside tilrettelagt linker til datamateriale fra Statens landbruksforvaltning. Arbeidet med løsninger for innsyn i kartdata pågår. For øvrig har Fylkesmannen et partnerskap med Østfold fylkeskommune om Østfold analyse som har som hovedoppgave å sammenstille og analysere data fra SSB og andre kilder, og som tilrettelegges for publisering på Fylkesmannens nettside.

Nettverk Østlandet 2012-2014, samarbeidskompetanse og medbestemmelse jf. HTA 5.6.1

Fylkesmannen i Østfold representert ved administrasjonsdirektør, har lederrollen i nettverksgruppen hvor Fylkesmannen i Telemark deltar i tillegg til hovedsammenslutningene. Gjennom det regionale nettverks- og partssamarbeidet for Telemark, Vestfold, Buskerud og Østfold gjennomføres opplærings- og utviklingstiltak overfor statlige virksomheter i samarbeidskompetanse og medbestemmelse. Oppdraget er forankret i den statlige Hovedtariffavtalens pkt 5.6.1 og Hovedavtalen. Målgruppen er statlige toppledere, enhetsledere, ledere med personalansvar, tillitsvalgte, verneombud og HR-personell.

Prosjekt Statens Hus 2013

Fylkesmannen inngikk medio september 2012 ny husleieavtale med Entra Eiendom AS gjeldende fra 15.08.2013 for 15 år. Statsbygg har vært rådgiver i prosessen. FAD godkjente avtalen før signering. Som en del av ny husleieavtale gjennomføres et ombyggingsprosjekt i perioden januar-august 2013. Fylkesmannen har behov for inntil 10 nye kontorer grunnet vergemålsreformen. Prosjektet gir oss en modernisering av fellesfunksjoner og forbedret møteromsstruktur samt økt arealeffektivitet. Ny teknologi tas i bruk. Alle avdelinger og staber får ny lokalisering i Statens Hus. Kantina moderniseres gjennom et spleiselag med Skatt øst. Vi har forventninger til positive effekter av prosjektet for ansatte, brukere og besøkende. Samtidig er prosjektet ressurskrevende å gjennomføre. Prosjektet finansieres gjennom økt husleie.

Oslofjord-GIS

Fylkesmannen i Østfold har i 2012 innledet et samarbeid med Fylkesmannen i Oslo og Akershus og Fylkesmannen i Vestfold om felles utvikling av geografisk informasjonssystem (GIS) i saksbehandlingen. Hensikten er i fellesskap å utvikle kartinnsyn for saksbehandlere internt. Arbeidet forsetter i 2013 og målsettingen er en langsiktig samarbeidsavtale om GIS.

Kapittel 2 - Sentrale politiske føringer

2.1 Generelle samordningsoppgaver. Fornyning av offentlig sektor

Styringsdialog og samordning

Statsetatsjefsmøtet er en viktig arena for helhetlig samordning av statlige styringssignaler. I 2012 ble møtet gjennomført den 18. oktober. Temaer på møtet var lokale tiltak i lys av 22. juli kommisjonens rapport, fremtids tanker for Rygge flystasjon innenfor paraplyen beredskap, veien videre for Høyskolen i Østfold etter beslutningen om å fortsette som selvstendig institusjon og samordning av statsetatenes innspill til fylkets planstrategi.

Fylkesmannens styringsdialog med kommunene ordnes slik:

1. En årlig kommunekonferanse for dialog med kommunenes politiske og administrative ledelse (ordfører og rådmann).
2. Ett møte for informasjon og drøfting av kommuneproposisjonen og ett for drøfting av statsbudsjettet.
3. Fylkesmannens møte med enkeltkommuner, normalt 6 pr år. Dette er planlagte møter med dokumentasjon, dialog og drøfting av spesielle utfordringer i den enkelte kommune. I 2012 besøkte Fylkesmannen: Våler, Hvaler, Moss, Askim, Eidsberg og Sarpsborg.
4. De enkelte fagområders særmøter med kommunene

Fylkesmannen utarbeider en vår- og høstutgave av Østfold-rapporten. Rapporten viser nøkkeltall for Østfoldkommunene og statens forventninger til kommunene. Embetet har ellers en samordningsgruppe hvor stedfortredere i alle avdelinger og flere fra samordningsstaben er med. Denne gruppen bidrar bl.a. i forberedelsen til kommunemøtene, ved fordeling av skjønnsmidler med mer.

En viktig samordningsoppgave er knyttet til plandelen i den nye plan- og bygningsloven. Alle kommuneplaner skal nå ha en samfunnsdel hvor kommunestyrets ønsker for utviklingen av lokalsamfunnet framgår. Denne er grunnlaget for kommunens forvaltning av sine arealer. Det skal tas klimahensyn og samfunnssikkerhet og sårbarhet skal vurderes. Gode planer krever kunnskap om prosesser og medvirkning og oversikt over levekårsdata og andre samfunnsforhold. Fylkesmannen har et tverrfaglig planlag for å bistå kommunene med dette og samordne de statlige forventningene. I samarbeid med fylkeskommunen gjennomføres opplæringstiltak og utvikles veiledere.

Fylkesmannen har fått en ny samordningsoppgave i plan- og bygningsloven, for de statlige etaters deltakelse i den regionale planleggingen. Vi arrangerte et bredt fellesmøte med fylkeskommunen og statsetatene hvor nasjonale forventninger i en regional kontekst ble drøftet. Vi hadde også et eget møte hvor vi drøftet de statlige etatenes uttalelser til regional planstrategi.

Vilkårene for å bygge i strandsonen strammes inn og bruk av dispensasjoner bør unngås. Fylkesmannen inviterer seg selv tidlig med i kommunale prosesser for å klargjøre hva som er innenfor de føringer som gis fra sentralt hold. Vi håper dette kan resultere i færre innsigelser og utsettelse av planvedtakene.

Samhandlingsreformen kan gi nye administrative konstruksjoner i kommunesamarbeidet, og vi ser en oppgave i å følge disse prosessene tett. Vi har også fått søknader om prosjektskjønnsmidler til dette.

Kommuneøkonomi

Fylkesmannen har i samarbeid med KS faste årlige informasjonsmøter om kommuneproposisjonen og statsbudsjettet. Vi bruker Fylkesmannens nettside som informasjonskanal. I Østfoldrapporten som publiseres i to årlige utgaver, formidler vi statlige forventninger og gjengir vår vurdering av status innenfor kommuneøkonomi i fylket. Vi har en aktiv oppfølging av kommuner i økonomisk ubalanse og særlig ROBEK-kommunene. Fylkesmannen har faste møter med politisk og administrativ ledelse i ROBEK-kommunene, og vektlegger konkretisering av tiltak for så raskt som mulig å gjenopprette den økonomiske balansen. Skjønnsmidler brukes som virkemiddel kommuner med økonomisk ubalanse ved å støtte omstillingsprosjekter.

Vi har fulgt opp at kommunene rapporterer KOSTRA-tall innen de fristene som gjelder, og purret på kommuner som ikke har rapportert. Fylkesmannen bruker KOSTRA-data i dialogen med ROBEK-kommunene og andre kommuner. Vi benytter KOSTRA-data på en systematisk måte i Østfold-rapporten. Denne rapporten blir brukt som et viktig underlag i våre årlige kommunemøter. I samarbeid med Østfold Analyse gir vi ut en årlig KOSTRA -

rapport som gir en helhetlig vurdering av økonomien i de 18 Østfold-kommunene.

Fornyning

Fylkesmannen fordelte 10 millioner kroner av skjønnspotten til fornyings- og omstillingstiltak i kommunene i 2012. Det ble gjennomført et søknadsopplegg hvor kommunene fikk anledning til å søke om midler til fornyingsprosjekter alene eller sammen med andre kommuner. Til hjelp i fornyingsarbeidet er det etablert ei referansegruppe hvor 3 rådmenn og KS er med.

Det ble gitt støtte til 46 prosjekter hvorav 17 omfatter mer enn en kommune. Tematisk fordelte prosjektene seg slik i 2012:

1. Ledelse og omstilling: 3 prosjekter
2. Kvalitetsutvikling av tjenestene: 22 prosjekter
3. Effektiv ressursbruk og økonomistyring: 17 prosjekter
4. Klima og miljø: 3 prosjekter
5. Samfunnsutvikling og kommuneplanlegging: 1 prosjekt

I vår støtte til arbeidet med fornying har vi valgt en kombinasjon av økonomiske virkemidler og tiltak for erfaringsoverføring. Nettverkene innen resultatrettet styring og ledelse og for arbeid mot utsatte barn og unge, er avsluttet og er under evaluering. Kommunene fortsetter erfaringsutvekslingen. Det digitale Østfold (DDØ) arrangerer erfarings- og utviklingssamlinger for kommunene, og det er også påbegynt et arbeid med å evaluere effekten av midlene som er satset. Det er etablert et nytt nettverk Østfoldmodellen for flerkulturell kompetanse hvor alle kommuner inviteres til å delta. Det er videre satt i gang et prosjekt for 7 kommuner i Indre Østfold som skal evaluere og sammenligne skolerresultater som grunnlag for nye tiltak. Dette arbeidet er knyttet til tilsvarende arbeid i fylkene Sogn- og Fjordane, Aust-Agder og Oppland

Seminar om utviklingsarbeid initiert med skjønnsmidler i kommunene - Beat for Beat 2012 - var det 9. i rekken og samlet mange deltakere fra de fleste kommuner, KS, Fylkesmannen og forsknings- og utviklingsmiljøer. Målsettingen med konferansen er å sette kommunenes framtidige utfordringer på dagsorden og å presentere det utviklingsarbeidet som foregår i kommunene. Evalueringen fra kommunene er meget positiv. Kommunene ønsker en årlig konferanse over temaet fornying og omstilling.

2.2 Velferd, helse og personlig tjenesteyting

Velferdsområdet

Fylkesmannen har et strukturert samarbeid med kommuner og NAV fylkesledd for å forankre reformen, gjennom NAV samarbeidsgruppe, i koordineringsgruppe for kompetanseheving og i dialogen med kommunene, blant annet i kommunemøtene. Barnehage- og utdanningsavdelingen og Helse- og sosialavdelingen deltar i satsningen NyGiv.

I 2013 har Fylkesmannen gjennomført et omfattende arbeid med opplæring i nytt rundskriv til Lov om sosiale tjenester i NAV, med 3x2 dagers samlinger for ansatte og ½ dags samling for ledere, og med stor oppslutning. I tillegg er det etablert fagnettverk og utarbeidet felles kompetanseplan for å koordinere opplæringstiltak for NAV-ansatte. Fylkesmannen har deltatt på NAV-ledersamlinger, og dette samarbeidet videreføres i 2013. Vi følger også opp Halden kommune med veiledning knyttet til at de deltar i HPMT forskningsprosjekt.

Utenrettslig økonomisk rådgivning følges opp etter fastsatt plan med nettverksmøter for økonomiske rådgivere og namsmenn i to etablerte nettverk i fylket, som alle kommuner har tilbud om å delta i.

Boligsosialt arbeid er utført i tråd med oppdraget, og tilskuddsforvaltningen er koordinert med embetets arbeid med rusfeltet, psykisk helsearbeid og Husbankens BoSo satsning.

Fylkesmannen arrangerte i 2012 den første konferansen om levekår og innvandring, i et samarbeid med IMDI, Husbanken og NAV Østfold.

Landsomfattende tilsyn med kommunenes praksis i NAV- økonomisk stønad til barnefamilier, viste klare avvik fra lovkrav, i Østfold som ellers i landet. Vi følger opp tilsynet overfor de aktuelle kommunene, og vil videreføre tilsynet i 2013.

Samhandlingsreformen

Østfoldkommunene og Sykehuset Østfold har i mange år hatt et strukturert samarbeid gjennom et partssammensatt Administrativt samarbeidsutvalg. Samarbeidsavtalene pålagt i samhandlingsreformen kunne derfor bygge på etablerte forpliktende avtaler, rutiner og samarbeidsmønster. Det nye Østfoldsykehuset er også en drivkraft for å videreutvikle samarbeidet med kommunene. 17 kommuner har vedtatt revidert samarbeidsavtale, i kraft fra 1.07.12 (Rømskog har avtale med Ahus).

Administrativt samarbeidsutvalg arrangerer årlig Samhandlingsforum for fagpersonell og ledere. Høsten 2012 ble det etablert et partnerskapsmøte for Sykehuset Østfold og samarbeidende kommuner i fylket, som strategisk overbygning for samhandlingsarbeidet. Fylkesmannen i Østfold deltar som observatør med møte- og talerett.

Samhandlingsreformen har et klart perspektiv på samfunnsutvikling og bærekraft. Ny folkehelselov og ny helse- og omsorgstjenestelov må følges opp med aktiv bruk av plan og bygningsloven. Fylkesmannen har gjennom flere år bidratt med opplæring og erfaringsformidling i samarbeid med kommuner og fylkeskommune. Målet er å styrke kunnskap og virkemidler for å fremme god folkehelse, utjevne helseforskjeller og ta i bruk plan- og bygningsloven.

Arbeidet i Omsorgsplan 2015 følges opp i Fylkesforum. Det ledes av fylkesmannen og har deltakere fra kommuner, fylkeskommunen, høgsolen, KS og helseforetaket. Ved utgangen av 2012 har Husbanken gitt tilskudd/tilsagn i vårt fylke til 410 sykehjemsplasser, omsorgsboliger og sansehager/fellesareal. Det er under 60 % av måltallet i planperioden. Andelen ansatte i brukerrettet pleie- og omsorgstjeneste med relevant fagutdanning er fortsatt lav. Kommunene bruker muligheten i Kompetanseløftet, blant annet ble det i 2012 gitt tilskudd til 61 deltakere i videreutdanning i akutt geriatri. Fylkesmannen samarbeider med Utviklingscentrene for sykehjem og hjemmetjenester, og deltar i fag- og samarbeidsrådene.

Psykisk helsearbeid i kommunene følges opp gjennom rapportering og kontaktmøter. Fylkesmannens pådriverarbeid videreføres i samarbeid med kompetansesentre, fagmiljøer sentralt og i fylket, Utviklingscentrene og fagnettverket med kommunene. Vi har arrangert flere lokale konferanser og møter. Blant annet ble det i oppfølgingen etter 22.juli 2011 etablert samarbeid med RVTs om kompetanseoppbygging for kommunale kriseteam.

I Østfold mottok 15 av 18 kommuner tilskudd til kommunalt rusarbeid i 2012. Det er fortsatt behov for oppfølging av prosjektene fra Fylkesmannen. I samarbeid med KoRus Øst er det iverksatt tiltak for faglig oppfølging og kompetanseutvikling. Det er fem regionale rusfaglige nettverk i fylket og ett LAR-nettverk.

Fylkesmannen har arrangert alkohollov-seminar etter retningslinjer fra Helsedirektoratet.

Tilsynsarbeid – helse og omsorg

Fylkesmannen i Østfold har i 2012 ikke oppfylt volumkravet på planlagt tilsyn med helse- og omsorgstjenester, grunnet ressursknapphet på HOD oppdrag. Våre prioriteringer er varslet i brev av 05.06.12. Landsomfattende tilsyn er prioritert. Vi bidro med revisjonsleder i det regionale tilsynet med spesialisthelsetjenestens håndtering og vurdering av henvisninger og utredning av pasienter med tykktarms- og endetarmskreft (subregion Oppland-Hedmark-Østfold). Det ble ikke påvist avvik ved Sykehuset Østfold.

Vi har i tre kommuner ført tilsyn med praksis i sykehjem, Pasient- og brukerrettighetsloven kap.4A (tvang, nødvendig helsehjelp). Videre er det ført tilsyn med kommunale helse- og omsorgstjenester og tvang (Helse- og omsorgstjenesteloven kap.9) i en kommune og tilsyn med tjenester til eldre hjemmeboende – legemiddelhåndtering og demens i en kommune. Avvik er påvist i samtlige tilsyn. Vi erfarer at det er behov for videre oppfølging, og det er stort behov for veiledning til kommuner som arbeider med å lukke avvik etter tilsyn.

Fylkesmannen har i 2012 med midler fra HOD og Statens helsetilsyn gjennomført fire erfaringsamlinger for kommunene. Tema var tilsyn med legemiddel-behandling til eldre i sykehjem og tilsyn med tjenester til hjemmeboende eldre – legemiddelhåndtering og oppfølging av demenssykdom. 170 deltagere fra 17 av 18 kommuner i Østfold ga oss svært gode tilbakemeldinger. Derfor vil vi videreføre erfaringsamlinger der vi ser behov for oppfølging etter tilsyn. Erfaringene er også presentert i den årlige kommunekonferansen.

Funksjon som kontaktfylkeslege i helseregionene ble i 2012 overført til kontaktfylkesmannen. I vår helseregion er det fylkesmannen i Oslo og Akershus. Det er besluttet årlige kontaktmøter mellom FMembetene i helseregionen og RHF. I det landsomfattende tilsynet med spesialist-helsetjenesten beholdes inndeling i tre subregioner i Helseregion Sør-Øst. Det innebærer et fast samarbeid mellom FMembetene i Hedmark, Oppland og

2.3 Oppvekst, barnehager, utdanning og likestilling

Oppvekst

Barnekonvensjonen er en viktig del av grunnlaget for tilsyn med barneverntjenester. Den fremgår av mandat fra Statens helsetilsyn for planlagt tilsyn/tema i systemrevisjoner, og brukes som veiledning/rettslig grunnlag for enkeltsaksbehandling hos Fylkesmannen. Vi får også mange henvendelser om barns rettigheter, og gir råd og veiledning til private parter og offentlige instanser. Vi formidler lovkrav og faglig oppdatering på faste møter med barnevernledere og arrangerer tverrfaglige kurs og konferanser i samarbeid med fagmyndigheter, kompetansesentra og ulike instanser lokalt, blant annet helseforetaket og høgskolen.

Fylkesmannen har i 2012 ført tilsyn med 13 barneverninstitusjoner, med i alt 45 avdelinger. Dette utgjør 114 individrettede tilsynsbesøk på barneverninstitusjoner i fylket, noe som tilsvarer 98% av lovpålagte tilsyn. Det er registrert 84 samtaler med barn og ungdom. I tillegg har vi gjennomført 5 tilsyn med omsorgssentre for mindreårige asylsøkere.

Vi har videre gjennomført systemrevisjoner med tema bruk av tvang og makt ved en barneverninstitusjon og et omsorgssenter, men ikke påvist avvik.

Tilsyn med senter for foreldre og barn ble planlagt og varslet i 2012, men besøket utsatt til januar 2013.

Landsomfattende tilsyn med kommunalt barnevern er gjennomført i tre kommuner med tema undersøkelser og evaluering av hjelpetiltak for hjemmeboende barn. Det er påvist avvik i samtlige. Tilsynet følges opp til kommunene har lukket avvik.

Fylkesmannen følger også opp kommunenes halvårsrapporteringer, som lenge har vist betydelig svikt i hvordan kommunene oppfyller lovkrav til barnevernet. Vi forventer en klar forbedring etter den statlige styrkingen av kommunalt barnevern.

Fylkesmannen har fulgt opp krisesentertilbudet gjennom rapporter fra de 5 krisesentrene som dekker kommunene i fylket.

Barnehage

Full barnehagedekning og planarbeid

Alle kommunene i Østfold oppfylte kravet om full barnehagedekning i 2012 selv om enkelte kommuner meldte at de hadde vanskeligheter med å innfri retten. Flere kommuner har ventelister som synliggjør et behov og ønske selv om lovens krav er oppfylt.

Det er intern kontroll i henhold til rutiner og prosedyrer for tilskuddsforvaltningen i Barnehage- og utdanningsavdelingen. Volum på den eksterne tilskuddskontrollen er også i henhold til resultatkravet. For barnehageområdet er dette betydelig redusert siden investeringstilskuddet for nye barnehager er faset ut.

I 2012 har forskrift om likeverdig behandling vært tema ved alle Fylkesmannens samlinger med kommunene på barnehageområdet. Høsten 2012 hadde Fylkesmannen todagers samling om dette temaet. Det oppsummeres som vellykket. FM opplever det som en utfordring at flere lovkrav er justert gjennom året og har resultert i betydelig merarbeid for kommunene.

I Østfold er nær 70 % av barnehagene private. Dette gir kommunene nye utfordringer etter innføringen av rammetilskudd og forskrift om likeverdig behandling. Vi opplever at kommunene har god og jevnlig dialog med sine private barnehageeiere, men vi registrerer likevel at dette er krevende for kommunene. I 2012 mottok og behandlet Fylkesmannen i Østfold 64 klager knyttet til likeverdig behandling. Dette er faglig krevende og krever sammensatt kompetanse ved behandlingen.

Tilsyn

Det vektlegges at medarbeidere med ulik fagbakgrunn deltar i tilsynene. Vi ser at tilsynenes effekt er avhengig av kommunenes etterarbeid – og deres systemforståelse og kompetanse. Vi ser også at Fylkesmannens veilederrolle etterspørres sterkt etter tilsynene.

For enkelte kommuner er det krevende å skille mellom rollen som barnehagemyndighet og barnehageeier. Erfaringene fra tilsyn er blitt obligatorisk tema på møtene med barnehageansvarlige i kommunene.

Oppgaver for økt kvalitet

Resultatoppnåelsen på dette feltet er tilfredsstillende. Høgskolen i Østfold har i samarbeid med Fylkesmannen påtatt seg flere oppdrag der det er naturlig med kompetanse fra universitets- og høyskolesektoren. HiØ har vist både vilje, engasjement og kompetanse på de områder vi har inngått et samarbeid. Vi har lagt vekt på tett dialog med kommunene og løpende veiledning. Vi har i tillegg jevnlig møter med HiØ.

Sammenfattende om måloppnåelsen

Måloppnåelsen på barnehageområdet oppsummeres som svært god og uten avvik på de enkelte resultatområder. Avdelingen har god og variert kompetanse til å møte de ulike resultatområdene og aktivitetskravene på barnehageområdet.

Utdanning

Tilsyn, områdeovervåking og klagesaksbehandling

Fylkesmannen har fokus på rettssikkerheten til elevene gjennom tilsyn og klagesaksbehandling. Det løpende arbeidet gir også oversikt over status i sektoren, slik den kommer til uttrykk på ulike måter, fra budsjett, ressurser og resultater i Kostra/GSI/Skoleporten, til kommunale tilstandsrapporter, klagesaker, bekymringsmeldinger og medieoppslag. Arbeidet med områdeovervåkingen er tilfredsstillende, men systematikken er ikke helt i henhold til våre interne og mer ambisiøse mål.

Klagesaksbehandlingstiden var høsten 2012 ikke tilfredsstillende grunnet personellsituasjonen i avdelingen.

Å oppfylle aktivitetskravet på tilsyn har ikke vært mulig.

Aktiviteten som helhet på tilsynsområdet er likevel mer enn forventet sett i lys av de utfordringer avdelingen har hatt, og de tilsyn avdelingen har gjennomført i 2012 som opprinnelig var planlagt for 2011.

Det har i 2011 og i 2012 vært lagt stor vekt på sammenhengen mellom de tilsynsrelaterte oppgavene for å sikre bred forståelse for Fylkesmannens rolle. Tidsbruken på tilsyn har vært mer enn 50 % av utdanningsområdets samlede ressurser. Alle medarbeidere deltar i tilsynsaktiviteten. Vi bør i tillegg kunne se deler av veiledningen og informasjonsspredningen som en del av tilsynsarbeidet. Oppfølgingen av Felles Nasjonalt Tilsyn (FNT) må også ses som en viktig del av dette arbeidet.

Resultatoppnåelsen oppsummeres som god selv om aktivitetskravet ikke er innfridd. Vi viser ellers til Del 3 i årsrapporten.

Vi har også gjennomført regelverkskolering helt ned på skolenivå og oppsummerer den flerårige satsingen som vellykket. Denne satsingen ses som tilsynsrelatert.

Fylkesmannens arbeid med nasjonale prøver og GSI oppsummeres som godt, men vi ser et behov for en årlig gjennomgang og kolering knyttet til GSI-rapporteringen i kommunene som vi har gjennomført. Dette blir et fast årlig mål fra 2013. Deler av arbeidet er også knyttet til tilsyns- og kontrollarbeidet.

Forvaltningsoppgaver

Tilskuddsordningene på utdanning er forvaltet etter forutsetningene. Veiledning og informasjon er gitt løpende.

Oppgavene knyttet til eksamen var svært omfattende. Karakterklagesaker i videregående i 2012 økte med ca. 500 i forhold til 2011. Etterarbeid/veiledning på dette området var svært omfattende og faglig krevende.

Siden Fylkesmannen i Østfold i 2005 overtok ansvaret for klagebehandlingen ved sentralt gitt eksamen i videregående opplæring, har antallet klager økt med mer enn 300 %.

Kompetanse- og kvalitetsutvikling og nasjonale handlingsplaner og satsinger

Oppdragene er fulgt opp gjennom informasjon og veiledning. Ny GNIST-prosjektleder for å avhjelpe implementeringen av ungdomstrinnsmeldingen og den skolebaserte kompetanseutviklingen ble tilsatt høsten 2012 og begynte sitt arbeid i deltidsstilling i november. Fra januar 2013 er prosjektleder i hel stilling, og arbeidet følger egen fremdriftsplan. Prosjektleder er kontorplassert hos Fylkesmannen.

Fylkesmannen har fulgt opp arbeidet med satsingen i Ny Giv og deltar også i styringsgruppen for Oppfølgingsprosjektet.

Mer konkrete vurderinger ligger i beskrivelsen på de særskilte resultatområdene.

Sammenfattende om måloppnåelsen på område utdanning

Måloppnåelsen sammenfattes som forsvarlig på alle områder, men likevel ikke i henhold til egne ambisjoner eller oppdraget. Sett i lys av personellsituasjonen i 2012 må måloppnåelsen ses som svært god. Det har vært av avgjørende betydning å foreta jevnlig vurderinger og prioriteringer av ulike oppgaver/oppdrag. Avdelingen har

gjort klare prioriteringer.

Mer konkrete og detaljerte vurderinger ligger i teksten under de enkelte resultatområder.

Oppgaver knyttet til Introduksjonsloven

Fylkesmannen i Østfold er aktiv overfor kommunene og de som gir opplæring i norsk og samfunnsfag etter introduksjonsloven. Fylkesmannen deltar i nettverk med de som er ansvarlige for opplæringen, og det er faste møter.

Tilskuddsordningene har vært gjennomført i henhold til oppdraget, men NIR byr tidvis på vanskeligheter med å sikre kvalitet i arbeidet. Fylkesmannen imøteser en utvikling av databasen og programvaren.

I samarbeid med VOX blir det gjennomført en eller to fagsamlinger for lærere og andre ansvarlige for opplæringen. Fylkesmannen er teknisk ansvarlig for alle samlingene.

Tilsyn med kommunenes regelverksetterlevelse etter introduksjonsloven er i 2012 pilotert ved særskilte embeter i hver region (IMDI). Fylkesmannen i Østfold har deltatt på samlinger. Vi har påpekt at et tilsyn etter introduksjonsloven vil være ressurskrevende og forandre økte ressurser.

Arbeidet med likestilling i grunnskole og barnehage

Fylkesmannen har tidligere engasjert Høgskolen i Østfold i arbeidet med oppfølging av Handlingsplan for likestilling i barnehage og grunnopplæring 2008-2010. Våren 2012 ble det etablert et likestillingsteam med representanter fra Fylkesmannen, Høgskolen i Østfold, Fredrikstad kommune og fagorganisasjonene.

Fredrikstad fikk midler til likestillingstiltak og ble i 2011 utpekt til fyrtårnskommune med særlig fokus på likestilling. Målet er å komme frem til tiltak som kan spres til andre og virke inspirerende og motiverende. Kommunen fikk 100.000 kroner til iverksetting av sine planer. I tillegg har kommunen i samarbeid med Fylkesmannen hatt ansvar for en likestillingskonferanse for alle kommunene i Østfold.

Fylkesmannen er representert i likestillingsteamet og følger opp fyrtårnskommunen Fredrikstad særskilt. Sammen med Fylkesmennene i Buskerud og Vestfold ble det arrangert en større likestillingskonferanse 1. juni i Horten, med 400 deltakere fra barnehagesektoren.

Temaet likestilling og Handlingsplan "Likestilling 2014" er løftet fram på Fylkesmannens regelverksamlinger. I møte med kommunen som barnehagemyndighet er kvalitets- og kompetanseutvikling viktig og i dette inngår også ofte spørsmål om likestilling.

2.4 Arealdisponering, byggesaker og universell utforming

Kommunale og regionale planer

Formidling av nasjonal politikk i behandling av kommunale og regionale planer blir ivaretatt i den løpende saksbehandlingen. Etter lokalvalget høsten 2011 er det brukt mye ressurser på planstrategier og samordning av arbeidet på regionalt nivå. En gruppe nedsatt i 2010 med deltakelse fra Fylkesmannen og fylkeskommunen, viderefører et eget samhandlingsprosjekt knyttet til planstrategiarbeidet. Det var 13 vedtatte planstrategier ved årsskiftet. Det er avgitt 205 uttalelser til reguleringsplaner og kommunedelplaner, hvorav 11 med innsigelser. En innsigelse har vært til mekling. Antallet planer er på samme nivå som i 2011 og stabilt. Det er ikke vedtatt nye kommuneplaner i 2012, men det arbeides med flere kommunedelplaner, bl.a. sentrumsplaner i alle de store byene. Nye kommuneplaner for de resterende kommunene er under arbeid. Planstatus må anses som meget bra i fylket. Klimaspørsmål er samlet sett lite fokusert i de detalj- og områdeplanene som kommer til uttalelse, men noe bedre utredet i planer på høyere nivå.

Strandsonen

Nasjonal strandsonepolitikk blir i stor grad ivaretatt i ordinære plansaker, samt i uttalelser til et stort antall dispensasjonssaker. Et stort antall dispensasjoner for endring av bestående bebyggelse, vurderes å ha sammenheng med at mange søker om dispensasjon for utvidelse i sammenheng med innlegging av vann og avløp. Antall dispensasjonssaker var 480, en liten nedgang fra 2011. Av disse ble 12 påklaget av Miljøvernavdelingen.

Jordvern og kulturlandskap

Tilrettelegging for økt befolkningsvekst, kombinert med et ønske om å legge til rette for arealkrevende næringer i hver enkelt kommune, samt for næringsarealer ved motorveikryss og ved flyplassen, bidrar til et konstant nedbyggingspress på dyrka mark. Kommunene har en stor utfordring i å se helhetlig på arealdisponeringen både innad i kommunen og på tvers av fylkets regioner. Det er viktig å oppnå bærekraftig og effektiv bruk av arealene, med rett type virksomhet på rett plass. Sett under ett har fylket store arealreserver til næringsvirksomhet, i hovedsak tenkt for transport og arealkrevende virksomheter.

Østfold har et stort arealforbruk per innbygger og følgelig stort potensial for fortetting og omforming. Det har vært stort fokus på sentrumsutvikling i byer og tettsteder siste år. Kombinasjonen av nasjonal arealpolitikk knyttet til arealøkonomisering, stor forekomst av nasjonalt verdifull dyrka mark og et stort potensial for fortetting og omforming, burde tilsi at det er mulig å unngå nedbygging av dyrka mark i Østfold. Fylkesplanen bidrar til å beholde perifere jordbruksarealer, men presset på verdifulle, bynære produksjonsarealer er ikke blitt mindre. Østfold hadde i 2011 en avgang av dyrka mark og dyrkbare arealer på ca 555 dekar. Tall for 2012 er ikke klare.

Landskapet er i endring og det er en utfordring å ivareta og utvikle kulturlandskapets verdier. Stadig større arealer påvirkes av utbygging og endringer i driftsformer i jordbruket, og en del arealer står i fare for å gro igjen. Bøensætre med plasser i Aremark kommune er utvalgt kulturlandskap i Østfold. Skjøtsel og enkelttiltak blir gjennomført med utgangspunkt i områdeplanen, de enkelte plassenes skjøtelsesplaner, samt 10-årsplanen. Fylkesmannen opplever at tiltak og skjøtsel gjennomføres på en god måte, og grunneierne i området er interesserte og engasjerte.

Eiendomslovgivningen

Dispensasjonssaker etter plan- og bygningsloven viser at kommunen har ulik praksis i jordlovssaker. Det er stadig økende antall fradelinger av tun, også fra ressurssterke bruk. Da bosettingshensynet i liten grad er relevant i fylket, anbefaler vi sterkt at det ikke fradeles produktive arealer med tun. Vi ser ulik praktisering av tillatelse til oppføring av kårbolig, men har i de fleste kommuner ikke innsyn i om den nasjonalt pålagte strenge kårboligpraksisen følges opp. For å få bedre oversikt over praksis og styrke veiledningen, innlemmes eiendomslovgivningen i forvaltningskontrollen med kommunene fra 2013.

Universell utforming

Østfold fylkeskommune og Fylkesmannen i Østfold søkte i 2009 om at Østfold skulle bli pilotfylke for universell utforming. Miljøverndepartementet har utvalgt 8 pilotfylker, og Østfold er et av dem. Pilotfylkene er et av tiltakene i handlingsplanen "Norge universelt utformet 2025: Regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet 2009 – 2013." Prosjektperioden var fra januar 2010 til desember 2012. Visjonen for prosjektet er "Hele samfunnet for alle". Dette er en langsiktig visjon som kun kan oppfylles hvis mange parter bidrar til at Østfold blir et inkluderende samfunn.

Fylkesmannen og fylkesutvalget i Østfold fylkeskommune er prosjekteiere.

En prosjektgruppe med administrativt ansatte fra fylkeskommunen og Fylkesmannen utarbeider forslag til prosjektplan, budsjett og rapport. Prosjektgruppen er sammensatt på tvers av avdelinger og seksjoner. I 2012 har representanter fra Fylkesmannen i Østfold kommet fra samordningsstab, helse- og sosial avdelingen, informasjonsstab, miljøvern avdeling og avdeling for utdanning og justis. Østfold fylkeskommune har deltatt med representanter fra plan- og miljøseksjonen, folkehelseseksjonen, infoseksjonen, Østfold kollektivtrafikk, opplæringsavdelingen, eiendomsseksjonen, kulturminneseksjonen, Østfold fylkesbibliotek, samt medvirkningsseksjonen.

De syv innsatsområdene i Østfold har vært:

1. Forankre kunnskap og prinsipper om universell utforming i egen forvaltning hos Fylkesmannen og fylkeskommunen, samt prioritere universell utforming i egen drift.
2. Utvikle samarbeidsformer med privat næringsliv om universell utforming
3. Bistå kommunene i Østfold til å bli gode på universell utforming
4. Kompetanseheving i Østfold om universell utforming
5. Oldtidsveien formidlingsprosjekt - Tilrettelegging av 11 fornminneområder
6. Kollektivtrafikk
7. Være dialogpartner og bidragsyter i det nasjonale arbeidet for universell utforming

I forhold til de innsatsområder og tiltak som ble vedtatt i prosjektplanen er det på området "C: Bistå kommunene i å bli gode på universell utforming", prosjektet har fokusert mest gjennom alle tre prosjektår.

De to første år i prosjektperioden arrangerte vi som pilotfylke en rekke konferanser og frokostseminar om universell utforming. Mot slutten av 2011 var vårt inntrykk at dette «marked» i stor grad var mettet, og i 2012 har vi derfor prioritert aktiviteter som kanskje er mindre synlige, men som har bidratt til at gjøre universell utforming til en naturlig del av Fylkesmannens og fylkeskommunens egen virksomhet og i vår veilederrolle overfor kommunene.

Dette innsatsområdet inneholder også en rekke tiltak om universell utforming i etablerte fora hvor Fylkesmannen og fylkeskommunen samarbeider med kommunene. Dette har vært en vellykket strategi for samarbeidet gjennom hele prosjektperioden innenfor kommunal planlegging, byggesaksbehandling, folkehelse og innkjøp.

Samfunnsikkerhet i planlegging, ROS-analyser med videre, flom- og skredutsatte områder

Det arbeides systematisk med risiko og sårbarhet og ansvarsforhold før, under og etter uønskede hendelser. En viktig innfallsvinkel er Risiko- og sårbarhetsanalyse for Østfold og samarbeidet med Fylkesberedskapsrådets medlemmer og kommunene. Risikobildet er komplekst og krevende både hva angår naturhendelser, store ulykker og tilsiktede handlinger. Vi konstaterer en bedre forståelse for samfunnets sårbarhet.

Kommunene i Østfold har i 2012 jobbet for å møte sivilbeskyttelseslovens krav til kommunal beredskap, og Fylkesmannen har gjennomført tilsyn med oppfølgingen av bestemmelsen om helhetlige risiko- og sårbarhetsanalyser.

Klagesaksbehandling og veiledning i byggesaker

I løpet av 2012 har Fylkesmannen mottatt 136 nye klagesaker til behandling. Det er truffet 134 vedtak, mot 117 året før. Klagen førte frem i 44 av sakene hvor kommunens vedtak ble opphevet eller omgjort. 90 av vedtakene innebar en stadfestelse av kommunens vedtak. Lengste behandlingstid var 36 uker (en sak) og gjennomsnittet for hele perioden var ca. 11 uker. Ved utgangen av året var saksbehandlingstiden under 12 uker. Pr. 31.12.12 gjensto 33 ubehandlede saker. Dispensasjonssakene dominerer fortsatt, og sakene oppleves ofte kompliserte og omfattende med utstrakt bruk av advokater.

I februar 2012 avholdt Fylkesmannen i samarbeid med Direktoratet for byggkvalitet, samling for kommunens byggesaksbehandlere. Temaet var regler om uavhengig kontroll. Opplæring av folkevalgte i kommunene innenfor plan- og bygningsrett er startet og dette vil fortsette i 2013.

2.5 Landbruksbasert forvaltning og næringsutvikling, naturressursforvaltning og miljøvern

I handlingsplanen for *landbruksrelatert næringsutvikling* i Østfold 2012 er satsingsområdene

- Produksjon og foredling av mat,
- Planteproduksjon og hagebruk,
- Grønnsaker og veksthus,
- Frukt og bær,
- Økologisk landbruk,
- Lokale matspesialiteter
- Grønt vertskap.

Handlingsplanen er retningsgivende for tildelingen av bygdeutviklingsmidler (Bu-midler) ved Fylkesmannen i Østfold og Innovasjon Norge. Fylkesmannen innvilget kroner 2.528.880 til utredning og tilrettelegging.

Det er etablert et godt fungerende partnerskap mellom Fylkesmannen i Østfold, Østfold Fylkeskommune, Innovasjon Norge, kommunene og næringen ved Østfold Bondelag, Østfold Bonde- og småbrukarlag, Havass og Viken skog. Fylkesmannen forvalter midler til tilrettelegging for næringsutvikling i landbruket, Østfold fylkeskommune forvalter midler til rekruttering, likestilling og kompetanse og Innovasjon Norge har ansvaret for midler til enkeltbedrifter. I 2012 ble det bl.a. arrangert nyskapingskonferanse for landbruket; et samarbeid mellom Fylkesmannen, Fylkeskommunen, Innovasjon Norge og vertskommunen. Fylkesmannen er også involvert i "Etablererservice" og "Kvinnovasjon".

Matproduksjon og foredling

Fylkesmannen har fortsatt fokus på nye muligheter i volumproduksjonene. Initiativ innen økt produksjon av bygg

til mat har resultert i etableringen av Norsk Matbygg SA. Dyrking og lokal pakking av grønnsaker, opprettholdelse av potetproduksjonen, økt kornproduksjon og økt frukt- og bærproduksjon er andre viktige arbeidsområder.

I 2012 har det vært arbeidet med å samle Østfolds mat- og drikkenæring til et felles løft for å bli "*norges sterkeste matregion*". *Guldkorn* er nettverk og arena for å koble, synliggjøre og bevisstgjøre fylkets matprodukter i et omdømme-prosjekt. Bondelaget og Fylkesmannen samarbeider om prosjektet "*En reise i smakfulle landskap*" som kobler mat og reiseliv. Prosjektet skal mobilisere og tilrettelegge landbruksopplevelser fra natur, kultur, landbruksaktiviteter, mat og overnatting.

Økologisk produksjon og forbruk er en viktig del av næringsutviklingen. Østfold og Oslo og Akershus har status som økologiske foregangsfylker innen forbruk. Etterspørselen etter økologiske matvarer har stagnert noe de siste årene, og det er behov for tiltak som vil øke forbruket. Mesteparten av BU-midlene til økologisk landbruk har gått til foregangsfylkeprosjektet. Mange prosjekter er finansiert av andre øko-midler.

Skogressurser, trebasert næring og bioenergi

Avvirkningspotensialet i Østfold er ca 0,70 mill kubikkmeter årlig. I 2012 var avvirkningen på 0,52 mill kubikkmeter omsatt for salg. Virke til hjemmeforbruk som materialer og ved utgjør 25 % i tillegg. Ungskogpleie er det viktigste enkelttiltaket og beregnet årlig behov er ca 27.000 dekar. Gjennomsnittet de senere tiårene har vært på godt under 20.000 dekar og resultatet for 2012 var 22.387 dekar. For å kompensere for etterslepet, bør det utføres ungskogpleie på over 30.000 dekar pr år en periode framover. Østfold fikk 2,63 mill kroner til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK). Alt er brukt, det meste til ungskogpleie. I 2012 ble det satt ut knapt 0,9 mill granplanter, men ut fra avvirkning burde plantetallet vært høyere, anslagsvis ca 1,5 mill.

Inn på tunet (IPT) Fylkesmannens innsats er basert på samarbeid med bl.a.:

- Østfold Bondelag om nettverksprosjekt for potensielle tilbydere og tilbydere i oppstartsfasen.
- Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Agroutvikling og Landbrukets HMS om kursing i KSL-system for IPT.
- Andre avdelinger, spesielt sosial- og helseavdelingen om IPT-løftet; både kommunemøter i forkant og vurdering av søknadene. En av kommunene som ikke fikk IPT-løft-midler, følges opp med BU-midler.
- Helse- og sosialavdelingen om IPT-tilbud for personer med demens og nytt tilbud innen rusomsorg i Sarpsborg kommune.

Kontroll

Fylkesmannen har gjennomført forvaltningskontroll i to kommuner, og sitter igjen med et godt og solid inntrykk. Det er gjennomført forvaltningskontroll i samtlige kommuner i fylket i samsvar med tidsplanen gitt av Statens landbruksforvaltning. I tillegg til dette arrangeres det samlinger for ansatte i landbruksforvaltningen i kommunene for å sikre korrekt og enhetlig behandling av tilskuddsmidlene. Det har i 2012 blitt holdt et kurs i samarbeid med Skog og Landskap der tema var AR5 og markslagsklassifisering. Fylkesmannen følger opp at kommunen gjennomfører de kontrolltiltak som forvaltningen har besluttet gjennomført. Det har vært gjennomført foretakskontroller innenfor RMP, miljøplan trinn 1 og husdyrkonsesjon. Erfaringene viser at det er behov for videre kontrollinnsats på området, særlig innenfor miljøplan.

Miljø - og forurensning fra landbruket

I løpet av 2012 gjennomførte Fylkesmannen en prosess og høring av nytt Regionalt miljøprogram (RMP) 2013-2016. Dette ble gjort i samarbeid med kommunene, bondelagene, Østfold fylkeskommune og andre samarbeidspartnere og interessenter. Det nye forslaget til RMP hadde få vesentlige endringer fra det tidligere programmet. Etter en instruksjon fra LMD i november om at vi ikke kunne fortsette med forskrifter som stiller generelle krav om 60 % stubb på foretakene i vannområdene Morsa og Haldenvassdraget, var det nødvendig å tenke ut nye strategier og gjennomføre en ekstra dialogrunde med partene. Endelig RMP ble dermed ikke vedtatt, men ble utsatt til januar-februar 2013.

Det har vært en jevn økning i oppslutningen om miljøtiltak i de siste 5-6 år. Arealet med endret jordarbeiding har ligget på opptil 60 % av kornarealet for fylket som helhet. I 2012 gikk det en del tilbake. Dette skyldes mest sannsynlig svært dårlig værforhold om høsten og et økt behov for å pløye for å rette opp strukturskader og hemme ugras og plantesykdommer.

Klimatiltak i landbruket

Det viktigste klimatiltaket i jordbruket i Østfold er redusert høstpløying. Nytt er ikke bare knyttet til

erosjonsrisiko, men også til klima. Derfor ønskes tiltaket gjennomført både på erosjonsutsatte og mindre erosjonsutsatte arealer.

Østfold har to biogassprosjekter basert på husdyrgjødsel. Ett tar sikte på å utvikle en beregningsmodell for klimanytte og økonomi og for å vurdere strategier for satsing. Arbeidet gjennomføres av Østfoldforskning i samarbeid med Bioforsk og UMB. Det andre er mobiliseringsprosjektet Biogass Østfold 2015. Dette er organisert i et partnerskap med alle de viktige aktørene i verdikjeden.

I skogbrukssammenheng er fokuset rettet mot bruk av skogsråstoff til bioenergi (flis og grot) og økt aktivitet innen skogkultur med tanke på CO₂-binding.

Arbeidet med oppdatering av *Miljøstatus* ble påbegynt høsten 2012 men selve oppdateringen ble utsatt til ny plattform (Episerver) er på plass i 2013.

Naturvern, truede arter

Det legges stor vekt på biologisk mangfold i arealsaker. Verneplanarbeid krever mye ressurser, herunder til arbeid med med frivillig skogvern, erstatninger, grensemerking og forvaltning av verneområder. Arbeidet med erstatningssaker for Ytre Hvaler nasjonalpark og Oslofjordverneplanen er fulgt opp. Det er også i 2012 jobbet med forvaltningsplaner, men vi har fortsatt mye gjenstående arbeid på dette området. Frivillig vern av skog er videreført. Høring er gjennomført for fem områder, tre er oversendt DN etter høring. Økonomisk verdiberegning er foretatt for 6 områder. Kurs i Naturmangfoldloven er holdt for kommunene, med god oppslutning. Det jobbes aktivt med handlingsplaner og forskrifter for prioriterte arter / utvalgte naturtyper. Det er gjennomført skjøtsel / overvåking av diverse lokaliteter for trua arter. Registrering av store / hule eiker er gjennomført i 2 kommuner, og det er gjennomført slått av 11 lokaliteter slåttemark. Naturtypekartlegging med innlegging i Naturbase nærmer seg slutten for fylkets 18 kommuner.

Forvaltning av verneområder

Forvaltningsplanen for Ramsarområdet Kurefjorden er ferdigstilt. Det er arbeidet med ferdigstilling av forvaltningsplan for Ramsarområdet Øra. Forvaltningsplan for Skipstadsand naturreservat er påbegynt. Det er påbegynt prosjektering av et fugletårn i Kjennetjen naturreservat. Et viktig strandengområde i Kurefjorden naturreservat er gjerdet inn og blir nå beitet for å ivareta verneverdiene. Tilsvarende skjøtsel pågår i flere andre verneområder. Det er gjennomført tiltak for å bekjempe fremmede arter, særlig mink og rynkerose, i flere verneområder. Planlegging av innsjørestaurering i Hæra naturreservat pågår, Trøgstad kommune har prosjektledelsen (og er forvaltningsmyndighet). Det samarbeides generelt godt med lokalt SNO. Bistand til Jordskiftretten i forbindelse med oppmerking av nye verneområder (Oslofjordverneplanen) har vært høyt prioritert.

Tilsyn

I 2012 ble det lagt vekt på oppfølging av kommunale avløpsanlegg og rehabilitering av avløpsnett. Fylkesmannen har gjennomført 7 revisjoner i 2012 og har bidratt til gjennomføring av 4 landsdekkende eller regionale kontrollaksjoner; pukkverk, fragmenteringsverk, verksteder og avfall i havner. Samlet er det gjennomført 30 inspeksjoner og 3 kommunale forvaltningsrevisjoner i Moss, Rygge og Aremark med tema biomangfold og forurenset grunn.

Fylkesmannen anmeldte 1 virksomhet i 2012. Tilsyn med avløpsanlegg i 2011 avdekket alvorlige avvik knyttet til manglende vedlikehold og fornyelse av ledningsnett i 2 kommuner i Østfold, og det er gjennomført oppfølgingstilsyn i 2012. Overfor en av disse kommunene ble vedtak om tvangsmulkt på 1 million kroner fattet i 2012. Tvangsmulkten forfalt ikke til betaling, da kommunen i stor grad har etterkommet de påpekte avvikene.

Konsesjonsbehandling

Etter en periode med lav aktivitet på fagområdene landbasert og avfall ser vi mot slutten av 2012 at saksmengden er økende. I 2012 har det vært noen større enkeltsaker som har krevd mye ressurser til saksbehandling og løpende oppfølging av klager mv. Det er særlig støyproblematikk som utløser klager fra naboer mv.

Fylkesmannen har ansvar for undersøkelser og tiltak for seks lokaliteter av **prioriterte skipsverft**. For fire av lokalitetene er oppryddingstiltak ikke nødvendig, mens i Mossesundet vil opprydding skje i henhold til krav i vannforskriften. Ved den siste skipsverftslokaliteten er opprydding i sedimentet fortsatt til vurdering. Prioriterte grunnforurensningslokaliteter er ferdigbehandlet og avsluttet.

Vannforvaltning

Arbeidet med vannforvaltningsforskriften har krevd mye ressurser også i 2012. Arbeidet med fullkarakterisering og nye vurderinger av vannforekomstenes tilstand pågår fortløpende. Arbeidet skjer i nært samarbeid med vannområdenes prosjektledere. Vannmiljødatabasen blir brukt som verktøy for å registrere data. Alle vannforekomster i Østfold hører nå til etablerte vannområdeutvalg. Fylkesmannen i Østfold har også deltatt aktivt i sentrale myndigheters arbeid med vannforvaltningsforskriften, utvikling av IKT-verktøy og ulike veiledere.

Det gjennomføres regelmessig overvåking i ferskvann, og resultatene av dette legges inn i Vannmiljø og publiseres på Miljøstatus og Aquamonitor. Omfanget burde vært større. Bakgrunnen for manglende overvåking er begrensede ressurser til formålet, beskjedne/reduerte statlige tilskudd og vanskeligheter med å få forurenerne til å bidra til finansieringen.

2.6 Samfunnssikkerhet og beredskap

Fylkesmannen gis årlig et omfattende oppdrag innen samfunnssikkerhet. Innen gitte rammer arbeider vi systematisk for å utvikle oversikten over risiko og sårbarhet og ansvarsforhold før, under og etter uønskede hendelser. Det er vanskelig å ha god oversikt og ikke minst definere hva som er god eller tilstrekkelig oversikt. En viktig innfallsvinkel er Risiko- og sårbarhetsanalyse for Østfold og samarbeidet med Fylkesberedskapsrådets medlemmer og kommunene. Vi konstaterer at risikobildet er komplekst og krevende både hva angår naturhendelser, store ulykker og tilsiktede handlinger. Vi konstaterer også en bedre forståelse for samfunnets sårbarhet, men ambisjonene for å øke robustheten har ikke gitt seg utslag i økte ressurser til arbeidet regionalt eller lokalt.

Fylkesmannen i Østfold har pr. i dag ingen nødstrømsløsning som sikrer drifta ved langvarig strømbortfall. Det er heller ikke innsført vaktordning for formidling av varsler fra NVE, Meteorologisk institutt eller Statens strålevern utenom arbeidstid. Det er avholdt møte med representanter fra Forsvaret om innføring av nytt samband. Eventuell innføring avventes til finansiering er avklart sentralt.

Fylkesmannen slutførte i 2009 arbeidet med ny FylkesROS for Østfold. Fylkesberedskapsrådet og flere andre aktører var involvert i arbeidet. Dette er fulgt opp i 2012 og er et viktig grunnlag for samordningsarbeidet knyttet til samfunnssikkerhet og beredskap. Oppdatering av analysen fullføres i 2013. Arbeidet med videreutvikling og operasjonalisering i tiltakskort videreføres i 2013. Dette ses i sammenheng med bruk av krisestøtteverktøyet DSB-CIM. Ca 50 ansatte i embetet har gjennomført opplæring i DSB-CIM for å kunne benytte dette i embetets arbeid under samfunnskrise.

Fylkesmannen har deltatt i fagsamlinger i regi DSB i forbindelse med kommunal beredskapsplikt. Forskriften ble introdusert og drøftet i vårt Fagforum beredskap med kommunene som primær målgruppe.

Fylkesmannen har i 2012 lagt stor vekt på arbeidet med regionale samfunnssikkerhetsutfordringer og samarbeider med politiet, politiets sikkerhetstjeneste og Forsvaret om dette. Det har vært gjennomført arbeidsmøter med representanter fra finanssektoren, mat- og vannforsyning, transport og samferdsel, IKT, kraftforsyning og helse for å kartlegge kritiske faktorer.

Fylkesmannen har gitt prioritet til oppfølgingen av Interreg-prosjektet Grensestrategisk krisehåndtering 2009-2011. Prosjektet er et samarbeid mellom kommuner og statlige myndigheter på svensk og norsk side av riksgrensen. Vi deltar i Grenserådets drøftinger om den videre oppfølgingen.

Det er gjennomført 2 varslings- og prosedyreøvelser i DSB-CIM for Østfold-kommunene. Representanter fra ledelsen i 8 kommuner har deltatt i øvelse om strategisk krisekommunikasjon. Halden kommune gjennomførte en større øvelse som del av atomberedskapsøvelsen i regi IFE, Halden. Fylkesmannen er aktiv bidragsyter i arbeidet med klimatilpassing og hvordan dette håndteres i samfunnsplanleggingen regionalt og lokalt. Vi er med i etablerte klimanettverk i kommunene. Vi har bistått kommunene i forbindelse med videreutvikling av rosanalyser, planverk og interkommunale samarbeidsløsninger.

For å styrke atomberedskapskapen har Fylkesmannen i samarbeid med Statens strålevern gjennomført ulike tiltak for aktører i landbrukssektoren med vekt på langsiktige konsekvenser ved radioaktiv forurensing.

Fylkesmannen har tatt opp viktige samfunnssikkerhetsutfordringer i fylkesberedskapsrådet og i dialogen med sivile og militære samarbeidspartnere og konkluderer med at samspillet med alle nøkkelaktører er svært godt. Dette skaper grunnlaget for å videreutvikle holdninger, risikoerkjennelse og ledelse for å styrke

Kapittel 3 - Resultatområder

Kongehuset

00.1 Kongelige besøk

H. M. Kong Harald var til stede ved vigsling av Atle Sommerfeldt til biskop i Borg, Fredrikstad, 29. januar 2012. Fylkesmannen bistod arrangøren, Borg bispedømmekontor, i samarbeid med politiet i Østfold og var ansvarlig for presseopplegget knyttet til besøket.

00.2 Tildeling av ordener og medaljer

Fylkesmannen mottok 20 søknader om Kongens fortjenstmedalje i 2012. 10 søknader ble avvist. Det ble overrakt 5 fortjenstmedaljer i sølv. Ved årsskiftet var 3 saker under behandling hos Fylkesmannen i Østfold.

Miljøverndepartementet

Resultatområde 01 - 06 Naturmanfold, vannforvaltning og forurensning

Verneplaner, forvaltning og oppsyn

Det er lagt stor vekt på biologisk mangfold i arealplaner, ved inngrepssaker, vassdragssaker, verneplaner og i spesifikke enkeltsaker. Verneplanarbeidet krever mye ressurser: Frivillig skogvern, erstatningssaker, jordskifteretten (Oslofjord-verneplanen) og forvaltning av verneområder. Likeså gjennomføring og oppfølging av faggrunnlag / handlingsplaner og forskrifter for prioriterte arter / utvalgte naturtyper.

Samarbeidet med nasjonalparkstyret og nasjonalparkforvalteren i **Ytre Hvaler nasjonalpark** er videreført i 2012. Fylkesmannen går gjennom vedtak fattet av styret bl.a. for å vurdere om vedtak skal påklages til Miljøverndepartementet. Ett vedtak er påklaget av Fylkesmannen i 2012. Arbeidet med forvaltningsplanen er styrets ansvar, men Fylkesmannen har bidratt i dette arbeidet. Samarbeidet mellom Ytre Hvaler nasjonalpark og Kosterhavets nasjonalpark er videreført selv om det felles interregprosjektet Vår felles arv ble avsluttet i 2012. Prosjektet arrangerte bl.a. en stor konferanse med bred deltagelse og avleverte sluttrapport i første halvår.

Arbeidet med erstatningssakene for Ytre Hvaler nasjonalpark og **Oslofjordverneplanen** er fulgt opp i samarbeid med regjeringsadvokaten. De aller fleste sakene løses i minnelighet. Skjønn er krevd for tre områder (Telemarkslunden – Ekebylunden, Haugetjern, Skipstadsand). Grensemerking (skilting, maling på trær) er utført i de fleste av alle 27 nye verneområder. Grensegangssaker / Jordskifterett er gjennomført for ca 8 områder og videreføres. En ”flaskehals” her har vært kapasiteten hos Jordskifteretten. Arbeidet med grensemerkingen av Ytre Hvaler nasjonalpark er i slutfasen. Befaringene er avsluttet.

Arbeidet med **frivillig vern av skog** er videreført. Flere områder er avklart med grunneiere slik at høringsprosesser er igangsatt / kan igangsettes. Samlet er et større antall områder i prosess i ulike faser for frivillig vern. Høring ble igangsatt for **Jerndalsfjellet** og **Fuglen - Ømyr naturreservat**. **Haugbergfjellet**, **Askevann** og **Fjella naturreservat** var på høring, ble tilrådd og oversendt DN. Resultatet av miljøfaglige registreringer fra 2011 er vurdert og prosesser for aktuelle områder er igangsatt. Et nytt område (Strand) ble fagundersøkt. Økonomisk verdiberegning pågår for seks områder. Verdiberegning av skog i de enkelte områder har gått sent. Flere aktuelle nye områder er befart av Fylkesmannen i Østfold.

Det har også i 2012 vært god kontakt med Kystverket i forbindelse med **mudring av farleden** (Røsvikrenna) inn til Borg havn. Problemstillingen er hvordan inngrep i elva kan påvirke økologisk status i Øra naturreservat.

Fylkesmannen har i denne forbindelse pålagt undersøkelser og stilt krav om en rekke avbøtende tiltak som må gjennomføres før reguleringsplanen godkjennes.

Marin verneplan: Utkast til oppstartsmelding er tidligere utarbeidet i samarbeid med fiskerimyndighetene og oversendt DN. Kartmateriale er utarbeidet i samsvar med signaler fra DN. Vi avventer signaler fra DN for å videreføre arbeidet med denne verneplanen.

Forvaltningsplaner: Forvaltningsplan for Kurefjorden naturreservat har vært hørt og er godkjent. Forvaltningsplaner for Øra naturreservat og Berby landskapsvernområde er under arbeid. Det er varslet oppstart for igangsetting av planer for ytterligere to reservater. Et utkast til forvaltningsplan for **Værne kloster landskapsvernområde** er utarbeidet og følger verneforslaget, som ligger i departementet i påvente av vernevedtak. Arbeidet med endelig forvaltningsplan, i samarbeid med grunneiere og kommunen, er påbegynt.

Forvaltning og oppsyn: Arbeidet med innsjørestaurering i Hæra naturreservat er videreført i samarbeid med Trøgstad kommune (som er forvaltningsmyndighet), grunneierne og fylkeskommunen. Prosjektsøknaden er imøtekommet med 3 mill. kr. fra DN. Arbeidene er nå ute på anbud. Fylkesmannen sitter både i styringsgruppen og arbeidsgruppen for prosjektet. Det er gjennomført skjøtsel i en rekke verneområder, bl.a. har bekjempelse av problematiske fremmede arter vært prioritert. Nye informasjonsplakater er utarbeidet for enkelte verneområder.

Det har vært tett dialog med lokalt SNO angående skjøtsel, oppsyn og oppfølging av overtredelser.

Prioriterte arter og Utvalgte naturtyper, handlingsplaner

Oppføringskurs i Naturmangfoldloven er gjennomført for kommunene 29.2.-1.3.2012, med god deltakelse, med fokus på hvordan kommunene skal forholde seg til prioriterte arter, utvalgte naturtyper og naturmangfoldloven generelt.

Trua arter: Skjøtsel / overvåking av myrflangre og eseltistel (fredet) er gjennomført. Det utarbeides status for truede sopparter i fylket. Undersøkelser av sommerfugler på Rauer er utført.

Handlingsplanene for hubro har vært fulgt opp med registrering av linjenett i hekkeområder.

Handlingsplaner: Kartlegging av forekomster av klippeblåvinge, rødknappsandbie / ildsandbie ble videreført. Det er ennå flere potensielle lokaliteter som bør sjekkes. Det ble gjennomført møte / befaringer på Fredriksten festning med festningsforvaltningen for bevaringsstrategi / skjøtsel med tanke på bevaring av forekomsten av rødknappsandbie. Skjøtsel og overvåking av voksesteder for honningblom, rød skogfrue, strandtorn, dragehode, kammarimjelle er utført. Handlingplan for niobeperlemorvinge og prikkkrutevinge (cinxia) foreligger i utkast.

Eikeregistreringer er slutført i Fredrikstad, Halden og Rygge, men datasettene krever noe mer tilpasning før oversendelse til DN/Naturbase. Fylkesmannen gir råd til kommuner eller tiltakshaver i plansaker knyttet til store eiker.

Storsalamander er fulgt opp i konkrete plansaker, men vi ser det som problematisk at forskrift for arten som prioritert art ennå ikke er realisert.

Slått av 11 lokaliteter med slåttemark er gjennomført, jf. Handlingsplan for slåttemark. Fagregistrering, kontakt med grunneiere, utkast til avtaler og skjøtelsesplaner for 8 områder. Lynghei skjøttes innenfor Ytre Hvaler nasjonalpark. Kalksjøer / kransalgetjern overvåkes i nasjonalparken. Ålegrasenger følges opp i konkrete saker ved mudring og legging av ledninger.

Naturbase: Naturtypekartlegging i fylket nærmer seg omsider slutten for fylkets 18 kommuner (1. generasjonsregistrering, samt noe supplerings). Arbeid i Trøgstad pågår, mens Spydeberg har en gammel registrering. Data fra øvrige kommuner er nå innlagt i Naturbase.

Viltforvaltning

Fylkesmannen har løpende samarbeid med fylkeskommunen bl.a. ved gjennomføring av fellesmøte for kommunenes viltforvaltning, regionale møter og koordinering av tilskudd.

Fylkesmannen har medvirket omkring viltspørsmål i større utbyggings- og plansaker. Ved utbygging av E18 parsellen Ørje – riksgrensen var faunapassasjer et viktig tema. Viltspørsmål var også viktig ved planlegging av vindmøllerparker.

Klager på kommunale vedtak er behandlet, og kommuner er veiledet om ordningen.

Vilttiltakssøknader er overført fylkeskommunen. Tilskudd til truede arter er behandlet og tilskuddsmidler fordelt til mottakere. Alle unntatt en søknad var gjennom elektronisk søknadssenter.

Kommunene og hjorteviltregionene er fulgt opp mht regionreformen.

Villsvin er fast forekommende med ynglegrupper. Informasjonsbrosjyre er distribuert vidt og delt ut til beboere i villsvinområdene.

Det er løpende forespørsler om regelverket mv. overfor kommuner, fylkeskommune, organisasjoner, politi og publikum. Jegerprøver ble sendt ut etter behov og utprøving av elektronisk jegerprøve ble fulgt opp. Kommunenes refusjonskrav om jegerprøve er utbetalt

Rovvilt

Rovviltnemndas arbeid følges. Nemndas føringer om prioritering av søknader er fulgt i behandling av 34 søknader om midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak. Det ble gitt en skadefellingstillatelse tidlig i beitesesongen uten resultat.

Ulveforekomstene krever løpende informasjonsarbeid. Spesielt endringer i ulvens bruk av områder og temaet "elgforvaltning i ulverevir" har fått stor oppmerksomhet fra kommuner og brukere.

Midler til rovvilttiltak er fordelt til konfliktdempende tiltak; 6 prosjekter, kr 315000,-, og til skadeforebyggende tiltak; 17 gjerdeprosjekter, kr 1124000,-. Erstatningssøknader er behandlet og erstatning utbetalt. Mye informasjonsarbeid om elgforvaltning i ulverevir for kommuner og brukere. Gjennomført åpent dialogmøte mellom rovviltnemnd og kommuner/organisasjoner.

Fremmede arter

Handlingsplan for fremmede skadelige arter fulgt opp. Kommunale prosjekter mot kjempebjørnekjeks, parkslirekne, kjempespringfrø og rynkerose er tildelt tilskudd. Kontroll/fjerning av mink på sjøfuglholmer er gjennomført.

Rødgjellet solabor er fastslått som ny fremmed art som reproducerer i en isolert lokalitet i fylket. Det er utført nytt uttynningsfiske av signalkreps i Øymarksjøen i 2012.

Forvaltning av anadrom laksefisk og innlandsfisk

Midtveisrapportering fra Enningdalselva (NLV), er oversendt til DN og viser at gytebestandsmålet er nådd med god margin. Innslaget av rømt oppdrettslaks i våre laksebestander (Glomma/Aagaardselva/Enningdalselva) følges nøye. Det har blitt foretatt utfisking av oppdrettslaks i forbindelse med stamfiske i Glomma også i 2012, og det foretas hvert år uttak av rømt oppdrettslaks i en felle i laksetrappa i Sølvstufoss (Aagaardselva).

Registrering av sjølaksefiskere er gjennomført og rapportert. Oversikt sendt til SSB og SNO.

Bestandsobservasjon i Enningdalselva har blitt gjennomført årlig siden 1997 (elfiske, fangststatistikk). Tetthetene av ungfisk (laks) var i 2012 bedre enn på mange år.

Fisketelleren ved Mjølnerød vil bli videreført som et samarbeidsprosjekt mellom Fylkesmannen og Länstyrelsen, foreløpig for en periode på 5 år. Fisketiltaksplanen (Sverige/Norge) for Enningdalsvassdraget ble ferdig i 2012.

Retningslinjer for reguleringer av fiske etter anadrome laksefisk er fulgt opp i henhold til DN's retningslinjer.

Sjørretbestandene følges opp med ulike tiltak i form av bl.a. habitatforbedringer.

Fylkesmannen deltok på kalkingsmøte på Gardermoen 7. februar 2012.

NIVA rapport 6441-2012 "Vurdering av fortsatt kalkingsbehov i kalkede innsjøer i Østfold" ble ferdigstilt i november 2012. Konklusjonen ble at kalking kan avsluttes i 40% av lokalitetene (82 av 212).

Fylkesmannen har god dialog med SNO/politiet om lakseoppsynet/krepseoppsyn.

Det har ikke blitt behandlet søknader om oppdrett av laksefisk i Østfold i 2012.

Fylkesmannen har hatt spesielt fokus på faren for spredning av signalkreps gjennom info på fylkesmannens

hjemmeside og innslag i lokalavisene. Fylkesmannen er også med i krepseutvalget for edelkreps/signalkreps.

Fylkesmannen deltok under åpningen av ny utstilling om signalkreps/edelkreps på Ørje kanalmuseum den 15. august 2012.

Behovet for midler til lokale kalkingsprosjekt 2013 er oversendt DN innen fristen.

Nytt fiskekart og fiskeguide for Østfold er utarbeidet i samarbeid med FK.

Fagrådet for laks og sjørøret i Skagerrak/Oslofjord ble avholdt 1. november 2012. Hjemmesiden oppdateres jevnlig www.fagrad.com

Midler til fisketiltak (fiskefondet) er fordelt. Totalt kr. 310.000, er fordelt til 11 foreninger/lag/kommuner.

Helhetlig vannforvaltning

Fylkesmannen deltar aktivt i arbeidet i de ulike vannområdene og VRU, og sørger for best mulig kunnskapsgrunnlag ved overvåking og vurderinger i forbindelse med oppdateringer i VannNett. Rådgivning og overføring av kunnskap til vannområdene er prioriterte oppgaver. Vannforvaltning er en integrert del av FM sitt arbeid. Innspill gis til relevante samarbeidspartnere, spesielt VRM og VOU, men også andre statsetater.

Overvåking i vann og vassdrag gjøres etter retningslinjer i vannforskriften og veiledere. Organisering av arbeidet skjer via vannområdene. Stadig mer kunnskap om tilstanden i de mange vannforekomstene skaffes til veie. Vannmiljøbasen holdes oppdatert ved egen innlegging og overføring fra oppdragstagere. Store mengder data har blitt lagt inn i siste år.

Avløp

Utslipp fra avløp er en vesentlig forurensingskilde til vassdragene i Østfold.

Kommunene samarbeider nedbørfeltvis om fornyelse, kontroll og tilsyn av avløp i spredt bebyggelse. Dette samarbeidet ser ut til å fungere bra og det ser ut til å være god fremdrift i arbeidet.

Fylkesmannens tilsyn med store avløpsanlegg har i 2012 vært særlig rettet mot kommuner der det i 2011 ble avdekket alvorlige avvik knyttet til mangelfull planlegging og manglende fornyelse av kondemnabelt avløpsnett. Fylkesmannen varslet tvangsmulkt i en av sakene og oppnådde god effekt. Vi varslers nå tvangsmulkt også i en annen sak. Vi vurderer også fortløpende å bruke innsigelser i plansaker dersom avløpsnett i området er alvorlig overbelastet. Fylkesmannen vil følge opp de aktuelle kommunene tett i årene som kommer. Samtidig ønsker vi å informere om at flere kommuner fortsatt sliter med å få besatt stillinger på kommunalteknisk område og har for liten administrativ kapasitet innen prosjektering og planlegging av avløpsnett.

Tillatelser etter forurensningsloven

Fylkesmannen har gitt 14 nye tillatelser etter forurensningsloven til ulike virksomheter. Det er tillatelser etter kap. 22 i forurensningsforskriften om mudring og dumping i sjø og vassdrag og innen avfallsbehandling som krever de største ressursene i vår saksbehandling. I vår saksbehandling tas det særlig hensyn til påvirkning som fører til at miljømålene i vannforskriften ikke nås.

Resultatområde 07 Godt bymiljø

Bymiljøhensyn er ofte sammenfallende med andre oppgaver etter plan - og bygningsloven. Disse er omtalt andre steder i rapporten. Miljøvern avdelingen har fulgt utviklingen i de store byene nøye, gitt innspill og medvirket i oppstartfasen for sentrumsplanene som er startet for samtlige. Framtidens byer er fulgt opp gjennom konferanser og skriftlige innspill i plansaker, for å understreke behovet for et konkret arbeid med fortetting og transformasjon og gode utemiljøer mv.

Klimahensyn er ivaretatt bl.a. gjennom konferanse i samarbeid med DSBs sekretariat for klimatilpasning. Byene i

Østfold har et stort potensiale for transformasjon og omforming som følge av lav tetthet, samtidig som elvestrekninger og sjøfront gir gode muligheter for utvikling av aktive bymiljøer. Aktiviteten er likevel lav, noe som dels skyldes usikkerhet om overordnet infrastruktur, bl.a. utbyggingen av intercitytriangelet.

Samordning på plansiden mellom regionale etater skjer i stor grad gjennom møtene i planforum, som holdes hver 14.dag.

Resultatområde 08 Aktivt friluftsliv

Fylkesmannen har ikke mottatt klager på kommunens vedtak etter frilufsloven, jf. fril. § 24, i 2012.

Grunneierinteressene er ivaretatt. En enkeltsak knyttet til veirettigheter og driften av Bevø friluftsområde og campingplass krever mye. Der har vi et nært samarbeid med DN.

Driftsmidler til Skjærgårdstjenesten er utbetalt. Fylkesmannen har deltatt i møter med Skjærgårdstjenesten der ett av temaene har vært videreutvikling.

Resultatområde 09 Giftfritt miljø

Sedimenter

Fylkesmannen i Østfold har ikke ansvar for gjennomføring av tiltak i noen av de 17 prioriterte områdene. Fylkesmannen har ansvar for undersøkelser og tiltak for seks lokaliteter av prioriterte skipsverft. Forurensnings situasjonen er avklart for fire av lokalitetene og det er ikke behov for oppryddingstiltak på nåværende tidspunkt. I Mossesundet vil påkrevd opprydding skje etter vannforskriften og tiltaksplanen for Morsaområdet. Nødvendig opprydding ved en reparasjonsslipp i Engelsviken er fortsatt til vurdering. I tillegg påser fylkesmannen at forurenset sediment blir forsvarlig tatt hånd om i alle tillatelser til mudring langs kysten.

Forurenset grunn

Fylkesmannen har avsluttet alle prioriterte grunnforurensningsaker. Fylkesmannen har ved tilsyn i kommunene påsett at rutiner for oppfølging av bygge- og gravesaker er fulgt opp der det kan forekomme forurenset grunn.

Avfall og gjenvinning

Avfallsforbrenningsanleggene har fått oppdaterete tillatelser i henhold til kap. 9 i avfallsforskriften i forbindelse med søknader om forbrenning av visse typer farlig avfall. Fylkesmannen har behandlet søknad om etablering av nytt deponi for ordinært avfall, to søknader om etablering av biloppsamlingsplass og flere mindre endringer av eksisterende tillatelser til avfallsbehandling.

Ingen pukkverk i Østfold knuser kassert betong og tegl fra bygging og riving.

Frevars forbrenningsanlegg har fått unntak etter avfallsforskriften om oppholdstid. Oppholdstiden er satt til >1, 6 sekunder

Resultatområde 10 Rein luft

Lokal luftforurensning

Fylkesmannen tar ikke aktivt del i arbeidet med lokal luftkvalitet, men kjenner til at byene Moss, Sarpsborg, Fredrikstad og Halden samt Vegvesenet samarbeider om luftkvalitetsovervåking. Overvåkingen skjer med bruk av standardiserte utslippsmodeller (Air Quiz) supplert med kontinuerlig måling i en fast stasjon (St. Croix i Fredrikstad). Etter en periode i 2010/2011 med utvidet måleprogram ble det ikke påvist overskridelse av tiltaksgrenser i noen av byene.

Resultatområde 11 Stabilt klima

Innenfor de kommunale virkemidlene er det for Østfold sin del transportutslipp, god transport- og arealplanlegging og energiomlegging i varmeproduksjon som er de viktigste utfordringene på utslippssiden. 17 av 18 kommuner i Østfold har vedtatte klima- og energiplaner i samsvar med SPR for slik planlegging. Fylkesmannen deltar aktivt som miljøfaglig rådgiver og støttespiller i kommunenettverket Klima Østfold som ble konstituert 29.02.2012. Nettverket har lagt størst vekt på kommunenes rolle som pådrivere og utbyggere for omlegging til mer bruk av ladbare kjøretøy og økt bruk av Biogass i kollektivtransporten. Videre er det etablert en arbeidsgruppe som ser nærmere på aktuelle kravformuleringer ved bruk av plan- og bygningsloven. Det er også satt i gang prosesser for utvidet enøk-analyse med handlingsplaner for den kommunale eiendomsmassen. Arbeidet i nettverket videreføres i 2013 med 2020 som tidshorisont.

Resultatområde 12 Resultatkrav knyttet til Tverrgående virkemidler

12.1 Planlegging for en bærekraftig utvikling

Kommunale og regionale planer

Formidling av nasjonal politikk i behandling av kommunale og regionale planer blir ivaretatt i den løpende saksbehandlingen. Etter lokalvalget høsten 2011 er det brukt mye ressurser på planstrategier og samordning av arbeidet på regionalt nivå. En gruppe nedsatt i 2010 med deltakelse fra Fylkesmannen og fylkeskommunen, viderefører et eget samhandlingsprosjekt knyttet til planstrategiarbeidet. Det var 13 vedtatte planstrategier ved årsskiftet. Det er avgitt 205 uttalelser til reguleringsplaner og kommunedelplaner, hvorav 11 med innsigelser. En innsigelse har vært til mekling. Antallet reguleringsplaner var på et litt høyere nivå enn i 2011 og 2010. Gjennomsnittlig antall reguleringsplaner siste ti år er ca. 230 planer. Det er ikke vedtatt nye kommuneplaner i 2012, men det arbeides med flere kommunedelplaner, bl.a. sentrumsplaner i alle de store byene. Nye kommuneplaner for de resterende kommunene er under arbeid. Planstatus må anses som meget bra i fylket. Klimaspørsmål er samlet sett lite fokusert i de detalj- og områdeplanene som kommer til uttalelse, men noe bedre utredet i planer på høyere nivå.

Samtidig er det under utarbeidelse andre type planer, blant annet vindkraftverk og hovedlinjer for kraftoverføring. I tillegg kommer store samferdselsprosjekter som parseller av E18, riksvei 19 og fergeforbindelsen Moss-Horten, intercitytriangelet, stasjonsutbygging i Moss og regional transportplan. Dette er saker/prosesser som Fylkesmannen i større grad enn før har engasjert seg i i 2012, og som fortsatt pågår. Arbeid med konsekvensutredninger og oppfølging av planarbeid som ikke er konkretiserte arealplaner, er ofte tidkrevende.

Strandsonen

Nasjonal strandsonepolitikk blir i stor grad ivaretatt i ordinære plansaker, samt i uttalelser til et stort antall dispensasjonssaker. Et stort antall dispensasjoner for endring av bestående bebyggelse, vurderes å ha sammenheng med at mange søker om dispensasjon for utvidelse i sammenheng med innlegging av vann og avløp. Antall dispensasjonssaker var 480, noe som er en liten nedgang fra 2011. Av disse ble 12 påklaget av Miljøvernavdelingen.

Jordvern og kulturlandskap

Tilrettelegging for økt befolkningsvekst, kombinert med et ønske om å legge til rette for arealkrevende næringer i hver enkelt kommune, samt for næringsarealer ved motorveikryss og ved flyplassen, bidrar til et konstant nedbyggingspress på dyrka mark. Kommunene har en stor utfordring i å se helhetlig på arealdisponeringen både innad i kommunen og på tvers av fylkets regioner. Det er viktig å oppnå en mest mulig bærekraftig og effektiv bruk av arealene, med rett type virksomhet på rett plass. Sett under ett har fylket store arealreserver til næringsvirksomhet, i hovedsak tenkt for transport og arealkrevende virksomheter.

Østfold har et gjennomsnittlig stort arealforbruk per innbygger og følgelig stort potensial for fortetting og omforming. Det har vært stort fokus på sentrumsutvikling i byer og tettsteder siste år. Kombinasjonen av nasjonal arealpolitikk knyttet til arealøkonomisering, stor forekomst av nasjonalt verdifull dyrka mark og et stort

potensial for fortetting og omforming, burde tilsi at det er mulig å unngå nedbygging av dyrka mark i Østfold. Fylkesplanen bidrar til å beholde perifere jordbruksarealer, men presset på verdifulle, bynære produksjonsarealer er foreløpig ikke blitt mindre. Østfold hadde i 2011 en avgang av dyrka mark og dyrkbare arealer på ca 555 dekar. Tall for 2012 er ikke klare.

Landskapet er i endring og utvikling og det er en utfordring å ivareta og utvikle kulturlandskapets verdier. Stadig større arealer påvirkes av faktorer som utbygging og endringer i driftsformer i jordbruket, og en del arealer står i fare for å gro igjen. Bøensætre med plasser i Aremark kommune er utvalgt kulturlandskap i Østfold. Skjøtsel og enkelttiltak blir gjennomført med utgangspunkt i områdeplanen, de enkelte plassenes skjøtelsesplaner, samt 10-årsplanen. Fylkesmannen opplever at tiltak og skjøtsel gjennomføres på en god måte, og at grunneierne i området er interesserte og engasjerte.

12.ISO6; FADs krav til elektronisk rapportering på tre utvalgte saksområder fra Ephorte har medført endret rutine i vårt arkiv. Bruken av arkivkoder er endret slik at det nå er vanskeligere å søke riktig antall saker, da dispensasjonssakene har samme kode som plansakene. Det er vanskelig å sortere ut dispensasjonssaker som miljøvernavdelingen har behandlet. Denne rapporteringen vil derfor være mer usikker enn tidligere.

Opplæring i kommunen

Juridisk avdeling påbegynte opplæring av de folkevalgte i 2012. Avdelingens intensjon er å besøke alle de 18 kommunene i løpet av 2013, dersom kommunen/administrasjonen ønsker å ta imot tilbudet. Opplæringen vil i hovedsak knytte seg til reglene om dispensasjon i plan- og bygningsloven, og bestemmelsene om habilitet etter forvaltningsloven og kommuneloven. Tilbudet om opplæring vil imidlertid tilpasses de folkevalgtes behov og ønsker, i den grad vi har tilstrekkelige ressurser til å forberede og gjennomføre opplæringen.

Klage på reguleringsplaner

Fylkesmannen i Østfold behandlet 8 klager på reguleringsplaner i 2012. Kommunens vedtak ble stadfestet i alle sakene.

12.2 Tilsyn og konsesjonsbehandling

Tilsyn

FM gjennomfører risikobasert forurensningstilsyn. For 2012 ble det lagt vekt på oppfølging av kommunale avløpsanlegg og nødvendig rehabilitering av avløpsnett. Tilsynet har bestått av landsdekkende aksjoner og egeninitierte tilsyn. Alt tilsyn og saksbehandling er gebyrbelagt.

Fylkesmannen har gjennomført 7 revisjoner i 2012 og har bidratt til gjennomføring av 4 landsdekkende eller regionale kontrollaksjoner; pukkverk, fragmenteringsverk, verksteder og avfall i havner. Samlet er det gjennomført 30 inspeksjoner. Sentralt prioriterte aksjoner vil gå på bekostning av lokale prioriterte tilsyn. Det er gjennomført 3 kommunale forvaltningsrevisjoner i Moss, Rygge og Aremark med tema biomangfold og forurenset grunn.

Fylkesmannen anmeldte 1 virksomhet i 2012.

Tilsyn med avløpsanlegg i 2011 avdekket alvorlige avvik knyttet til manglende vedlikehold og fornyelse av ledningsnett i 2 kommuner i Østfold, og det er gjennomført oppfølgingstilsyn i 2012 med vedtak om tvangsmulkt på 1 million kroner hver.

Konsesjonsbehandling

Etter en periode med lav aktivitet på fagområdene landbasert og avfall ser vi mot slutten av 2012 at saksmengden er økende. I 2012 har det vært noen større enkeltsaker som har krevd mye ressurser til saksbehandling og løpende oppfølging av klager mv. Det er særlig støyproblematikk som utløser klager fra naboer mv.

12.3 Kunnskapsgrunnlag og miljøinformasjon

Kart og Geodata

Det er i 2012 etablert felles kartinnsynsløsning mellom Fylkesmennene i Østfold, Vestfold og i Oslo og Akershus (se rapportering under resultatområde 98.5). Flere sakebehandlere benytter desktopprogramvaren ArcGIS. Kommunenes egne webkarttjenester benytter også i forbindelse med utsjekking av plansaker. ArcGIS benyttes videre til utarbeiding av verneplaner, kvalitetssikring av data, arealanalyser m.m.

Kartdata fra blant annet Geovekst og Norge digitalt er tilgjengelig i Fylkesmannens nye kartinnsynsløsning. Det er også etablert løsning med kobling til ePhorte, Sak-I-Kart. Data fra Geovekst brukes til skogbruksplanlegging. I 2012 ble det ikke igangsatt nye prosjekter med bruk av slike data, men Våler kommune ble laserscannet, og datafangsten skal benyttes til skogbruksplanlegging som ventelig starter i 2013.

Arbeidet med oppdatering og fornyelse av **Miljøstatus** Østfold ble påbegynt høsten 2012 og videreføres når den nye plattformen med Episerver er på plass i januar 2013.

Kartlegging og overvåking av naturmangfold (naturtyper, viltdata, overvåking etter vannforskriften): **Naturtypekartlegging** i fylket nærmer seg omsider slutten for fylkets 18 kommuner (1.generasjonsregistrering samt noe supplering). Dette har gått sent, særlig etter at MIK-reformen/øremerking av midler "forvitret" og har lav prioritet i kommunene. Arbeid med naturtypekartlegging i Trøgstad pågår. Spydeberg har en gammel registrering fra før håndboken kom. Denne ligger ikke i Naturbasen. Data fra naturtypekartleggingen fra de øvrige kommunene er nå i Naturbase. **Viltdata** fra Rakkestad og Våler kommuner er ajourført og under bearbeiding. De forventes overført til Naturbasen i 2013. **Vannmiljø-databasen** er oppdatert med nye overvåkingsresultater fra årets overvåking. **Vann-nett** holdes oppdatert.

Databasen Forurensing er i daglig bruk ved forurensningstilsyn og konsesjonsbehandling. Det har skjedd en forbedring i 2012 hva angår registreringer av tilsyn og innlegging av rapporter og konsesjoner.

Formidling av miljøhensyn

Fylkesmannen formidler miljøhensyn på flere arenaer, herunder på kommunemøtene og den årlige kommunekonferansen. I tillegg har det i 2012 vært flere møter med kommunene i enkeltsaker, der miljøhensyn er formidlet.

12.4 Internasjonalt samarbeid

Fylkesmannen i Østfold har vært deltaker i KASK interreg prosjektet Hav møter Land i samarbeid med svenske og danske partnere. Prosjektet tar for seg samordning og harmonisering av overvåking og karakterisering av vannforekomster i Skagerrak og grenseområdene mellom sverige og Norge. I tillegg er det flere temaer knyttet til planlegging og bruk av kystområdene i et klimaperspektiv. Prosjektet avsluttes i 2013.

Ressursrapportering

Innleste tall fra Agresso til årsrapporten omfatter også honorar og godtgjørelser over fagdepartementets midler til eksterne. Dette utgjør kr 770.220 og er hovedsaklig ført på resultatområde 01 naturmangfold / friluftsliv.

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
01 Naturmangfold, vannforvaltning og vannforurensning	kr 3 485 977,24	kr 2 392 657,92
09 Giftfritt miljø	kr 458 328,44	kr 438 130,15
Andre oppgaver under MD	kr 634 578,42	kr 87 205,29
11 Stabilt klima	kr 185 942,15	kr 0,00
12.1 Planlegging for bærekraftig utvikling	kr 2 854 564,49	kr 501 522,25
12.2 Tilsyn og konsesjonsbehandling	kr 718 003,93	kr 469 556,70
12.3 Kunnskapsgrunnlag og miljøinformasjon	kr 475 610,33	kr 0,00
12.4 Internasjonalt samarbeid (Finnmark)	kr 0,00	kr 0,00
Sum:	kr 8 813 005,00	kr 3 889 072,00

Landbruks- og matdepartementet

Resultatområde 21 Landbruksbasert næringsutvikling

21.1 Jordbruk

I 2012 søkte 2327 landbruksforetak om produksjonstilskudd i Østfold. Dette er en nedgang på 55 søkere fra forrige år. Det ble søkt produksjonstilskudd til 732 616 dekar, en nedgang på 1 560 dekar fra 2011. Størst var nedgangen i Halden som i 2012 tok i bruk arealtallene etter ajourholdet av de nye gårdskartene. Grovfôrarealet økte med 5638 dekar fra 2011 til 2012. Kornarealet er redusert med 5906 dekar samme periode.

Potetproduksjonen er redusert med 323 dekar. Produksjonen av grønnsaker og bær er noenlunde stabil.

Dyretallet i melke- og kjøttproduksjonen er omtrent det samme, men antall melkeprodusenter er redusert. Det er kun 157 melkeprodusenter igjen i fylket. I de kraftforkrevende produksjonene går dyretallet ned på gris og verpehøns mens det øker på slaktekylling og kalkun. Til tross for nedgangen i dyretall er produksjonsvolumet opprettholdt med økende avdrått og mer effektiv produksjon.

Et stort alternativt arbeidsmarked bidrar til at mange ønsker gården som bosted, ikke som arbeidsplass. En økende andel leiejord, større areal per driver og fradelte tun er resultatet. Store maskiner, pakking av jord med grøftebehov, ikke-optimale tidspunkt for jordarbeiding og høsting gir uheldige virkninger på jordstruktur og avlingsnivå. Noen ønsker også å ta tilbake gården som arbeidsplass med Inn på tunet og annen alternativ tjenesteproduksjon.

Av investeringsmidler til tradisjonell produksjon er 5,4 mill av tilskuddsmidlene gått til melkeproduksjon. Norturas storsatsing på Hærland i Eidsberg vil de nærmeste åra være en stor drivkraft for etablering av fjørfeproduksjon i Østfold. Av tilskuddsmidlene har 3,6 mill kr gått til fjørfeproduksjon.

Når det gjelder økonomiske virkemidler er tilgangen på investeringsmidler altfor liten. Østfolds største utfordring er jordvern og presset på produksjonsarealene og her er eksisterende virkemidler fremdeles mangelfulle.

Østfold har to representanter i rovviltnemnda. Av årets rammetildeling på kr 1 500 000 er kr 185.000 brukt til konfliktdependende tiltak og kr 1 124 000 til forebyggende tiltak. Midlene til konfliktdependende tiltak samordnes med SMIL, og RMP-tilskudd til holmebeite virker også konfliktdependende ved at beitedyr flyttes ut på holmer uten rovdyr.

I Østfold er det kun et beitelag. Beitelaget beiter øyer i Hvaler kommune og gjør en viktig jobb for å bevare tradisjonen med skjærgårdsbeite og de natur- og kulturverdiene som er knyttet til dette.

Tapstatistikk sau på utmarksbeite

Embeter	Antall sau sluppet (innen organisert beitebruk)		% tilslutning til org. beitebruk i fylket	Tapsprosent		Total tapsprosent	
	Sau	Lam		Sau	Lam	2011	2010
FMOS	271	433	5,3	3	5,3	5,4	7,9
Sum	271	433	0	3	0	0	

21.2 Skogbruk

I Østfold har *avvirkningen* for salg i lang tid vært i overkant av 0,5 mill kubikkmeter årlig. Østfold kan anslagsvis hogge ca 0,7 mill kubikkmeter årlig uten å måtte redusere i framtiden (netto balansekvantum). I 2012 var avvirkningen til industrien på det jevne med 0,52 mill kubikkmeter omsatt for salg. Virke til hjemmeforbruk av materialer og ved utgjør ca 25 % av salget til industrielle formål og kommer i tillegg. I Havass skog BA har tynningsandelen av hogstvolumet de siste årene vært 20-25 %. Dette er en svært høy tynningsandel i norsk sammenheng. I Østfold har vi dermed et relativt lavt unyttet potensial på avvirkningssiden.

Skogkultur Hovedutfordringen er ungskogpleie og årlig bør det utføres ungskogpleie på ca 27 000 dekar. Gjennomsnittet de senere tiårene har vært på godt under 20 000 dekar. For å kompensere for etterslepet, burde omfanget av ungskogpleie økes til over 30 000 dekar. Det er utført ungskogpleie på 22 387 dekar i 2012. Dette er en økning på drøyt 4 000 dekar fra 2011. Dette er det tredje beste resultatet de siste 20 år! En av grunnene til den høye aktiviteten er det pågående skogkulturprosjektet som kommunene og skogeierandelslagene drifter.

I Østfold brukes mesteparten av de skoglige virkemidlene Nærings- og miljøtilskudd i skogbruket (NMSK) på ungskogpleie. Kommunene har i 2012 brukt hele tildelingen på 2,63 mill kroner på skogkulturtilskudd. Ungskogpleie er det viktigste enkelttiltaket for å kunne opprettholde en høy volum- og kvalitetsproduksjon i fremtiden.

Skogfondsordningen I 2012 har skogeierne innbetalt ca 20,1 mill. kroner, og fått utbetalt ca 25,2 mill. kroner. Gjennomsnittlig trekkprosent var 12,8 % i 2012 mot 13 % i 2011. Alle skogfondsplasseringene er nå i fylkesmannens eierskap. Kapitalen er plassert i 5 banker hvorav 4 er lokale sparebanker mens brukskontoen er hos DnB.

Synliggjøring av skog i klimasammenheng Det er utarbeidet et Regionalt Bygdeutviklingsprogram for Østfold for perioden 2013-2016. Innenfor rammen Regionalt skog- og klimaprogram (RSK), er skogens betydning i klimasammenheng relativt inngående beskrevet, og det er satt opp delmål og strategier for ulike satsingsområder.

Bioenergi har en viss utbredelse i Østfold, i all hovedsak i form av tradisjonell vedfyring, samt at treforedlingsbedriftene er betydelige forbrukere. Også en del gårder varmes opp ved brenning av flis/halm. Fokuset på bioenergi som oppvarmingskilde er stort og det er tildelt mange fjernvarmekonsesjoner i Østfold med bioenergi som råstoff. Mange av konsesjonene har nå blitt så lite lønnsomme at utbyggingene ikke blir iverksatt og konsesjonene faller bort. Det skyldes særlig de lave strømprisene. I 2012 ble det utbetalt knapt 3,8 mill. kr i tilskudd til uttak av skogsvirke til bioenergi fordelt på 147 tiltak og 85 500 kubikkmeter flis. Dette er en betydelig nedgang i forhold til i 2011.

Foryngelse er den nest viktigste utfordringen innen skogkulturarbeidet. I Østfold er hele 76 % av skogarealet egnet/velegnet til naturlig foryngelse i følge Norsk institutt for skog og landskap. Antallet utsatte granplanter i fylket i 2012 var knapt 0,9 mill. Det var dessverre mangel på planter våren 2012, det har nok vært medvirkende til at plantetallet ble så lavt. Med vårt avvirkningsnivå burde det vært plantet ca 1,5 mill. planter årlig. Både den ordinære og ekstraordinære resultatkontrollen på foryngessiden har vist rimelig tilfredsstillende resultat. Gunstige forhold for naturlig foryngelse har bidratt til dette. Det er allikevel stor forskjell på forskriftens krav til minste planteantall og hva som er optimalt med tanke på kvalitet spesielt, men også i noen grad volum.

Skogsveier er viktige for å utløse aktivitet og å sørge for en jevn leveranse til industrien over året. Skogsbilveinettet i Østfold utgjør nærmere 2 000 km. Det er ikke noe stort behov for nye skogsbilveier, men opprusting og jevnlig vedlikehold av eksisterende veier er viktig. Statstilskudd og skogfond med skattefordel er viktige insitamenter for å investere i skogsveinettet, både hva gjelder nybygging, ombygging og vedlikehold. Til tross for lav tilskuddssats, inntil 30 %, ble de tildelte midlene på 1,4 mill kroner enkelt brukt opp. Tilskuddene ble fordelt til 3 700 m ombygging og 850 m nybygging.

Skogbruksplaner er basisgrunnlaget for en god skogforvaltning og er et høyt prioritert fagområde. Det pågående planarbeidet i kommunene Eidsberg og Marker avsluttes i løpet av mars 2013. Våler kommune ble laserscannet i 2012 og planarbeidet vil bli påbegynt i 2013. Det vil også starte opp innledende planarbeide i Rømskog i 2013. Utarbeidelse av hovedplan ble utsatt i 2012 grunnet bemanningsendring. Det vil bli prioritert i 2013.

Skogbrannberedskap Fylkesmannen, Skogselskapet og kommunene jobber for langsiktige avtaler om skogbrannovervåking. Gjeldene avtale løper fra 2011-2016. Overvåkingen har tradisjonelt skjedd med både skogbrannvaktfly og skogbrannvaktårnet på Linnekleppen. Det er enklere å få til enighet om avtale om flyovervåking enn om vaktårnet. Kommunene dekker brorparten av kostnadene, i tillegg kommer noe sponsormidler fra lokalt næringsliv. Det brukes også noe fylkesinntrukne rentemidler, ca kr 40 000 i 2012. Skogbrannberedskap inngår i Fylkesmannens ROS (risiko og sårbarhetsanalyse).

21.3 Bygde- og næringsutvikling

Samarbeidet med regionale aktører innen næringsutvikling Østfold har et godt fungerende partnerskap som består av Fylkesmannen i Østfold, Østfold Fylkeskommune, Innovasjon Norge og næringen (representert ved Østfold Bondelag, Østfold Bonde- og småbrukarlag, Havass og Viken skog). Kommunene er representert i partnerskapet ved ordfører i Sydeberg kommune, vara er ordfører i Trøgstad kommune.

I 2012 har partnerskapet i stor grad vært involvert i arbeidet med nytt Regionalt Bygdeutviklingsprogram (RBU) og Regionalt næringsprogram (RNP). Sammen med representanter fra miljøsidene har partnerskapet fungert som styringsgruppe for hele RBU.

På oppfordring fra Fylkeskommunen har partnerskapet tilnærmet seg arbeidet med RNP i en prosjektorganisering. Partnerskapet fungerte som styringsgruppe og representanter fra partnerskapet deltok i tre ulike arbeidsgrupper;

”Volumproduksjon” – ledet av Østfold Bondelag, ”Vekst og entreprenørskap” – ledet av Innovasjon Norge og ”Rekruttering, likestilling og kompetanse + FoU” – ledet av Østfold Fylkeskommune. Fylkesmannen deltok i alle gruppene og fungerte som koordinator og sekretær.

Oppfølgingen av regional næringsstrategi og handlingsplan fordeler seg naturlig mellom partnerskapets medlemmer, gitt de ulike aktørenes ansvarsområder. Fylkesmannen jobber med mobilisering, utvikling og tilrettelegging på alle områder. Innovasjon Norge følger opp de bedriftsrettede tiltakene og prosjektene. Fylkeskommunen er aktiv innen kompetanse og rekruttering. Det samarbeides også godt med næringsorganisasjonene på alle områder.

En representant fra Fylkesmannen sitter i fylkeskommunens prosjektgruppe for rekruttering, likestilling og kompetanseheving i landbruket (RLK). Fylkeskommunen vedtar egen strategi for RLK. Denne blir innarbeidet i ny RNP.

Det pågår flere prosjekter hvor hele eller deler av partnerskapet er deltagende, noe som illustrerer samarbeidet godt: *Etablererservice* (et tilbud om grunnleggende kurs i forretningsplan m.m. til etablerere utviklet i et samarbeid mellom Fylkesmannen, Fylkeskommunen, Innovasjon Norge, NAV og Sarpsborg kommune. Ny 3-års avtale ble undertegnet i 2012), *Økonomikompetanse og -oppfølging*, *Nyskappingskonferanse*, *Kvinnovasjon*, *"En reise i smakfulle landskap"* og *Foregangsfylke innen økologisk forbruk (ØQ)*.

Bruken av BU-midler i 2012 Fylkesmannen i Østfold har vedtatt "Handlingsplan for landbruksrelatert næringsutvikling i Østfold 2012". Planen definerer satsingsområder og er retningsgivende for tildelingen av bygdeutviklingsmidler (BU-midler) hos Fylkesmannen i Østfold og Innovasjon Norge.

I 2012 var det følgende satsingsområder for landbruksrelatert næringsutvikling i Østfold: *Produksjon og foredling av mat*: Grovførbasert husdyrproduksjon, Kraftførbasert husdyrproduksjon, Gjødning; håndtering, lagring og som ressurs, Annen husdyrnæring. *Planteproduksjon og hagebruk*: Fremtidsretta åkerproduksjon, Korn tørker/lager til korn og kvalitetssikring, Rentestøtte til grøfting, Høytørker. *Grønnsaker og veksthus*, *Frukt og bær*, *Økologisk landbruk*, *Lokale matspesialiteter*, *Grønt vertskap*: Grønt reiseliv, Inn på tunet, Hest som ny næring, Skog, tre og bioenergi, Skog og trebasert næring, Bioenergi.

For 2012 ble Fylkesmannen i Østfold tildelt kr 2 280 000 til utviklings- og tilretteliggingsprosjekter. Inkludert ca. kr 216 000 i inndratte midler og ca. kr 75 000 i overførte midler fra 2011 var rammen for 2012 på kr 2 571 587. Det ble innvilget kr 2 528 880 til utredning og tilrettelegging i tråd med handlingsplanen for 2012: Husdyrproduksjon kr 0, Planteproduksjon og hagebruk kr 290 850, Økologisk landbruk kr 400 000, Lokale matspesialiteter kr 65 000, Grønt reiseliv kr 380 230, Inn på tunet kr 100 000, Hest som ny næring kr 0, Skog og trebasert næring kr 300 000, Bioenergi kr 575 000, Etablereropplæring og kompetanse kr 375 000, Administrasjon av nytt regionalt næringsprogram kr 42 800. I 2012 ble det ikke prioritert midler til praktikant.

Satsing innen landbruksbasert vare- og tjenesteproduksjon, Lokalmatprogrammet, grønt reiseliv og utmarksnæring Arbeidet med matspesialiteter går sakte fremover. Mobilisering og koblinger til kompetansenettverket, dagligvare- og horecamarkedet fører frem, men det kan med fordel tilrettelegges mer. I 2012 ble det arbeidet med å samle Østfolds mat- og drikkenæring til et felles løft for å bli "norges sterkeste matregion". "Guldkorn" skal være nettverk og møteplass for fylkets matnæring. Interimstyret har bestått av næringen og det offentlige, bl.a. fylkets matkontakt. Stiftelsesmøte er 6. mars 2013.

Det har også vært arbeidet med Regional Matkultur som nettverk og arena for fylkets lokale og regionale matprodusenter og foredlere innen horecamarkedet, workshop med Nortura om nye spesialiteter fra Østfold på svin og fjørfe, Østfoldtallerken, frukt- og bærprosjekt med fokus på jordbær og epler, rådgivning og veiledning samt kobling av bønder som har ideer å utvikle eller ønsker å starte med egne produkter.

Prosjektet "En reise i smakfulle landskap" kobler mat og reiseliv. Mobiliseringen er gjennomført, nå starter arbeidet med å danne klynger og samarbeid mellom aktørene. Det har vært ca. 100 gårdseiere med i mobiliseringsfasen. Aktiviteter har vært studietur ved Mjøsa, 2 temamøter om etablering og Innovasjons Norges programmer på grønt reiseliv og lokalmat, kartlegging av kompetansebehov og kurset "Hvem er kunden?"

Andre samarbeidsprosjekter innen mat og reiseliv er Glomma opplevelser, Regionalpark Haldenvassdraget, Oslofjordsamarbeidet, Oslofjordprosjektet, Kulinariske reiseruter.

Tverrsektorielt samarbeid og resultater i arbeidet med Inn på tunet generelt og Inn på tunet-løftet

Samarbeid med Østfold Bondelag om nettverksprosjekt for potensielle tilbydere og tilbydere i oppstartsfase. Samarbeid med FM Oslo og Akershus, Agroutvikling og Landbrukets HMS om kursing i KSL-system for IPT. Samarbeid med andre avdelinger hos FM, spesielt helse, om IPT-løftet; både kommunemøter i forkant og

vurdering av søknadene. En av kommunene som ikke fikk IPT-løft-midler, følges opp med BU-midler. Samarbeid med helseavdelingen om IPT-tilbud for personer med demens og nytt tilbud innen rusomsorg i Sarpsborg kommune.

Resultatområde 22 Klima- og miljøtiltak i landbruket

22.3 Miljøprogram og miljøplan

RMP-revisjon I løpet av 2012 ble det gjennomført revisjonsprosess og høring av ny RMP 2013-2016. Arbeidet ble gjort i samarbeid med kommunene, bondelag, fylkeskommune, miljøvernnavdeling og andre samarbeidspartnere og interessenter. Dette ble også koordinert med utarbeidingen av Regionalt bygdeutviklingsprogram. Det nye forslaget til RMP hadde få vesentlige endringer fra det tidligere programmet.

I november 2012 fikk vi likevel en instruksjon fra LMD om at vi ikke kunne fortsette med forskrifter som stiller generelle krav om 60 % stubb på foretakene i vannområdene Morsa og Haldenvassdraget. Dette ble da nødvendig å finne nye strategier og gjennomføre en ekstra dialogrunde med partene. Endelig RMP ble derfor ikke vedtatt i 2012, men utsatt til januar-februar 2013. I 2012 ble det sendt ut informasjon om RMP til alle registrerte brukere, og i forbindelse med revisjonsarbeidet ble det holdt flere fagmøter om RMP og miljøtiltak generelt.

RMP for Østfold omfatter tilskudd til verneverdige husdyrraser, dvs østlandsk raudkolle. Det er i tillegg gjort arbeid for å ta vare på Smålensgåss. En del midler fra RMP benyttes til skjøtsel og slått i utvalgte kulturlandskap og artsrike enger.

SMIL Ettersom Østfold har store utfordringer med forurensede vassdrag har de fleste kommunene i hovudsak prioritert forurensningstiltak høyest, og har også brukt mest midler til dette. Enkelte kommuner har prioritert biologisk mangfold og brukt sine tildelte midler til slike tiltak, ettersom de ikke har noen store utfordringer med forurensning.

Fylkesmannen har jobbet med å tydeliggjøre, for kommunene og jordbrukerne, forskjellen mellom SMIL og RMP, og hvordan ordningene er tenkt å fungere og komplettere hverandre. Vi har jobbet med beskrivelsene for hva som er berettiget RMP, sånn at veiledningsheftet skal være enkelt å forstå. I 2012 har nesten alle kommunene rullert tiltaksstrategiene for SMIL og vi har i oppdragsbrevet, og i annen kommunikasjon med kommunene, poengtert og synliggjort koblingen mellom RMP og SMIL. Koblingen er ytterligere synliggjort ved at også områder som har fått SMIL-tilskudd, og som i tillegg oppfyller kravene i tilskuddsordningen, er berettiget tilskudd til verdifull beitemark, verdifull slåttemark og slått av nyere tids kulturminner.

Biologisk mangfold og kulturminner Det jobbes kontinuerlig med å sikre skjøtsel og ivaretagelse av kulturminner og biologisk mangfold gjennom SMIL-tiltak og de målrettede RMP-ordningene. Arealen verdifull beitemark og slåttemark i RMP har vært ganske stabil i flere år. Når det gjelder kulturminner varierer det mer fra år til år ettersom det er forholdsvis få som søker om tilskudd til denne typen tiltak. Det hadde vært enklere å se trender hvis RMP hadde vært flerårige skjøtelsavtaler. Ca 10 % av RMP-midlene går til biologisk mangfold og kulturminner, og det er likt som det har vært helt fra starten av RMP. For Østfold sin del er gjengroing den største trusselen mot biologisk mangfold og kulturminner, men også endring i driftsformer og utbygging truer verdier i landskapet.

Det utvalgte kulturlandskapet Bøensætre med plasser har gjennom skjøtelsplaner og aktiv oppfølging kommet inn i et aktivt forvaltningsregime. De tildelte midlene har blitt brukt til gode tiltak for å styrke verdien i landskapet og for å forenkle skjøtelsen av det.

I samarbeid med miljøvernnavdelingen jobbes det også med oppfølging av handlingsplanene for slåttemark og kystlynghei.

Vannområdene Fylkesmannen deltar aktivt i de tre vannområdene Morsa, Haldenvassdraget og Glomma Sør. I tillegg deltar vi i prosjektområde Ytre Oslofjord. En stor andel av RMP og SMIL-midler brukes til forurensningstiltak, og dette utgjør en viktig del av finansieringen av landbrukets tiltak i forbindelse med vannforskriften. Fylkesmannen har gått inn for å styrke koblingen mellom SMIL og RMP og ser dette i sammenheng med tiltaksplanene for vannområdene. SMIL-midlene fordeles til kommunene, og fylkesmannen er klageorgan for kommunenes vedtak. I 2012 hadde vi mange henvendelser om hvordan det varslede

grøftetilskuddet skulle fordeles og administreres. Vi venter fortsatt på retningslinjer fra LMD om dette. Vi gjennomførte en del informasjonsarbeid om grøfting generelt.

Det har vært en jevn økning i oppslutningen om miljøtiltak i de siste 5-6 år. Arealet med endret jordarbeiding har ligget på opptil 60 % av kornarealet for fylket som helhet. I 2012 gikk det en del tilbake. Dette skyldes mest sannsynlig svært dårlig værforhold om høsten og et økt behov for å pløye for å rette opp strukturskader og hemme ugras og plantesykdommer.

Miljøplan Gjennom kontroller har vi sett nærmere på bondens miljøplan. Vi har i 2012 gjennomført ca 20 foretakskontroller hvor miljøplan trinn 1 har blitt kontrollert. Vi har funnet en stor del mangler i disse planene og noen som helt manglet en eller flere elementer i planen. Vi ser at det er behov for å oppgradere og forbedre miljøplan som verktøy. Vi har hatt mye kommunikasjon med kommunene om deres rolle som kontrollmyndighet og på reaksjonsformer ved brudd på forskrifter og vilkår. Til tross for dette ser vi at de fleste kommuner ikke avkorter tilskudd når miljøplan mangler. Vi har derfor fulgt opp kommunenens vedtak og vil omgjøre de vi mener er uriktige. Vi kommer også til å vurdere anmeldelse i disse sakene.

Klimatiltak innenfor landbrukssektoren Fylkesmannen har en representant i styringsgruppa for bioenergisprosjektet som driftes av Skogselskapet i Østfold. Prosjektet har i 2012 blant annet arrangert heldags bioenergiseminar med deltakere fra hele fylket, arrangert veddag på Tomb med ca 45 deltakere og arrangert skoleskogdager med fokus på bioenergi. Det viktigste rene skogtiltaket med tanke på CO2-binding er ellers foryngelse etter hogst. Østfold har gode forhold for naturlig foryngelse, pluss at planteaktiviteten er økende. De senere års foryngelseskontroller viser at det er en økende andel av hogstflatene som er tilfredsstillende foryngt.

Det ligger også klimatiltak i RMP og i SMIL-tilskuddene. Dette gjelder spesielt tiltak som skal motvirke effekten av mer nedbør og hyppigere flom. Vi regner med at tilskudd til endret jordarbeiding har en viss positiv effekt på klimagassutslippene. Vi deltar ellers i biogassprosjekter hvor en av målsettingene er å redusere klimagassutslipp fra husdyrgjødsel, samt å erstatte fossilt brensel med bioenergi.

Tilskudd fra regionalt miljøprogram utbetalt 2012 etter søknadsomgang 2011 - kroner utbetalt til hovedområder

Embeter	Kulturlandskap	Avrenning til vassdrag	Kulturmiljøer og kulturminner	Tilgjengelighet - friluftsliv	Biologisk mangfold	Plantevernmidler	Avfall	Andre miljøtiltak
FMOS	4074120	36966300	362500	73578	387000	81570	0	11580
Sum	4074120	36966300	362500	73578	387000	81570		

22.4 Økologisk landbruk

Regjeringens mål er 15 prosent økologisk produksjon og omsetning innen 2020. Vi arbeider ut i fra en **handlingsplan for økologisk landbruk**, som vi har felles med Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Dette skjer i regi av prosjektet innenfor Økologiske foregangsfylker. Vi har prioritert dette prosjektet både innenfor bruk av økologiske handlingsplansmidler, BU-midler og egen arbeidskraft.

Østfold sin oppgave som **økologisk foregangsfylke** er å fremme forbruket av økologiske matvarer i storhusholdninger. Målet er 15 % forbruk allerede innen 2015.

Vi bruker flere virkemidler for å oppnå høyere forbruk. Vi gir kurs og foredrag om "hvordan økologisk", og om "hvordan økologisk". Vi besøker kjøkken og gir praktiske råd om hvordan komme igang, blant annet bakekurs for barnehageansatte. Vi arrangerer også studieturer til kjøkken, kommuner og land som har kommet langt i å bruke økologiske varer. Både Sverige og Danmark har kommet svært langt. Vi har i 2012 arrangert 3 turer til Södertälje kommune sammen med Fylkesmannen i Oslo/Akershus og Drammensregionen. Vi har holdt seminarer i alle fylkene sammen med Fylkesmannen i Oslo/Akershus, Nofima og Difi. Det har også blitt holdt møter og kurs for enkeltkjøkken og gjort avtaler om videre kursing og oppfølging i 2013.

Gjennom tilskudd til økologisk handlingsplan har vi i 2012 prioritert tiltak innen korn og grovfôrbasert husdyrproduksjon, og innen forbruk har vi prioritert storhusholdning og barn/unge. Midlene ble fordelt på 13 ulike tiltak. Det er stor søknadspågang, og mange aktiviteter er avhengige av disse midlene for å kunne gjennomføres.

Videre er det innvilget kr 200 000 av BU-midlene til økologiske prosjekter i 2012.

22.5 Tre og miljø

BU finansierte aktiviteter i 2012 Det er innvilget 200 000 kr til et fellesprosjekt innen oppsøkende skogkultur, Aktivitetskampanje Skogkultur Østfold, for å legge til rette for fremtidig kvalitetsskogbruk. Søker er kommunene og skogeierandelslagene. Det er også innvilget 100 000 kr til Tresentret Trebruk AS (delfinansiering).

Tresentret Trebruk AS (Østfold og Oslo/Akershus) har i 2012 arbeidet med nye søknader og gjennomføring av en rekke prosjekter som har fått tilsagn i Treprogrammet. Det mest spennende er bygging av 2 studentboligblokker i 8 etasjer med 254 boenheter i tre på Ås for Studentsamskipnaden. Arbeidet ble påbegynt i 2012 og har pr januar 2013 kommet langt.

Det arbeides også for å få flere landbruksbygg i tre. Et informasjonseminar er under planlegging i juni 2013. Det er 2 kyllinghus i tre under bygging i Eidsberg med delfinansiering fra IN.

Bioenergi er et viktig satsingsområde for regjeringen både ut fra miljøhensyn og mulighetene for næringsutvikling og verdiskaping i landbruket. Skogselskapet i Østfold har fått tilskudd til et 2-årig informasjonsprosjekt om bioenergi. Prosjektet vil bli avsluttet i 2013. Prosjektet gjennomførte i 2012 to seminarer om bioenergi og en rekke skoleskogdager med særlig fokus på bioenergi. Prosjektet har også gjennomført en serie målinger ved Prestebakke flisterminal. Hensikten har vært å få bedre parametre på sammenhengen mellom volum av tømmer og flis, fuktighet og verdiberegning av levert flis. I 2013 vil prosjektet ha hovedfokus på formidling av kunnskap om bioenergi rettet særlig mot beslutningstakere i kommunene.

Det har vært en betydelig nedgang i innmålt flismengde for bruk til bioenergi fra 2011 til 2012. Tilskuddssatsene var noe lavere i 2012, men hovedårsaken er trolig mindre etterspørsel etter flis - og dermed lave priser - noe som skyldes at prisen på andre energikilder for tiden er lav.

Resultatområde 23 Eiendoms- og bosettingspolitikk

Kommunenes praktisering av regelverket Dispensasjonssaker etter plan- og bygningsloven er en viktig kilde til kunnskap om praksis i jordlovssaker. Vi registrerer varierende praksis mellom kommunene i de sakene vi får innblikk i. Det er stadig økende antall fradelinger av tun, også fra ressurssterke bruk. Da bosettingshensynet i liten grad er relevant i fylket, anbefaler vi sterkt at det ikke fradeles produktive arealer med tuna. Vi ser ulik praktisering av tillatelse til oppføring av kårbolig, men har i de fleste kommuner ikke innsyn i om den nasjonalt pålagte strenge kårboligpraksisen følges opp. For å få bedre oversikt over praksisen i kommunene og mulighet for å veilede, innlemmer vi fra 2013 gjennomgang av saker etter eiendomslovgivningen i forvaltningskontrollen i kommunene. Dette vil også gi grunnlag for eventuelt å pålegge kommuner å sende inn alle avgjørelser, jf. jordloven § 3.

Resultatområde 24 Forvaltning av inntekts- og velferdspolitiske tiltak og kontroll

Det ble utbetalt ca 302 millioner i **produksjonstilskudd** til 2384 søkere i 2012. Antall foretak som søkte produksjonstilskudd i Østfold er redusert fra 2384 i 2011 til 2327 i 2012. Ca 41 % av foretakene sendte inn søknad om produksjonstilskudd via internett.

Søknader til **velferdsordningene** i jordbruket ble registrert/behandlet og utbetalt fortløpende. Det ble utbetalt 29,2 mill. kroner i tilskudd til avløsning ferie og fritid, 2,5 mill. kroner til avløsning ved sykdom. 35 tidligpensjonister i jordbruket har i 2012 mottatt ca. 3,4 mill. kroner.

Østfold har to avløserlag som til sammen har fått tilskudd på nesten 1,6 millioner i 2012. Avløserlagene har i 2012 hatt fire faste **landbruksvikarer**.

Oversikt over behandling av klager og dispensasjonssøknader 2012 - antall

Klagebehandling

Produksjonstilskudd		Miljøvirkemidler		Andre tilskuddsordninger	
Innvilget	Avslått	Innvilget	Avslått	Innvilget	Avslått
0	1	0	0	0	0

Dispensasjonssøknader

Produksjonstilskudd			Miljøvirkemidler			Andre tilskuddsordninger		
Innvilget	Delvis innvilget	Avslått	Innvilget	Delvis innvilget	Avslått	Innvilget	Delvis innvilget	Avslått
16	0	1	16	0	0	3	0	0

Fylkesmannens kontroll av landbruksvirksomheten i 2012

1. Hvor mye ressurser er avsatt til kontroll?

Årsverk: 0,6

Antall personer: 5

2. Gjennomførte kontroller av kommunenes landbruksforvaltning(forvaltningskontroller)

Kommune:	Sarpsborg kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd i jordbruket, tilskudd til regionale miljøtiltak i jordbruket, tilskudd til avløsning ved sykdom mv.
Registrerte avvik:	1. Det har skjedd at søknader er avvist uten at det er gitt skriftlig vedtak. 2. Kommunen dokumenterer kun funn etter kontroll dersom funnet innebærer endringer i opplysninger i saken, eller får betydning for sakens utfall. 3. Endringer underveis i saksbehandlingen av RMP var i noen tilfeller mangelfull.
Oppfølging av avvik:	1. Rutineendring implementert. 2. rutineendring implementert. 3. Endring i rutine implementeres snarest. Dette vil lettes dersom det settes i produksjon et saksbehandlingssystem som innbyr til slik dokumentasjon.

Kommune:	Trøgstad kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd i jordbruket, tilskudd til regionale miljøtiltak i jordbruket, tilskudd til avløsning ved sykdom mv.
Registrerte avvik:	Kontrollrapport er under utforming, men vi har registrert følgende avvik: 1. En innkommet søknad om dispensasjon innenfor produksjonstilskudd var ikke sendt videre til Fylkesmannen fordi det opplagt ikke var grunnlag for dispensasjon. Dispensasjonssøknader skal behandles av Fylkesmannen. 2. Vedtak må underskrives av den som har formelt delegert myndighet. Fylkesmannen må under utarbeidelse av rapport vurdere om kommunen har delegasjonsreglement på plass slik at dette er imøtekommet. 3. Endringer underveis i saksbehandling må dokumenteres bedre. 4. Obligatorisk vedlegg til en søknad manglet i et tilfelle. 5. Når kommunen avholder kontroll etter søknad om RMP skal det noteres dato for avholdt kontroll i felt for dette på skjemaet.
	1. Kommunen må være nøye på å skille mellom veiledning og behandling av innkomne søknader om dispensasjoner. Det er Fylkesmannen som skal behandle søknader

Oppfølging av avvik:	om dispensasjon. 2. Dersom Fylkesmannen finner mangler i delegasjonsreglement må dette utbedres slik at vedtakene som fattes er gyldige. 3. Det legges inn i rutine for saksbehandler at alle endringer som gjøres under saksbehandlingen dokumenteres på en slik måte at årsaken kan gjenskapes av utenforstående. 4. Selv om kommunen har kjennskap til saken der det manglet obligatorisk vedlegg, må slikt vedlegg fremskaffes under saksbehandlingen og arkiveres sammen med saken. 5. Det legges inn i rutine for saksbehandler at dato for avholdt kontroll innenfor RMP noteres i felt for dette på skjemaet.
----------------------	---

3. Gjennomførte foretakskontroller. Foretakene kan anonymiseres ved A, B, C etc.

Foretak:	A
Orninger/omfang:	RMP, regionale miljøkrav
Hjemmel for kontroll:	Stedlig kontroll
Registrerte avvik:	Kun deler av steingjerder i søknaden er skjøttet. Det er søkt om tilskudd til skjøtsel av steingjerder som ikke er skjøttet.
Oppfølging av avvik:	Søknaden vurderes stoppet og avkortet. Anmeldelse skal vurderes i saker med avkorting.

Foretak:	B
Orninger/omfang:	RMP, regionale miljøkrav, miljøplan trinn 1.
Hjemmel for kontroll:	Stedlig kontroll + dokumentkontroll av miljøplan trinn 1.
Registrerte avvik:	Ingen.
Oppfølging av avvik:	Ingen.

Foretak:	C
Orninger/omfang:	RMP, regionale miljøkrav, miljøplan trinn 1.
Hjemmel for kontroll:	Stedlig kontroll.
Registrerte avvik:	Brudd på vilkår i regionale miljøkrav.
Oppfølging av avvik:	Vil fatte vedtak om trekk i utbetaling av produksjonstilskudd jf. forskrift om regionale miljøkrav.

Foretak:	D
Orninger/omfang:	RMP, regionale miljøkrav, miljøplan trinn 1.
Hjemmel for kontroll:	Stedlig + dokumentkontroll miljøplan trinn 1.
Registrerte avvik:	Manglende miljøplan (gjødslingsplan fra 2010), brudd på forskrift om regionale miljøkrav.
Oppfølging av avvik:	Stoppet utbetaling av produksjonstilskudd i jordbruket pr 31.7.2012, vil omgjøre kommunens vedtak i saken, vurdere trekk jf forskrift om regionale miljøkrav og avkorting pga manglende miljøplan trinn 1. Anmeldelse skal vurderes ved avkorting.

Foretak:	E
Orninger/omfang:	RMP, regionale miljøkrav, miljøplan trinn 1.
Hjemmel for kontroll:	Stedlig + dokumentkontroll miljøplan trinn 1.
Registrerte avvik:	Det ble som følge av denne kontrollen vist at noe areal feilaktig var oppført som innmarksbeite i søknad om produksjonstilskudd. Dette er korrigert at kommunen under saksbehandling av søknaden. Innenfor RMP var en omsøkt buffersone for smal i forhold til vilkåret.
Oppfølging av avvik:	Søknad om RMP vurderes stoppet. Det vurderes avkorting i saken. Dersom det avkortes skal også anmeldelse vurderes.

Foretak:	F
Orninger/omfang:	RMP, regionale miljøkrav, miljøplan trinn 1.
Hjemmel for kontroll:	Stedlig + dokumentkontroll miljøplan trinn 1..
Registrerte avvik:	Omsøkte RMP-tiltak har varierende kvalitet, og noen kan ikke sies å tilfredsstille de vilkår som er satt i regelverket.
Oppfølging av avvik:	Søknad om RMP vurderes stoppet. Nytt vedtak vil fattes av Fylkesmannen, og det vil vurderes avkorting og eventuelt anmeldelse i saken.

Foretak:	G
Orninger/omfang:	RMP, regionale miljøkrav, miljøplan trinn 1.
Hjemmel for kontroll:	Stedlig + dokumentkontroll miljøplan trinn 1
Registrerte avvik:	Miljøplan trinn 1 kan ikke godkjennes. Mangler erosjonsrisikokart og utfylt sjekkliste for 2012, selv om 2011 er utfylt.
Oppfølging av avvik:	Søknad om produksjonstilskudd er stoppet, og vedtak vil bli omgjort av Fylkesmannen. Det vurderes avkorting i saken. Dersom det avkortes skal også anmeldelse vurderes. Fylkesmannen vil også omgjøre vedtak vedrørende RMP, da miljøplan trinn 1 er et grunnvilkår for ordningen.

Foretak:	H
Orninger/omfang:	RMP, regionale miljøkrav, miljøplan trinn 1.
Hjemmel for kontroll:	Stedlig kontroll.
Registrerte avvik:	Ingen.
Oppfølging av avvik:	Ingen.

Foretak:	I
Orninger/omfang:	RMP, regionale miljøkrav, miljøplan trinn 1.
Hjemmel for kontroll:	Stedlig kontroll.
Registrerte avvik:	Ingen.
Oppfølging av avvik:	Ingen.

Foretak:	J
Orninger/omfang:	RMP, regionale miljøkrav, miljøplan trinn 1.

Hjemmel for kontroll:	Stedlig kontroll.
Registrerte avvik:	Ingen.
Oppfølging av avvik:	Ingen.

Foretak:	K
Orninger/omfang:	RMP, regionale miljøkrav, miljøplan trinn 1.
Hjemmel for kontroll:	Stedlig + dokumentkontroll miljøplan trinn 1.
Registrerte avvik:	Ingen.
Oppfølging av avvik:	Ingen.

Foretak:	L
Orninger/omfang:	RMP, regionale miljøkrav, miljøplan trinn 1.
Hjemmel for kontroll:	Stedlig + dokumentkontroll miljøplan trinn 1.
Registrerte avvik:	Ingen.
Oppfølging av avvik:	Ingen.

Foretak:	M
Orninger/omfang:	RMP, regionale miljøkrav, miljøplan trinn 1.
Hjemmel for kontroll:	Stedlig + dokumentkontroll miljøplan trinn 1.
Registrerte avvik:	Innsendt miljøplan ser ut til å være sammenstillt etter sesongen. Gjødslingsplan skal ligge til grunn for hvilke tiltak man velger å gjennomføre, og må derfor være utarbeidet før sesongen starter.
Oppfølging av avvik:	Det må eventuelt fattes vedtak om at miljøplan ikke er godkjent, og deretter må kommunens vedtak om produksjonstilskudd omgjøres. Avkorting må vurderes, og anmeldelse skal vurderes i saker med avkorting.

Foretak:	N
Orninger/omfang:	RMP, regionale miljøkrav, miljøplan trinn 1.
Hjemmel for kontroll:	Stedlig kontroll.
Registrerte avvik:	Ingen.
Oppfølging av avvik:	Ingen.

Foretak:	O
Orninger/omfang:	RMP, regionale miljøkrav, miljøplan trinn 1.
Hjemmel for kontroll:	Stedlig + dokumentkontroll miljøplan trinn 1.
Registrerte avvik:	Ingen.
Oppfølging av avvik:	Ingen.

Foretak:	P
Orninger/omfang:	Miljøplan trinn 1
Hjemmel for kontroll:	Stedlig kontroll
Registrerte avvik:	Gjødslingsplan for 2012 mangler helt.
	Søknad om produksjonstilskudd stoppes,

Oppfølging av avvik:	omgjøres av Fylkesmannen og avkorting vurderes. Anmeldelse skal vurderes i saker med avkorting.
Foretak:	Q
Orninger/omfang:	Miljøplan trinn 1.
Hjemmel for kontroll:	Stedlig
Registrerte avvik:	Ingen
Oppfølging av avvik:	Ingen
Foretak:	R
Orninger/omfang:	Miljøplan trinn 1
Hjemmel for kontroll:	Stedlig kontroll
Registrerte avvik:	Ingen
Oppfølging av avvik:	Ingen

4. Andre kommentarer/ innspill:

I Østfold har noen få kompliserte enkeltsaker tatt mye av ressursene innenfor kontroll av husdyrkonsesjonsregelverket. Det har derfor vært mindre ressurser tilgjengelig til en bredere kontroll. I 2012 har Fylkesmannen i Østfold gjort en gjennomgang av statistikk og lister knyttet til produksjonsomfang for 2011. Det har vært gjennomført stedlig kontroll hos 4 av de største slaktekyllingprodusentene i fylket, og det er sendt ut forespørsel om dokumentasjon for kontroll av et femte foretak. Kontrollene har ikke avdekket ulovlig produksjon. Innenfor driftssamarbeid følges et konglomerat av svineprodusenter, men det er ikke fattet nye vedtak i disse sakene da tilsvarende klagesak for tidligere år er til behandling hos Statens landbruksforvaltning. I tillegg til dette er det hentet inn dokumentasjon i en annen driftsfellesskapssak på verpehøns som skal behandles videre i 2013. Det er fattet ett vedtak om ileggelse av standardisert erstatning etter at det er produsert for mange slaktekyllinger i 2010 uten tilstrekkelig reduksjon i 2011. Det er gitt konsesjon i to saker etter bestemmelsen om "særlige tilfeller". Dette gjelder ett tilfelle av sanering etter sykdom, og ett tilfelle med brann. Det er innvilget konsesjon i forbindelse med leie av gårdsbruk med konsesjon i forbindelse med generasjonsskifte. I ett tilfelle ble det gitt konsesjon til leie av konsesjon for en begrenset tidsperiode, men vedtaket ble påklaget av søker. Under klagebehandling hos Statens landbruksforvaltning ble senere denne søknaden avslått.

Resultatområde 25 Kommunene som landbrukspolitisk aktør

Dialogen med kommunene skjer bl.a. gjennom en årlig 2-dagers samlingen med ordførere og rådmenn. Fylkesmannens ledergruppe besøker hver enkelt kommune hvert 3. år til dialog om statlige føringer og forventninger til kommunene, og om kommunenes muligheter til å imøtekomme disse. I flere kommuner har Landbruksdirektøren tatt opp ressursituasjonen i kommunene. I flere kommuner er kapasitets- og ressursituasjonen på landbruksområdet bekymringsfull.

I årlige tildelingsbrev til kommunen gis føringer om mål, tiltak og prioriteringer for forvaltning av tilskuddsordninger der kommunene har innvilgingsmyndighet eller gir tilråding overfor regionale myndigheter. Det arrangeres fagmøter for kommunene om tilskuddsforvaltning, Regionale miljøprogram, arealforvaltning, næringsutvikling og skogbruk.

Østfold har årlige SMIL-tildelinger på ca 9 mill kroner (Spesielle miljøtiltak i landbruket). Innmeldte behov fra kommunene utgjør over det dobbelte beløp. Fangdammer og hydrotekniske tiltak er kostbare tiltak og tar mye av potten, spesielt i de kommunene som sliter med fosforavrenning fra jordbruket.

Videre arrangeres årlig 2-dagers samling med landbruksforvaltningen i kommunene. Årets samling ble gjennomført i januar 2012. I disse møtene presenteres og drøftes aktuelle tema. Det brukes noe midler over kap. 1144 post 77 til denne samlingen. Vi har holdt et informasjonsmøte om produksjonstilskudd- og velferdsordningene i jordbruket i 2012.

I arbeidet med EUs vanndirektiv har fylkesmannen brukt skjønnsmidler til tiltak i to vannområder. Det er også brukt skjønnsmidler i et veilednings- og kompetanseprosjekt for bønder i Rakkestad, Eidsberg og Trøgstad for å

forberede bøndene på å møte miljøutfordringene.

Samarbeidet med KS er nokså begrenset, men KS har oppnevnt representanter til arbeidsgrupper i forbindelse med Handlingsplan for næringsutvikling og RMP.

Det er startet opp et arbeid sammen med fylkene rundt Oslofjorden for å presentere bedre statistikk og informasjon om landbruket i kommunene. Dette materiellet brukes både til kunnskpsheving, men ikke minst til dialog med kommunene om ulike utfordringer i landbruket.

Resultatområde 26 Jordvern, kulturlandskap og samfunnsplanlegging

26.1 Jordvern og kulturlandskap

Kombinasjonen av nasjonal arealpolitikk med fokus på arealøkonomisering, nasjonalt verdifull dyrka mark og et stort potensial for fortetting og omforming bør generelt tilsi at det ikke er aktuelt å vurdere nedbygging av dyrka mark i fylket i overskuelig framtid. Det er mulig å få en ønsket utviklingen i fylket uten å bygge ned store jordbruksarealer. Den største utfordringen i dag er å få kommunene til å jobbe aktivt med fortetting og omforming i stedet for å fremme ønsker om å bygge ned matproduksjonsarealer. Fylkesplanen for Østfold bidrar til å minke presset på perifere jordbruksarealer mens presset på verdifulle, bynære produksjonsarealer har økt. Dette gjør at avveiningen mellom jordvern og areal- og transporthensyn fortsatt er utfordrende.

Etter snart 10 år med økt fokus på jordvern, arealeffektivitet, fortetting og omforming er vi nå der at det står på kommunenes vilje til å finne alternativ til utbygging av dyrka mark.

Det er utfordrende å formidle nasjonale mål om å ivareta jord- og kulturlandskapsressursene. Dialogen med kommunene foregår på ulike arenaer; embetsledelsens møter med seks kommuner hvert år, årlig samling mellom embetsledelsen og kommunenes ordførere og rådmenn, årlig samling for kommunal landbruksforvaltning, fagdager for kommunene, ved drøfting av plansaker med kommunene i regionalt planmøte (jf. Pbls planforum), i møter og skriftlige innspill til kommune(del)planprosessene og planstrategier. Kommunene har forståelse for de nasjonale målene i prinsipp, men i konkrete saker vektet ofte andre faktorer tyngre. Det er i enkelte tilfeller nødvendig å bruke virkemidler som omgjøring av vedtak etter jordloven og klager og innsigelser til vedtak og forslag etter Plan- og bygningsloven.

Fylkesmannen varsler innsigelse til reguleringsplaner som omfatter dyrka mark og som ikke er i tråd med kommuneplanene. Ved behandling av reguleringsplaner som er i tråd med kommuneplanene, oppfordrer Fylkesmannen kommunene til å vurdere om arealer med dyrka mark kan føres tilbake til LNF-område eller reguleres til jordbruk.

Kommunene gjør ulike vurderinger av om tiltak i LNF-områdene er i tråd med kommuneplanen eller ikke. Det er nødvendig med økt fokus på jordvern og kulturlandskap i LNF-områdene, på den enkelte landbrukseiendom, for å få gode faglige vurderinger når bygninger og anlegg som er i tråd med - eller ikke i tråd med LNF-formålet vurderes etablert.

Bøensætre med plasser i Aremark kommune er utvalgt kulturlandskap i Østfold. I 2012 har fokus vært på å følge opp skjøtelsplanene som er utarbeidet for området. Det er laget skjøtelsplan for en ny grunneier i prosjektet. Skjøtsel og enkelttiltak blir gjennomført med utgangspunkt i områdeplanen for området, de enkelte plassenes skjøtelsplaner, samt 10-årsplanen utarbeidet for området. De årlige skjøtselstiltakene er først og fremst beite og slått. Det er også ryddet kratt og busk for å synliggjøre kulturspor, åpne landskapet og forbedre beite- og slåttemark. Restaurering av en av bygningene er slutført og det er gravd en ile for drikkevann til dyrene. På grunn av tidsmangel er noe gjerdingsarbeid utsatt til 2013 men hele budsjettet for 2012 har gått med til skjøtsel og tiltak.

Fylkesmannen opplever at tiltak og skjøtsel gjennomføres på en god måte, og at grunneierne i området er interesserte og engasjerte. Det er viktig å opprettholde denne motivasjonen og dette vil være prioritert oppgave også i 2013. For å klare dette planlegger vi blant annet å samarbeide med prosjektet "Reiser i smakfulle landskap". Det blir en mulighet for grunneierne til å vise fram Bøensætre med plasser, men også en bevisstgjøring om potensialet for næringsutvikling i området.

Landskapet er i endring og utvikling. Stadig større arealer påvirkes av faktorer som utbygging og endrede

driftsformer i jordbruket. En del arealer står i fare for å gro igjen. Det er derfor en utfordring å ivareta og utvikle kulturlandskapets verdier. Den største trusselen mot kulturlandskapet i Østfold er gjengroing og derfor er kulturlandskapstiltakene i RMP først og fremst rettet mot å bevare et åpent og attraktivt landskap. Det er en utfordring for kommunene å forvalte disse tilskuddsordningene da mange mangler kulturlandskapskompetanse. Fylkesmannen har også en krevende oppgave i å veilede kommunene, men samtidig, av habilitetshensyn, ikke gi råd i enkeltsaker. Vi informerer kommunene om gjeldende regelverk i RMP-veileder, rundskriv og i møter og samtaler. Vi har i 2012 lagt enda mer vekt på å informere om og diskutere reaksjoner og oppfølging av brudd på regler, vilkår og forskrifter.

Omdisponeringen av dyrka og dyrkbar jord i Østfold er fremdeles på et høyt nivå. Det er den beste av den beste jorda, med de beste klimatiske forholdene, som bygges ned. I Østfold kan bortimot all dyrka jord brukes til matkornproduksjon og fylket står for i underkant av 40 % av landets hveteproduksjon. Det er anslått at Østfold kan brødfø rundt det dobbelte av sin egen befolkning og den gode og lette jordarten langs raet er godt egnet for potet- og grønnsaksproduksjon. Østfold har derfor et ekstra stort ansvar for å ta vare på den dyrka jorda i fylket og finne alternative arealer å bygge på.

Østfold hadde i 2011 en avgang av dyrka mark og dyrkbare arealer på 555 dekar. Fra 1993 til 2011 ble det i gjennomsnitt omdisponert 790 da dyrka og dyrkbar mark. Fra 1970 til 2011 har 26 615 da dyrka og dyrkbar jord blitt omdisponert i Østfold.

Alle kommunene i Østfold har nå fullført ajourholdet i gårdskartprosessen. Det vil si at alle kommunene har tatt i bruk arealtallene fra gårdskartene i forbindelse med søknad om areal- og kulturlandskapstilskudd. Vi har i 2012 sammen med Skog og Landskap arrangert kurs i AR5, trinn 2 og trinn 3 for kommunene. AR5-kurs er en del av veiledningen for å få kommunene til ha fokus på kontinuerlig ajourhold av gårdskartene.

26.2 Samfunnsplanlegging

Planprosesser og planstrategier Fylkesmannen hadde i 2012 god dialog med kommunene og fylkeskommunen om planstrategiene og i planprosesser etter Pbl. Dialogen skjer i hovedsak i regionalt planmøte (Pbls Planforum) hvor 17 av 18 kommuner var i dialog om sin planstrategi i 2012. Alle avdelingene og fagområdene ved embetet er representert i Planlaget som har ansvar for dialogen og høringsuttalelsene i forbindelse med planstrategiene, kommune- og fylkesplanene.

I dialogen med kommunene i ulike planprosesser er vi særlig opptatt av å spille inn et forsterket jordvern, mer effektiv arealutnyttelse, strengere rammer for spredt utbygging, krav om fortetting og omforming og at kommunenes retningslinjer for landbrukstilknyttet næringsutvikling må være i tråd med veilederen "Plan- og bygningsloven og Landbruk Pluss". Det er utfordrende å formidle lovens krav til avgrensing og konsekvensutredning av arealer for spredt boligbygging, særlig til landkommunene. Konsekvensutredninger som berører landbrukets arealinteresser, herunder spredt utbygging, er noe vi må ha fokus på og stille strengere krav til da slike utredninger ofte ikke er gode nok.

Potensialet for mer effektiv arealutnytting blir oftest ikke synliggjort i planprosessene. Dette vanskeliggjør konkrete innspill om fortetting med kvalitet og omforming for å hindre tettstedsvekst og sikre jordressurser og andre verdier.

Verneplanarbeid Vi har i 2012 ikke hatt verneplanarbeid som har vært konfliktfylt i forhold til landbruksinteressene i fylket. Ved innspill til kraftlinjetraseer og vindmølleparker har landskapshensyn vært viktige. Rene jordvern- eller skogbruksinteresser blir i liten grad berørt. Vi er usikre på om det blir tatt hensyn til våre innspill til energisaker og konsekvensutredninger.

Kommuneplaner Det var ingen kommuneplaner på høring i 2012 og heller ingen innsigelser til kommuneplaner. Det var mekling om Fredrikstads kommuneplan hvor 250 da dyrka mark, som et resultat av at arealet var markert som regionalt næringsområde i fylkeplanen, ble omdisponert til næringsareal. I 2012 ble det bl.a. med bakgrunn i jordvern fremmet innsigelse til reguleringsplan for driftsbanegård på Halmstad i Rygge og kommunedelplan sentrum Sarpsborg kommune med næringsareal på Borregårdsjordet. I innsigelsen til kommunedelplan for Monaryggen var landskap et viktig moment.

Data og geovekst Det har i løpet av 2012 blitt etablert en felles kartinnsynsløsning mellom Fylkesmennene i Østfold, Vestfold og i Oslo og Akershus (se også resultatområde 98.5). I tillegg til internettløsningen benyttes desktopprogramvaren ArcGIS av flere saksbehandlere. Ved behandling av plansaker benyttes også kommunenes egne webkarttjenester. ArcGIS benyttes videre til utarbeiding av verneplaner, kvalitetssikring av data, arealanalyser m.m.

Data fra Geovekst brukes til skogbruksplanlegging. I 2012 ble det ikke igangsatt nye prosjekter, men Våler kommune ble laserscannet, og datafangsten skal benyttes til skogbruksplanlegging som ventelig starter i 2013.

Ellers er kartdata fra blant annet Geovekst og Norge digitalt tilgjengelig i Fylkesmannens nye kartinnsynsløsning. Det er også etablert løsning med kobling til ePhorte, Sak-I-Kart.

Fylkesmannens landbruksavdeling arbeider med å utvikle sin kompetanse på GIS for å kunne ta det i bruk som verktøy for å fremskaffe oversikt og utøve samordning.

Risiko og sårbarhetsanalyser Fylkesmannens landbruksavdeling har vurdert aktuelle trusler på landbruks- og matområdet i forbindelse med oppdatering av Fylkesmannens risiko- og sårbarhetsanalyse i 2012.

Ressursrapportering

Ved å sammenholde innleste tall fra Agresso til årsrapporten og egne rapporter, finner vi at det er relativt godt samsvar, bare mindre avvik. Men analysen har avdekket at kr 929 380 i lønn er ført på feil kap/post (på kap 451002 - skulle vært 451001). Dette har medført at ressurser til LMD-området viste kr 929 380 for lite. Vi har foretatt manuell korrigering og ført hele differansen på resultatområde 22 Klima og miljøtiltak i landbruket. Etter dette er sum ressuser til LMD-området 8,130 mill kroner og samlet sum til embetet 69,841 mill kroner.

Resultatområde	Kapittel 1510 Fagdep.
21 Landbruksbasert næringsutvikling	kr 3 686 645,30 kr 0,00
22 Klima- og miljøpolitikk i landbruket	kr 1 858 882,37 kr 0,00
23 Eiendoms- og bosettingspolitikk	kr 507 055,31 kr 0,00
24 Forvaltning av inntekts- og velferdspol. tiltak	kr 1 272 426,07 kr 0,00
25 Effektiv forvaltning	kr 201 586,11 kr 0,00
26 Jordvern, kulturlandskap og samfunnsplanlegging	kr 591 969,25 kr 0,00
27 Reindriftsforvaltning	kr 0,00 kr 0,00
Andre oppgaver under LMD	kr 11 294,08 kr 0,00
Sum:	kr 8 129 858,00 kr 0,00

Kunnskapsdepartementet

Resultatområde 31 Tilsyn og forvaltningsoppgaver på utdanningsområde

31.1 Tilsyn

Fylkesmannens tilsyn med kommunesektoren er en del av den statlige styringen. Tilsyn og veiledning skal medvirke til at befolkningens rettigheter blir ivaretatt og at kommunens tjenesteyting utføres innen de rammer som fremkommer av lov og regelverk. Fylkesmannen har i 2012 ført tilsyn med både kommuner og fylkeskommunen. Embetets tilsynsvirksomhet har satt fokus på utvalgte deler av regelverket.

Det felles nasjonale tilsynet i 2012 er gjennomført i henhold til embetsoppdraget og instruks for felles nasjonalt tilsyn fra Utdanningsdirektoratet. Tema for det felles nasjonale tilsynet i 2012 var elevenes psykososiale miljø, regulert i kapittel 9a i opplæringsloven. Tilsynet ble ført etter en felles instruks og tilsynsmetodikk på landsbasis. Det vil bli gjennomført egen rapportering til Utdanningsdirektoratet innen 28.02.13.

Oppdraget for 2012 hadde et krav om 4 kommuner og 8 skoler. Fylkesmannen i Østfold planla tilsyn med 3 kommuner og 6 skoler sett i lys av personalressursen vi var kjent med i avdelingen i 2012 på utdanningsområdet. I tillegg hadde oppdraget et krav om oppfølging av tidligere gjennomførte felles nasjonale tilsyn. Kravet var her 2 kommuner og 4 skoler. Oppfølging med 1 kommune og 2 skoler ble gjennomført i 2012, mens oppfølgingen av

Fredrikstad kommune med 3 skoler måtte flyttes til januar 2013. Årsaken til at aktivitetskravet på felles nasjonalt tilsyn ikke ble oppfylt i 2012 er at avdelingen (utdanningsområdet) har hatt 3 pålagte vakante i stillinger, i tillegg til to langtidssykemeldte. Dette medførte at avdelingen ikke hadde tilstrekkelig med personell til å gjennomføre planlagte tilsyn. Oppfølgingen av tilsynet med Fredrikstad kommune er gjennomført i januar 2013 med planlagt sluttmøte i februar 2013.

I tillegg til det felles nasjonale tilsynet har Fylkesmannen gjennomført tilsyn i fylket på prioritert område. Det har i 2012 vært gjennomført 3 tilsyn med voksnes rett til grunnskoleopplæring, jf. kap. 4a i opplæringsloven. To av disse ble påbegynt i 2011. Årsaken til denne forskyvningen ble omtalt i årsrapporten for 2011. Videre har det vært ført tilsyn med gjennomføring av nasjonale prøver i 4 kommuner. Disse tilsynene er gjennomført i 2012 og sluttmøtene ble gjennomført i november og desember. To av kommunene har mottatt endelige sluttrapporter. De øvrige to vil bli tatt i februar 2013.

Omfang tilsyn:

- **Felles nasjonalt tilsyn (opplæringsloven kap. 9a): 3 kommuner, 6 skoler.**
- **Oppfølging av felles nasjonalt tilsyn (opplæringsloven kap. 9a): 1 kommune, 2 skoler**
- **Prioritert område (opplæringsloven kap 4a): 1 fylkeskommune**
- **Prioritert område fra 2011 (opplæringsloven kap 4a): 2 kommuner**
- **Prioritert område 2012 (nasjonale prøver): 4 kommuner**
- **Egeninitierte tilsyn: 1 kommune (opplæringsloven §§ 5-1 og 13-10)**

Det er gjennomført tilsyn med enkeltkommuner på ulike tema med bakgrunn i områdekunnskap, risiko og vesentlighetsvurdering i forkant av det enkelte tilsyn. Tema har av den grunn variert fra kommune til kommune. Fylkesmannen systematiserer områdekunnskap fra ulike kilder til bruk i vurdering av om tilsyn skal benyttes som verktøy. I dette ligger også grunnlagsdata fra skoleporten, GSI og opplysninger som fremkommer under tilsyn og klagesaksbehandlingen.

a) Fylkesmannen fører tilsyn med kommunene og fylkeskommunen i Østfold. Tilsynsarbeidet i forhold til opplæringsloven har vært fordelt på 7 personer i 2012, med noe ulik fordeling av mengde deltakelse.

b) Fylkesmannen har en god grunnkompetanse i forhold til tilsyn, men også 2012 har vært preget av at erfarne medarbeidere har sluttet. Mye arbeid har gått med til å sikre nye medarbeideres kompetanse på tilsynsfeltet. Embetet har også i 2012 måttet prioritere en stor andel ressurser til gjennomføring av tilsynsaktivitet.

c) Alle tilsyn i 2012 har vært gjennomført i samsvar med metodehåndbok for tilsyn i opplæringssektoren. Instruks og malverk for felles nasjonalt tilsyn 2010-2012 er implementert og benyttet fullt ut. Instruksen har imidlertid ikke gitt malverk eller støttemateriell for oppfølging av gjennomført felles nasjonalt tilsyn, slik at det har gått med ressurser til å utvikle dette internt.

d) Som redegjort for over, har embetet vært i en krevende ressursituasjon året 2012. Det har derfor vært vanskelig å oppfylle aktivitetskravet. Av hensyn til vår integritet i sektoren og sakens alvorlighetsgrad, har Fylkesmannen valgt å beholde kvalitet på gjennomføringen av tilsyn samt å gjennomføre tilsynene i samsvar med metodehåndbok/instruks for FNT fremfor å oppfylle aktivitetskravet.

Fylkesmannen har gjennomført kontroll med endring av praksis etter FNT 2010 i 1 kommune, 2 skoler. Resultatet fra dette tilsynet var at skoleeier/skolene hadde fulgt opp de pålegg Fylkesmannen tidligere hadde gitt og at det ikke ble gitt noen pålegg om å rette opp lovstridig praksis. På de tilsyn hvor embetet konkluderer med lovstridig adferd og pålegg om å rette opp i dette, ber vi alltid skoleeier senest innen 3 måneder etter at pålegg er gitt redegjøre for hvilke tiltak som er satt i verk samt bekreftelse på at tiltak er satt i verk. Dette har vi gjennomført for alle tilsyn i 2012, og Fylkesmannen legger til grunn at skoleeier har fulgt opp påleggene slik de har beskrevet det.

31.2 Klagesaksbehandling

Fylkesmannen har oppfylt oppdraget og rapporterer ingen avvik. Det har imidlertid periodevis vært vanskelig å holde en forsvarlig saksbehandlingstid. Dette gjelder særlig høsten 2012, hvor vi har hatt for lang saksbehandlingstid for enkelte rettighetsklager (over 3 måneder). Årsaken til dette er mangel på ressurser. Sommeren 2012 gikk tre personer av med pensjon. Høsten 2012 hadde vi også flere overlappende langtidssykemeldinger samt en person som sa opp sin stilling. Embetet har vakansekrav på 3 måneder når personer går av med pensjon/slutter av andre grunner. Dette betyr at avdelingen høsten 2012 var betydelig redusert. Det har ikke vært aktuelt å redusere kvaliteten på klagesaksbehandlingen for å få ned saksbehandlingstiden.

Vi fikk en ny medarbeider desember 2012 og får ytterligere to medarbeidere på plass i løpet av 2013. Etter vår vurdering vil dette gjøre at vi i løpet av 2013 igjen jevnt over vil ha forsvarlig saksbehandlingstid.

Fremfor å opplyse om gjennomsnittlig saksbehandlingstid på alle typer saker, har vi valgt å plukke ut saker hvor klageomfanget er forholdsvis stort. I saker som gjelder spesialundervisning og spesialpedagogisk hjelp, hadde vi gjennomsnittlig saksbehandlingstid på mellom 8 og 9 uker. For saker etter opplæringsloven § 8-1 var gjennomsnittlig saksbehandlingstid mellom 5 og 6 uker. I skyssaker hadde vi gjennomsnittlig saksbehandlingstid på mellom 7 og 8 uker. Klager på standpunkt karakterer ble i snitt behandlet i løpet av 2-3 uker. Til disse tallene er det imidlertid riktig å knytte noen merknader: Mange av sakene blir behandlet i løpet av forholdsvis kort tid. Det er imidlertid noen saker som trekker gjennomsnittet opp. Dette er ofte kompliserte saker, hvor vi er i dialog med både klagerne og skole/skoleeier for å innhente ytterligere opplysninger og avklare spørsmål før endelig vedtak fattes. Som nevnt over, var saksbehandlingstiden høsten 2012 lengre enn saksbehandlingstiden våren 2012.

Ingen av de nevnte sakene er saker hvor klager har henvendt seg på nytt til Fylkesmannen fordi skoleeier ikke har fulgt opp tidligere vedtak i klagesak. Det er heller ingen av klagesakene som har sitt utspring i oppslag fra media. Slike saker følges eventuelt heller opp gjennom ulike typer tilsynsaktivitet.

Når det gjelder rapportering på klager for sentralt gitt eksamen i videregående opplæring, viser vi til rapportering på resultatområde 31.5.

Klage i grunnskolen (opplæringsloven med forskrifter)

Type Klage	Sum	Medhold/Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist	Kommentar
Fremskutt skolestart, § 2-1 tredje ledd	1	0	1	0	0	
Standpunkt (fag og orden og oppførsel)	73	0	28	44	1	
Utsatt skolestart, § 2-1 tredje ledd	0	0	0	0	0	
Ekstra år i grunnskolen, § 2-1 fjerde ledd	0	0	0	0	0	
Tegnspråkopplæring, § 2-6	0	0	0	0	0	
Særskilt språkopplæring, § 2-8	0	0	0	0	0	
Bortvisning, § 2-10	2	0	2	0	0	
Permisjon fra opplæringen, § 2-11	1	0	1	0	0	
Grunnskoleopplæring for voksne, § 4A-1	0	0	0	0	0	
Spesialundervisning for voksne, § 4A-2	0	0	0	0	0	
Spesialundervisning, § 5-1	8	1	3	4	0	
Skyss, § 7-1	5	0	4	1	0	
Skoleplassering, § 8-1	25	4	21	0	0	
Fysisk skolemiljø, § 9a-2	0	0	0	0	0	
Psykososialt skolemiljø, § 9a-3	1	0	1	0	0	I tillegg har vi behandlet 1 sak ang. psykososialt miljø på leksehjelpen. Her opphevet vi kommunens vedtak.
Lokalt gitt muntlig eksamen	0	0	0	0	0	
Sum	116	5	61	49		

Klage i videregående opplæring (opplæringsloven med forskrifter)

Type Klage	Sum	Medhold/Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist	Kommentar
Rett til ett/to ekstra år i vgo, § 3-1 femte ledd	1	0	1	0	0	
Standpunkt (fag orden og oppførsel) for utenlandsskolene	0	0	0	0	0	Ikke relevant
Andre ikke-skriftlige eksamener for utenlandsskolene	0	0	0	0	0	Ikke relevant
Inntak, § 3-1 sjette ledd	0	0	0	0	0	
Særskilt inntak, § 3-1 sjette ledd	3	0	0	3	0	
Tap av rett til videregående opplæring, §§ 3-8 og 4-6	0	0	0	0	0	
Videregående opplæring for voksne, § 4A-3	4	0	4	0	0	
Spesialundervisning, § 5-1	4	0	1	3	0	
Fysisk skolemiljø, § 9a-2	0	0	0	0	0	
Psykososialt skolemiljø, § 9a-3	0	0	0	0	0	
Sum	12	0	6	6		

Klage i private grunnskoler (privatskoleloven med forskrifter)

Type Klage	Sum	Medhold/Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist	Kommentar
Standpunkt (fag og orden og oppførsel)	2	0	1	1	0	
Inntak, § 3-1	0	0	0	0	0	
Utsatt skolestart, § 3-3 annet ledd	0	0	0	0	0	
Særskilt språkopplæring, § 3-5	0	0	0	0	0	
Spesialundervisning, § 3-6	1	0	0	1	0	
Skyss, § 3-7	2	1	1	0	0	
Bortvisning, § 3-10	0	0	0	0	0	
Permisjon, § 3-13	1	0	1	0	0	
Fysisk skolemiljø, § 2-4 jf oppl § 9a-2	0	0	0	0	0	
Psykososialt skolemiljø, § 2-4, jf oppl § 9a-3	0	0	0	0	0	
Fritak fra norsk sidemål	0	0	0	0	0	
Permisjon, § 3-13	0	0	0	0	0	
Fysisk skolemiljø, § 2-4 jf oppl § 9a-2	0	0	0	0	0	
Lokalt gitt muntlig eksamen	0	0	0	0	0	
Sum	6	1	3	2		

Klage i private videregående skoler (privatskoleloven med forskrifter)

Type Klage	Sum	Medhold/Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist	Kommentar
Inntak, § 3-1	1	0	1	0	0	
Særskilt språkopplæring, § 3-5	0	0	0	0	0	
Spesialundervisning, § 3-6	0	0	0	0	0	
Bortvisning, § 3-10	0	0	0	0	0	
Psykososialt skolemiljø, § 2-4, jf oppl § 9a-3	0	0	0	0	0	
Sum	1	0	1	0	0	

Klage i forbindelse med spesialpedagogisk hjelp til barn under opplæringspliktig alder (opplæringsloven)

Type Klage	Sum	Medhold/Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist	Kommentar
Tegnspråkopplæring, § 2-6 tredje ledd	0	0	0	0	0	
Spesialpedagogisk hjelp, § 5-7	2	0	2	0	0	
Sum	2	0	2	0	0	

Klager i diverse skoler (voksenopplæringsloven kapittel 4 med forskrifter)

Type Klage	Sum	Medhold/Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist	Kommentar
Inntak, § 19	0	0	0	0	0	
Bortvisning, § 22	0	0	0	0	0	
Psykososialt skolemiljø, § 24, jf privatskoleloven § 2-4, jf oppl § 9a-3	0	0	0	0	0	
Sum	0	0	0	0	0	

31.3 Grunnskolens informasjonssystem (GSI)

Embetet rapporterer ingen avvik på dette resultatområdet. Det er imidlertid nødvendig å knytte noen kommentarer til gjennomføringen av innsamlingen.

Innloggingsprosedyrene til GSI har nå blitt en del av Utdanningsdirektoratets brukeradministrasjonssystem (UBAS), og denne omleggingen har gjort at tildeling av passord spesifikt for GSI ikke lenger er nødvendig. Det har vært nødvendig å justere noe av brukertilgangen i UBAS for noen brukere, men ressursene dette har avkrevd embetet, har vært små.

Når det gjelder kvalitetssikringen av de innsamlede dataene, har kommunene i Østfold gjort en god jobb for å se til at denne er høy. Vi har opplevd færre advarsler og feil enn tidligere, og de stedene Fylkesmannen har undersøkt og funnet avvik, har kommunene generelt raskt ryddet opp i tallene. Ved innsamlingens slutt ble kvalitetssikring av fylkets datainnsamling prioritert, og tallene ble gått gjennom så langt ressursene tilsa.

Embetets kommunikasjon med kommunene og enhetene har gjennom mange år primært gått gjennom e-post og telefon. Etter en helhetsvurdering av sist innsamling har imidlertid embetet vurdert forholdene slik at det er behov for en tettere kommunikasjon med kommuner og enheter om GSI. Fylkesmannen i Østfold gjennomførte derfor høsten 2012 en GSI-samling for kommunene i fylket, hvor endringer i skjemaene ble gjennomgått og retningslinjer for føringer av tall ble klargjort. Samlingen har resultert i en økt bevissthet om betydningen av riktig føring i GSI, og en enda enklere kommunikasjon med kommunene om tall som kan være vanskelig å føre. Etter erfaringer med årets samling, er dette noe vi vil fortsette med fremover.

Embetet har også fulgt med på kontrollen og utkwitteringen av elever i private skoler. Vi har bistått med hjelp med tilgang til tilskuddsportalen gjennom UBAS og bidratt med noe veiledning i forhold til den tekniske løsningen.

Vurdering:

- a) Embetets ressurser på dette området har blitt noe mindre de siste årene. Selv om resultatkravene nås, har dette resultert i et arbeid med GSI som er noe mindre kontinuerlig gjennom året. Imidlertid ble ressursene på dette resultatområdet styrket mot slutten av 2012, og embetet har en høyere bemanning på området i 2013. Tall fra GSI brukes kontinuerlig i kvalitetsvurderinger i forbindelse bl.a. med tilsyn, og denne bruken av tallene gjør at embetet opprettholder et fokus på å finne områder som kan forbedres ved neste innsamling.
- b) Vi vurderer kompetansen på GSI som god nok. To av avdelingens ansatte følger kursene fra Utdanningsdirektoratet og er sammen om vurderingene underveis i innsamlingene.
- c) Embetet legger vekt på å informere kommuner tidlig om innsamlingene og ber kommunene fokusere spesielt på eventuelle nye områder i GSI. I innsamlingsperioden prioriteres spørsmål fra kommuner og enheter som har med innsamlingen å gjøre. Embetets innføring i 2012 av GSI-samlinger for kommunene er også med på å styrke fylkets muligheter for å rapportere riktige tall.
- d) I kommunene er GSI et område som det jobbes med en forholdsvis kort tid i løpet av året. Dette gjør at behovet for oppdatering og teknisk veiledning er stort, spesielt mot slutten av innsamlingsperiodene. Utsifting i kommunenes personell har også bidratt til dette.

31.4 Informasjon og veiledning

Fylkesmannen i Østfold har et generelt ønske om å være synlig overfor sektoren og har valgt å arrangere flere fylkesvise samlinger for ulike målgrupper i sektoren. Målet er å heve regelverkskompetansen på utvalgte områder og sikre en bedre regelverksetterlevelse.

Aktuelle fokusområder kan være på bakgrunn av oppdragsbrev, tilsyn, klagesaker, vårt syn på bakgrunn av en generell og løpende områdeovervåking eller konkrete ønsker fra virksomheter og/eller skoleeier. Enkelte samlinger er også regelmessige, eks. møte med skolefaglig ansvarlige i kommunene og nettverksmøter PPT, men temaene varierer.

Januar: Eksamen og vurdering - dagsamling for skoleeiere og eksamensansvarlige på skoler med ungdomstrinn og i voksenopplæringen – ca 100 deltakere.

Mars/april: Møte med skolefaglig ansvarlige i kommunene og daglige ledere ved de private skolene. Regelverk, tilsyn og erfaringer fra tilsyn og "aktuelle høringer" er alltid på programmet. På samlingen var arbeidet med de nye valgfagene i fokus.

April/Mai: Sensorskolering /fagskolering i alle de tre skriftlige eksamensfagene: norsk (36 sensorer), engelsk (22 sensorer) og matematikk (28). En hel dag pr. fag. Til sammen 86 sensorer. Forelesere fra fa nasjonal fagnemnd eller fagansvarlig i Utdanningsdirektoratet.

Juni: Fagsamling med skolefaglig ansvarlige i kommunene og daglig leder for de private skolene.

August: Samling med VO-sentrene i Østfold.

September: Fagsamling med skolefaglig ansvarlige i kommunene og daglig leder for de private skolene.

Oktober: Voksenopplæring – 2 dagers etterutdanning for lærere og ledere som underviser i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og asylsøkere – samt for lærere som underviser i grunnskoleopplæring for voksne. Samarbeid med VOX.

November: Samling for PP-ledere i fylket

Desember: Fagsamling med skolefaglig ansvarlige i kommunene og daglig leder for de private skolene. Erfaringer fra tilsyn og spesielt oppfølging av FNT hadde et særskilt fokus i tillegg til aktuelle høringer om lov- og forskriftendringer.

Desember: Fagsamling for PPT og skolehelsetjenesten om barn og unge med traumer.

I tillegg har vi deltatt på og vært aktivt medvirkende til møter og samlinger med ulike nettverk (og prosjektgrupper) som GNIST, Ny Giv, PPT, skolefaglig nettverk og NAFO.

Fylkesmannen har i tillegg blitt invitert til og deltatt i møter med kommuner, skoler og organisasjoner med

særskilte ønsker eller behov. Dette handler ofte om regelverksforståelse og -etterlevelse. I 2012 merket vi en økt interesse for regelverket knyttet til "forsering av fag".

Fylkesmannen deltar også som medlem i prosjekt- og styringsgrupper nedsatt av kommunene eller fylkeskommunen i tilfeller der dette ikke kommer i konflikt med rollen som klageinstans.

Fylkesmannen er glad for at vi også i 2012 medvirket til å rekruttere nye veiledere til veilederkorps.

Vurdering:

- a) Fylkesmannen i Østfold på området utdanning har gjennom de siste 3 årene hatt en merkbar utskifting av medarbeidere på grunn av arbeidstakere som har gått av med pensjon, er i permisjon (eller har skiftet arbeidsplass). Vi fikk i 2012 to nye medarbeidere og en vakanse på 3X3 måneder. I tillegg har vi hatt 2 langtidssykemeldinger. Dette har gitt oss utfordringer med opplæring og sikre unødig belastning på enkelte medarbeidere i en overgangsfase. Oppdraget på resultatområdet er løst svært tilfredsstillende, men har medført redusert måloppnåelse i forhold til oppdrag og aktivitetskrav på andre resultatområder.
- b) I 2012 fikk vi sikret overgang fra midlertidig til fast stilling for to medarbeidere. Dette var uavhengig av vakansene, men viktig for å sikre avdelingen en viss kontinuitet. Alle i avdelingen hos FM bidrar i arbeidet med informasjon og veiledning. Vi vektlegger at alle i avdelingen i ulike sammenhenger fremstår som representanter for Fylkesmannen. Det gir gjenkjennelighet og nærhet overfor de som ofte henvender seg til kontoret og reduserer "presset" på enkeltpersoner. Dette har i perioder vært krevende i 2012.
- c) Internt etablerte vi i 2010 et Kvalitets- og kompetanseutviklingsteam (5 personer). Dette ble videreført i 2011, men i 2012 ble det krevende på grunn av vakansene og sykmeldte. Teamet tar innspill fra hele avdelingen og ser på og vurderer ulike eksterne og interne aktiviteter der vi enten er (eget oppdrag i oppdragsbrev) eller vurderer å være arrangører eller samarbeidspartnere. Teamet skal fungere som en helhetlig arena der en koordinerer arbeidet med informasjon og veiledning på både utdannings- og barnehageområdet. Teamet vurderer også om og eventuelt hvem som bør delta på ulike nasjonale konferanser der FM er en av flere målgrupper (når konferansen ikke er knyttet til et konkret oppdrag). Vi vektlegger vårt utadrettede arbeid på området og mener det gir avdelingen økt kompetanse internt og legitimitet i sektoren. I 2012 har vi måttet prioritere disse aktivitetene mot resultatkrav i embetsoppdraget.
- d) Vi har sett oss nødt til å prioritere de sentrale arenaene overfor skoleeier, eks. faste dialogmøter. Vi registrerer at enkelte har etterspurt også større fylkesvise samlinger der også skoleledere/rektorer får delta. Organisasjonene har etterspurt faste treffpunkt, noe vi ikke har sett oss i stand til i 2012.

Fylkesmannen i Østfold har ikke hatt overforbruk på noen av oppgavene under 31.4 ved utgangen av 2012.

31.5 Eksamen, nasjonale prøver og kartleggingsprøver

PAS og PGS

Arbeidet med å følge opp skolenes, skoleeierne og sensorenes/klagenemndenes bruk av prøveadministrasjonssystemet PAS og prøvegjennomføringssystemet PGS skjer løpende.

Bruken av PAS og frister for de ulike fasene i registreringsarbeidet tas opp i årlig møte ultimo januar med alle skoleeierne og skoleadministrator/rektor ved skolene.

Brukerstøtte og veiledning skjer ellers løpende både pr telefon og e-post.

Feilmeldinger og/eller bekymringsmeldinger til PAS/PGS registreres løpende i PASHjelp (Udir). Vi ser at skolene og skoleeierne stadig får bedre kompetanse i bruk av PAS og PGS.

Nasjonale prøver

Fylkesmannen informerte i 2012 om gjennomføringen av nasjonale prøver blant annet på sin hjemmeside og på samlinger. Det har gjennom året vært gitt veiledning og oppfølging av skoler i forhold til PAS.

For 5. trinn i Østfold øker prosentandelen elever med fritak til 5,5 % i lesing. Det nasjonale snittet var på 4,9 % i 2012, en økning på 0,2 % fra 2011. Østfold hadde derimot en økning på 0,8 % fra 2011. 0,3 % er i 2012 registrert som ikke deltatt, mens det på landsbasis er registret 0,5 % som ikke deltatt på dette trinnet i lesing.

Regning har minst fritak på dette trinnet med 3,5 % i 2012, bare 0,1 % over landsgjennomsnittet. Ikke deltatt var

i Østfold 0,4 %, tilsvarende landsgjennomsnittet. I regning var det en liten økning i fritak på 0,3 % fra 2011.

For noen kommuner er det i enkelte prøver gitt fritak for langt høyere andel elever enn det som er rapportert som landsgjennomsnitt, men dette er knyttet til små kommuner der særskilte forhold gir uforholdmessig store utslag. Vi ser at 5. trinn er det trinnet med størst andel elever med fritak, et fritak over landsgjennomsnittet både i regning, engelsk og lesing. Enkelte skoler har rapportert om at de av ulike grunner (bl.a. sykdom) ikke fikk registrert resultatene i PAS selv om elevene gjennomførte prøvene, og at prøvene er vurdert. Dette er med på

For 8. trinn er det for Østfold sin del fortsatt økning i andelen fritak i lesing, mens 9. trinn har en liten nedgang både i fritak og elever som ikke har deltatt. Lesing har høyest andel fritak og ikke deltatt både på 8. og 9.trinn. I de andre fagene er det små endringer fra 2011. Andelen fritak og ikke deltatt på disse trinnene er som landsgjennomsnittet i de tre fagene.

Noen skoler har opplyst at resultatene fra elektroniske prøver i engelsk og i matematikk ble gjennomført, men at resultatene ikke ble registrert i PAS.

Lesing har en høyere fritaksprosent enn andre prøver på alle trinn i Østfold, slik det også er nasjonalt.

Vi viser her til tilsyn som er gjennomført om nasjonale prøver som ledd i oppfølgingen av disse resultatene.

Vurdering:

a) FM er hovedansvarlig for oppfølgingen av Nasjonale prøver. Det løpende arbeidet og oppfølging av skoler og skoleeiere i PAS i forhold til NP er fordelt på 3 personer.

b) FM har god kompetanse i forhold til oppfølging av skolene og skoleeierne i PAS. FM bruker egen analysekompetanse både i sin veiledning overfor kommunene og til å vurdere resultatet av NP i fylket og i de enkelte kommunene.

c) Fylkesmannen i Østfold har i møter med kommunene informert om og drøftet registrering av resultatene av nasjonale prøver. Vi har også brukt NP som bakgrunnsmateriale før gjennomføringen av tilsyn.

d) Det er registrert noen enkeltavvik mellom GSI-tall og antall påmeldte i PAS, men det er ingen store utslag. Fylkesmannen finner at det er behov for å gjennomføres tiltak for å få bedre kvalitet på rapporteringen. Denne utfordringen må møtes både på skolenivå, på kommunenivå, hos fylkesmannen og i Utdanningsdirektoratet. Det er viktig å oppdage manglende registreringer mens de ennå kan rettes opp. Ved en bedre oppfølging kan også Fylkesmannen bidra med at det blir foretatt nødvendige registreringer. Vi ser også at det er behov for bedre oppfølging hos skoleeier og på skolene selv om flere skoleeiere har gjort et betydelig arbeid siste året. Vi registrerer at flere skoleeiere systematisk følger opp resultatene i lys av avgiverskole.

Vi registrerer også at det fortsatt er behov for økt kunnskap om hvordan prøvene skal vurderes og hvordan prøvene kan brukes i læringsarbeidet på skolene.

Kartleggingsprøver

Det har gjennom året vært gitt veiledning og oppfølging av skoler i forhold til PAS og ulike spørsmål knyttet til gjennomføringen av kartleggingsprøver. Vi har ikke grunnlag for å si at obligatoriske elektroniske kartleggingsprøver ikke blir gjennomført i fylket etter gjeldende retningslinjer.

Embetet/avdelingen legger til rette for at det er tilgjengelig "brukerstøtte" under sentrale perioder ved gjennomføringen av prøvene. Vi opplever derimot at det er relativt få henvendelser når det gjelder gjennomføringen av disse prøvene.

Eksamen i grunnskolen

Østfold er egen sensurregion for grunnskolen. Koordineringen og gjennomføringen av sentral sensur foregikk uten større vanskeligheter. Østfold har ikke hatt behov for å hente inn sensorer fra andre regioner. Tilgangen til fagpersoner som var foreslått fra skolene var stabilt fra 2011 til 2012, men kun tilstrekkelig til å dekke behovene i fagene. Dette har sammenheng med at vi i 2011 økte antallet sensorer i alle fag på bakgrunn av tidligere erfaringer, og den økningen ble videreført i 2012. Tilgangen til fagpersoner er jevnt fordelt over hele fylket. Samtidig arbeides det for å få til en god kombinasjon av sensorer etter kjønn, erfaring og geografi i alle fagene.

I 2012 oppnevnte Fylkesmannen

23 sensorer i engelsk

23 sensorer i matematikk

21 sensorer i norsk hovedmål

17 sensorer i norsk sidemål

3 sensorer i norsk for elever med fritak for vurdering i sidemål

Fylkesmannen arrangert heldags sensorskoleringer for alle de 3 fagene i forkant av eksamen. Sensorskoleringen ble åpnet slik at lærere oppnevnt som fagpersoner fikk mulighet til å delta på skoleringene. Dette som et av flere rekrutteringstiltak for å skaffe tilstrekkelig antall sensorer til eksamen. Alle fagene tilrettela for halvdags samlinger i etterkant av forhåndssensuren i fagene. Oppmenn og assisterende oppmenn ble oppnevnt for alle tre fagområder. Fellessensur ble tilrettelagt og gjennomført.

Avvikling av eksamen og sensur ble gjennomført i henhold til plan.

Lokalt gitt eksamen i grunnskolen: Fylket er delt inn i 2 regioner. Representanter for kommunenivået innenfor hver region møtes og fordeler sensorer til den enkelte skole. Fylkesmannen mottar kopi av referat fra disse regionmøtene, og vi fulgte opp det pågående arbeidet med muntlig eksamen. Dato for muntlig eksamen for den enkelte skole ble lagt ut på våre hjemmesider i mars. I løpet av høsten innhentet fylkesmannen opplysninger om antall elever som kom opp i hvilke fag fra den enkelte skole og sammenstilte disse opplysningene.

Resultatet og våre vurderinger av eksamensgjennomføringen i grunnskolen ble presentert og drøftet på et møte for rektorer, eksamensansvarlige og skoleeiere januar 2013 .

Vurdering:

- a) Vi vurderer det slik at gjennomføringen av eksamen i grunnskolen ble fulgt i henhold til embetsoppdraget. I oppfølgingen og veiledningen med PAS var det i 2012 4 personer som hadde rollen som SR-ansvarlige. Disse 4 deltok på fellessensuren og de årlige oppfølgingsmøtene med vurdering av eksamen og gjennomgang av erfaringene lokalt og sentralt.
- b) Fylkesmannen hadde i 2012 god kompetanse til å dekke alle sidene ved eksamensarbeidet.
- c) For kunne oppfylle kravene valgte Fylkesmannen å opprette et eget eksamensteam med totalansvaret for både grunn og videregående skole. Teamet hadde faste møter. En detaljert VP fungerer som et ”årshjul” for området, og er med på å kvalitetssikre gjennomføringen. skulle skje uforutsette henvendelser med behov for akutt støtte og/eller veiledning.
- d) Tilgang til kompetente fagpersoner er et viktig grunnlag for oppnevning av sensorer. På alle møter med rektorer og skoleeiere vektlegger vi betydningen av å delta som sensorer som ett ledd i å utvikle en bedre vurderingskompetanse ved skolen. Vi ser behovet for en økt tilgang på fagpersoner som svært viktig for sikring av god gjennomføring av eksamen. I 2012 var tilgangen på sensorer nær grensen for en gjennomføring av eksamen uten å hente inn sensorer fra andre fylker.
- d) Fylkesmannen vurderer det som viktig å kunne formidle resultatene fra eksamen og nasjonale prøver og nytte disse som bakgrunn både på samlinger med skoler og kommunene og som bakgrunnsmateriale ved gjennomføringen av tilsyn.
- e) Fylkesmannen utbetalte utgifter knyttet til sensur i grunnskolen i overensstemmelse med oppdraget
- f) Fylkesmannen gjennomførte klagebehandling av standpunktklager i fag og orden og atferd i overensstemmelse med oppdraget. Resultater og erfaringer fra klagebehandlingen er formidlet til skoleeierne og grunnskoler med ungdomstrinn.

Eksamen videregående opplæring

Fylkesmannen i Østfold utgjør en egen eksamensregion sammen med Oslo og Akershus, men har ikke det overordnede ansvaret for administrasjon og gjennomføring av fellessensur. I forkant og under gjennomføringen av eksamen er hoveddelen av arbeidet knyttet til informasjon og veiledning i tillegg til oppfølging av data/registreringer i PAS og bruken av PGS.

Fylkesmannen i Østfold er nasjonalt ansvarlig for å koordinere, organisere og administrere klagebehandlingen etter sentralt gitt eksamen med sentral sensur i en rekke fag. For våren 2012 var vi i PAS registrert som klageansvarlig for i overkant av 70 ulike fagkoder. Antallet klager har økt betydelig i 2012.

Det ble oppnevnt ca 90 klagenemndsmedlemmer.

Hovedandelen av klager ble behandlet under hurtigklagesensuren i uke 27 - 2012.

Antall fagkoder med registrerte klager: 32

Antall klager: 6824

Antall behandlede klager: 6823

Ubehandlede: 1 (klagen er trukket, men ikke i PAS).

I norsk hovedmål var det 2745 klager, som er en svak nedgang fra 2011. 21,8% gikk opp i NOR1211. 1,3 % gikk ned. Snittet blant de som klaget i hovedmål, ble endret fra 2,4 til 2,6 etter endt klagebehandling.

I NOR1231 gikk 17,5% opp, og 1,2% ned. Snittkarakteren for de som klaget gikk opp fra 1,5 til 1,6.

I norsk sidemål var det 1077 klager, som også er en nedgang fra 2011. I NOR1212 gikk 17,6% opp og 1,0 % gikk ned. Snittet blant de som klaget i NOR1212, ble endret fra 2,3 til 2,5 etter endt klagebehandling.

I NOR1232 gikk 13% opp, og ingen gikk ned. Snittet ble endret fra 1,4 til 1,5.

I realfagene er det en økning i antall klager. Flest klager er det i MAT1005, REA3022 (R1), REA3024 (R2) og REA3012 (Kjemi 2) med henholdsvis 582, 211, 289 og 190 klager. Andelen kandidater som får medhold er svært ulik i de ulike fagene. Det varierer fra 2,0% i REA3005 (2FY) til 16,0% i MAT1013 (1T). Antallet klager for disse fagene er relativt likt, og andelen kandidater som har strykkarakter ved ordinær sensur er høyt.

Isolert sett er faget Medie- og informasjonskunnskap (SAM3009) det faget som har høyest andel medhold (27,9%), men antallet klager er lavt (61 av 1191).

"Småfag" som russisk, italiensk, latin, japansk osv. i tillegg til samisk ble ikke behandlet under hurtigklagesensuren. Vi fikk i 2012 flere meldinger fra skoler og elever som opplevde dette som urimelig. Det er årvisse store variasjoner i antallet klager i disse fagene, men det er sjelden mer enn 1 – 10 klager i hver fagkode. Det er få påmeldte i fagene på de ulike nivåene/kodene, og vi kan ikke nytte primærsensorene i arbeidet som klagenemnder på grunn av inhabilitet. Fagmiljøene er også små og spredt, og det kan være krevende å få kvalifiserte klagenemndsmedlemmer som i tillegg er foreslått som fagpersoner fra sine skoler.

Ansvar for klagebehandlingen etter sentralt gitt eksamen i så mange fagkoder er et stort og krevende arbeidsområde. Det er ressurskrevende og strekker seg over en lang periode. Kravet til presisjon og kontroll av utøvelsen i klagenemndene fordrer også en kompetanse i embetet. Det er behov for en langsiktig tenking i forhold til ansvar. Spesielt utfordrende er arbeidet med å kvalitetssikre alle klagenemndenes begrunnelse som er lagret i PAS og som sendes ut til alle kandidatene.

Vurdering:

a) FM har en hovedansvarlig for alle eksamener i vgo og som også er hovedansvarlig for klagesensuren. I oppfølgingen og veiledningen med PAS er det 2 (3) personer som har rollen som KRansvarlig. 3 (4) personer fra embetet bistår i arbeidet med klagesensuren og spesielt gjennomføringen av hurtigklagesensuren.

b) FM har p.d. god kompetanse til å dekke alle sidene ved eksamensarbeidet, men er sårbare for spesiell kompetanse på området vgo. Det bør være en langsiktig tildeling av ansvar for klagebehandlingen etter sentralt gitt eksamen som bør følges opp med en forutsigbar ressurstildeling (personellressurs).

c) Vi har et eget klageteam som har et totalansvar for eksamen både i grsk og vgo. Dette Teamet har også ansvar for å følge opp gjennomføringen av NP og kartleggingsprøver. Teamet bør ha faste møter hver 2. uke i hele vårhalvåret og hyppigere møter ved behov. En detaljert VP som også er grunnlaget for et "årshjul" for hvilke oppgaver en står overfor. Dette er spesielt viktig når nye medarbeidere får ansvar på dette området. Under eksamensavviklingen er det egne lister med ansvarlige og kontaktnavn på fagansvarlige i udir dersom det skulle skje uforutsette henvendelser med behov for akutt støtte og/eller veiledning. Det er viktig at Udir følger opp, og ajourfører disse. Det arrangeres flere møter med alle eksamensansvarlige på skolene og ansvarlige hos skoleeier i tillegg til en løpende informasjonsutveksling.

d) Planleggingen og nødvendige avtaler knyttet til gjennomføring av hurtigklagesensuren begynner allerede høsten i forkant av eksamenshalvåret. Påmeldingstall ved den enkelte eksamen brukes som beregningsgrunnlag for å anslå antallet klager og behovet for klagenemndsmedlemmer i de ulike fagene. Det er likevel årlige variasjoner som det er vanskelig å forutse. Det er utfordrende å skulle dekke opp så mange fagkoder til behandling under hurtigklagesensuren på forsommeren. En må vurdere om et eget embete bør ha arbeidet med alle "småfagene". Dette må embetene jobbe med for å finne en bedre, men omforent løsning i forhold til. Den faktiske klagebehandlingen som begynner med hurtigklagebehandlingen primo juli, avsluttes sjelden før i

desember på grunn av avdekkede feil og mangler ved klagen som skolene ofte bruker lang tid på å oppklare. Fylkesmannen i Østfold har også i 2012 valgt å ferdigbehandle de fleste klagen selv om de kommer for sent fordi en oversendelse til ansvarlig for klager etter høsteksamen gir mange utfordringer i forhold til oppnevning av nemnder og behandling i PAS. Digitalt leverte besvarelser gir ytterligere utfordringer siden disse er lagret på en annen prøveperiode som ansvarlig for klager etter høsteksamen ikke har tilgang til.

Fylkesmannen i Østfold

Særskild Rapportering	JA	NEI	Øvrige kommentarer
1. Benytter embetet informasjonen som fremkommer ved avvikling av prøver og eksamener i tilsynsarbeidet?	X		Fylkesmannen har i sin virksomhetsplan en detaljert oversikt over hvordan arbeidet med prøver og eksamener skal følges opp og kommuniseres til skoleeiere og skoler.

	Spesifiser dersom avvik fra landsgjennomsnittet totalt eller på enkeltprøver)	Spesifiser dersom stor variasjon mellom skoleeiere innad i fylket	Vurdering av årsak til avvik	Beskrivelse av tiltak over skoleeiere med høy andel elever med fritak
2. Hvor stor andel av elevene har fått fritak fra deltakelse på nasjonale prøver	Østfold har, som nasjonalt, det høyeste fritaket både på 5. og 8.trinn, i lesing. Fritaket i lesing er for Østfold sin del noe over landsgjennomsnittet på 5.trinn, mens det på 8.trinn er noe under landsgjennomsnittet. I engelsk og matematikk på 5.trinn er fritaket henholdsvis over og på det nasjonale snittet. På 8.trinn har Østfold et fritak i disse fagene som er under landsgjennomsnittet.			I forbindelse med nasjonalt tilsyn om de nasjonale prøvene ble informasjon om fravær og fritak vurdert. Kommuner som var gjenstand for tilsyn ble på det viset fulgt opp.

31.7 Tilskuddsforvaltning

Tilskudd til leirskoleopplæring

Søknadene om tilskudd til leirskoleopplæring kontrolleres mot innsendte elevlister, elevtall og antall grupper i overensstemmelse med GSI og i forhold til tidligere søknader. Størrelsen på gruppene kontrolleres. Det kreves dokumentasjon i form av faktura eller bekreftelse fra leirskolen. Ved søknader om leirskoletilskudd for våren, ber vi kommunene om en prognose for høsten, pga. rapportering om mer-/mindrebehov til Utdanningsdirektoratet. Vi presiserer at dette er viktig for vår rapportering til direktoratet.

Ved rapportering 2. tertial 2012 søkte vi om en tilleggsbevilgning på kr. 500.000 på bakgrunn av prognoser for høsten 2012. Utdanningsdirektoratet ba igjen i e-post av 13.11.12 embetene om tilbakemeldingen fra embetet om behovet for midler for høsten 2012 med svarfrist 19.11.12. Det var søknadsfrist for refusjon av leirskoleutgifter den 15.11.12. Pr 19.11.12 hadde vi ikke mottatt så mange søknader som forventet etter prognosene. Vi meldte dermed tilbake til Utdanningsdirektoratet den 19.11.12 at vi ikke hadde behov for ytterligere tildeling. På grunn av treghet i postforsendelse oppdaget vi den 21.11.12 at vi hadde mottatt flere søknader etter vår tilbakemelding til Utdanningsdirektoratet 19.11.12. Vi meldte dermed et merbehov på kr 300.000,- i e-post den 23.11.12. Vi fikk tilbakemelding fra Utdanningsdirektoratet den 29.11.12 at vårt merbehov ikke var med i fullmaktsbrevet av 28.11.12.

På bakgrunn av overnevnte har Fylkesmannen kr 409.453,- som må utbetales til 4 kommuner i 2013.

Tilskudd til grunnskoleopplæring av barn og unge asylsøkere

Midler for opplæring i høsthalvåret 2011 og vårhalvåret 2012 er utbetalt. De siste tilsagnsbrev til kommunene ble sendt i august. Det er utbetalt kr. 2 829 357,- til grunnskoleopplæring av barn og unge i asylmottak og kr. 2 402 259,- til grunnskoleopplæring av barn i omsorgsentre. Samlet utbetaling i 2012 er således kr. 5 231 616,-.

Det er således en nedgang i midler til utbetaling på denne budsjettposten fra 2011 til 2012 da samlet utbetaling i 2011 var i overkant av 6 mill. kr.

Alle søknader er kontrollert mot beleggslister fra henholdsvis UDI og Bufetat. For flere av mottakene har vi registrert avvik mellom kommunens søknader og beleggslister fra UDI. Fylkesmannen kontakter angjeldende kommune skriftlig og ber om ytterligere informasjon før utbetaling foretas, eventuelt at utbetaling foretas i henhold til antall barn hvor det er samsvar mellom opplysningene i kommunens søknad og beleggslister fra UDI. Til tross for forholdsvis få mottak i Østfold (4 mottak i 2011), tar arbeidet med denne type tilskuddsforvaltning en del tid når avvik forekommer. Avvik kan skyldes at barn er flyttet fra et fylke til et annet uten at dette er blitt registrert på UDIs beleggslister, eller at barn som forefinnes på UDIs lister ikke gjenfinnes i kommunens søknad fordi de har rømt fra mottaket. I beleggslister fra BUfetat og søknad fra kommunene var det noe avvik i 2011. Fylkesmannen har fulgt opp dette, jf. ovenfor.

Resultatområde 32 Oppgaver for økt kvalitet i grunnopplæringen

32.2 Kompetanseutvikling

Virksomhetsplanen for 2012 la opp til en stor grad av kompetansespredning til skoleeierne i fylket. Kjernen i fylkesmannens egen strategi har som tidligere vært å skape og videreutvikle felles møteplasser for informasjon og drøfting. Store ressurser er benyttet til fellessamlinger for alle skoleledere/virksomhetsledere i Østfold i kommunene, fylkeskommunen og private skoler (se resultatområde 31.4).

Samarbeid med Høgskolen i Østfold

Samarbeidet med HiØ blir sett på som et av elementene i kompetanseutviklingen i fylket. Fylkesmannen har gjennom sitt samarbeid med høgskolen gitt denne i oppdrag å gjennomføre tiltak innen ulike satsinger, eksempelvis kompetansespredning i forhold til likestilling. Høgskolen arrangerte våren 2012 en samling, en "tilbyderkonferanse" om etter og videreutdanningstilbudene fra HiØ, hvor Fylkesmannen også hadde innlegg. Høgskolen hadde også innlegg om sine tilbud på Fylkesmannens samlinger for skoleeiere og skoleledere høsten 2012. Informasjon var særlig knyttet til strategi for videreutdanning av lærere (Kompetanse for kvalitet).

Regionalt samarbeid og Partnerskap for GNIST

Det regionale samarbeidsorganet/partnerskapet (AU) skal dele *og formidle* relevant informasjon, ivareta egne perspektiver, men fokusere på hvordan hver enkelt aktør/organisasjon/institusjon kan bidra konstruktivt for å bedre utdanningsresultater i Østfold

Det er et overordnet regionalt koordineringsnivå for ledere i KS, ØFK, FMØ, lærerorganisasjonene, HIØ og leder av skolefaglig nettverk (nettverk for kommunalsjefer / skolefaglig ansvarlige), jf. også 32.4. Dette regionalt ledernivået møtes årlig. Samarbeidet drives løpende av et eget regionalt arbeidsutvalg for utdanning og GNIST, med representanter for de samme samarbeidspartnerne (AU). AU fungerer som et sekretariat for den regionale ledergruppen og skal sikre at en på ulike måter har fremdrift i arbeidet med å nå oppsatte årlige mål for sektoren i Østfold. Fra 2011 var skolefaglig nettverk representert i AU.

Arbeidsutvalget for utdanning og GNIST (AU) fungerte som pådriver og rådsorgan for det regionale GNIST-partnerskapet i 2011. I 2012 ble AU tillagt rollen som ansvarlig for ansettelse av, og oppfølging av GNIST-prosjektlederen i fylket. Stillingen er lagt til Fylkesmannen i Østfold. AUs arbeid har i 2012 vært rettet inn mot oppfølgingen av Meld. St. 22 (2010 – 2011) og strategi for ungdomstrinnet. Fylkesmannen har siden 2011 hatt sekretærfunksjonen i AU. Arbeidsutvalget for utdanning møttes ca. hver andre måned med forberedt sakliste for hvert møte i 2012. Prosjektleder i GNIST har deltatt på møtene i AU.

Videreutdanning

De statlige midlene til kompetanseutvikling er tiltenkt skoleeierne i sin helhet. Alle skoleeierne (kommuner,

fylkeskommune og private skoler) som er tildelt midler til videre- og etterutdanning har utarbeidet planer etter sentrale forutsetninger. Østfold ble i 2012 tildelt en ramme på kr. 5 613 000 i vikarmidler til videreutdanning. Av disse ble kr. 4 093 750 benyttet. Søkerne i 2012 fordelte seg på 10 kommuner, 1 privat skole og fylkeskommunen, totalt 12 skoleeiere. Det var en nedgang i antall deltakere i videreutdanning i Østfold fra 2010 til 2012. I 2012 ble det innvilget videreutdanning til 57 studieplasser, herav 23 selvvalgte studier. I 2011 benyttet totalt 67 lærere seg av videreutdanningstilbudet. Fordelingen var da 51 lærere benyttet seg av de statlige, frikjøpte studieplassene, mens 16 lærere hadde valgt andre videreutdanningstilbud. I 2010 var tallene 87 lærere totalt, 61 valgte frikjøpte studieplasser og 26 lærere tok egne studier.

Etterutdanning

Områdene som ble prioritert av Utdanningsdirektoratet for tildeling av midler til etterutdanning i 2012 var vurdering, leseopplæring, regneopplæring, klasseledelse og fag- og yrkesopplæring, spesialpedagogikk og andrespråksdidaktikk. Fylkesmannen fulgte Utdanningsdirektoratets prioritering av områder ved behandling av søknadene og tildeling av midler.

Belastningsfullmakten til Østfold var våren 2012 kr. 2 512 000 en økning fra 2011. Totalt 18 skoleeiere søkte om etterutdanningsmidler, herav 1 privat skoleeier og fylkeskommunen.

Rapportering av midler til etter- og videreutdanning

Våren 2012 ble det rapportert elektronisk på bruk av midler til etter- og videreutdanning i 2011 / 2012. Alle skoleeierne som hadde mottatt midler til etter- og/ eller videreutdanning i 2011 rapporterte innen fristen. Rapporteringen foreløp greit, og rapportene ble kontrollert av fylkesmannen. Det ble oppdaget noen feil og mangler som ble rettet opp av skoleeierne.

Vurdering for læring

Vurdering for læring pulje 3 startet våren 2012. sju skoleeiere i Østfold deltar i denne satsingen. Fylkesmannen har fulgt opp oppdragsbeskrivelsen i embetsoppdraget, deltatt ved samlinger og arrangert to halvdagsmøter for de deltakende kommunene. Skoleeierne gjennomførte en undervisningsvurdering desember 2012. Ut i fra denne undervisningsvurderingen kan det synes som om deltakerne mener satsingen er med på å støtte dem i arbeidet med å videreutvikle vurdering som ledd i læringsarbeidet, og er positive til det videre arbeidet i satsingen.

Samlinger for kompetansespredning for skoleledere, skoleeiere og PPT

- Heldagssamling for PPT, skoleeiere og Helsevern for barn og unge med tema oppfølging av barn og unge med traumer.
- 2 Heldagssamlinger skole- og barnehageansvarlige med tema lover og forskrifter for grunn- og videregående skoler samt meld.t.St. 22 (2010 – 2011)
- 2 Heldagssamlinger om Arbeidslivsfaget. en i regi av Fylkesmannen i Østfold våren 2012 og en samling høsten 2012 i samarbeid med Fylkesmannen i Oslo -Akershus. Målgruppe var skoleeiere, skoleledelse og lærere i faget
- Heldagssamling med gjennomgang av gjennomføring, resultater og fravær fra grunnskoleeksamen
- Heldagssamling om etter- og videreutdanning, et samarbeid med Høgskolen i Østfold
- 2 Halvdagssamlinger for VFL- pulje 3

Fylkesmannen har i tillegg vært bidragsyter ved flere av samlingene til Skolefaglig nettverk.

Temaer for Fylkesmannens samlinger er valgt ut fra prioriterte områder og satsinger i fullmaktsbrev, områder med særlig aktualitet for fylket samt formidling av meldinger og endringer i lover og regelverk.

I tillegg har Fylkesmannen arrangert regelverksamlinger knyttet til tilsyn og samlinger for barnehagenivå.

Vi kan oppsummere måloppnåelsen for 2012 som god ut i fra målene i virksomhetsplanen og ressursene satt av til virksomheten.

32.3 Skoleporten

Skoleporten er et at de sentrale verktøyene i embetets informasjonsinnhenting når det gjelder bl.a. resultater og læringsmiljø blant skolene i Østfold. Skoleporten brukes aktivt i tilsynssammenheng, og bidrar her med relevante data som grunnlag bl.a. for utvelgelse av tilsynsobjekter.

Skoleporten har etter hvert fått flere gode redskaper for sammenligning av kommuner og enheter, bl.a. mulighet

til å lage egne rapporter med et utvalg data. Ny funksjonalitet som integreres i Skoleporten informeres om ved embedets samlinger med kommuner og enheter. Også revideringer av undersøkelser og eksisterende funksjonalitet er ofte tema i embedets samlinger med kommunene.

Embedet understreker også overfor kommunene viktigheten av å bruke Skoleporten som en ressurs i egen kvalitetsvurdering og –utvikling. Kravet om at kommunene skal utarbeide tilstandsrapporter har bidratt naturlig til et fokus på at kommunene også må ha gode vurderinger av egne tall i Skoleporten. Etter vår vurdering har kommunene i Østfold blitt flinkere til trekke inn relevante vurderinger i sine tilstandsrapporter, men det er fortsatt et potensiale å fylle i dette henseende. Fylkesmannen i Østfold har derfor fokus på dette og viktiggjør tilstandsrapporten som et verktøy for kvalitetsvurdering for skoleeiere.

Vurdering:

a) Embedets ressurser på dette området har vært prioritert i forhold til det behovet kommunene i fylket har sett ut til å ha. Skoleporten ansees som en av de primære kildene til resultater fra skolene, og embedet har lagt vekt på å øke kommunenes forståelse av hva dataene fra Skoleporten kan bidra til.

b) Kompetansen i embedet vurderes som god når det gjelder Skoleporten. Medarbeidere ved avdelingen som jobber mest med Skoleporten har prioritert samlinger på dette feltet i regi av Utdanningsdirektoratet, og en aktiv bruk av Skoleporten til daglig er med på å vedlikeholde kompetansen.

c) Skoleporten er en integrert del av embedets informasjonsinnhenting om forholdene i Østfoldskolene, og Skoleporten synliggjøres både internt og eksternt som en ressurs i denne sammenhengen. Embedet utvikler metodikken og strategiene i lys av de behov kommunen har, og i forhold til de ressursene embedet til en hver tid har til rådighet.

d) Interessen for Skoleporten ser ut til å være økende i fylket. Verktøyet for å lage tilstandsrapporter har bidratt til dette. Der det har vært nødvendig har embedet bistått kommunene med kompetanse for å videreutvikle sitt arbeid med tilstandsrapporten.

32.4 Erfaring- og kunnskapsinnhenting

Ingen avvik i forhold til embetsoppdraget og egen virksomhetsplan.

Veilederkorpset

Fylkesmannen har bistått Utdanningsdirektoratet med informasjonsspredning og informasjonsinnhenting i forbindelse med utvelgelse av veiledere til veilederkorpset. Våren 2012 etterspurte Fylkesmannen erfaringer fra skoleeierne som fikk veiledning av veilederkorpset fram til og med våren 2012. Den avsluttende samlingen for våre kommuner Askim, Hobøl, Halden og Rygge ble avholdt juni 2012 av Utdanningsdirektoratet. Ut i fra vår erfaringsinnhenting synes Veilederkorpsets innsats sammen med skoleeiernes satsinger som positive for skoleutviklingen i kommunene.

Forsøk med fremmedspråk på 6. og 7.trinn

Våren 2010 ble det toårig prosjektet for forsøk med fremmedspråk på 6. og 7. trinn utlyst jfr.kap. 226, prosjektnr. 62036. Forsøket ble avsluttet våren 2012. Kun Moss kommune søkte om deltakelse, og kom med i forsøket med tre skoler og fire elevgrupper. To av skolene har valgt fransk, mens en skole gir elevene spansk og tysk ved å veksle språk midt i året. Fylkesmannen har fulgt forsøket i tråd med embetsoppdraget, deltatt på samlinger og gjennomført rapporteringer.

Forsøk med Arbeidslivsfag i ungdomstrinnet

Høsten 2009 ble det utlyst utvidelse av forsøk med et nytt praktisk fag i ungdomstrinnet, Arbeidslivsfaget, jf. fullmaktsbrev kap. 226 prosjektnr 62038. I Østfold søkte 15 kommuner om å delta. I januar 2010 ble 4 kommuner med i alt 6 skoler valgt ut som deltakere i forsøket. Moss (2 skoler), Sarpsborg (2 skoler), Rakkestad (1 skole) og Eidsberg (1 skole). Oktober 2010 ble det etablert et nettverk med lærere som underviser i faget. Dette arbeidet er videreført i 2012 med jevnlig møter både i nettverket og på skoleeier og skoleledernivå. Det ble arrangert en heldagssamling våren 2012 i regi av Fylkesmannen i Østfold. Til denne samlingen ble alle kommunene invitert. Høsten 2012 ble det arrangert en heldagssamling i samarbeid med Fylkesmannen i Oslo-Akershus. Målgruppen her var lærere, skoleledere og skoleeiere i kommuner med arbeidslivsfag. Et av temaene var vurdering og erfaringsutveksling med hensyn på eksamen i faget våren 2013.

Dronning Sonjas skolepris

Fylkesmannen informerte alle skoleeiere om Dronning Sonjas skolepris i 2012. Dette året hadde vi ingen

nominerte fra vårt fylke.

32.5 Tiltak innenfor tilpasset opplæring, spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning

Ingen avvik i forhold til embetsoppdraget og egen virksomhetsplan.

Fylkesmannen har informert og veiledet skoleeier om regelverket og nasjonale føringer på området. I tillegg har fylkesmannen informert og veiledet elever, lærlinger, foresatte og allmennheten om elevenes rettigheter og rettsikkerhet.

Fylkesmannen revitaliserte PP- nettverket i 2010/11 for alle kommunene i fylket . Det blei i løpet av året 2012 gjennomført 4 nettverksmøter og to PPT- konferanser for alle pp- kontorene i fylket. Informasjon om klagesaksbehandling og om "Veileder til opplæringsloven om spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning", overgang grunnskole til videregående opplæring og Meld.St.nr 18: "Læring og felleskap" og Meld.St.nr 22: "Motivasjon - mestring - muligheter" var temaer i 2011, men har også vært temaer på nettverksmøtene i 2012.

Fylkesmannen inviterte også Stat.Ped ved en egen samling H-2012 der fokus var omorganiseringen i Stat.Ped. og planene videre.

I desember 2012 hadde vi et særskilt fokus på barn og ungdom med traumer med blant annet Atle Dyregrov og PP-tjenesten i ØFK, jf. særskilt oppdragbrev med midler etter 22. juli 2011. Til denne samlingen ble også skolehelsetjenesten invitert.

Fylkesmannen deltar med regelverk gjennomgang på den årlige konferansen Sykehuset Østfold, avd. Habiliteringstjenesten gjennomfører i forbindelse med overgang barnehage - skole for foresatte til barn med spesielle behov. Denne gjennomføres normalt i januar/februar hvert år.

Fylkesmannen har i samarbeid med PP-tjenesten og kommunene hatt et særskilt fokus på overgangen mellom u.trinnet og videregående opplæring, spesielt i forhold til særskilt inntak etter forskriftens kap. 6.

Arbeidet med Ny Giv oppfølgingsprosjektet er fulgt opp. Det har vært en god dialog med fylkeskommunen og FM har deltatt på to heldagssamlinger om prosjektet sammen med medarbeidere fra helse og sosial hos FM. Utdanningsdirektøren er i tillegg medlem i fylkeskommunens prosjektgruppe.

Henvendelser angående tilpasset opplæring og spesialundervisning til Fylkesmannen på telefon og mail er økende, i tillegg til tradisjonell klagesakbehandling.

Tilsyn på området tilpasset opplæring og spesialundervisning. Det er egen rapportering på dette.

Fylkesmannen opplever måloppnåelsen i 2012 som god:

1. Avdelingen har hatt en egen hovedansvarlig med hovedfokus på dette resultatområdet.
2. Kompetansen har vært god, men det er et omfattende og krevende område som innbefatter betydelig grad av samordning og samarbeid med andre instanser både innad og utad. I 2013 står vi overfor et vakansekrav etter en person som har sluttet i stillingen. Dette gir oss utfordringer med å finne gode overgangsordninger som sikrer at de ulike nettverkene videreføres.
3. Området vil i 2013 styrkes på sikt ved at vi konkretiserer og legger planer for tverrfaglig og tverretattlig arbeid. Det blir fremdeles viktig å videreføre et godt samarbeid med PP-tjenesten, men i tillegg vil vi se dette også i vårt arbeid med å følge opp Ny Giv-arbeidet og det interne samarbeidet med helse- og sosialavdelingen. Ny hovedansvarlig er tilsatt, men vil ikke tiltre før i april.
4. Det er gode nettverksstrukturer i fylket, både mellom kommunene og mellom kommunene og fylkeskommunen der vi har en aktiv og synlig rolle. Det legger et godt grunnlag for det videre arbeidet.

Resultatområde 33 Tilsyn og forvaltningsoppgaver på barnehageområdet

33.1 Tilskuddsforvaltning

Tilskuddsforvaltningen er svært risikoutsatt og krever et system for å redusere risikoen for feilutbetaling. Fylkesmannen har etablert stramme rutiner for tilskuddsbehandlingen. Rutinene innbefatter blant annet fortløpende registrering i et forsystem og kontrollfunksjoner der flere personer er involvert før utbetaling gjennomføres.

Fylkesmannen har i 2012 behandlet saker etter tre tilskuddsordninger, tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen, investeringstilskudd og tilskudd til faste plasser i midlertidige lokaler. I hele 2012 har vi innvilget investeringstilskudd i fem vedtak, ett av dem etter klage, samt ett vedtak om tilskudd til midlertidige barnehagelokaler. Vi mottok to søknader om investeringstilskudd i slutten av desember, disse er behandlet i januar 2013.

Fylkesmannen har mottatt tre klager på vedtak om tilskudd. I den ene saken fikk klager medhold da vi behandlet saken på nytt. De to øvrige sakene er oversendt Utdanningsdirektoratet. I den ene ble vårt vedtak stadfestet, den andre er fortsatt under behandling i direktoratet. Denne gjelder krav om tilbakebetaling etter gjennomført tilskuddskontroll.

Det har i 2012 vært gjennomført tilskuddskontroll (stikkprøvekontroll) i 3 kommuner i Østfold. Investeringstilskudd ble kontrollert i Eidsberg. Tilskudd til midlertidige barnehagelokaler ble kontrollert i Våler. I Sarpsborg har det vært gjennomført kontroll med tilskudd til å bedre språkforståelsen til minoritetsspråklige barn i førskolealder. For nærmere beskrivelse og resultat av stikkprøvekontrollene viser vi til egen rapportering til Utdanningsdirektoratet.

Vi vurderer at måloppnåelsen på resultatområdet er god. Tilskuddssøknader har blitt behandlet innenfor akseptabel saksbehandlingstid, og vi har gjennomført løpende kontroller ved søknadsbehandlingen, samt stikkprøvekontroller for de tre ordningene som er nevnt over.

33.2 Klagesaksbehandling

Fylkesmannen har oppfylt oppdraget og rapporterer ingen avvik. Saksbehandlingstiden når det gjelder klage over vedtak om likeverdig behandling av ikke-kommunale barnehager har vært om lag 6 måneder. Årsaken til dette er at dette er komplekse saker og vi har bare hatt en saksbehandler på området. For å redusere saksbehandlingstid og sårbarhet, ble det satt inn ytterligere en saksbehandler på denne type klager sent i 2012. Det medfører at vi regner med at saksbehandlingstiden vil bli noe kortere i 2013. På grunn av sakenes kompleksitet, vil dette likevel trolig være et område hvor saksbehandlingstiden også i 2013 vil være lenger enn for mange andre typer klager etter barnehageloven.

Type Klage	Medhold/delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist	Sum
Barnehageloven § 10	0	0	0	0	0
Barnehageloven § 16	0	2	0	0	2
Forskrift om familiebarnehager § 7	0	0	0	0	0
Forskrift om foreldrebetaling § 5	0	0	0	0	0
Forskrift om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd	0	22	42	0	64
Forskrift om midlertidig og varig dispensasjon og unntak frå utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder § 4	0	1	0	0	1
Forskrift om pedagogisk bemanning § 3	0	0	0	0	0

Merknad

I tillegg har vi behandlet en klage over avslag på søknad om finansiering etter bhgl. § 14 (2). FM stadfestet kommunens vedtak. Det har vært en betydelig økning i antall klager etter bhgl. § 14 (1) og forskrift om likeverdig behandling. 37 av klagene kom som samlet klage fra PBL på vegne av de fleste private barnehagene i en kommune. Disse klagene gjaldt vedtak truffet i 2011. 21 av klagene var også klager hvor PBL opptrådte som fullmektig. Disse klagene gjaldt 2010-tilskudd.

33.3 Informasjon og veiledning

Tiltak for å veilede kommunen som barnehagemyndighet:

Fylkesmannen utfører løpende informasjon og veiledning, skriftlig, pr. e-post og pr. telefon. Også i tilsyn vil det være et element av veiledning på regelverket.

Fylkesmannens nettsider er sentrale i informasjonsarbeidet. En utfordring framover blir å utvikle disse sidene til å bli et enda bedre hjelpeverktøy for brukerne våre. Etter omlegging av nettsidene i desember 2012, har vi et arbeid å gjøre med å tilpasse vår informasjonsvirksomhet på nett til den nye strukturen.

Fylkesmannen har etter invitasjon deltatt i nettverk for kontaktpersoner for barnehagemyndigheten i kommunene.

Fylkesmannen har fulgt opp kommunene mht å oppfylle retten til barnehageplass. Vi gikk tidlig ut med en rapportering, der vi også ba kommunen redegjøre for tiltak de gjorde for å sikre rett dimensjonering av tilbudet. De kommuner som ikke umiddelbart kunne bekrefte at rett til plass ble oppfylt, ble fulgt opp videre.

I embetsledelsens møter med kommuneledelsen i 6 kommuner hvert år, er kommunens utfordringer på barnehageområdet et av temaene. Den årlige kommunekonferansen "Beat for beat" hadde finansiering av barnehager som ett av temaene i 2012.

Vi har i 2012 avholdt 4 samlinger for kommunene der dagen har vært delt i en skole- og en barnehagedel. Lunsjen har vært felles, og på enkelte av samlingene har det også vært et felles tema på midten. Målgruppe for barnehagedelen har vært kommunen som barnehagemyndighet, organisasjonene og Høgskolen. Temaene for samlingene har dels vært valgt ut fra behov vi har sett i tilsyn og annen kontakt med kommunene og sektoren, dels ut fra nasjonale satsninger og signaler. Formidling av nytt regelverk og presiseringer/tolkninger av regelverket er alltid vektlagt som tema til videre informasjon.

Under følger en kort beskrivelse av samlingene.

Mars: Halvdagssamling bl.a med temaene: Likeverdig behandling, retten til barnehageplass, NOU 2012:1, kompetansetiltak 2012.

Juni: Halvdagssamling bl.a. med temaene: Likeverdig behandling, GLØD, likestilling, ulike kompetanseprosjekter, presisering av pedagognormen, retten til plass i Østfold

Oktober: Halvdagssamling bl.a med temaene: Folkehelse, Statped, pilotprosjektet om barnehagen som læringsmiljø og dannelsesarena, GLØD

Oktober: Heldagssamling i forlengelse av halvdagssamlingen over, med tema forskrift om likeverdig behandling. Ikke-kommunale barnehageeiere var invitert.

Desember: Halvdagssamling bl.a med temaene: Kommunens tilsyn med barnehager, ny barnehagelærerutdanning, årsmelding pr. 15.12

Tiltak for å bidra til at kommunene praktiserer forskrift om likeverdig behandling ved tildeling av offentlig tilskudd til ikke-kommunale barnehager

Fylkesmannen har mye løpende veiledningsvirksomhet på temaet, telefonisk, på e-post og i forbindelse med klagesaksbehandlingen. Likeverdig behandling er tema på alle våre møter med barnehagemyndigheten. Vi har i forkant av samlingene forspurt barnehagemyndighetene i Østfold om tema de ønsker skal tas opp. Tilbakemeldingene fra kommunene har således vært tema på samlingene, i tillegg til allerede planlagte tema fra Fylkesmannens side.

Fylkesmannen mottok midler fra Utdanningsdirektoratet med tanke på å arrangere en samling/samlinger for informasjon og veiledning ovenfor kommunene når det gjaldt forskrift om likeverdig behandling. I oktober hadde vi en heldagssamling hvor ikke-kommunale barnehageeiere, barnehagemyndigheten i kommunene i Østfold, samt organisasjonene var invitert. Vi hadde invitert Telemarksforskning til å snakke om nasjonale tilskuddsatser og analyser av kostnader i barnehage 2010. Videre var Bjørn Brox fra Agenda Kaupang tilstede og orienterte om veilederen som er utarbeidet av KS og PBL. Dette var alle nyttige innspill som skapte forum for ulike diskusjoner mellom kommunene og de andre deltagerne ved samlingen. Vi fikk også presentert hvordan likeverdig behandling har påvirket kommunene og samarbeidet med de ikke-kommunale barnehagene i et innlegg fra en av våre kommuner i fylket.

Tiltak for å informere og veilede kommunale og ikke-kommunale barnehageeiere

Løpende henvendelser blir besvart. Henvendelsene kommer på e-post, telefon og pr. brev. Ikke-kommunale eiere ble invitert til samling i oktober sammen med barnehagemyndigheten. Tema var likeverdig behandling, se over.

Vurdering:

Fylkesmannen vurderer at måloppnåelsen på dette resultatområdet er god. Avdelingen har god kompetanse på fag og regelverk på barnehageområdet, og flere av våre fagpersoner deltar med innlegg på samlinger og med løpende

veiledning.

Dette året har vi vektlagt flere samlinger med barnehagemyndigheten, der det har vært rom for dialog og erfaringsutveksling. Vi har inntrykk av at 4 samlinger for barnehagemyndigheten er et passe nivå. Tilbakemeldinger dette året har vært at samlingene har vært nyttigere. Trolig skyldes dette blant annet at kommunene har vært invitert til å gi innspill til temaer på møtene, samt at det har vært en større grad av dialog. Samlingen i oktober, der det var innlagt middag og overnatting, ble også tatt vel imot. Mange uttrykte god nytte av også den uformelle kontakten på kveldstid. Videre erfarer vi at det er nyttig å bruke forelesere utenfra i tillegg til egne krefter.

Samarbeidet med Høgskolen i Østfold har vært nyttig i informasjonsarbeidet vårt. Høgskolen har bidratt med innlegg på flere av samlingene og er en viktig medspiller for Fylkesmannen.

Vår ene samling der ikke-kommunale eiere ble invitert var etter vår vurdering en god erfaring. Spesielt på tema likeverdig behandling ser vi helt klart nytten av at ikke-kommunale eiere/styrere deltar med sine erfaringer og innspill, samt får mulighet til å diskutere ulike problemstillinger med barnehagemyndigheten. Dette er erfaringer vi vil ta med oss inn i planleggingen av 2013 og senere år.

33.4 Tilsyn

Fylkesmannen fører tilsyn med at kommunen som lokal barnehagemyndighet utfører de oppgaver de er pålagt etter barnehageloven med tilhørende forskrifter, jf. barnehageloven § 9 annet ledd.

Vi har valgt også i 2012 å ha fokus på kommunens eget tilsyn med barnehagene, belyst dels gjennom kravene til pedagogisk bemanning og styrer. I tillegg har vi ført tilsyn med kommunenes praksis i saker om dispensasjon fra utdanningskravet i barnehageloven.

Videre har vi i 2012 ført ett skriftlig tilsyn med kommunens ansvar etter barnehageloven § 12 Samordnet opptaksprosess i kommunen, samt Forskrift om saksbehandlingsregler ved opptak i barnehage og bestemmelsene i barnehageloven § 8 Kommunens ansvar. Dette var et planlagt skriftlig tilsyn som ble varslet etter hendelsesbasert tilsyn med Halden kommune høsten 2012. Det hendelsesbaserte tilsynet ble utløst av at Halden kommune ikke hadde oppfylt retten til barnehageplass for flere barn i kommunen.

Fylkesmannen innhenter områdekunnskap fra en rekke kilder som media, henvendelser fra brukere, klagesaker, årsrapporter, gjennomførte tilsyn osv. Områdekunnskapen danner grunnlag for en risiko og vesentlighetsvurdering både i forhold til vektlegging av tema og utvalg av kommuner. Vi ser det som viktig at alle våre kommuner i løpet av en periode har vært gjenstand for tilsyn etter barnehageloven. Videre setter Fylkesmannens ansvar for samordning av statlige tilsyn noen rammer for hvilke kommuner vi kan velge ut det enkelte året.

Vi har i 2012 ført planlagte tilsyn med barnehagemyndigheten i 6 kommuner. 5 tilsyn ble utført som systemrevisjon, og ett ble utført som skriftlig dokumenttilsyn. I avslutningen av våre tilsyn etter barnehageloven har vi også i 2012 valgt å følge den metodikken vi innførte i 2009 etter mønster fra tilsynene etter opplæringsloven. Dette innebærer at vi ved konstaterte avvik, sender et forhåndsvarsel etter forvaltningsloven og gir kommunen en frist til å uttale seg. Deretter fatter vi vedtak med pålegg om retting av det konstaterte avviket.

Fylkesmannen opererer ikke med frist for lukking av avvik, men kommunen skal innen en gitt frist avgi en erklæring om at pålegget er fulgt opp og avviket lukket. Det er denne fristen vi har oppgitt i tabellen. Fylkesmannen har fått tilbakemelding fra alle kommunene om at avvik er lukket, med unntak av en kommune hvor fristen er satt til 01.04.13.

I 5 av de 6 kommunene vi har hatt tilsyn med i 2012 har vi konstatert avvik. Samlet sett har det vært avvik på alle temaene vi har hatt tilsyn med. Det er 1 kommune hvor tilsynspraksis og dispensasjon var i henhold til regelverket, og de fikk dermed ikke avvik. Øvrige kommuner har fått avvik enten på eget tilsyn eller dispensasjon, og i noen tilfeller på begge. Vi registrerer at kommunenes tilsyn med barnehagene har mangler både når det gjelder systematikk og egnethet til å avdekke lovbrudd. Vi ser også mangler med hensyn til oppfyllelse av lovkravene i dispensasjonssaker, da spesielt knyttet opp mot forvaltningslovens bestemmelser. Som et resultat av hva vi har sett i våre tilsyn følger vi opp med veiledning av kommunene, blant annet i form av ulike typer samlinger. Vi viser til rapportering under resultatområde 33.3.

Vi vurderer at måloppnåelsen på tilsyn etter barnehageloven er god for 2012. Antall tilsyn tilfredsstillende resultatkravet og er på samme nivå som i 2011. Vi har også i 2012 benyttet et tverrfaglig team av medarbeidere

til å planlegge og å gjennomføre tilsyn. Etter vår vurdering styrker dette kvaliteten på vår tilsynsgjennomføring.

Når det gjelder rapportering av ressursbruk, henviser vi til embetets rapportering til DFØ.

FMOS

Tilsynsobjekt:	Spydeberg kommune
Tema/myndighetskrav:	1. Kommunens plikt etter bhgl § 16 til å føre tilsyn med barnehagene, belyst gjennom: bhgl § 17 1. og 2. ledd, bhgl § 18 1. og 2. ledd, forskrift om pedagogisk bemanning 2. Kommunens håndtering av dispensasjonsadgangen i bhgl § 17 tredje ledd og § 18 tredje ledd og forskrift om midl. og varig disp. og unntak fra utdanningskravet
Avvik/funn:	Avvik nr. 1: Spydeberg kommune utfører ikke et tilsyn som i tilstrekkelig grad avdekker og følger opp brudd på reglene om pedagogisk bemanning i kommunal barnehage. Avvik nr. 2: Vedtak om dispensasjoner og pålegg om retting av avvik etter tilsyn fyller ikke forvaltningslovens krav til enkeltvedtak
Frist for lukking av avvik:	17.08.2012
Pålegg:	Ja
Merknad:	
Ressursbruk:	
Kommentar:	Tilsynet ble utført som systemrevisjon og var ett av Fylkesmannens planlagte tilsyn i 2012.

FMOS

Tilsynsobjekt:	Halden kommune
Tema/myndighetskrav:	Kommunens ansvar etter barnehageloven § 12 Samordnet opptaksprosess i kommunen, samt Forskrift om saksbehandlingsregler ved opptak i barnehage” og bestemmelsene i barnehageloven § 8 Kommunens ansvar.
Avvik/funn:	Halden kommune sikrer ikke at bestemmelsene i forskrift om saksbehandlingsregler ved opptak i barnehage § 3 overholdes når det gjelder: - rett til å bli satt på venteliste - å orientere søkerne om retten til etterfølgende begrunnelse for avgjørelsen etter § 4
Frist for lukking av avvik:	17.08.2012
Pålegg:	Ja
Merknad:	
Ressursbruk:	
Kommentar:	Dette var et planlagt skriftlig tilsyn som ble varslet etter et hendelsesbasert tilsyn med Halden kommune høsten 2012. Det hendelsesbaserte tilsynet ble utløst av at Halden kommune ikke oppfylte sin plikt til å tilby barnehageplass til alle barn med

rett til plass, jf barnehageloven § 12a.

FMOS

Tilsynsobjekt:	Hobøl kommune
Tema/myndighetskrav:	1. Kommunens plikt etter bhgl § 16 til å føre tilsyn med barnehagene, belyst gjennom: bhgl § 17 1. og 2. ledd, bhgl § 18 1. og 2. ledd, forskrift om pedagogisk bemanning 2. Kommunens håndtering av dispensasjonsadgangen i bhgl § 17 tredje ledd og § 18 tredje ledd og forskrift om midl. og varig disp. og unntak fra utdanningskravet.
Avvik/funn:	Ingen avvik funnet
Frist for lukking av avvik:	
Pålegg:	Nei
Merknad:	
Ressursbruk:	
Kommentar:	Tilsynet ble utført som systemrevisjon og var ett av Fylkesmannens planlagte tilsyn i 2012.

FMOS

Tilsynsobjekt:	Råde kommune
Tema/myndighetskrav:	1. Kommunens plikt etter bhgl § 16 til å føre tilsyn med barnehagene, belyst gjennom: bhgl § 17 1. og 2. ledd, bhgl § 18 1. og 2. ledd, forskrift om pedagogisk bemanning 2. Kommunens håndtering av dispensasjonsadgangen i bhgl § 17 tredje ledd og § 18 tredje ledd og forskrift om midl. og varig disp. og unntak fra utdanningskravet
Avvik/funn:	Råde kommune utfører ikke et tilsyn som i tilstrekkelig grad sikrer at kravene om pedagogisk bemanning oppfylles.
Frist for lukking av avvik:	01.09.2012
Pålegg:	Ja
Merknad:	
Ressursbruk:	
Kommentar:	Tilsynet ble utført som systemrevisjon og var ett av Fylkesmannens planlagte tilsyn i 2012.

FMOS

Tilsynsobjekt:	Rakkestad kommune
Tema/myndighetskrav:	1. Kommunens plikt etter bhgl § 16 til å føre tilsyn med barnehagene, belyst gjennom: bhgl § 17 1. og 2. ledd, bhgl § 18 1. og 2. ledd, forskrift om pedagogisk bemanning 2. Kommunens håndtering av dispensasjonsadgangen i bhgl § 17 tredje ledd og § 18 tredje ledd og forskrift om midl. og varig disp. og unntak fra utdanningskravet.

Avvik/funn:	Rakkestad kommune har ikke krevd uttalelse fra barnehagens samarbeidsutvalg når de behandlet søknad om dispensasjon fra forskrift om pedagogisk bemanning § 1
Frist for lukking av avvik:	20.12.2012
Pålegg:	Ja
Merknad:	
Ressursbruk:	
Kommentar:	Tilsynet ble utført som systemrevisjon og var ett av Fylkesmannens planlagte tilsyn i 2012.

FMOS

Tilsynsobjekt:	Askim kommune
Tema/myndighetskrav:	1. Kommunens plikt etter bhgl § 16 til å føre tilsyn med barnehagene, belyst gjennom: bhgl § 17 1. og 2. ledd, bhgl § 18 1. og 2. ledd, forskrift om pedagogisk bemanning 2. Kommunens håndtering av dispensasjonsadgangen i bhgl § 17 tredje ledd og § 18 tredje ledd og forskrift om midl. og varig disp. og unntak fra utdanningskravet
Avvik/funn:	Avvik nr. 1: Askim kommunes tilsynspraksis er ikke tilstrekkelig til å sikre at barnehagene drives i henhold til gjeldende regelverk. Avvik nr. 2: Askim kommune behandler ikke søknader om dispensasjon fra utdanningskravet for pedagogisk leder i henhold til regelverket.
Frist for lukking av avvik:	01.04.2013
Pålegg:	Ja
Merknad:	
Ressursbruk:	
Kommentar:	Tilsynet ble utført som systemrevisjon og var ett av Fylkesmannens planlagte tilsyn i 2012.

33.5 Kontroll av årsmelding per 15/12 og årsregnskap for ikke-kommunale barnehager

Vi var i 2012 tre medarbeidere som deltok i arbeidet med kvalitetssikring og godkjenning av barnehagenes årsmeldinger. Skjemaene ble gjennomgått, særlig med tanke på kvalitetssikring og mulige feilføringer. Vi kontrollerte særlig de punktene der det har vært mye feil tidligere.

Vi utførte også nøyere kontroll med enkeltbarnehager i alle kommuner. Her ble særlig antall barn i forhold til antall pedagoger og godkjent areal kontrollert. Utvelgelsen av temaene ble gjort ut fra en risiko- og vesentlighetsvurdering.

Der det ble oppdaget forhold som vi vurderte ikke var i henhold til regelverket, eller utfyllinger vi vurderte måtte være feil, ble kommunen kontaktet. Kontrollen resulterte i relativt mange tilbakesendinger.

Vi vurderer måloppnåelsen for arbeidet med årsmeldingene som god. At flere personer deltar i arbeidet, høyner kvaliteten da vi også kan drøfte avklaringer underveis i prosessen.

Årsregnskap for ikke-kommunale barnehager: Vi har purret opp de kommunene som ikke hadde godkjent alle årsregnskapene innen fristen. Disse kommunene opplyste at de jobbet med å få alle barnehagene til å levere

årsregnskapet innen fristen. Dette er en krevende oppgave da vi ikke har noen konkret myndighet ovenfor barnehagene om å levere, men kun forholde oss til kommunene. Kommunene på sin side gjør det de kan for å få barnehagene til å levere. Vår oppgave består stort sett i å støtte og følge opp kommunene i jobben med å få barnehagene til å levere årsregnskapene innen fristen.

Resultatområde 34 Oppgaver for økt kvalitet i barnehagen

34.2 Kompetanseutvikling og rekruttering

Midler til lokale kompetansetiltak

Fylkesmannen i Østfold fordelte 1 833 900 kr over kap. 231 post 21 til kommunene i Østfold til kompetansesatsingen "Vennskap og deltakelse". Midlene ble fordelt etter en fordelingsnøkkel der 10 % av bevilgningen ble fordelt likt og resten ble fordelt etter antall barn i barnehage. Kommunene fikk tildelt sine midler etter at plan for kompetanseutvikling var mottatt hos Fylkesmannen og gjennomgått ut fra kriterier satt i henhold til føringene i kompetansesatsingen. Fylkesmannen mottok 9 planer – 8 fra enkeltkommuner og 1 plan fra 10 kommuner som har et langvarig, forpliktende samarbeid om kompetanseutvikling for barnehageansatte. Alle fikk tildelt midler. Dette betyr at alle 18 kommunene i Østfold har fått del i de statlige kompetansemidlene. De fleste kommunene bruker i tillegg egne midler til tiltakene de rapporterer om.

Rapporteringen fra kommunene til Fylkesmannen viser at det er et stort mangfold av kompetanseutviklingstiltak som settes i verk lokalt, alt fra dagskurs til etter- og videreutdanningstilbud i samarbeid med høyskoler. Som tidligere ser vi at de store kommunene, samt de som samarbeider, får til mest når det gjelder planmessige satsinger over flere år og samarbeid med høyskolemiljøene. I de små kommunene blir det i større grad satset på dagskurs og enkeltstående dager. Flere kommuner prioriterer å bruke kompetansemidler til å støtte barnehager eller ansatte som deltar på videreutdanning i regi av Høgskolen i Østfold, som for eksempel PUB-studiet og Barnehagekompetanse 15 stp (kompetanseutvikling for assistenter)

I alle kommunene deltar både kommunale og ikke-kommunale barnehager i de fleste kompetansetiltakene det rapporteres om. Kommunenes rapporter viser også at tiltakene for en stor del gjennomføres med temaer som dekkes av de prioriterte områdene i "Vennskap og deltakelse". Kommunene har rapportert til Fylkesmannen om hvilke tiltak som er igangsatt, antall deltakende barnehager og ansatte, og hvilke av satsingens prioriterte temaer som er dekket.

Etter Fylkesmannens vurdering har de fleste kommunene i Østfold godt grep om det lokale kompetanseutviklingsarbeidet. Kommunene kjenner sine barnehager, og kan legge innsatsen der det er størst behov. Vi har også inntrykk av at både kommunale og ikke-kommunale barnehager bidrar i arbeidet med å planlegge kompetansetiltakene i kommunen.

Tiltak for å styrke barnehagenes kompetanse i språkstimulering og flerkulturell pedagogikk

Østfold har en stor innvandrerandel, og Fylkesmannen har i mange år disponert øremerkete midler til å styrke barnehagenes kompetanse i flerkulturell pedagogikk og språkstimulering. Dette året har vi brukt 395 000 kr til formålet.

Fylkesmannen har også i 2012 samarbeidet med Høgskolen i Østfold om utviklingsprosjektet "Alle barn har rett til å delta i et inkluderende barnehagetilbud". Våren 2012 ble prosjektåret 2011/2012 avsluttet med en stor erfaringskonferanse på Høgskolen, åpen for alle barnehageansatte i fylket. 13 barnehager deltok i prosjektet 2011/2012. For året 2012/2013 begrenset vi invitasjonen til kun å gjelde de barnehagene som hadde deltatt før. Begrunnelsen var at Høgskolen erfarer at ett år i prosjekt er litt snaut til å oppnå praksisendring på dette viktige feltet. Barnehagene deltar på samlinger, får veiledning og driver egne utviklingsprosjekter. Det kreves også at alle barnehager som deltar, skal skrive en artikkel om sitt arbeid.

Dette året planlegger vi en større barnehagekonferanse i juni 2013. Konferansen vil også være en avslutningskonferanse for ovennevnte prosjekt. Fylkesmannen har tildelt noe midler til de kommunene som har barnehager i prosjektet. Midlene skal brukes til å følge opp barnehagene som deltar, og bidra til erfaringsspredning.

Fylkesmannen ser at interessen er dalende for å delta i utviklingsprosjektet "Alle barn har rett til et inkluderende barnehagetilbud" i den form det har hatt de siste årene. Vi kommer derfor for 2013 til å drøfte, internt og med

Høgskolen i Østfold, på hvilken måte vi framover kan bidra i arbeidet med flerkulturell pedagogikk og språkstimulering. Fylkesmannen vurderer at dette området fortsatt er svært viktig i Østfold, blant annet sett i lys av den høye innvanderandelen i fylket.

Kompetanseutvikling for assistenter

På oppdrag av og i samarbeid med Fylkesmannen i Østfold, fullførte Høgskolen i Østfold i juni det første året med studiet "Barnehagekompetanse 15 stp". Av de 30 studentene som startet (14 fra kommunale barnehager og 16 fra ikke-kommunale), var det kun én som falt fra underveis. Alle som fremstilte seg til eksamen, besto denne.

Kull nr. 2 startet opp sin utdanning høsten 2012. Ca 50 personer søkte om opptak til de 30 studieplassene. Høgskolen og Fylkesmannen samarbeidet om opptak og utvelgelse. Studiet startet opp i oktober 2012 med 30 deltakere. Deltakerne er ansatt i barnehager i 9 ulike kommuner, 20 i kommunale barnehager og 10 i ikke-kommunale. Dette året har Fylkesmannen gitt et bidrag på 3 000 kr pr student til studentens arbeidssted. Tilskuddet er ment å gjøre det enklere å frigjøre studenten til å delta i studiet, samt å kunne bidra til studiemateriell/bøker.

Fylkesmannen får tilbakemeldinger fra sektoren om at dette studiet har møtt et stort behov i barnehagene. Ved å bli tatt opp som studenter og møte på Høgskolen til forelesninger, opplever assistentene å bli tatt på alvor og å bli møtt på å få utvikle sin egen kompetanse videre. Samtidig melder Høgskolen om svært motiverte studenter med stort utviklingspotensiale. For mange har likevel det å studere, lese teoretisk stoff og skrive fagtekster vært en utfordring.

Barnehagen som læringsmiljø og dannelsarena

Pilotprosjektet Barnehagen som læringsmiljø og dannelsarena ble avsluttet i desember med ferdigstillelsen av artikler fra de deltakende barnehager og høgskolen. Artiklene er det konkrete resultatet av prosjektet, slik det også ble forventet gjennom beskrivelsene i oppdragsbrevet. Av i alt 12 deltakende barnehager fra 6 kommuner, leverte 11 (6 private og 5 kommunale barnehager) sine artikler. Artiklene er oversendt Utdanningsdirektoratet. Høgskolen i Østfold har hatt ansvaret for den faglige oppfølgingen. Det ble gjennomført nettverkssamlinger og veiledning av den enkelte barnehage. Det vil bli avholdt en erfaringskonferanse for hele fylket i juni 2013.

Fylkesmannen mener prosjektet er blitt godt gjennomført i fylket og med gode bidrag fra deltakerne gjennom de avleverte artikler.

Utfordringer på rekrutteringsområdet

Situasjonen i Østfold når det gjelder førskolelærerdekning er noe ulik i de forskjellige kommunene. De mindre kommunene sliter mest med å rekruttere et tilstrekkelig antall pedagogiske ledere med godkjent utdanning. I flere av de mindre kommunene i Indre Østfold er det et relativt høyt antall dispensasjoner. Også de større kommunene har i noen grad merket knappheten på førskolelærere.

Andelen menn øker ikke lenger. Dette må sees i sammenheng med mindre vekst i antall barnehageplasser og den totale bemanningsøkningen i sektoren. Utfordringen ligger fortsatt i å rekruttere og å beholde menn i barnehagen. Det kan synes som om menn fortsatt etterspør lønn og faste stillinger noe mer enn hva kvinner gjør. Menn tar oftere andre jobber fordi de får bedre betalt. Dessuten er overvekten av kvinner i sektoren nok en hindringsfaktor, samt den generelle lave statusen barnehageyrket har i samfunnet for øvrig.

Regionalt nettverk for rekrutterings- og kompetansearbeid - GLØD

Fylkesmannen sendte i april 2012 ut invitasjon til kommuner, Høgskolen i Østfold, fagforeninger, KS og PBL med forespørsel om de ønsket å delta i regionalt nettverk for rekruttering i barnehagesektoren. I juni hadde nettverket sitt første møte.

Nettverket består av

- 2 repr. for kommunen som barnehagemyndighet (2 kommuner)
- 1 repr. for KS
- 1 repr. for PBL
- 1 repr. for Utdanningsforbundet
- 1 repr. for Fagforbundet
- 1 repr. for Høgskolen i Østfold
- 1 privat barnehageeier
- 1 kommunal barnehageeier
- Fylkesmannen i Østfold

Nettverket har hatt 5 møter i 2012. I tillegg har representanter fra nettverket deltatt i de to samlingene Kunnskapsdepartementet arrangerte. Hovedarbeidet det første året, i tillegg til å analysere situasjonen i Østfold,

har vært å forberede for og delta i de to lokale utdanningsmessene i fylket, Fredrikstad i november 2012 og Halden i januar 2013. Til den første messen var det en stor utfordring at sentralt materiell ennå ikke var sendt ut. Messen gikk dermed av stabelen med dels gammelt, dels selvlaget materiell. Som ambassadører på messene hadde vi knyttet til oss både studenter og yngre førskolelærere i arbeid. Vi la vekt på at ambassadørene skulle representere et mangfold mht kjønn, etnisitet, alder, erfaring osv.

Nettverket har videre laget en plan med satsingsområder/delmål. Vår hovedmål er formulert slik: *Økt omdømme for å sikre rekruttering til arbeid i barnehage*. Nettverket vil derfor dette året arbeide videre med blant annet mediestrategi og hvordan vi lokalt kan følge opp og spille på lag med den sentrale rekrutteringskampanjen.

Fylkesmannen ble tildelt 100 000 kr til arbeidet i det lokale GLØD-nettverket. I 2012 har i overkant av 60 000 kr vært utgifter direkte knyttet til utdanningsmessene. De øvrige midlene har vært brukt til møter, konferanser og annet arbeid med nettverket.

Vurdering

Oppsummert vurderer Fylkesmannen at vi har god måloppnåelse på resultatområdet. Vi har idag god barnehagefaglig kompetanse i avdelingen, slik at vi har mulighet til å kunne møte og sette igang ulike prosjekter. Vi ser imidlertid at for å gjøre en god jobb med flere av prosjektene, er vi avhengige av å kunne fordype oss noe og drøfte strategier både internt og eksternt. Dette er ofte tidkrevende prosesser som kan komme i konflikt med andre oppgaver. Blant annet ser vi at arbeidet med GLØD tar mye tid.

Viktige samarbeidsparter i kompetansearbeidet i 2012 har vært kommunene som barnehagemyndighet og Høgskolen i Østfold. Høgskolen i Østfold deltar i flere av våre prosjekter, og er en viktig leverandør av tilbud om etter- og videreutdanning. Vi har også i 2012 hatt flere møter med representanter fra Høgskolen for å drøfte samarbeid rundt konkrete oppdrag. Høgskolen deltar også på de fleste av våre samlinger med kommunene. Vår kontakt og samarbeid med Høgskolen i Østfold bidrar i stor grad til at vi har fått løst oppdragene våre på dette resultatområdet på en god måte

Imidlertid ser og hører vi gjennom vår kontakt med sektoren og Høgskolen at mange barnehager opplever at det pga innstramminger i økonomien, blir vanskeligere å kunne delta i prosjekter som innebærer fravær fra barnehagen. Når budsjettene blir strammere, er det svært ofte vikarbudsjettene som rammes. Med beskjeden grunnbemanning, og ofte høyt sykefravær, blir det dermed vanskeligere å kunne delta i ulike kompetansetiltak. Etter Fylkesmannens vurdering er det grunn til å være bekymret for en slik utvikling.

34.3 Andre satsingsområde

Likestilling

Fylkesmannen har arbeidet med temaet likestilling hvor utgangspunkter for arbeidet har vært føringene i *Handlingsplan "Likestilling 2014"*.

Det ble våren 2012 etablert et likestillingsteam sammensatt av personer fra kommuner, Høgskolen, fagforeninger og Fylkesmannen. Fredrikstad kommune ble i 2011 etablert som Fyrtårnskommune og har i 2012 hatt ansvaret for å lede arbeidet med likestillingsteamet. Kommunen er også tildelt midler til gjennomføringen av en studietur i 2013 for en utvidet gruppe av likestillingsteamet.

Fylkesmannen deltok våren 2012 på et møte med alle styrene i Fredrikstad kommune for en gjennomgang av den nye Handlingsplanen. Planen har også vært tatt opp med virksomhetslederne for skolene i kommunen. Planen har i tillegg til dette blitt tatt opp med barnehagemyndighetene i kommunene. Her har også fyrtårnskommunen Fredrikstad bidratt med sine erfaringer.

Sammen med fylkesmennene i Vestfold og Buskerud ble det 1. juni arrangert en felles konferanse i Horten. Målgruppa var ansatte i barnehagene med et godt fremmøte på 390 personer fra disse fylker. Temaet var: *"Jenter og gutter med like muligheter – om likestilling, likeverd og mangfold"*

Foruten jevnlige møter i fylkets likestillingsteam, ble det i oktober arrangert en større konferanse i Østfold fylke med 100 deltakere. Målgruppa var ledere i barnehage og mannlige ansatte. Magne Raundalen var en av foreleserne. I april 2013 vil det bli arrangert en oppfølgingskonferanse for ledere.

Fylkesmannen har også deltatt på samarbeidsmøter med Fylkesmannen i Vestfold for erfaringsdeling og ideutvikling.

Det må likevel understrekes at temaet likestilling kun er et av områdene/temaene i rammeplan for barnehagen og

for barnehagesektoren generelt og prioriteres dermed ulikt fra barnehage til barnehage.

Likestillingscenteret, som Fylkesmannen skal samarbeide med, har varslet at de først høsten 2013 vil avholde sin konferanse i fylket. Vår vurdering er at dette kommer sent og i etterkant av de tiltak som allerede er iverksatt fra vår side. Dette kan fort oppleves som sammenfallende.

Folkehelse

Østfold fylke har store folkehelseutfordringer. Fylkesmannen i Østfold, ved helse- og sosialavdelingen, har gjennom partnerskapet Østfoldhelse vært en viktig pådriver for å implementere folkehelsearbeid i planarbeidet i kommunene. I oktober 2012 satte vi temaet folkehelse på kartet i møte med barnehagemyndighet og skoleeier fra kommunene. Vi hadde da innlegg om folkehelse sett i et oppvekst- og utdanningsperspektiv. Etter vår vurdering er dette et tema som også skole og barnehage må ta på alvor, og vi vil vurdere å følge opp temaet i flere sammenhenger.

Manifest mot mobbing

Fylkesmannen har ikke hatt spesielle aktiviteter knyttet til dette i år, med unntak av at vi i forbindelse med kampanjeuken "Voksne skaper vennskap" i september, publiserte informasjonsstoff på vår hjemmeside.

Vurdering

Vi vurderer at vår måloppnåelsen på resultatområdet er god. Likestillingsarbeidet har vært vektlagt, og embetet har god kompetanse på dette feltet. Ut fra dette vurderer Fylkesmannen at en har jobbet godt med arbeidet med handlingsplanen for likestilling 2014 og de føringer og forventninger som ligger i denne. Ved å bruke Fredrikstad kommune som en fyrtårskommune, mener vi både vi gir denne kommunen en særskilt kompetanse, samt at dette forhåpentligvis vil inspirere andre kommuner til ytterligere fokus på temaet likestilling. Utfordringen blir å overføre de erfaringer denne kommunen gjør til andre kommuner, noe som igjen kan føre til positive ringvirkninger.

Ressursrapportering

I denne rapporten omfatter innleste tall fra Agresso alle lønnskostnader, også honorarer og godtgjørelser til eksterne er tatt med. Honorarer og godtgjørelser til eksterne sensorer m.m. (resultat område 31.5) - utgjør 3,642 mill kroner. I tillegg kommer arbeidsgiveravgift 0,513 mill kroner, samlet kr 4,155 mill kroner.

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
31.1 Tilsyn	kr 1 954 551,10	kr 17 607,50
31.4 Informasjon og veiledning	kr 515 507,29	kr 0,00
31.5 Eksamen, nasjonale prøver og kartl.prøver	kr 786 132,64	kr 4 609 958,46
31.9 Annet tilsyn og forv. på utd.omr. (rest 31)	kr 182 845,66	kr 0,00
32.2 Kompetanseutvikling	kr 167 243,38	kr 55 981,35
32.3 Skoleporten	kr 183 811,68	kr 0,00
32.9 Andre oppg. for økt kval. i gr.oppl.(rest 32)	kr 233 798,44	kr 0,00
33.1 Tilskuddsforvaltning	kr 293 507,99	kr 0,00
33.2 Klagesaksbehandling	kr 283 419,23	kr 0,00
33.4 Tilsyn	kr 1 011 747,90	kr 52 822,50
33.5 Kontroll av årsmelding og årsregnskap	kr 0,00	kr 0,00
33.9 Andre tilsyn og forv. på b.hageomr. (rest 33)	kr 120 816,30	kr 0,00
34 Oppgaver for økt kvalitet i barnehagen	kr 277 731,93	kr 109 598,70
Andre oppgaver under KD	kr 0,00	kr 0,00
36 Landsdekkende oppgaver KD	kr 0,00	kr 0,00
Sum:	kr 6 011 113,00	kr 4 845 968,00

Statens Helsetilsyn

Resultatområde 41 Tilsyn og klagesaksbehandling etter barnevernloven

41.1 Hendelsesbasert tilsyn

70 saker var tilsynsklager behandlet av Fylkesmannen som tilsynsmyndighet jf. Barnevernloven § 2-3. I 6 av sakene ble det påvist lovbrudd i kommunene, og i 4 av sakene fikk kommunen kritikk. I de sakene Fylkesmannen har konkludert med lovbrudd eller funnet grunnlag til å gi kommunen kritikk, har sakene dreid seg om manglende oppfølging og evaluering av tiltak, tidsbruk i undersøkelser, manglende innsyn i saksdokumenter, svikt i kommunens dokumentasjon og manglende tilgjengelighet.

41.2 Planlagt tilsyn

Tilsyn med barneverninstitusjoner

Fylkesmannen har i løpet av 2012 ført tilsyn med i alt 13 barneverninstitusjoner, herunder 45 avdelinger/enheter. 5 institusjoner er statlige, 1 institusjon er kommunal og 7 institusjoner eies og drives av private. Fylkesmannen har gjennomført 114 individrettede tilsynsbesøk på barneverninstitusjoner i fylket. Ca. halvparten av disse var uanmeldt. Antall gjennomførte tilsyn utgjorde 98% av antall lovpålagte tilsynsbesøk. Det har vært gjennomført 84 samtaler med ungdom under tilsynsbesøkene.

I tillegg gjennomførte Fylkesmannen 1 systemrevisjon i barneverninstitusjon. Tema for tilsynet var bruk av tvang og makt i hht rettighetsforskriften §§ 13 og 18. Det ble ikke avdekket avvik under tilsynet.

Tilsyn med sentre for foreldre og barn Fylkesmannen har i 2012 planlagt 1 tilsyn med senter for foreldre og barn. Tilsynet ble gjennomført i jan-2013.

Tilsyn med omsorgssenter for enslige mindreårige asylsøkere Fylkesmannen har i løpet av 2012 gjennomført 5 tilsynsbesøk med omsorgssentrene. Alle tilsynsbesøkene ble gjennomført som individtilsyn.

Det er gjennomført en systemrevisjon med omsorgssenter. Det ble ikke funnet avvik.

Tilsyn med barneverntjenester i kommunene

Fylkesmannen har i 3 kommuner gjennomført tilsyn som systemrevisjon der tema var hentet fra barnevernloven. Tilsynet inngikk i det landsomfattende tilsynet for 2012 rettet mot kommunenes arbeid med undersøkelser og evaluering av hjelpetiltak til hjemmeboende barn. I samtlige tilsyn ble det påvist avvik. Oppfølging av tilsyn etter påvist avvik innebærer ofte mye råd og veiledning fra Fylkesmannen, og prosessen kan ta lang tid.

41.3 Klagesaker

- 13 saker var klager på enkeltvedtak jf. barnevernloven § 6-5.
- 5 av klagen ble avvist,
- 4 opphevet,
- 1 endret og
- 3 stadfestet.

Fylkesmannen har mottatt og behandlet 3 saker om oppnevning av settekommune på grunn av inhabilitet.

41.9 Andre oppdrag

Fylkesmannen følger opp halvårsrapporteringene fra kommunene på barnevernområdet med skriftlige tilbakemeldinger. Vi har i 2012 hatt særlig oppfølging av en kommune gjennom brevveksling og dialog som følge av kommunens rapportering på barnevernområdet. Bakgrunnen var rapportering om manglende oppfyllelse av lovkrav, som dreide seg om manglende tilsynsførere for barn plassert i fosterhjem samt praksis for å henlegge undersøkelsessaker.

Resultatområde 73.1 Klager på økonomisk stønad og kvalifiseringsprogrammet etter lov om sosiale tjenester i NAV

Vi har behandlet 246 klager etter lov om sosiale tjenester i NAV. 97,2 prosent er behandlet innen tre måneder.

Resultatområde 74 Tilsyn etter lov om sosiale tjenester i NAV

74.1 Hendelsesbasert tilsyn

Vi har i 2012 avsluttet 6 hendelsesbaserte saker etter lov om sosiale tjenester i NAV. Sakene er opprettet på bakgrunn av henvendelser fra 1 til 8 personer. Saksbehandlingstiden er fra ca 1 til 15 måneder, med et gjennomsnitt på 6,7 måneder (saksbehandlingstid utenfor resultatkravet gjelder to av sakene). Lang behandlingstid skyldes mange purringer på svar, og svar som ikke har vært tilfredstillende.

74.2 Planlagt tilsyn

Det er gjennomført tilsyn med lov om sosiale tjenester i NAV i tråd med volumkrav.

Vi har gjennomført landsomfattende tilsyn i tre kommuner med tema kommunens behandling av søknader om økonomisk stønad fra personer med forsørgeransvar for barn. Det ble påvist avvik fra lovkrav i alle tre NAV-kontor.

Vi har også gjennomført egeninitiert tilsyn i tre kommuner med tema kommunale tjenester i NAV - økonomisk stønad. Her ble det påvist avvik i to av de tre NAV-kontorene.

Vi erfarer at det kan ta tid å lukke avvik, og det er nødvendig med tett oppfølging fra Fylkesmannen i denne prosessen.

74.9 Andre oppdrag

Ingen rapporteringskrav.

Resultatområde 82 Tilsyn og klagesaksbehandling som gjelder helse- og omsorgstjenester

82.1 Hendelsesbasert tilsyn

Tilsynssaker på helse- og omsorgsfeltet

Ferdigbehandlede saker (tall i parentes er saker i 2011)

- Ingen oppfølging etter lokal avklaring: - 15 saker (25)
- Saker avsluttet etter fullstendig vurdering: 142 saker (169)
- Restanser: 68 saker (55)
- Avviste saker: 4 saker (25)
- Totalt: 161 saker (219)
- Median saksbehandlingstid: 132 dager (150)
- Antall mottatte saker: 160 saker (182)

En del saker som gjelder mindre alvorlige forhold avsluttes etter at Fylkesmannen medvirker til dialog mellom pasient/pårørende og påklaget personell eller virksomhet. Løses saken på denne måten, avsluttes saken med

”ingen oppfølging etter lokal avklaring”. En sak kan inneholde flere forhold som vurderes.

Vi har mottatt 13 henvendelser om saker som er varslet til Statens helsetilsyn etter varslingsbestemmelsen i Spesialisthelsetjenesteloven. Av disse har det vært en utrykning der FM deltok i utrykningsteamet fra Statens helsetilsyn, og tre saker som ble overtatt av FM for lokal tilsynssaksbehandling.

Politisaker

- Antall muntlige og skriftlige henvendelser fra politiet med spørsmål om etterforskning skal iverksettes: 0
- Antall saker hvor Helsetilsynet i fylket ber politiet om å etterforske sak uten forutgående henvendelse fra politiet: 0

Presse- innsynsbegjæringer

I tilknytning til arbeidet med hendelsesbasert tilsyn vil vi bemerke at pressehenvendelser og innsynsbegjæringer medfører et betydelig ekstra arbeid. Våre oversikter tilsier at det dreier seg om 1-2 dagsverk pr.uke, og beslaglegger juridisk kompetanse for å sikre en forsvarlig vurdering av sladding.

82.2 Planlagt tilsyn

1. Systemrevisjoner i kommunene

- Eldre hjemmeboende - legemiddelhåndtering og demens - 1 virksomhet og 1 avvik
- Kommunale helse- og omsorgstjenester og tvang , helse- og omsorgsloven kap. 9 - 1 virksomhet og 1 avvik
- Tvungen helsehjelp etter pasientrettighetsloven kap. 4A til pasienter i sykehjem - 3 virksomheter og 3 avvik

2. Systemrevisjoner i spesialisthelsetjenesten

3. Annet virksomhetstilsyn

I 2012 har vi med prosjektmidler fra Statens helsetilsyn kunnet gjennomføre fire erfaringssamlinger for kommunene med tema fra tilsynet med tjenester til eldre. Vi fikk gode tilbakemeldinger, og vi vil derfor satse på å videreføre samlingene også med andre tema og på andre tilsynsområder. Egen rapportering av prosjektet til Statens helsetilsyn.

Fylkesmannen i Østfold har hatt en lav måloppnåelse på planlagt tilsyn gjennomført ved systemrevisjoner, både på kommunale helsetjenester (7 av 17) og spesialisthelsetjenester (3 av 6) samt kommunale omsorgstjenester (2 av 10). Årsaken er knyttet til ressurser og prioritering. HOD saksfelt har ikke tilstrekkelige ressurser. Dette er tidligere varslet i brev av 05.06.12.

Vi har også hatt utskiftning av sentrale medarbeidere, og må bygge opp mer robust tilsynsfaglig kompetanse. Dette arbeidet er i gang, men vil ta noe tid.

I tillegg må nevnes omfattende etterarbeid knyttet til prosessen i kommunene med å lukke avvik. Vi erfarer at det ofte er behov for oppfølging med råd og veiledning over et lengre tidsrom.

82.3 Klager på helse- og omsorgstjenester etter pasient- og brukerrettighetsloven m.fl.

Fra 1.1.2012 registrerer vi klager som gjelder rettigheter etter pasient- og brukerrettighetsloven samlet i fagsystemet NESTOR, ettersom rettighetene etter sosialtjenesteloven, kommunehelsetjenesteloven og pasientrettighetsloven ble samlet i pasient- og brukerrettighetsloven. Dette innebærer at klagesaker etter sosialtjenesteloven som tidligere ble rapportert under resultatområde 81.3 nå er slått sammen med dette resultatområdet som tidligere gjaldt klagesaker etter dagjeldende pasientrettighetslov og kommunehelsetjenestelov. Dette innebærer at tallene fra 2012 og tidligere år ikke vil være sammenlignbare.

Oversikt over klagesaker behandlet av Fylkesmannen i Østfold etter pasient- og brukerrettighetsloven og tannhelsetjenesteloven i 2012:

- Antall klagesaker inn - 118
- Antall klagesaker ut - 124
- Andel saker nødvendig helsehjelp behandlet innen 3 måneder - 0 %
- Andel øvrige klager helse og omsorg behandlet innen 3 måneder - 24,3 %

- Antall klagesaker reiseutgifter (andel av totalt) - 34 (30)
- Median saksbehandlingstid reiseutgifter - 4,4 mnd.

Når det gjelder mottak og behandling av kopi av vedtak og klager etter pasientrettighetsloven kapittel 4A, har vi tidligere år rapportert til Statens helsetilsyn i henhold til rapporteringskrav for Helsetilsynene i fylket i brev av 19. desember 2008. I 2012 har vi rapportert disse sakene gjennom fagsystemet NESTOR som gir denne oversikten:

Pasientrett. kap 4A   Antall vedtak Til etterretning Irrelevant Under behandling

• Kvinner - 62 år	122	98	5	19
• Menn - 58 år	103	89	2	12
• Registr. mangler	7	5		3
• Sum	232	192	7	33

82.9 Andre oppdrag

Håndtering av varsel fra helseinstitusjon om innleggelse med hjemmel i lov om kommunale helse- og omsorgstjenester §§ 10-2 og 10-3

Helsetilsynet i Østfold har mottatt **5 varsler** om innleggelse etter ovennevnte paragrafer.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Resultatområde 41 Tilsyn og klagebehandling etter barnevernloven

Se rapportering til Statens helsetilsyn.

Resultatområde 42 Familierett

42.1 Ekteskapsloven

I 2012 ble det gitt 823 bevillinger til separasjon og 678 bevillinger til skilsmisse.

Vi sendte ut 2865 brev i 2012. Saksbehandlingstiden er per i dag 4-5 uker. Vi bruker mye tid på søknader som er mangelfullt fylt ut, manglende attester m.v. samt oppspore personer, innhente opplysninger, forkynninger i utlandet m.v. I tillegg er det stor pågang på telefon, samt klientbesøk. Restanse ved årsskiftet var ca. 150 saker.

Antall vedtak om skilsmisser i Østfold 2012: - **678** (I 2011 var tallet 709)

Antall vedtak om separasjoner i Østfold 2012: - **823** (I 2011 var tallet 893)

42.2 Anerkjennelsesloven

Antall godkjenninger av utenlandske skilsmisser i 2012 var 65, mens det i 2011 ble godkjent 58.

Det ble gitt 16 skiftefritak i 2012, mens det ble gitt 17 i 2011.

Vi får mange saker fra land som ikke tilhører Haagkonvensjonen og dette medfører at vi må sende dokumentene til verifisering via den norske ambassaden i vedkommende land. Behandlingstid for godkjenning av utenlandsk skilsmisse/skiftefritak er 1 uke. Saker som må sendes til verifisering ved landets myndigheter (ikke ved ambassaden) kan ta opptil 6 måneder.

42.3 Barneloven

Fylkesmannen har i 2012 mottatt og behandlet 4 saker som gjelder stadfesting av avtale mellom foreldre, om hvor barnet skal bo fast og samvær. Fylkesmannen har ikke mottatt klager over avslag på opplysninger om barnet, eller krav om tap av opplysningsretten

Fylkesmannen har mottatt og behandlet 1 sak om fordeling av reisekostnader. Saken ble avvist.

42.4 Veiledning og informasjon

Fylkesmannen har behandlet fortløpende henvendelser knyttet til tolkning av barnelovens bestemmelser om hvor barnet skal bo fast, samvær, reisekostnader ved samvær, foreldreansvar og mekling. Henvendelsene har i hovedsak kommet pr. telefon, men også noen skriftlige henvendelser. Vi har fortløpende gitt råd og veiledning til både private parter og andre offentlige instanser som har henvendt seg med spørsmål på dette området.

Resultatområde 43 Føre tilsyn med kommunenes plikt til å sørge for et krisesentertilbud

Fylkesmannen har fra 2010 ført tilsyn med kommunenes krisesentertilbud. I 2012 har vi fulgt med på kommunenes arbeid etter lov om krisesentre ved å innhente rapporter fra de 5 krisesentrene i fylket.

Resultatområde 44 Familievern

Det er ikke gjennomført tilsyn med familievernkontorene i 2012.

Resultatområde 45 Barn og Unge

45.1 Informasjonsvirksomhet og samordning

Fylkesmannen har etter planen gjennomført 3 møter i barnevernlederforum der barnevernledere, Bufetat og Fylkesmannen møter. Tema har blant annet vært samarbeid mellom NAV og barnevern, overgangen barn-voksen - ettervern, informasjon om ny helse og sosiallovgivning, gjennomgang av høringer på barnevernfeltet og samarbeid mellom kommuner og Bufetat.

Vi har videre arrangert et todagers kurs for ansatte i fylkets barneverntjenester med tema fosterhjemsarbeid.

Sykehuset Østfold, Høgskolen i Østfold og Fylkesmannen i Østfold har arrangert "Småbarnsdagene" for ansatte i kommunene og spesialisttjenesten med tema små barn og betydningen tilknytning har for psykisk helse.

Fylkesmannen har også bidratt til å arrangere en konferanse med tema vold i nære relasjoner.

45.2 Fritak for taushetsplikt

Fylkesmannen har mottatt og behandlet 23 saker om fritak fra taushetsplikt. Fylkesmannen har i 17 saker innvilget fritak fra taushetsplikten og 5 saker er avvist.

45.3 Handlingsplan mot kjønnslemlesting

Fylkesmannen har videreformidlet informasjon om tverrfaglig nettverkssamling om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, som ble arrangert av Bufetat, RTVS og Oslo kommune.

Fylkesmannen har støttet forebyggende arbeid i berørte grupper med kr 60.000,-.

45.4 Biologisk opphav

Fylkesmannen har i 2012 behandlet 13 saker om biologisk opphav:

- Spørsmål om adopsjon: 7 saker (8 i 2011)
- Spørsmål om biologiske foreldre: 4 saker (3 i 2011)
- Spørsmål om familie, halvøsken, barn: 2 saker (3 i 2011)
- Saker behandlet ferdig: 13 saker (17 i 2011)
- Saker under behandling pr 31.12.2012: 0 saker (0 saker i 2011)

45.7 Tilskudd til kommunalt barnevern

Særskilt rapportering med egne frister.

Fylkesmannen har fordelt 16 541 800 kr til kommunene i Østfold etter søknad, til satsning på kommunalt barnevern. Vi følger opp satsningen gjennom kommunenes halvårsrapportering.

Resultatområde 46 Universell utforming

I 2009 utpekte Miljøverndepartementet 8 fylker til piloter i universell utforming, bl.a. Østfold. Dette er ett av tiltakene i handlingsplanen "Norge universelt utformet 2025: Regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet 2009–2013." Prosjektperioden varte fra januar 2010 til desember 2012 og visjonen var "Hele samfunnet for alle".

Hensikten med pilotfylkene var å bidra til å utvikle universell utforming i regional planstrategi og innarbeide universell utforming i egen virksomhet med sikte på å skape en "merverdi" utover ordinært ansvar ved å:

- Gjennomføre utviklingsarbeid på universell utforming og kompetansebygging i egen virksomhet
- Ha en strategi for formidling av kunnskap og erfaringer mellom kommuner
- Sikre god politisk forankring og medvirkning.

Fylkesmannen og fylkesutvalget i Østfold fylkeskommune er prosjekteiere og ansvarlige for godkjenning av prosjektplan, regnskap og rapportering til Miljøverndepartementet. I Østfold har man hatt syv innsatsområder:

1. Forankre kunnskap og prinsipper om universell utforming i egen forvaltning hos Fylkesmannen og fylkeskommunen, samt prioritere universell utforming i egen drift.
2. Utvikle samarbeidsformer med privat næringsliv om universell utforming
3. Bistå kommunene i Østfold til å bli gode på universell utforming
4. Kompetanseheving i Østfold om universell utforming
5. Oldtidsveien formidlingsprosjekt - Tilrettelegging av 11 fornminneområder
6. Kollektivtrafikk
7. Være dialogpartner og bidragsyter i det nasjonale arbeidet for universell utforming

I tillegg har prosjektet bistått kommunene i arbeid med universell utforming.

I prosjektperiodens 2 første år ble det arrangert en rekke konferanser og frokostseminar om universell utforming. I 2012 har en prioritert aktiviteter som gjør universell utforming til en naturlig del av Fylkesmannens og fylkeskommunens egen virksomhet, samt ivarettatt veilederrollen overfor kommunene. Dette innsatsområdet omfatter en rekke tiltak for å inkludere universell utforming i fora hvor Fylkesmannen og fylkeskommunen samarbeider med kommunene, bl.a. samarbeid innenfor kommunal planlegging, byggesak. Fylkesmannen deltar i Miljøverndepartementets fagsamlinger innenfor K1 Nasjonalt utviklingsprosjekt for universell utforming, pilotfylker og ressurskommuner. Vi sikte på å videreføre arbeidet i 2013.

Resultatområde 47 Integrering av innvandrere

47.1 Statborgerseremonier

Fylkesmannen i Østfold arrangerte to seremonier for nye norske statsborgere i 2012.

Den første ble arrangert 29.4.2012 i Samfunnssalen i Moss. Det ble sendt invitasjon til 330 som var innvilget norsk statsborgerskap i perioden 10.8.2011 til 29.2.2012. I alt 72 deltok. De hadde med seg til sammen ca 100 gjester. Opprinnelseslandene til de nye statsborgerne som deltok på seremonien var Afghanistan (6), Algerie (1), Angola (1), Bosnia (1), Burma (1), Burundi (1), Det palestinske området (5), Egypt (3), Eritrea (1), Filippinene (1), Honduras (1), India (1), Irak (5), Kina (2), Kongo (1), Liberia (1), Pakistan (1), Peru (1), Russland (1), Serbia og Montenegro (3), Somalia (12), Sri Lanka (1), Syria (1), Thailand (2), Tyrkia (4), USA (2), Vietnam (6), uoppgitt/ personer som ikke oppgav opprinnelsesland (4).

Den andre statsborgerseremonien ble arrangert 14.10.2012 i Askim kulturhus. Det ble sendt ut invitasjonsbrev til 187 som var innvilget norsk statsborgerskap i perioden 1.3.2012 til og med 1.8.2012. På seremonidagen deltok 47 nye statsborgere, og de hadde med seg til sammen 72 gjester. Opprinnelsesland til de nye statsborgerne var Afghanistan (4), Bosnia-Hercegovina (4), Burma (3), Det palestinske området (1), Grønland (4), Hongkong (1), Hviterussland (1), Irak (13), Kenya (1), Liberia (1), Peru (1), Russland (2), Serbia og Montenegro (1), Somalia (4), Storbritannia (1) og Thailand (2), Uganda (2), uoppgitt (1).

Statsborgerseremonier

Embeter	Antall seremonier	Prosent nye statsborgere som har deltatt
FMOS	2	23
Sum	2	

47.2 Bosetting av flyktninger

Fylkesmann Anne Enger er med i det nasjonale utvalget for bosetting. Det betyr at vi har et nært forhold til de utfordringene landet og kommunene har med å bosette flyktningene. Termaet er på dagsordenen i våre planlagte dialogmøter med kommunene.

I samarbeid med IMDI, Husbanken og NAV arrangerte vi en større levekårskonferanse hvor det ble satt fokus på innvandrernes bolig, helse og arbeidsforhold. Konferansen er gjentatt i 2013 med en mer spesifikk målgruppe blant kommunenes ledelse. Våre konferanser og dialogmøter med kommunene bidrar til økt kunnskap om virkemidler som kan føre til raskere bosetting.

Fylkesmannen gir prosjektstøtte til Østfoldmodellen for flerkulturell kompetanse. Dette er et nettverksarbeid som skal sette kommunene bedre i stand til å yte likeverdige tjenester til alle innbyggere.

47.3 Introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)

Fylkesmannen har i 2012 behandlet 4 klager etter introduksjonsloven.

- I 3 av sakene har Fylkesmannen stadfestet kommunens vedtak.
- 1 sak ble avvist.
- Følgende saker ble behandlet :

En om søknad om deltagelse i program - stadfestet

En om forlenget program (ønsket et tredje år) - stadfestet

En klage på innholdet i programmet – avvist

En klage på stans av program – stadfestet

47.4 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og norskopplæring for asylsøkere

Fylkesmannen, avdeling for barnehage og utdanning, mottok en klage vedrørende opplæring i norsk og samfunnskunnskap med hjemmel i introduksjonsloven. Denne ble returnert kommunen da forvaltningslovens

bestemmelser om klagebehandling ikke var blitt fulgt. Vi viser ellers til rapporteringen under 47.3.

Fylkesmannen har utbetalt tilskudd til kommunene: per capitatilskudd for år 1-5, grunntilskudd, resultattilskudd og tilskudd til norskopplæring for asylsøkere. De fleste kommuner søkte om midler. Midlene er utbetalt innenfor budsjettet for 2012.

Fylkesmannen la ut informasjon om tilskuddsordningen for 2012 på sin hjemmeside tidlig på vårparten - samt at vi har kontakt med kommunene pr. e-post og på telefon. Fylkesmannen har brukt noe tid på å etterspørre kommunene om søknader, da fristene ikke til enhver tid ble overholdt. Dette har likevel ikke forsinket utbetalingene til kommunene nevneverdig.

Representanter for Fylkesmannen har deltatt på møter med IMDI og VOX, og Fylkesmannen stod som teknisk arrangør av etterutdanningsdager for lærere og ledere innenfor opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og norskopplæring for asylsøkere. De to etterutdanningsdagene fant sted i august med ca 100 deltakere. Samarbeidet med VOX fungerte utmerket.

Fylkesmannen har også med VOKS senteret i Sarpsborg arrangert en fagdag i oktober for ca 100 deltakere. Temaet her var "mer effektiv uttaletrening".

Videre har en representant for Fylkesmannen deltatt i nettverk for ledere i voksenopplæringen i Østfold.

47.5 Tilsyn med kommunenes gjennomføring av introduksjonsloven

Tilsyn med kommunenes gjennomføring av introduksjonsloven er pilotert i de ulike regionene i 2012. I vår region har Fylkesmannen i Vestfold hatt ansvaret for piloteringen og arbeidet med å utvikle malverk og metodebeskrivelser.

Fylkesmannen i Østfold har deltatt på tilsynssamlinger/workshops i 2012 i regi av IMDI. Dette arbeidet vil holde fram i 2013. Det har vært en viss usikkerhet knyttet til tema for tilsynet siden dette vil kunne innvirke på organiseringen og gjennomføringen i det enkelte embedet.

Resultatområde 48 Fremme likestilling og motvirke diskriminering

Kommunenes årsmeldinger om likestilling 2011

Fylkesmannen har gjennomgått kommunenes årsmeldinger om likestilling for 2010 og 2011. Samlet anser Fylkesmannen at 2/3 av kommunen har rapportert tilfredsstillende på de fleste områdene i samsvar med kravene i 2011, men noen har likevel forbedringspunkter. 1/3 av kommunene har rapportert bare delvis og utelatt sentrale punkter. En kommune har ikke rapportert.

Likestilling er blant temaene som drøftes i Fylkesmannens møter med politisk og administrativ ledelse i kommunene. Østfold har ingen pilotkommune som deltar i programmet Likestilte kommuner, jf regjeringens handlingsplan Likestilling 2014. Fylkesmannen tar sikte på

- å videreformidle eksempler på det vi mener er tilfredsstillende rapportering fra kommunene
- i samarbeid med andre fylkesmannsembeter og Likestillingssenteret (Hamar); trekke veksler på resultater fra deres pilotkommuner om aktivitetspliktene etter diskrimineringslovgivningen - likestillingsloven, diskrimineringslovene og tilgjengelighetsloven.

Arbeidet med likestilling i grunnskole og barnehage.

Fylkesmannen har tidligere engasjert Høgskolen i Østfold i arbeidet med oppfølging av Handlingsplan for likestilling i barnehage og grunnsopplæring 2008-2010. Våren 2012 ble det etablert et likestillingsteam med representanter fra Fylkesmannen, Høgskolen i Østfold, Fredrikstad kommune og fagorganisasjonene.

Fredrikstad fikk midler til likestillingstiltak og ble i 2011 utpekt til såkalt "Fyrtårnskommune". Målet er å komme frem til tiltak som kan spres til andre og virke inspirerende og motiverende. Kommunen fikk 100.000 kroner til iverksetting av sine planer i 2012. I tillegg har kommunen i samarbeid med Fylkesmannen hatt ansvar for en likestillingskonferanse for alle kommunene i Østfold høsten 2012.

Fylkesmannen har lagt arbeidet med likestilling til en seniorrådgiver. Vedkommende deltar i likestillingsteamet og følger opp Fredrikstad særskilt. Sammen med Fylkesmennene i Buskerud og Vestfold ble det arrangert en større likestillingskonferanse 1. juni i Horten, med 400 deltakere fra barnehagesektoren i de tre fylker.

Temaet likestilling og Handlingsplan "Likestilling 2014" er løftet fram på Fylkesmannens regelverksamlinger. I møte med kommunen som barnehagemyndighet er kvalitets- og kompetanseutvikling viktig, og i dette inngår også ofte spørsmål om likestilling.

For øvrig viser vi til omtale av embetsinterne likestillings- og likeverdstiltak under FADs resultatområde 98.4.

Ressursrapportering

I denne rapporten omfatter innleste tall fra Agresso alle lønnskostnader, også honorarer og godtgjørelser til eksterne er tatt med. Honorarer og godtgjørelser til eksterne utgjør kr 43.360 på resultatområdene 45 Barnevern og 46 Integrering.

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
41 Tilsyn med barnevernområdet	kr 1 027 786,35	kr 119 475,70
42 Familierett	kr 912 697,32	kr 44 719,72
43.1 Tilsyn med kommunale krisesentertiltak	kr 0,00	kr 0,00
43.9 Andre krisetiltak (rest 43)	kr 0,00	kr 0,00
44 Familievern	kr 6 340,49	kr 0,00
45 Barnevern	kr 611 926,25	kr 149 458,71
47 Integrering	kr 570 232,98	kr 9 128,00
47.5 Tilsyn med introduksjonsloven	kr 0,00	kr 0,00
Andre oppgaver under BLD	kr 113 343,09	kr 0,00
Sum:	kr 3 242 326,00	kr 322 782,00

Justis- og beredskapsdepartementet

Resultatområde 51 Siviladministrasjon

51.2 Vergemålsloven

Vi har i 2012 behandlet 12 klager over vedtak fattet av overformynderiene i Østfold. Klagen gjelder blant annet forhold knyttet til oppnevning av hjelpeverge, forskudd på arv og lån av umyndiges midler.

Oppgaver etter vergemålsloven

Embeter	Antall saker	Antall tilsyn
FMOS	13	0
Sum	13	0

51.3 Forlikrådene

Fylkesmannen har besvart klager fra tre privatpersoner som gjaldt sammensetningen av forlikrådet i Halden for kommende periode. Vi har også besvart to klager fra privatpersoner som gjaldt saksgangen/saksbehandlingen i forlikrådet. På bakgrunn av den ene klagen ba vi lovavdelingen om en uttalelse om forståelsen av tvl. § 6-3. Uttalelsen ble meddelt alle forlikrådene. Ingen konkrete tilsyn er gjennomført utover dette.

51.5 Tomtefesteloven

Fylkesmannen i Østfold hadde ingen saker etter tomtefesteloven i 2012

Resultatområde 52 Borgerrettigheter

52.1 Fri rettshjelp

Det kom inn 2956 saker i 2012 og det ble fattet vedtak om avslag i 174 saker. For øvrig viser vi til særskilt statistikk innsendt til Statens sivilrettsforvaltning.

Saksbehandlingstiden har ligget på 6 - 8 uker.

52.3 Navneloven

Fylkesmannen har behandlet klager over vedtak fattet av skattekontorene i henhold til lov om personnavn. I 2012 har Fylkesmannen behandlet ca. 3 saker. Alle sakene har vært behandlet innen saksbehandlingstiden på tre måneder.

Resultatområde 53 Forebyggende samfunnsikkerhet

Fylkesmannen har klarlagt, gjennomført og fulgt opp tiltak innen forebyggende samfunnsikkerhet.

53.1 Oversikt over regionale samfunnsikkerhetsutfordringer

Fylkesmannen har oversikt over samfunnsikkerhetsutfordringer i Østfold. Risiko- og sårbarhetsanalyse for Østfold som ble ferdigstilt i 2009. Tema, metoder og oppfølging er en vedvarende prosess. Fylkesmannen har fulgt opp prioriterte områder i etablerte fora. Samfunnskritiske funksjoner og naturrisiko har vært behandlet i møter i Fylkesberedskapsrådet og Fagforum beredskap. Fylkesmannen har også fulgt opp dette i interregprosjektet Grensestrategisk krisehåndtering 2009-2011.

53.2 Samfunnsplanlegging

Arbeidet med fylkesROS er basert på samarbeid med kommunene, statsetater, fylkeskommunen og andre aktører knyttet til samfunnsikkerhet. Analysen er et utgangspunkt for samfunnsplanleggingen. Oppdateringen er i gang og fullføres i 2013.

Flere kommuner har revidert eller er i ferd med å revidere sine rosanalyser og det er en positiv trend når det gjelder kommunenes forståelse av at samfunnsikkerhet må tuftes på kunnskapsbasert planlegging. Fylkesmannen deltar på oppstartsamlinger i kommunene og gir nødvendige innspill. I Mosseregionen har kommunene prioritert felles risikovurderinger som grunnlag for det videre arbeidet. Det er etablert godt interkommunalt samarbeid mellom kommuner i Indre Østfold. Det er også etablert samarbeid om skjermingsverdige objekter og kritiske samfunnsfunksjoner.

Fylkesmannen har etablert en faggruppe for å sikre helhetlig behandling av plansaker. I dette arbeidet tas det også hensyn til klima. Innspill er gitt til fylkesplanen. Vi har et godt samarbeid med fylkeskommunen.

Det er gjennomført beredskapstilsyn i kommunene med vekt på helhetlig ros-analyse. Fylkesmannen har orientert om endringer i plan- og bygningsloven, kommunal beredskapsplikt, konsekvenser av klimaendringer mv. Dette har også vært tema på møter i Fylkesberedskapsrådet.

Resultatområde 54 Beredskapsforberedelser

54.1 Beredkapsplaner innen samfunnssikkerhet

Vi har ajourført våre beredkapsplaner. Planene er gjennomgått i forbindelse med opplæring i krisestøtteverktøyet DSB-CIM. Ca 50 ansatte ved embetet har fått opplæring i DSB-CIM.

For å utvikle et helhetlig og samordnet krise/ og beredkapsplanverk har fylkesmannen tidligere etablert regionale Fagforum beredskap. Hensikten er å styrke samarbeid og kontakt mellom fylkesmannen, politidistriktene og kommunene når det gjelder rosanalyser og planverk og øvelser.

54.2 Øvelser

Vi har gjennomført to varslings- og prosedyreøvelse i krisestøtteverktøyet DSB-CIM for kommunene. Fylkesmannen har faste årlige møter med Forsvaret, bl.a. med sikte på samarbeid om øvelser. Forsvaret deltar i det etablerte øvingsutvalget for Østfold. Fylkesmannen deltok i atomberedkapsøvelsen for Institutt for energiteknikk (IFE) hvor vi øvde vår rolle under atomhendelser. Vi deltok også i en diskusjonsøvelse i forkant. Øvelsen var nyttig for videreutviklingen av CIM og samarbeidet med andre aktører. Det er gjennomført et seminar i krisekommunikasjon for representanter fra ledelsen i 8 kommuner.

54.4 Regional samordning

Det er etablert gode samarbeidsarenaer med kommunene, statsetatene og frivillige organisasjoner. Fylkesmannen har gjennomført møte i Fylkesberedkapsrådet og Atomberedkapsutvalget. Det er etablert gode samarbeidsordninger om samfunnssikkerhet og beredskap i Østfold. Dette omfatter blant annet samarbeid med frivillige organisasjoner som Kvinners frivillige beredskap, Røde Kors, Norske kvinners sanitetsforening, Østfold bondelag, Østfold skogselskap, Haldenvassdragets skogeierforening. Vi har faste møter i Fagforum beredskap hvor kommunene, polititi, sivilforsvar, forsvar og frivillige organisasjoner deltar.

Det er etablert skogbrannovervåking i Østfold med basis i Alarmsentral Brann Øst, Østfold skogselskap, skogbranntårnet på Linnekleppen og Rygge flyklubb. Dette følges opp i faste møter. Fylkesmannen har bistått Østfold fylkeskommune i arbeidet med å følge opp planene for transportberedskap.

54.5 Felles digitalt nødnett

Fylkesmannen har bistått DNK i arbeidet med nødnettet og vi har deltatt på møter i regi DNK.

54.6 Atomberedskap og strålevern

Fylkesmannen har gjennomført et særskilt atomberedkapsprosjekt finansiert via midler fra Statens strålevern. Hensikten har vært å videreutvikle kommunenes beredkapsplaner og bruk av krisestøtteverktøyet DSB-CIM. Dette ble testet i noen grad i atomberedkapsøvelsen i Halden og vi tar sikte på å videreføre arbeidet med å operasjonalisere tiltakskort i 2013.

54.7 Beredskap innen kraftforsyning og flom

Fylkesmannen har deltatt i arbeidet med å kartlegge kritiske punkter i kraftforsyningen. kraftforsyningsberedskap. Fylkesmannen har også deltatt på fellesmøter med NVE og DSB om kraftforsyning. Vi deltar også i forberedelsene til NVEs øvelse om svikt i strømforsyningen høsten 2013.

Fylkesmannen har fulgt opp beredkapsarbeidet i kraftforsyningen. Det er gjennomført møte med kraftforsyningens distriktssjef (KSD) i forbindelse med skjermingsverdige objekter og samfunnskristiske funksjoner. Ansvar, roller, status og tiltak er drøftet. Kritiske punkter er kartlagt. Så vel kraftforsyning som flom- og skred har vært behandlet i Fagforum beredskap.

Resultatområde 55 Regional og kommunal krisehåndtering

Fylkesmannen har videreutviklet eget planverk og embetets kriseledelse og stabsapparat er øvet. Samarbeidet og kommunikasjonen med politidistriktene, sivilforsvaret, sivilforsvaret, helseforetak, kommuner og fylkeskommunen med flere har hatt prioritet.

55.1 Organisering for krisehåndtering

Fylkesmannen har gjennomført samling for kommunene i Mossregionen som ledd i implementeringen av krisestøtteverktøyet DSB-CIM. I tillegg har vi bistått kommunene enkeltvis i forbindelse med forberedelse og gjennomføring av varslingsøvelser. Dette følges opp i 2013. Vi bistår kommunene med råd og veiledning i forbindelse med videreutvikling av kommunale kriseplaner. Vi har lagt vekt på å få på plass regionale planprosesser for å fange opp risiko og sårbarhet som er uavhengig av kommunegrensener.

Fylkesmannen har etablert organisasjon og system for krisehåndtering. Samtlige kommuner har etablert tilsvarende systemer. Sambandstjenesten er ivarettatt i henhold til egen instruks. Vi har hatt møte med Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) om nytt gradert samband som introduseres av JD. Eventuell innføring av nytt utstyr avhenger av sentral finansiering. Dette er tatt opp med FAD.

55.2 Krisehåndtering

Fylkesmannen har ikke vært involvert i ekstraordinære hendelser i 2012 utover at vi var i kontakt med Østfold politidistrikt etter gassseksplasjonen ved Mills fabrikk i Fredrikstad. For øvrig sendes ukentlig situasjonsrapport til DSB. Embetet har ikke etablert vaktordning for formidling av varsler utenom ordinær arbeidstid.

Fylkesmannen har ikke nødstrømsforsyning som sikrer opprettholdelse av virksomheten ved langvarig strømbortfall. Dette vil kunne ramme embetets arbeid med samordning og rapportering i en slik krisesituasjon.

55.3 Evaluering

Gassseksplasjonen ved Mills fabrikk har vært drøftet. Hendelsen ble håndtert rutinemessig av nødetatene og med nødvendig oppfølging.

Ressursrapportering

I denne rapporten omfatter innleste tall fra Agresso alle lønnskostnader, også honorarer og godtgjørelser til eksterne er tatt med. Honorarer og godtgjørelser til eksterne over fagdepartementets midler utgjør vel kr 140.000 og er ført på resultatområde 52.1 Fri rettshjelp.

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
51.2 Vergemålsloven	kr 343 802,23	kr 195 336,45
52.1 Fri rettshjelp	kr 647 284,62	kr 209 326,73
52.9 Annet Borgerrettigheter (rest 52)	kr 0,00	kr 0,00
53 Forebyggende samfunnsikkerhet	kr 501 018,30	kr 0,00
54 Beredskapsforberedelser	kr 631 825,66	kr 0,00
55 Regional og kommunal krisehåndtering	kr 409 361,80	kr 0,00
Andre oppgaver under JD	kr 569,00	kr 0,00
51.9 Annen siviladministrasjon (rest 51)	kr 0,00	kr 0,00
Sum:	kr 2 533 861,00	kr 404 663,00

Kommunal- og regionaldepartementet

Resultatområde 61 Samordning, omstilling og fornying i kommunene

61.1 Kommunerettet samordning

Regionale statsetater

Fylkesmannen har fått en ny samordningsoppgave i plan- og bygningsloven for de statlige etaters deltakelse i den regionale planleggingen. Vi arrangerte et bredt fellesmøte med fylkeskommunen og statsetatene hvor nasjonale forventninger i en regional kontekst ble drøftet. Vi hadde også et eget møte hvor vi drøftet de statlige etatenes uttalelser til regional planstrategi.

En arena for helhetlig samordning av statlige styringssignaler er det årlige statsetatssjefsmøtet som i 2012 ble gjennomført den 18. oktober. Temaer på møtet i 2012 var lokale tiltak i lys av 22. juli kommisjonens rapport, fremtidstanker for Rygge flystasjon innenfor paraplyen beredskap, veien videre for Høyskolen i Østfold etter beslutningen om å fortsette som selvstendig.

Fylkesmannens styringsdialog med kommunene har flere arenaer:

1. En årlig kommunekonferanse for dialog med kommunenes ordførere og rådmenn.
2. Ett møte for informasjon og drøfting av kommuneproposisjonen og ett for drøfting av statsbudsjettet.
3. Fornyingskonferansen Beat for beat og fagkonferanser innenfor aktuelle temaer. I fjor arrangert vi en større konferanse om levekår for innvandrere sammen med IMDI, HB, KS og NAV.
4. Fylkesmannens møte med enkeltkommuner, normalt 6 pr år. Dette er planlagte møter med dokumentasjon, dialog og drøfting av spesielle utfordringer i den enkelte kommune. Disse møtene gir også systematisk grunnlag for tilbakemelding til staten. I 2012 besøkte vi Våler, Hvaler, Moss, Askim, Eidsberg og Sarpsborg.
5. De enkelte fagområders særmøter med kommunene.

Fylkesmannen utarbeider en vår- og høstutgave av Østfoldrapporten. Her er statens forventninger til kommunene på de ulike områdene tatt med. Embetet har ellers en *samordningsgruppe* hvor stedfortredere i alle avdelinger og flere fra samordningsstaben er med. Denne gruppen bidrar bl.a. i forberedelsen til kommunemøtene, ved fordeling av skjønnsmidler og fornyingsprosjekter i kommunene.

Fylkesmannen har etablert et tverrfaglig *planlag* med deltakelse fra alle avdelinger for å samordne vårt arbeid med kommuneplanleggingen. Fylkesmannen inviterer seg selv tidlig inn i kommunenes prosesser for å klargjøre hva som er innenfor de føringer som gis fra sentralt hold. Vi håper dette kan resultere i færre innsigelser og utsettelse av planvedtakene. Fylkets planforum iht plan- og bygningsloven er hos oss benevnt *Regionalt planmøte*. Her deltar fylkeskommunens avdelinger, Fylkesmannen og Statens vegvesen regelmessig. Vår erfaring er at alle kommuneplaner og planstrategier og flere viktige delplaner og reguleringsplaner blir drøftet der.

Samhandlingsreformen kan gi nye administrative konstruksjoner i kommunesamarbeidet, og vi ser en oppgave i å følge disse prosessene tett. Vi har innvilget prosjektskjønnsmidler til utredninger om utvidet interkommunalt samarbeid.

61.2 Omstilling og fornying i kommunene

Fylkesmannen fordelte 10 millioner kroner av skjønsspotten til fornyings- og omstillingstiltak i kommunene i 2011. Det ble gjennomført et eget søknadsopplegg hvor kommunene fikk anledning til å søke om midler til fornyingsprosjekter alene eller sammen med andre kommuner. Til hjelp i fornyingsarbeidet er det etablert en *referansegruppe* hvor 3 rådmenn og en representant fra KS er med.

Det ble gitt støtte til 46 prosjekter hvorav 17 omfatter mer enn en kommune. Tematisk fordelte prosjektene seg slik i 2012:

1. Ledelse og omstilling: 3 prosjekter
2. Kvalitetsutvikling av tjenestene: 22 prosjekter
3. Effektiv ressursbruk og økonomistyring: 17 prosjekter
4. Klima og miljø: 3 prosjekter
5. Samfunnsutvikling og kommuneplanlegging: 1 prosjekt

I vår støtte til arbeidet med fornying i kommunene har vi valgt en kombinasjon av økonomiske virkemidler og ulike tiltak for erfaringsoverføring. Nettverkene innen resultatrettet styring og ledelse og for arbeid mot utsatte barn og unge er avsluttet, men kommunene fortsetter erfaringsutvekslingen. Det er satt i verk en større evaluering av arbeidet i nettverket for utsatte barn og unge. Det digitale Østfold (DDØ) arrangerer erfarings- og utviklingssamlinger for alle kommunene. Høgskolen i Østfold har gjennomført en evaluering av arbeidet som nå vil bli presentert og gjennomgått.

Beat for Beat 2012 var den 9. i rekken og samlet mange deltakere fra de fleste kommuner, KS, Fylkesmannen og forsknings- og utviklingsmiljøer. Målsettingen med konferansen er å sette kommunenes framtidige utfordringer på dagsorden og å presentere det utviklingsarbeidet som foregår i kommunene. Evalueringen fra kommunene er meget positiv. Kommunene ønsker en årlig konferanse over temaet fornying og omstilling.

Vi har merket oss departementets plan for innovasjon i kommunen som skal fremmes i 2012. Vi vil forsøke å innrette vårt arbeid med fornying etter de signalene som vil komme der. Vår erfaring er også at vi gjerne skulle hatt flere prosjekter på samfunnsutvikling, jf våre kriterier i pkt 5.

61.3 Samordning av statlig tilsyn

I samsvar med kommuneloven, kapittel 10 A, har Fylkesmannen i Østfold rutiner for samordning av statlig tilsyn og kontroll med kommunesektoren samt varsling og dialog ved pålegg som har vesentlig virkning. Rutinene beskriver samordning i praksis.

Registrering og oppfølging av enkeltsaker er begrenset til tilfeller som tilsynsmyndigheten vurderer kan ha vesentlig virkning. Fylkesmannen har ikke hatt behov for å mekle i forholdet mellom kommune og tilsynsmyndighet siden ordningen ble opprettet.

For tidssamordning av statlig tilsyn med kommunene, er det etablert en enkel oversikt over planlagte tilsyn. Planen ajourføres av Fylkesmannen. Tilsynsbesøk som Fylkesmannen har avtalt med kommunene vises på Fylkesmannens aktivitets- og tilsynskalender. Planen og kalenderen er tilgjengelig på Fylkesmannens nettside. Oversikten omfatter i tillegg til statlige tilsyn, kommunerevisjonenes forvaltningsrevisjon samt Fylkesmannens kontroll med kommunenes tilskuddsforvaltning. Denne rammeplanen gir et grovt bilde av tilsynsaktiviteten med kommunene og hvilke temaer/områder tilsynene har fokus på.

Samordning av tilsyn internt og med eksterne tilsynsetater: I 2012 ble det gjennomført kontaktmøter den 2. februar og 1. november. I tillegg til Fylkesmannens fagavdelinger blir Arbeidstilsynet, Mattilsynet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Statsarkivet i Oslo, Statens kartverk, Datatilsynet, Østfolds to kommunerevisjoner og Fylkesmannen i Oslo- og Akershus invitert. Hovedsaker er erfaringsutveksling, tilsynsmetodikk og tiltak for bedre samordning.

Erfaringsamlinger: Fylkesmannen har gjennomført fire erfaringsamlinger om tilsyn med sykehjem og hjemmetjenester høsten 2012. I alt 17 av 18 kommuner deltok og det var 40-50 deltakere på hver samling. Tilbakemeldingene tilsier at erfaringer med tilsyn bør inngå i en læringsprosess. Formidling av erfaringer er en del av tilsynet. Det planlegges årlige samlinger på bakgrunn av tilsynene.

Fylkesmannen var representert på KRDs vårkonferanse 7.-8. juni i Stavanger, der tilsyn var ett av hovedtemaene.

Arbeid med samordning av tilsyn har bidratt positivt. Man har i større grad kunnet ta hensyn til tilsynsbelastningen på den enkelte kommune, og det er enklere å dra nytte av hverandres tilsyn. Vårt inntrykk er også at kontakten mellom tilsynsetatene har bidratt til i større grad å se helhet og et bedre grunnlag for dialog med kommunene. Men muligheten for samordning begrenses av særlovgivning og den nasjonale etatsstyringen på ulike områder.

Resultatområde 62 Kommuneøkonomi

62.1 Kontroll og godkjenning etter økonomibestemmelsene i Kommuneloven

ROBEK, budsjett og økonomiplaner

Østfold har 3 kommuner i ROBEK pr 31.12.2012, nemlig Hobøl, Råde og Halden. I løpet av 2012 var det ingen utmeldinger i registret i fylket. Halden kommune ble innmeldt i registret 1.8. Kommunen ble innmeldt som følge av at årsregnskapet for 2011 ble avsluttet med et regnskapsmessig underskudd som kommunestyret vedtok å dekke inn fordelt på årene 2013, 2014 og 2015. Både Råde og Hobøl oppnådde å dekke inn noe av underskuddet i 2011, men begge kommunene hadde ved inngangen av 2012 fortsatt et restunderskudd som må dekkes inn. Det ligger an til at kommunene klarer å dekke inn noe av underskuddet også i 2012, men for begge kommunenes del er det usikkert om de klarer å dekke inn underskuddet i sin helhet i 2012. Halden kommune har ikke vedtatt å dekke inn noe av underskuddet i 2012. Kommunen regner med at årsregnskapet for 2012 også blir avlagt med underskudd. Det anslås imidlertid at man vil oppnå en betydelig resultatforbedring fra året før.

Fylkesmannen har ikke behandlet noen lovlighetsklager vedrørende kommunelovens kapitler 8 og 9 i 2012.

Ved behandlingen av de opprinnelig vedtatte budsjettene for 2012 for Hobøl og Råde ble vedtakene i begge kommunene kjent gyldig. Fylkesmannen har hatt møter med ledelsen i Hobøl, Råde og Halden i løpet av året og ellers hatt en løpende dialog med disse kommunene.

Lån og garantier

Fylkesmannen har i 2012 godkjent 2 vedtak om låneopptak i interkommunale selskaper. I tillegg har ROBEK-kommunene Hobøl og Råde fått godkjent sine vedtak om opptak av lån i tilknytning til vår lovlighetskontroll av de vedtatte årsbudsjettene. Halden kommune har fått godkjent et lånevedtak etter at kommunen ble innmeldt i ROBEK den 1. august 2012. Vedtak om låneopptak blir fra vår side vurdert som en del av helheten av det vedtatte årsbudsjettet. Konsekvensene av låneopptak i form av endringer i renter, avdrag og drift vurderes særlig i forhold til handlefrihet i form av netto driftsresultat og disposisjonsfond.

Det er behandlet 10 vedtak om kommunale garantier i 2012. Alle vedtakene ble godkjent.

62.2 Økonomiforvaltning - veiledning

Vi har gitt råd og bistand til kommunenes arbeid med budsjett og økonomiplaner og økonomiforvaltning for øvrig. Fra Fylkesmannens side har vi også gitt uttalelser og kommet med faglige råd om samfunnsdelen i kommuneplanene. Vi har ellers faste møter med politisk og administrativ ledelse i alle kommunene hvor økonomiforvaltning er et av temaene. I 2012 ble det gjennomført slike møter i 6 av kommunene i fylket. Det er utarbeidet statusoversikter basert på kommunenes budsjett og årsregnskap. Dette er presentert for kommunene i møter om kommuneproposisjonen og statsbudsjettet. Vi har ellers gitt innspill tilknyttet deltakelse i referansegruppe i arbeidet som foregår sentralt med å utarbeide en økonomiplanveileder for kommunene

Kommunene er gitt veiledning i økonomibestemmelsene i kommuneloven med tilhørende forskrifter, både på bakgrunn av muntlige og skriftlige henvendelser.

ROBEK og finansforskrift

ROBEK-kommunene er fulgt opp spesielt fra Fylkesmannens side. Vi har påsett at disse kommunene har utarbeidet planer med konkrete tiltak med sikte på å gjenopprette økonomisk balanse. Vi har understreket at underskuddsinndekning må ha høy prioritet, og at budsjettansvar og økonomistyring må tillegges sterk vekt. Vi har bidratt med å påpeke hva KOSTRA-dataene viser og også formidlet hjelp til analyse. Fra vår side har vi ellers hatt en løpende oppfølging og dialog med disse kommunene. Vi har også spesielt fulgt opp øvrige kommuner i fylket som er i økonomisk ubalanse ved møter med kommuner og kontakt for øvrig. Oppfølgingen av kommuner i økonomisk ubalanse har i 2012 også vært tema i samordningsgruppa her hos Fylkesmannen der det er med representanter fra alle fagavdelingene.

I 2012 har vi ikke hatt noen spesiell oppfølging av kommunenes finansreglement. I Fylkesmannens Østfoldrapport har vi imidlertid påpekt viktigheten av at kommunene tilpasser seg ny forskrift for finansforvaltningen. Denne rapporten blir blant annet brukt som grunnlag for Fylkesmannens kommunemøter.

KOSTRA

Fra vår side har vi fulgt opp kommunenes KOSTRA-rapportering både med hensyn på regnskaps- og tjenesterapporteringen. Vi har spesielt fokusert på viktigheten av å få komplette konserntall. Fylkesmannen har fulgt opp rapporteringen til SSB både ved hjelp av vår hjemmeside, brev og ved direkte kontakt pr. tlf./ e-post ved manglende rapportering. Innkomne kontoplanspørsmål er også besvart fra vår side. På hjemmesida vår har vi lagt ut informasjon om nye KOSTRA-funksjoner i 2012 som følge av samhandlingsreformen.

KOSTRA-data blir brukt aktivt i våre analyser og i styringsdialogen med kommunene. Vi la ut en nyhetssak på hjemmesida vår ved publiseringen av foreløpige data. I 2012 arrangerte vi også en KOSTRA-dag for kommunene i mars der vi presenterte nøkkeltall om kommunene i fylket. Hvert år utarbeider vi en vår- og en høstutgave av Østfoldrapporten. Her blir KOSTRA-data brukt i stor utstrekning. Rapporten blir benyttet som et viktig grunnlag for kommunemøtene som gjennomføres hvert år. Østfoldrapporten blir også publisert på hjemmesida vår, og blir benyttet i dialogen med kommunene. Østfold analyse, som er et partnerskap mellom fylkeskommunen og Fylkesmannen, utarbeider årlig publikasjonen "En presentasjon av nøkkeltall for Østfold-kommunene" basert på KOSTRA-data. Vi bidrar i arbeidet med denne rapporten.

Statsbudsjett, inntektssystem og skjønnsmidler

I samarbeid med KS er det arrangert informasjonsmøter om Kommuneproposisjonen og Statsbudsjettet. Vi har ellers besvart spørsmål fra kommunene om statsbudsjettet mv, og lagt ut informasjon på hjemmesida vår. Fra vår side har vi også fulgt opp forhold knyttet til samhandlingsreformen og brukt hjemmesida til å informere om denne reformen.

Vi holdt tilbake 10 millioner kroner av den totale skjønnsrammen på 60 millioner kroner for 2012 til fornyingsprosjekter. Disse midlene ble fordelt i 2012 etter en egen søknadsprosess. Det meste av den tildelte rammen for 2013, 52,7 millioner kroner av totalt 62,7 millioner kroner, ble også fordelt i 2012. Ved fordelingen av disse midlene innhentet vi blant annet innspill fra kommunene, og forhold som ble tatt opp her ble tillagt vesentlig vekt ved vår tildeling av midler. Også for 2013 har vi holdt tilbake 10 millioner kroner til fornyingstiltak. I 2012 har vi ellers lagt inn etterspurt informasjon i departementets skjønnsbase om prosjekter som fikk tildelt skjønnsmidler i 2011. Fylkesmannen har i desember 2012 fordelt en restpott av skjønnsmidler til psykososial oppfølging etter 22.7.

Resultatområde 63 Kommunalrett og valglov

63.1 Kommunalrett

Fylkesmannen har behandlet fem lovlighetsklager etter kommuneloven § 59 nr. 1 i 2012. Tre av klagen førte ikke frem, mens én klage førte til at kommunens vedtak ble opphevet. Én klage ble avvist ettersom de formelle vilkårene for lovlighetskontroll ikke var oppfylt. I tillegg har vi besvart i alt ni anmodninger om lovlighetskontroll av eget tiltak etter kommuneloven § 59 nr. 5. I én sak ble lovlighetskontroll avvist ettersom de formelle vilkårene ikke var oppfylt. To anmodninger om lovlighetskontroll av eget tiltak ledet til nærmere undersøkelser fra Fylkesmannen sin side. I den ene saken fant vi at kommunens vedtak var gyldig. I den andre saken ledet undersøkelsene til at kommunen selv sørget for å endre sitt vedtak. I de resterende seks sakene fant vi ikke grunn til å foreta nærmere undersøkelser.

Lovlighetskontroll

Embeter	Saker om lovlighetskontroll etter klage som det er truffet vedtak i			Lovlighetskontroll initiert av fylkesmannen			Vedr. habilitet	Vedr. lukking av møter
	Antall saker	Antall opprettholdt	Antall ulovelig	Antall saker	Antall opprettholdt	Antall ulovelig		
FMOS	4	3	1	1	1	0	4	1
Sum	4	3	1	1	1	0		

63.2 Valg

Ingen rapporteringsplikt utenom valgår.

Resultatområde 64 Forvaltnings- og offentleglova i forhold til kommunesektoren

Fylkesmannen har behandlet åtte klager etter offentlighetsloven § 32. I tillegg er to direktesendte klager sendt

kommunen for forberedende behandling. Fylkesmannen har behandlet én klage etter forvaltningloven § 21 annet ledd.

Resultatområde 65 Kommuneinndeling og interkommunalt samarbeid

65.1 Kommuneinndeling

Fylkesmannen har ikke behandlet noen saker etter inndelingsloven i 2012. Vi har heller ikke mottatt forespørsler om veiledning.

65.2 Interkommunalt samarbeid

Vi har for tiden på gang prosjekter i Indre Østfold. Askim og Eidsberg vil prøve ut SAM-kommunemodellen. Etter nye konstellasjoner i kommunestyrene etter valget, har Askim kommune valgt å stille forsøket i bero. Grunnlaget for søknaden var store utfordringer i forhold til samhandlingsreformen og kommunen ville prøve ut samarbeide om tjenesteyting av velferdstjenester. Som et tilsvarende til prosjektet i Askim og Eidsberg søkte de resterende fem kommunene som samhandler i samhandlingsreformen, om et prosjekt for å utvikle et utvidet samarbeid knyttet opp imot de to store kommunenes veivalg videre. Alle de ti kommunene i Indre Østfold er med i et større eierskapsprosjekt som går over tre år. Her tar hvert enkelt kommunestyre opp sine eierforhold i forhold til mer enn 20 interkommunale samarbeidsordninger.

KRD presenterte interkommunale samarbeidsmuligheter og modeller på vår fornyingskonferanse Beat for beat i juni i 2012. Dette var da særlig aktualisert av samhandlingsreformen og debattene i Indre Østfold. Det meste av samarbeidet i Østfold er basert på IKS-lovens bestemmelser. Vertskommunemodellen blir tatt i bruk på en del fellestjenester innenfor samhandlingsreformen og i NAV-samarbeidet hvor vi nå har fått sammenslåing av 4 kommuner til to felleseenheter.

Fylkesmannen bruker skjønnsmidlene aktivt til å støtte interkommunale prosjekter. Nær halvdelen av prosjektskjønnsmidlene på 10 mill kroner gikk til interkommunale tiltak og prosjekter. Vi har i gang nettverk innenfor digital forvaltning, Det digitale Østfold, hvor alle kommunene er med på kompetanseutvikling og fellestiltak.

Resultatområde 66 Bolig- og bygningsrett

66.1 Byggesaker

I løpet av 2012 har Fylkesmannen mottatt 136 nye klagesaker til behandling. Det er truffet 134 vedtak, mot 117 året før. Klagen førte frem i 44 av sakene, hvor kommunens vedtak ble opphevet eller omgjort. 90 av vedtakene innebar en stadfestelse av kommunens vedtak.

Lengste behandlingstid i 2012 var 36 uker (i en sak), men gjennomsnittet for hele perioden var ca. 11 uker. Ved utgangen av året var saksbehandlingstiden under 12 uker.

Pr. 31.12.12 gjensto 33 ubehandlede saker.

Dispensasjonssakene dominerer fortsatt klagesakene, og sakene oppleves generelt som kompliserte og omfattende, med utstrakt bruk av advokater.

I tillegg til å behandle ordinære klagesaker har Fylkesmannen mottatt en rekke henvendelser, både skriftlig og muntlig, med spørsmål knyttet til plan- og bygningsloven, kommunens saksbehandling i konkrete byggesaker og deres praktisering av regelverket. Fylkesmannen har besvart alle henvendelser.

I februar 2012 avholdt Fylkesmannen i samarbeid med Direktoratet for byggkvalitet, samling for kommunens

byggesaksbehandlere i de nye reglene om uavhengig kontroll. I tillegg har Fylkesmannen påbegynt opplæring av folkevalgte i kommunene innenfor plan- og bygningsrett. Dette arbeidet vil fortsette i 2013.

66.2 Saker om ekspropriasjon

Fylkesmannen i Østfold hadde ingen saker om ekspropriasjon i 2012

66.3 Klage etter eierseksjonsloven

En klagesak, hvor stevning nå er tatt ut mot Kommunal- og regionaldepartementet. Kommunens vedtak ble stadfestet, og seksjonering avslått med hjemmel i eierseksjonslovens § 8 annet ledd bokstav a, jf. § 6 sjette ledd annet punktum.

Sak nr. 2 ble ikke realitetsbehandlet, men sendt kommunen for forberedende klagebehandling. Saken er ikke senere mottatt hos FM.

Klage etter eierseksjonsloven - antall

Embeter	Antall klager	Tatt til følge	Ikke tatt til følge	lovbestemmelser er vurdert under klagebehandlingen
FMOS	2	0	2	Eierseksjonslovens § 8 annet ledd bokstav a, jf. § 6 sjette ledd annet punktum.
Sum	2	0		

66.4 Klage på kommunalt vedtak om forkjøpsrett av leiegård

Ingen saker i 2012

Klage på kommunalt vedtak om forkjøpsrett av leiegård - antall

Embeter	Antall klager	Tatt til følge	Ikke tatt til følge	lovbestemmelser er vurdert under klagebehandlingen
FMOS	0	0	0	
Sum	0	0		

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
62 Kommuneøkonomi	kr 614 485,79	kr 0,00
66 Bolig- og bygningsrett	kr 2 453 010,99	kr 514 719,20
Andre oppgaver under KRD	kr 997 559,03	kr 128 594,90
Sum:	kr 4 065 055,00	kr 643 314,00

Arbeidsdepartementet

Resultatområde 73 Sosiale tjenester

73.1 Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen

Se rapporteringen til Statens helsetilsyn. Se også 73.2 under.

73.2 Sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen – formidlingstiltak og kompetanseutvikling

I Østfold er vi organisert slik:

Regional arena NAV Samarbeidsgruppe – Østfold.

- Fylkesmannen, Anne Enger, leder
- NAV Østfold, Sverre Jespersen
- Rådmannsutvalget, Unni Skaar
- KS, Signe Pape
- NAV Østfold har sekretariatsfunksjonen

Formålet med gruppen er å forankre NAV reformen, drøfte strategiske valg og gjensidig informere om fremdriften i Østfold. Møtehyppighet: 6 ganger i 2012.

Koordineringsgruppe for kompetansehevende tiltak

- Rådgivere hos Fylkesmannen og NAV Østfold.
- Mandat til å koordinere kompetansehevende tiltak som tilbys fra de to instansene, Fylkesmannen og NAV fylke, på fylkesnivå. Gruppen skal knytte til seg personer som arbeider med kompetansetiltak primært rettet mot ansatte i NAV-kontorene.
- Gruppen har laget kompetanseplan i Østfold for 2012.
- Møtehyppighet: etter behov.

Fylkesmannen, ved Helse- og sosialavdelingen og Barnehage- og utdanningsavdelingen, har i samarbeid med NAV-fylke og fylkeskommunen igangsatt tverrfaglig samarbeid om satsingen på NyGiv. Videre satsning inkluderer også prosjektet ”ungdom i svevet”.

Høsten 2012 har vi hatt omfattende opplæring i rundskrivet (datert 22. juni 2012) Lov om sosiale tjenester i NAV. Konferansene har vært gjennomført med 3 x 2 dagers opplæring, samt ½ dags samling for NAV-ledere. I gjennomsnitt har 500 personer, primært NAV-veiledere og deres samarbeidspartnere deltatt på konferansene. Vi har ønsket å gjøre lov om sosiale tjenester i NAV kjent blant alle som jobber på NAV-kontoret, og deres samarbeidspartnere. Vi ønsker med dette å bidra til at brukere med sammensatte behov får tilgang til de sosiale tjenestene i NAV-kontoret.

Fylkesmannen har også et etablert nettverk ”Lov om sosiale tjenester i NAV”, hvor vi har hatt en todagers samling med fokus på erfaringsutveksling, rundskriv og informasjon om prosjektet HPMT (helhetlig prinsippstyrt metodisk tilnærming). NAV Halden er med i et forskningsprosjekt som er ferdig sommeren 2013. Fylkesmannen veileder 2 HPMT-veiledere ved NAV-kontoret 2 ganger i måneden.

I tillegg til rapporteringer og oppfølging av kontorene over telefon har Fylkesmannen og NAV fylke ved behov fulgt opp NAV- kontor som har utfordringer når det gjelder KVP arbeidet.

Fylkesmannen har vært representert på flere NAV- ledersamlinger 2012. Videre har vi i samarbeid med NAV fylke deltatt på 2 kurs i opplæringen av nyansatte i NAV.

Fylkesmannen sitter i styringsgruppen i prosjektet ”Fra fengsel til KVP”. Og vi har besøkt kontorene som har bedt om råd og veiledning i internkontroll, taushetsplikt, utlendingers rettigheter og saksbehandling.

73.3 Kvalifiseringsprogrammet

Særskilt rapportering med egne frister.

73.4 Utenrettslig økonomisk rådgivning

I 2012 er følgende aktiviteter gjennomført:

Nettverksmøter for økonomisk rådgivere og namsmenn i to etablerte nettverk. I nettverkene møter deltakere fra de fleste kommunene, og alle kommuner har tilbud om deltakelse. Det er avholdt to fellesmøter i tillegg til nettverksmøter i de to nettverkene i 2012. Vi har også opprettet nettverk for ansatte som hovedsakelig har frivillig forvaltning som arbeidsoppgave, og avholdt to møter i 2012 med god deltakelse. Samlet har dette bidratt til erfaringsutveksling, utveksling av maler og arbeidsmaterieell og faglige diskusjoner og opplæring.

For å være en aktiv pådriver for bruk av 800GJELD har vi i 2012 hatt innlegg fra ansatte ved 800GJELD i

fellesmøte for økonomiske rådgivere og namsmenn. Vi har bestilt og distribuert materiell til NAV kontorene og namsmenn. I tillegg har ansatte fra tjenesten deltatt ved vår opplæring påbyggingskurset.

Kunnskap om kommunens tjeneste økonomisk rådgivning er i hovedsak fra kontakt med rådgiverne på nettverksmøter. KOSTRA tallene har i mindre grad kunnet beskrive aktiviteten og utfordringene i 2012.

Fylkesmannen har i 2012 også gitt støtte til deltakelse ved konferansen: Penger til besvær. Påbyggingskurs i økonomisk rådgivning for NAV ansatte er gjennomført i samarbeid med Akershus med 28 deltakere fra Østfold. Flere rådgivere har etterutdanning i økonomisk rådgivning. Fylkesmannen har i år gitt støtte til etterutdanning ved høyskolen på Lillehammer for en person.

Rygge kommune har prosjektorganisert sitt arbeid med økonomisk rådgivning med mål om å øke kompetansen og kapasiteten for økonomisk rådgivning ved NAV-kontoret. Kommunen har også i samarbeid med Råde kommune mottatt midler fra Arbeids- og velferdsdirektoratet til opplæring.

To interkommunale prosjekter er avsluttet i Østfold. Deltakerkommunene har løst behovet for økonomisk rådgivning på forskjellige måter etter avslutning, gjennom ansettelser og samarbeid og deltidsansettelser. Ikke alle kommunene har pr i dag nødvendig kompetanse på plass. Fylkesmannen vurderer at minst to kommuner i Østfold, grunnet størrelse, vil kunne ha nytte av interkommunalt/ "internavialt" samarbeid med formål å styrke tjenestetilbudet.

73.5 Boligsosialt arbeid

I samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet har Fylkesmannen i Østfold gjennomført tilskuddsforvaltningen i tråd med oppdraget. I forvaltningen er tilskuddsordningen sett i sammenheng med blant annet Helsedirektoratets tilskudd til kommunalt rusarbeid, Opptappingsplanen for rusfeltet og Husbankens BOSOsatsning.

I 2012 gjennomførte vi en todagers konferanse om levekår for innvandrerbefolkningen i Østfold, i samarbeid med IMDI, Husbanken og NAV-Østfold. Samtlige kommuner deltok, og konferansens to hovedtema var arbeid og boligsosial planlegging og oppfølgingsarbeid. I tillegg deltar vi fra flere avdelinger i fylkesnettverket for BOSOkommuner i samarbeid med både Østfold fylkeskommune og Husbanken region øst.

Vi har løpende og på forespørsel gitt råd, veiledning og bistand til både tilskuddskommunene og andre kommuner med store boligsosiale utfordringer. Boligsosialt arbeid står regelmessig på dagsorden i de fem regionale rusfora vi arrangerer sammen med KoRusØst, og på arenaer vi har ansvar for i samarbeid med Nav Østfold.

I 2012 mottok 5 av Østfolds 18 kommuner tilskudd til oppfølgingstjenester i bolig. Fylkesmannen drev faglig oppfølging og kompetanseutviklingstiltak for kommuner som mottar tilskudd, i samarbeid med KoRus-Øst etter to hovedstrategier:

1. Møter med ledelsen i alle kommuner som mottar tilskudd, med fokus på å forankre, utvikle og lede prosjekter, og hvordan sikre at de genererer kunnskap som er nyttig ut over prosjektperioden. I noen kommuner har vi avholdt ett møte, mens det i andre har vært både fire og fem. Denne aktiviteten har bidratt til at vi har en løpende dialog med kommunenes økonomisk og administrativt ansvarlige.
2. Nettverk for alle som arbeider i stillinger i prosjekter finansiert over tilskudd til boligsosialt arbeid og rusarbeid i kommunene. Totalt utgjorde dette 14 kommuner og vel 40 prosjekter. Nettverket møtes ca hver 6. uke til heldagssamlinger. Formålet er todelt; 1) å etablere relasjoner og overføre kompetanse mellom kommunene, og 2) kompetanseheving på prosjektledelse og utviklingsarbeid.

Vi har utarbeidet en oversikt over faglige utfordringer innen det boligsosiale arbeidet i eget fylke og gitt en vurdering av hvordan utfordringene best lar seg løse, og oversendt de øvrige rapporter som var angitt i oppdragsbrevet.

73.6 Barn og unge

I samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet har Fylkesmannen i Østfold gjennomført tilskuddsforvaltningen i tråd med oppdraget. Muligheten for å søke er gjort kjent i eget møte for alle kommunene om flere tilskuddsordninger, på nettsider og i målrettede eposter. Det har likevel vært en utfordring i å oppmuntre kommunene til å utvikle nye ideer og tiltak for å søke, når svært store deler av den nasjonale potten er bundet opp i videreføring.

Vi har løpende og på forespørsel gitt råd, veiledning og bistand til både tilskuddskommunene og andre kommuner

---

med store utfordringer når det gjelder barn og unge, ved telefon, epost og øvrige møter.

Kun én av tilskuddskommunene i Østfold har arbeidet med å utvikle handlingsplan. Denne kommunen har vi bistått med råd og veiledning knyttet til planutviklingsprosessen. Andre kommuner har valgt å forsøke å inkludere temaet i annet planverk, noe vi også har hatt dialog med de ansvarlige lederne om.

Arbeidet sees i sammenheng med arbeidet med Kvalifiseringsprogrammet, barnevernsområdet og utdanningsområdet.

Se også resultatkrav 73.2 Sosiale tjenester i arbeids og velferdsforvaltningen formidlingstiltak og kompetanseutvikling.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
73.3 Kvalifiseringsprogrammet	kr 0,00	kr 589 358,90
73.9 Andre oppgaver – Sosialtjeneste (rest 73)	kr 277 640,71	kr 749 334,91
74 Tilsyn med sos. tj. i arbeids- og velferdsforv.	kr 43 878,21	kr 78 333,57
Andre oppgaver under AD	kr 0,00	kr 0,00
Sum:	kr 321 518,00	kr 1 417 027,00

Helse- og omsorgsdepartementet

Resultatområde 73 Levekår og sosiale tjenester

73.1 Lov om sosiale tjenester

se rapportering under AD

Resultatområde 75 Habilitering og rehabilitering

75.1 Habilitering og rehabilitering

Vi har etablert kontakt med nettverk for koordinerende enhet i kommunene og helseforetaket, og alle kommuner har nå etablert en funksjon for koordinerende enhet.

Det er gjort avtale om videre samarbeid med nettverket i 2013.

Fylkesmannen har deltatt i 2 drøftingsmøter med seksjon for voksenhabilitering ved Sykehuset Østfold om forebyggende helsearbeid for mennesker med utviklingshemming. En av problemstillingene som ble drøftet var ”Hvordan lage forebyggende tilbud som er tilgjengelig for alle målgrupper?”

75.2 Barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier

Utgått.

75.3 Unge personer med nedsatt funksjonsevne i alders og sykehjem

Fylkesmannen har rapportert til direktoratet innen fristen og har fulgt opp kommuner som har hatt behov for dette og rapportert til direktoratet på oppfølgingen. Fylkesmannen har også deltatt på møtet med HOD om temaet.

Resultatområde 76 Kvalitet og samhandling

76.1 Samarbeid mellom 1. og 2. linjetjenesten

Fylkesmannen har fulgt med på gjennomføringen av samhandlingsreformen i fylket blant annet ved gjennomgang av dokumentene fra Administrativt samarbeidsutvalg. Fylkesmannen er observatør i "Partnerskapsmøtet", det overordnede, strategiske samarbeidsorganet. Utviklingen i fylket er formidlet på møtene med kontaktpersonene for alle fylkene som dekkes av Helse Sør-Øst. Samhandlingsreformen har vært hovedtema på alle møtene Fylkesmannen har arrangert med kommuneoverlegene.

Fylkesmannen har deltatt aktivt i flere sammenhenger, sammen med Østfold fylkeskommune, for å bidra til å integrere folkehelsearbeidet i kommunenes planer.

Fylkesmannen i Østfold arrangerte heldagskurs i saksbehandling etter endringene i ny helse- og omsorgslovgivning. For å nå ut til alle kommunene ble det arrangert to kursdager på forskjellige steder i fylket. Målgruppen var ansatte i kommunene som er involvert i saksbehandling og ansatte med beslutningskompetanse etter denne lovgivningen. Følgende hovedtema ble presentert: Innledning om nytt lovverk, saksutredning, vedtak og klagebehandling.

76.2 Individuell plan

Dette temaet har vært tatt opp i en rekke sammenhenger. Dels blir det påminnet om rettigheter og nytte av individuell plan i flere planlagte tilsyn og i saker under hendelsesbasert tilsyn. Fylkesmannen har bidratt i fellesseminar om individuell plan for kommunene og DPS i Sarpsborgdistriktet.

I samarbeid med Rio og KoRus-Øst har vi bistått kommunenes ansatte og brukere med opplæring i arbeid med individuell plan og ansvarsgruppemetodikk. Tilbudet har gått til alle kommuner, og 7-8 kommuner har benyttet seg av det. Dette samarbeidet er mulig gjennom å bruke kompetansemidler til å kjøpe brukererfaring/ kompetanse av Rio gjennom en årlig avtale med spesifiserte forventninger til bidrag og deltakelse.

I flere nasjonale faglige retningslinjer er IP en sentral anbefaling. I arbeidet med å gjøre kjent retningslinjer om ROP, LAR m.v. vektlegger vi kvalitetsforbedring av individuelle planer. Introduksjon til nytt lovverk er gitt gjennom en rekke større tiltak. Også her har retten til individuell plan blitt vektlagt.

Temaet inngår også i et prosjekt der Fylkesmannen deltar: "Fra fengsel til kvalifiseringsprogram".

76.3 Nasjonal strategi for kvalitetsforbedring i sosial- og helsetjenesten

Temaene kvalitet og kompetanse blir vektlagt i all utadrettet virksomhet som pådriver for nasjonal helse- og sosialpolitikk, i kontaktmøter, fagnettverk og konferanser, og i dialogen med kommunene og helseforetaket. Vi formidler ny kunnskap og resultater fra forskning, og bidrar til å spre erfaringer fra praksisfeltet.

Noen eksempler på arenaer og tiltak er:

- som oppfølging av gjennomførte tilsyn har vi arrangert 4 erfaringsamlinger hvor kvalitet og internkontroll har vært tema. 17 av 18 kommuner med ansatte i sykehjem og hjemmetjenester deltok.
- alle våre planlagte tilsyn
- opplæring i kvalifiseringsprogrammet
- samarbeid med Utviklingscenter for sykehjem og hjemmetjenester (USHT)

- fylkesforum og nettverk for oppfølging av Omsorgsplan 2015
- en rekke tiltak knyttet til å gjennomføre opptrappingsplanen for rusfeltet, se punkt 88.2
- nettverk for å følge opp av psykisk helsearbeid i kommuner og helseforetak
- ulike kvalitetstemaer er tatt opp på kontaktmøter med ledere i helse- og omsorgstjenesten
- Fylkesmannens kommunemøter

76.4 Utgår

Utgår.

76.5 Felles digitalt nødnett

Utrullingen av nødnettet har gått etter (den forsinkede) planen i Østfold. Fylkesmannen har fulgt med på prosessen, og det har ikke vært behov for spesielle tiltak fra vår side.

Resultatområde 77 Andre oppdrag

77.1 Helsemessig og sosial beredskap

Stab samordning og beredskap rapporterer på res.område 54 aktiviteter og tiltak rettet mot kommunene og andre virksomheter i fylket og beredskaps-samarbeid på tvers av avdelingene i embetet, og eventuelt i samarbeid med oppdragsgivere eller andre instanser.

Fylkesmannen har for eksempel innledet aktivt samarbeid med **RVTS Øst** høsten 2011 med dagsseminar om krisehåndtering som ledd i oppfølging etter 22.7.2011. Fra 2012 deltar Fylkesmannen i Østfold i en pilot for kompetanseheving i regi av RVTS, med kurs i psykologisk førstehjelp for kommunale kriseteam og samarbeidspartnere i 2012 og 2013, og vi er i gang med å planlegge seminar om beredskapsledelse i kommunene i 2013.

77.2 Fritak fra forvaltningsmessig taushetsplikt

Vi mottok 3 søknader om fritak for taushetsplikt som kun gjaldt helsepersonell i 2012. Disse ble behandlet i løpet av 1 dag – 4 uker. I tillegg gjaldt flere av søknadene om fritak for taushetsplikt for ansatte i barnevernet også søknad om fritak for helsepersonell. Disse ble behandlet samlet. Vi viser derfor til at noen av sakene som er rapportert under 45.2 også gjelder søknader om fritak for taushetsplikt for helsepersonell.

Fritak for forvaltningsmessig taushetsplikt

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMOS	3	2
Sum	3	

77.3 Særfrådrag

I 2012 behandlet Fylkesmannen i Østfold 53 henvendelser fra likningskontor og 28 klagesaker. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid har ikke blitt registrert nøyaktig, men som regel har sakene blitt behandlet etter 0 - 3 måneder. **Særfrådrag for utgifter til behandling utenfor den offentlige helsetjenesten. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid.**

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMOS	81	2
Sum	81	

77.4 Førerkort

I 2012 behandlet vi 1753 saker om førerkort, det er omtrent som i 2011 (1762). Nedbygging av restanser ble prioritert første halvår hvor vi behandlet 950 av sakene. Fra august/september er saksbehandlingstiden på 6 uker overholdt.

Det er flere søknader om dispensasjon fra helsekravene som blir avslått enn det var tidligere, ellers er det ingen markante endringer.

Datafiler fra registreringsprogrammet er sendt til Helsedirektoratet for bearbeiding.

Dette saksfeltet er fortsatt ressursmessig krevende, med behov for omdisponering fra andre saksfelt + legeengasjement på timebasis.

Førerkort. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMOS	1753	6
Sum	1753	

77.5 Pasientjournaler

Fylkesmannen i Østfold har i 2012 fått flere henvendelser om oppbevaring av elektroniske journaler. Det er uavklart regelverk.

- Mottak av nye arkiver: 0
- Forespørsel etter pasientjournal i 2012: 3

Pasientjournaler. Antall saker.

Embeter	Antall
FMOS	3
Sum	3

77.6 Rett til trygderefusjon

Ingen rapporteringskrav

77.7 Felles barnevern sosial og helsemelding

Meldingen for 2011 ble utarbeidet og oversendt oppdragsgiverne innen fristen.

77.8 Rettssikkerhet ved ytelse av helsehjelp med hjemmel i pasient- og brukerrettighetsloven kap. 4A

Vi viser til rapporter fra tidligere år hvor vi har rapportert ulike opplæringstiltak. Etter en stor erfaringskonferanse ”Når pasienten ikke kan bestemme selv” i 2011 har vi valgt ikke å ha noen større opplæringstiltak i 2012. Vi gir fortløpende råd- og veiledning om lovverket og problemstillinger knyttet til det etter henvendelser per telefon og e-post fra tjenestene. Vi hadde våren 2012 møte med tannhelsetjenesten i Østfold om praktiseringen av regelverket, som igjen har ført til endret praksis når det gjelder vedtak om tannbehandling i narkose. Det blir også gitt informasjon om regelverket på turnuskurs. I tillegg vurderer vi av eget tiltak hvor det er behov for opplæring på bakgrunn de utfordringene vi ser i forbindelse med mottak og behandling av vedtak og klager og gjennomførte systemrevisjoner. Vi hadde i 2012 ikke kapasitet til å etterkomme alle etterspørsler om undervisning fra tjenestene, men har måttet prioritere etterprøving av vedtak, klagesaksbehandling, systemrevisjoner samt råd- og veiledning etter forespørsel fra tjenestene. I 2012 gjennomførte vi 3 systemrevisjoner med tvungen helsehjelp i sykehjem (landsomfattende tilsyn). Omfang av etterprøving og klagesaksbehandling er omtalt i pkt. 82.3.

Resultatområde 83 Folkehelsearbeid

83.1 Folkehelsearbeid generelt

Fylkesmannen i Østfold har deltatt i partnerskapet for folkehelsearbeidet gjennom samarbeidsavtale med Østfold fylkeskommune frem til 20.12.12. Samarbeidsavtalen er nå avviklet som følge av at Fylkesmannen tillegges tilsynsoppgaver overfor kommunene og fylkeskommunen i den nye folkehelseloven. Samarbeid videreføres på mange områder, med utgangspunkt i Fylkesmannens og fylkeskommunens ulike roller.

I møte med partnerskapet, nasjonale myndigheter, ulike nettverk, samlinger og konferanser har Fylkesmannen formidlet nasjonal folkehelsepolitikk, avgitt høringer og medvirket til samordning av ulike politikkområder som har innvirkning på folkehelsen.

I møte med kommunene og Østfold fylkeskommune har Fylkesmannen presentert kunnskapsbasert folkehelsearbeid og bruk av effektive verktøy på området.

Fylkesmannen i Østfold og Østfold fylkeskommune startet i 2010 et samarbeidsprosjekt "Prosjekt plansamhandling 2011- 2013. Samarbeidet har i 2012 vært spesielt rettet mot kommunenes arbeid med kommunale planstrategier etter kommunevalget i 2011. Bakgrunnen er endringene i plan- og bygningsloven og behovet for helhetlig samfunnsplanlegging gjennom samfunnsdelen i kommuneplanen. Flere felles tiltak kan nevnes:

-mars 2012 " Planstrategitorg II- erfaringer og veien videre".

-mars 2012 Framtidsverkstedet om prioritering av Østfoldsamfunnets utfordringer. Hovedtema var "Hva bør prioriteres i regional planstrategi for Østfold".

-september 2012 seminar for kommunene i statistikkverktøyene Folkehelseprofilene og statistikkbanken kommunehelse (FHI og FM Ø).

-oppgradert "Sjekkliste for folkehelse i planlegging" i forbindelse med ny folkehelselov. Sjekklista er et hjelpemiddel i kommunalt og regionalt planarbeid.

-utarbeide digital versjon av oversikt over status for kommunenes arbeid og rullering av planstrategier og kommuneplaner.

I 2012 har 13 av 18 kommuner i Østfold behandlet planstrategier for 2013-2016. Fylkesmannen har avgitt uttalelser til 13 kommunale planstrategier. (5 kommuner vil vedta planstrategi våren-13). Vi har også gitt råd og veiledning i regionalt planmøte, og avgitt uttalelser til Regional plan for folkehelse og kommunedelplaner for folkehelse.

Østfold fylkeskommune har drøftet folkehelseutfordringer i Regional planstrategi for Østfold. 13 av 18 kommuner har både drøftet sine folkehelseutfordringer i planstrategien etter plan- og bygningsloven, og fastsatt en folkehelsepolitikk.

Østfold fylkeskommune har iverksatt prosjektet Helsefremmende skoler for å fremme et helhetlig folkehelsearbeid og for å redusere frafall og bedre gjennomføringen i videregående skole. Fire videregående skoler deltar i prosjektet.

"Flere Freske Folk" i Østfold er et prosjekt for å utvikle et lokalt partnerskap for forebygging etter samhandlingsreformens intensjoner om forebygging og bærekraft i lokalsamfunnet for innbyggere over 60 år, med seniortrim, livskvalitet og sosialt samvær, aktiviteter for egenmestring og trygghetsskapende arbeid.

Fylkesmannen har deltatt i 2 drøftingsmøter med seksjon for voksenhabilitering ved Sykehuset Østfold om forebyggende helsearbeid for mennesker med utviklingshemming, blant annet "Hvordan lage forebyggende tilbud som er tilgjengelig for alle målgrupper?"

Østfold var pilotfylke for universell utforming 2010-2012. Se også res.område 46. Arbeidet videreføres i 2013. Folkehelse og utjevning av sosiale helseforskjeller er et tverrfaglig satsingsområde i fylket.

83.2 Miljørettet helsevern

Vi har behandlet to klagesaker innen miljørettet helsevern i 2012. Saksbehandlingstiden for begge var over åtte uker.

83.3 Ernæring, fysisk aktivitet, tobakk og seksuell helse

Østfold fylkeskommune har ressursgrupper for områdene ernæring og fysisk aktivitet og tobakk. Fylkesmannen følger også opp disse innsatsområdene, samt handlings- og strategiplanene. Ressursgruppe ernæring og fysisk aktivitet har i 2012 hatt fokus på:

- Inaktivitet, særlig blant barn og unge
- For lite frukt og grønt og for mye sukker i kostholdet til barn og unge
- Økende forekomst av overvekt blant barn og unge
- Livsstilsykdommer blant voksne

Resultater fra en kartleggingsundersøkelse i prosjekt Friskliv 2-12 i perioden februar- april 2012 viste at 22 prosent av elevene på 3. trinn er overvektige.

Fylkesmannen følger opp prosjektet "Friskliv 4-12" som tar utgangspunkt i helsestasjonen (Familiesenteret) i tre av kommunene i Østfold. Formålet er å prøve ut om frisklivsmetodikken kan tilpasses og ha effekt på målgruppen "Familier med overvektige barn i alderen 4-12 år". Prosjektet ønsker å utvikle og evaluere modeller og metoder for videre arbeid, og bygger på nye faglige retningslinjer.

Aktiv på Dagtid er et prosjekt i regi av Østfold idrettskrets, finansiert av NAV Østfold, Østfoldhelse/Østfold fylkeskommune. 14 av kommunene i Østfold deltar. Ved utgangen av 2012 hadde 1950 deltagere kjøpt treningskort til Aktiv på Dagtid. Tiltaket skal gi mennesker som står helt eller delvis utenfor arbeidslivet mulighet til å delta i et aktivitetstilbud og med det forebygge sykdom og dårlig helse, motvirke ensomhet og bidra til at de kommer tilbake i arbeidslivet. Med gjennomsnittsalder 46 år og oppslutning på tvers av etniske grupper er dette et viktig lavterskeltilbud.

Ernæring

Gjennom ressursgruppe ernæring og fysisk aktivitet har det vært arbeidet med sunn mat til barn og unge. Prosjektene er "Velg sunt på idrettsarenaen" og "Grønne kantiner på videregående skoler".

Fylkesmannen har sammen med Opplysningskontoret for frukt og grønt inspirert og motivert barnehagene til å servere mer frukt og grønt. Østfold er et av de fylkene som har flest (119) deltagende barnehager i "5 om dagen-Barnehage".

I 2012 var 74 (56 %) av de 133 skolene i Østfold med i skolefrukt.no, og av disse var 51 skoler med ungdomstrinn, hvor 36 (70 %) av skolene var påmeldt gratis skolefruktordning.

I 2012 var det 84 1.-7. skoler registrert i Østfold, hvor 39 (46 %) var påmeldt Skolefrukt abonnementsordningen.

Fysisk aktivitet

Fylkesmannen i Østfold har i 2012 samarbeidet med Østfold fylkeskommune for å stimulere kommuner til å utvikle frisklivssentraler, herunder tilskuddsforvaltning. Det er etablert 3 frisklivssentraler og 2 kommuner vil etablere frisklivssentral i forbindelse med åpningen av helsehus i 2013. Flere av kommunene i Østfold er i planleggingsfasen. Vi har også bidratt til å etablere nettverk for de som arbeider ved eller planlegger frisklivssentraler i Østfold.

I samarbeid med Østfold fylkeskommune har vi i 2012 tildelt midler til "Frivillig virksomhet i lokalsamfunn som bidrar til deltagelse, dialog og samhandling".

I samarbeid med Østfold fylkeskommune har vi i 2012 tildelt midler til "Fysisk aktivitet i et folkehelseperspektiv" til lavterskelaktiviteter initiert og i regi av frivillige organisasjoner.

Tobakk

Hovedmålet for Ressursgruppe tobakk er færre tobakksbrukere og bedre helse i befolkningen i Østfold. Den viktigste målgruppen for Ressursgruppe tobakk er ungdom.

Ressursgruppe tobakk har i 2012 hatt fokus på:

- Verdens tobakksfrie dag
- FRI- programmet
- Tobakkssluttekurs
- Gravide, småbarnsforeldre og røyking
- Kols

Fylkesmannen har i 2012 forvaltet tilskuddsmidler til det tobakksforebyggende programmet FRI til arbeid med påmelding og gjennomføring av programmet.

Ressursgruppe tobakk engasjerte også i 2012 en person for å øke deltagelsen og markedsføre FRI programmet overfor alle skoler som ikke deltar i FRI- programmet, og motivere skolene til å delta.

Seksuell helse/Forebygging av uønsket svangerskap og abort

Handlingsplanen ”Forebygging av uønsket svangerskap og abort 2010-2015” er fulgt opp av Fylkesmannen gjennom tilskudd til Studentsamskipnaden i Østfold og kommunene Halden, Eidsberg, Moss og Råde. Helsetjenestens innsats i det lokale folkehelsearbeidet på området seksuell helse er styrket gjennom:

- at tilbudet til studenthelsetjenesten og tilbudet til unge voksne er utvidet, ved at ”Helsestasjon for ungdom og studenter” i Halden kommune og i Fredrikstad kommune er åpnet for alle unge voksne i aldersgruppen 20-24 år. Helsestasjon for ungdom og studenter i Halden flytter inn i Familiens hus våren 2013. Dette innebærer en utvidelse av tilbudet i Halden.
- at tilbudet til gutter på nytt inkluderes i ”Helsestasjon for ungdom!” i Moss kommune
- at det er innkjøpt hormonspiraler til rusmisbrukere og vanskeligste mødre
- at det er innkjøpt nødprevensjon og gravitester i skolehelsetjenesten
- at det ble avholdt ”Jentedag” og ”Guttedag” for 9.klasse i Eidsberg kommune

Fylkesmannen i Østfold har i kontakt med helsestasjons - og skolehelsetjenesten informert om handlingsplan for seksuell helse og lagt særlig vekt på tiltak som kan styrke seksuell helse i aldersgruppen 20- 24. Vi er kjent med at antall henvendelser til ”Helsestasjon for unge voksne og studenter har økt i 2012. Tilbudet vurderes som svært relevant og viktig for studenter og unge voksne.

Fylkesmannen har i samhandling med kommunene også informert om den Nasjonale hiv strategien ”Aksept og mestring ” (2009-2014).

83.6 Smittevern

Vi samarbeider med utviklingssentrene på flere områder, og yter tilskudd til blant annet ”Frie midler” som forvaltes av utviklingssentrene. Vi har deltatt i fag- og samarbeidsrådenes møter. Vi har samarbeidet med utviklingssentrene om å arrangere nettverkssamling for ansatte i sykehjem og hjemmetjenester. Vi har gitt innspill til Fylkesmannen i Oslo og Akershus til søknadene om tilskudd til lindrende behandling fra Østfold.

Resultatområde 84 Primærhelsetjeneste

84.1 Allmennlegetjenesten inkludert fastlegeordningen

Fylkesmannen har holdt seg orientert om fastlegedekningen i fylket. I enkelte kommuner har den i perioder vært så lav at befolkningen ikke har hatt noen reell mulighet til å skifte fastlege. Ved utgangen av året var dette situasjonen i tre kommuner. Flere kommuner har søkt om nye hjemler i løpet av året, noe Fylkesmannen selvsagt har anbefalt Helsedirektoratet å innvilge. Ingen kommuner har søkt midlertidig suspensjon fra fastlegeordningen.

84.2 Turnustjeneste

1. Samlet vurdering av turnusordningene mhp. kapasitet og kvalitet:

Kapasitet:

Fylkesmannen har pålagt 4 kommuner turnusleger våren 2012 og 2 turnusleger høsten 2012. Vi har oversikt over aktuelle turnusplasser, og kjenner til flere legekantor som gjerne vil ha turnuskandidater og som fungerer faglig bra. Det er en utfordring at noen kommuner vurderer mottak av turnuskandidat ut fra at de representerer en utgiftspost.

Kvalitet: ingen spesiell klage eller negativ tilbakemelding. Vi startet valget så fort vi hadde lista slik som anbefalt sentralt. Dermed fikk vi hovedvalget tidlig. SAK hadde lang behandlingstid, gav 3 ukers uttalelses frist og deretter 6 ukers klagefrist. Disse påleggs plassene var dermed ikke klare før under 1 måned før oppstart.

2. Samlet vurdering av gjennomførte kurs og samlinger for leger, fysioterapeuter og kiropraktorer, kurs for veiledere av leger og fysioterapeuter og ordning med fylkesveiledere for kommuneturnus for leger.

Kurs disse to halvår:

- *Leger*: Legevakt/akuttmedisinkurs: 2 Endret opplegg for mer praksis.
- Helfo kurs og kurs i ROP og vanedannende medisiner : 2
- Fylkesmannens turnuskurs: 2
- Fysioterapeuter: 2 kurs hvert semester på 2 dager.
- Fylkesveiledningsmøter
- Leger: 3 hvert halvår på 3+3+3 timer
- Fysioterapeuter: 1 evalueringsmøte og veiledningsmøte kvar halvår i forbindelse med turnuskurset.
- Kurs for veiledere av turnus leger og turnus fysioterapeuter: ikke gjennomført. Planlegger høst 2013

84.3 Klagesaksbehandling etter lov om kommunale helse- og omsorgstjenester og pasient- og brukerrettighetsloven

Se rapportering til Statens helsetilsyn 73.1, 81.3 og 82.3.

84.4 Helsetjenesten til innsatte i fengsel

Med bakgrunn i saker fra hendelsesbasert tilsyn har Fylkesmannen fulgt opp helsetjenesten til innsatte i Halden fengsel, et av landets største. Vi har blant annet hatt møte med kommuneledelsen og ledelsen i helseavdelingen i fengselet. Helseavdelingen har nå utarbeidet internkontrollsystem, prosedyrer og et omfattende opplæringsprogram i tråd med veilederen fra Helsedirektoratet. Samhandlingen med kriminalomsorgen og spesialisthelsetjenesten er forbedret.

84.5 Helsetjenestetilbud til asylsøkere, flyktninger, familiegjennforente og direktebosatte overføringsflyktninger

Fylkesmannen har gitt råd og veiledning i sammenhenger der det har vært relevant. I 2012 gjennomførte vi en todagers konferanse om levekår i innvandrerbefolkningen i Østfold, i samarbeid med IMDI, Husbanken og NAV-Østfold. Samtlige kommuner deltok, og konferansens to hovedtema var helse, arbeid og boligsosial planlegging og oppfølgingsarbeid.

84.6 Helse- og omsorgstjenester i et flerkulturelt samfunn

Vi har gitt råd og veiledning til kommunene der det har vært relevant. Veiledningen har også omfattet tolketjenester. Kartlegging av helse- og omsorgstjenestetilbudet til minoritetsgruppene har vi ikke prioritert innenfor våre trange ressursrammer.

84.7 Helsetjenestetilbud til personer utsatt for seksuelle overgrep eller vold i nære relasjoner

Alle kommunene deltar i ordningen med et interkommunalt overgrepsmottak lokalisert til legevakten i Fredrikstad og Hvaler. Mottaket tar i mot kvinner og menn over 14 år som har vært utsatt for voldtekt, voldtektsforsøk eller lignende krenkelser. Personalet er spesialutdannet.

Vi har ikke kartlagt kommuner med egen handlingsplan på dette temaet, men tar det med i dialogen om overordnet planarbeid.

84.8 Helsestasjons- og skolehelsetjenesten

I møter med nettverket for ledende helsesøstre og kommunene, samt i enkeltsaker er kravet til om internkontroll og avvikshåndtering i tjenesten tatt opp som tema. Nye faglige retningslinjer, ulike kompetansehevingstiltak og brosjyremateriell gjøres jevnlig kjent av Fylkesmannen for aktuell målgruppe på ulike arenaer og i ledernetverket i Østfold.

Fylkesmannen i Østfold og Helsetilsynet i Østfold gjennomførte høsten 2010 en kartlegging av skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom i alle Østfoldkommunene. Hovedfunnene var at personellinnsatsen i skolehelsetjenesten i grunnskolen varierer betydelig mellom kommunene. Vi har i 2012 også formidlet resultatene av denne rapporten til kommuner med bekymring for personell ressurser i skolehelsetjenesten.

Vi har i 2012 hatt til behandling en tilsynssak hvor kommunens reduksjon av helsesøsterstilling medfører brudd på lovpålagte oppgaver innenfor skolehelsetjenesten. Saken er under oppfølging hos oss. Fylkesmannen i Østfold følger med på utviklingen i helsestasjons og skolehelsetjenesten i Østfold og er som nasjonale myndigheter bekymret for personellressursene i skolehelsetjenesten.

84.9 Svangerskapsomsorgen

Fylkesmannen i Østfold har i 2012 ikke fått melding om utilstrekkelig jordmordekning i kommunene i Østfold.

Faglige retningslinjer og ulike kompetansehevingstiltak for svangerskapsomsorgen gjøres jevnlig kjent for aktuell målgruppe på ulike arenaer og i ledernetverk i Østfold.

84.10 Kjønnslæstelse

Se BLDs resultatområde 45.3

84.11 Tannhelse

Med bakgrunn i saker fra hendelsesbasert tilsyn har vi i 2012 bidratt til å klargjøre og gjøre kjent rutiner for samhandlingen mellom kommunale helse- og omsorgstjenester og tannhelsetjenesten.

Resultatområde 85 Spesialisthelsetjenesten

85.1 Abortloven

Ingen rapporteringskrav.

85.2 Sterilisering

Særskilt rapportering med egne frister.

85.3 Lov om transplantasjon

Ingen saker i 2012.

Antall saker

Embeter	Antall
FMOS	0
Sum	0

85.4 Tillatelse til å rekvirere sentralstimulerende legemidler

Ingen rapporteringskrav.

Tillatelser til å rekvirere sentralstimulerende legemidler. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMOS		
Sum	0	

85.5 Kosmetisk plastikkirurgiske inngrep

Ingen innkomne saker.

Kosmetisk plastikkirurgiske inngrep. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMOS	0	
Sum	0	

85.6 Godkjenning av private sykehus, privat medisinsk laboratorie- og røntgenvirksomhet

Oppdraget er utgått

85.7 Funksjonsprogram for nye offentlige sykehusbygg

Oppdraget er utgått.

Resultatområde 86 Omsorgstjenester

86.1 Omsorgsplan 2015

Vi har gitt råd og veiledning til kommunene i deres arbeid med å nå målsettingene i Omsorgsplan 2015 ved forespørsel (se 86.2, 86.3, 86.4) og bidratt til erfaringsutveksling (se 86.6). Fylkesmannen har fått kommunal planstrategi til uttalelse eller blitt kjent med planstrategier i møter fra 17 av 18 kommuner i Østfold. Framtidens omsorgsutfordringer er inkludert i strategiene. Halvparten av kommunene har vedtatt omsorgsplaner i perioden for Omsorgsplan 2015. I tillegg har noen laget egne demensplaner. Vi har gitt kort informasjon om Nevroplan 2015 i møte med ledere i helse- og omsorgstjenestene.

86.2 Demensplan 2015

Tilbud om pårørendeskoler blir gitt gjennom samarbeid mellom kommunene i Østfold. Vi har informert om tilskuddsordninger til å bygge lokaler og til å etablere dagaktivitetstiltak for personer med demens. Fylkesmannen

samarbeider med Utviklingssenter for sykehjem som har ansvar for Demensomsorgens ABC i Østfold. Gjennom Kompetanseløftet 2015 har vi gitt tilskudd med kr 2000 per deltaker per perm til denne opplæringen. Vi informerte kommunenes helse- og omsorgsledere om Miljøpermen i november.

Vi har ikke gjennomført spesielle tiltak for å bidra til å opprette demensteam eller følge opp resultater fra den nasjonale kartleggingen som ble gjennomført i 2010/2011.

86.3 Kompetanseløftet 2015

Vi mottar personellstatistikk fra Helsedirektoratet og formidler denne videre til kommunene samt tar opp relevante problemstillinger knyttet til denne hvert år i januar. Vi deltar i "Forum for helsearbeiderfag i Østfold" hvor utviklingen på helsearbeiderfaget er tema. Andelen årsverk utført av ansatte med relevant fagutdanning gikk ned fra 2007 til 2008, men har deretter økt litt hvert år. Vi har prioritert tilskudd til grunnutdanning. Vi arrangerte møte med kommunene, fagforeninger m.fl. i januar om Kompetanseløftet. I 2012 var tema bl.a. "Lederutdanning helse og omsorg, Kompetanseløftet 2015". I tillegg til årlig møte har vi kontakt med kommunene gjennom året, hovedsakelig per telefon.

86.4 Investeringsstilskudd til sykehjem

Vi har deltatt på 2 regionmøter og 3 oppstartsmøter i Husbanken. Vi har også gitt innspill til prosjekter per telefon der vi ikke har hatt anledning til å delta i møter. Vi følger utbyggingen gjennom møter i Husbanken samt kopier av søknader og tilsagn om tilskudd. I 2012 søkte kommunene i Østfold om tilskudd til flere sykehjems plasser og omsorgsboliger enn i årene før. Ved utgangen av 2012 hadde Husbanken gitt tilsagn om tilskudd til 410 enheter (sykehjems plasser og omsorgsboliger) i Østfold (58,6 % av måltallet på 700 enheter for hele perioden), hvorav tilskuddet var utbetalt for 231 enheter. Husbanken har mottatt søknader/foreløpige søknader om til sammen 926 enheter.

86.5 Kvalitet i helse- og omsorgstjenesten

Som oppfølging av gjennomførte tilsyn har vi arrangert 4 erfaringsamlinger hvor kvalitet og internkontroll har vært tema. 17 av 18 kommuner med ansatte i sykehjem og hjemmetjenester deltok. I tillegg er temaet tatt opp på kommunekonferansen for ordførere og rådmenn.

Bruk av IPLOS sumrapporter var tema for IPLOS temadag i september.

Vi gjennomførte en enkel kartlegging av legetjenester i sykehjem høsten 2012. Ved årsskiftet hadde 17 av 18 kommuner besvart henvendelsen. Vi arrangerte konferansen "Etikk og brukermedvirkning" sammen med KS og Utviklingssentrene i Østfold i oktober.

Kosthold og ernæring var et av hovedtemaene i møtet med ledere i helse- og omsorgstjenestene i november. Vi informerte blant annet om nasjonale faglige retningslinjer for forebygging og behandling av underernæring og om "Kosthåndboka" som også ble delt ut.

86.6 Utviklingssentre for sykehjem og hjemmetjenester/Lindrende behandling

- Vi samarbeider med utviklingssentrene på flere områder, og yter tilskudd til blant annet "Frie midler" som forvaltes av utviklingssentrene.
- Vi har deltatt i fag- og samarbeidsrådenes møter.
- Vi har samarbeidet med utviklingssentrene om å arrangere nettverkssamling for ansatte i sykehjem og hjemmetjenester.
- Vi har gitt innspill til Fylkesmannen i Oslo og Akershus til søknadene om tilskudd til lindrende behandling fra Østfold.

86.7 Økt forvaltningskompetanse. Saksbehandling i helse- og omsorgstjenesten

Fylkesmannen i Østfold har ut fra vår kjennskap til kommunene og deres saksbehandling erkjent at det har vært et

behov for å øke forvaltningskompetansen ute i tjenestene. Vi gjennomførte derfor kurs i saksbehandling etter pasient- og brukerrettighetsloven/ helse- og omsorgstjenesteloven 20.11. og 6.12.2012 med til sammen 160 deltakere fra alle kommunene i Østfold. Følgende hovedtema ble presentert: Innledning om nytt lovverk, saksutredning, vedtak og klagebehandling. Målgruppen var ansatte i kommunene som er involvert i saksbehandling og ansatte med beslutningskompetanse etter denne lovgivningen.

86.8 Aktiv omsorg/Partnerskap med familie og lokalsamfunn

Rundskriv I-5/2007 – Aktiv omsorg tas opp i veiledning med kommunene og behandling av klager der dette er relevant. Ut over dette har vi ikke gjennomført konkrete tiltak knyttet til ”Partnerskap med familie og lokalsamfunn”.

86.9 Rettssikkerhet ved bruk av tvang og makt overfor enkelte personer med psykisk utviklingshemning

Vi har i 2012 gitt støtte til opplæring av ansatte som gir tjenester til utviklingshemmede. I Østfold er det to nettverk som møtes jevnlig for å utveksle erfaringer og dele kunnskap i dette arbeidet. Totalt deltar 8 kommuner i de to nettverkene, flere har tilbud om å delta. Det er gitt tilbud om opplæring til alle kommuner i helse og omsorgstjenesteloven. Kapittel 9 ble ikke særskilt behandlet, men inngikk som en del av opplæringen, jf 86.7. Fylkesmannen samarbeider med habiliteringstjenesten, og har deltatt på to møter i 2012. Vi har også deltatt med innlegg ved en kursrekke for pårørende, og det er avholdt møte med lokalavdelingen til norsk forbund for utviklingshemmede.

Vi har overprøvd 12 vedtak om tvang og makt i 2012, 83 % av disse er behandlet innenfor tre måneder. To vedtak som er behandlet innen hhv fire og seks måneder, skyldes manglende opplysninger og behov for ekstra vurderinger fra kommunene.

Vi har gjennomgått skadeavvergende meldinger og iverksatt oppfølgingstiltak for enkelte av disse løpende gjennom 2012.

86.10 IPLOS – individbasert pleie- og omsorgsstatistikk

Fylkesmannen har i liten grad tatt opp IPLOS som egen sak i møter med kommuneledelsen. Temadag ble arrangert i samarbeid med Helsedirektoratet 11.9.2012. Vi har tatt telefonkontakt med Helsedirektoratet om enkelte problemstillinger knyttet til IPLOS.

Resultatområde 87 Psykisk helse

87.1 Tvungen undersøkelse

Ingen rapporteringskrav.

87.2 Behandling uten eget samtykke

Ingen rapporteringskrav.

Fylkesmannen i Østfold behandlet i 2012 27 saker med klage på tvangsbehandling etter psykisk helsevernloven § 4-4.

87.3 Privat forpleining i det psykiske helsevernet

Ingen rapporteringskrav.

87.4 Godkjenning av institusjoner som skal ha ansvar for tvungent psykisk helsevern

Ingen rapporteringskrav.

87.5 Vedtak om overføring

Ingen rapporteringskrav.

87.6 Forpleining, kontroll og tilsyn med pasienter i det psykiske helsevern

Ingen rapporteringskrav.

87.7 Videre utvikling av det psykiske helsearbeidet i kommunene

Omtale av arbeidet med rapporteringen fra kommunene, jf. rundskriv IS-24/2011.

Rundskrivet er formidlet til kommunene med kopi til kontaktperson for psykisk helsearbeid. Kommunene har i stor grad videreført rapporteringsrutiner som ble etablert for IS-24-rapporteringen. Samlerapporten fra fylket gikk til Helsedirektoratet innen fristen med svar fra samtlige kommuner. Resultatene av IS-24-rapporteringen 2010 ble kort presentert i et kontaktmøte med kontaktpersoner for psykisk helsearbeid i kommunene, og innarbeidet i 'Østfoldrapporten' fra Fylkesmannen til kommunene. For kommunene er motivasjonen for å rapportere, knyttet til at dette bidrar til å gi nasjonale myndigheter et oversiktsbilde av 'psykisk helsearbeid'. Sett i sammenheng er IS-24-rapporteringen nyttig for å komplettere bildet av tjenestefeltet som fremstilles i media, opinion og gjennom forskning.

Opplysninger om etablert samarbeid med kompetansemiljøer:

- **NAPHA** – er en sentral og fast samarbeidspartner, som bidrar med relevant informasjon vedr psykisk helsearbeid. Napha holdes løpende orientert om kontaktmøter om psykisk helsearbeid i kommunene, og er aktiv bidragsyter i kontaktmøtene
- **RVTS Øst** – innledet aktivt samarbeid med FMØ høsten 2011 med dagsseminar om krisehåndtering i oppfølgingen etter 22.7.2011. Fra 2012 deltar Fylkesmannen i Østfold i en pilot for kompetanseheving i regi av RVTS, med kurs i psykologisk førstehjelp for kommunale kriseteam og samarbeidspartnere i 2012 og 2013, og seminar om beredskapsledelse i kommunene i 2013.
- **Selvhjelp Norge** har hatt fast kontaktperson og samarbeid med FMØ i 2012. Over tid har stadig skifting av kontaktperson og i noen sammenhenger uklare forventninger om hva Selvhjelp Norge skal/kan, bidratt til at kompetanseoverføring vedr selvhjelp i befolkningen må anses å være begrenset, sett i forhold til innsatsen.
- **Korus-Øst** - har bidratt til implementering ROP-retningslinjene, samtidig med en økt samordning av psykisk helse- og rus-feltet i kommunene og hos Fylkesmannen.
- **RBUP** og FMØ har ikke hatt systematisk kontakt i 2012.
- **Høgskolen i Østfold** har regelmessig samarbeid med FMØ vedr videreutdanningstilbud innen helse og sosial-feltet.
- **Utviklingscenter for hjemmetjenesten og for sykehjem i Østfold** har regelmessig samarbeid med FMØ, og fra 2012 er også rus og psykisk helse satt på dagsorden i dette samarbeidet.

Kontaktmøter m.v. vedr psykisk helsearbeid i kommunene 2012:

- Ordinære kontaktmøter 3.mai og 19.oktober.
- 8. februar: Konferanse om Arbeid og psykisk helse for psykisk helse-, rustjenester og Nav i alle kommuner, arrangør NAV Østfold og FMØ.
- 3.februar: Psykosekonferanse i Østfold, arr SØHF, med bidrag fra FMØ
- 25.-26.oktober: 'Småbarnsdagene' om de minste barnas psykiske helse, for BUP/spesialisthelsetjeneste og kommunale tjenester, arrangør SØHF HiØ og FMØ.
- Fagdager om ROP-retningslinjene i alle 'Rusforum', ble åpnet for psykisk helsetjeneste (i stedet for separat fagdag for psykisk helsetjeneste)
- 8.november: Kvalitetsseminar for hjemmetjenester og sykehjem, med spesiell invitasjon til rus- psykisk helsetjeneste. Arrangør Utviklingscenter hjemmetjenester og sykehjem og FMØ.

Etablerte nettverk

- Operativt forum Mossregionen
- Operativt forum Halden/Sarpsborg, v/SEPREP styringsgruppe
- Arbeidsgruppe Redusere tvang i psykisk helsevern. SØHF
- Arbeid og psykisk helse i Østfold – Samarbeid med NAV Østfold
- Samarbeid med brukerorganisasjonene knyttet til psykisk helse: Informasjon og invitasjoner sendes til kontaktperson.

87.8 Dispensasjon fra forskrift om faglig ansvarlig for vedtak i det psykiske helsevernet

Ingen rapporteringskrav.

87.9 Godkjenning av psykiatriske poliklinikker

Ingen rapporteringskrav.

87.10 Gjennomføring av tvungent psykisk helsevern for personer som ikke har bosted i riket

Fylkesmannen i Østfold behandlet tre henvendelser om hjemsendelse i 2012, der en av sakene endte med hjemsendelse. Vi erfarer at det er like mye arbeid med sakene, uavhengig av om de ender med hjemsendelse

Antall saker

Embeter	Antall
FMOS	1
Sum	1

Resultatområde 88 Rusområdet

88.1 Alkoholoven

Ingen klagesaker er innkommet eller behandlet i 2012.

Vi har etter henvendelser fra kommunene gitt generell veiledning om loven. Alkohollovseminar er avholdt for kommunenes politikere og ansatte på området. Seminaret form og innhold er utformet i tråd med Helsedirektoratets retningslinjer. Statlige føringer for lokal alkoholpolitikk er formidlet til kommunene i tett samarbeid med KoRus-Øst hvor vi har vektlagt nettverksbygging i kommunene. Fylkesmannen i Østfold har avgitt høringsuttalelser til kommunale planutkast og utkast til kommunale forskrifter hvor vi har fremhevet de hovedhensyn som alkoholoven er ment å ivareta.

Antall saker

Embeter	Antall
FMOS	0
Sum	0

88.2 Rusmiddelarbeid

I 2012 mottok 15 av Østfolds 18 kommuner tilskudd til kommunalt rusarbeid. I samarbeid med KoRus-Øst drev vi faglig oppfølging og kompetanseutviklingstiltak for kommuner som mottar tilskudd. Dette samarbeidet er forankret i felles regional kompetanseplan, og følger i denne sammenheng tre hovedstrategier:

- Møter med ledelsen i alle kommuner som mottar tilskudd, med fokus på å forankre, utvikle og lede prosjekter, og bidra til å sikre at de genererer kunnskap som er nyttig ut over prosjektperioden. I noen kommuner har vi avholdt ett møte, i andre har det vært både fire og fem. Denne aktiviteten har bidratt til at vi har en løpende dialog med kommunenes økonomisk og administrativt ansvarlige. Tilbakemeldingen fra

kommunene har vært at denne tette dialogen har vært nyttig.

- Tilbud om egne kompetansehevingsløp i enkeltkommuner, enkelttiltak eller naturlige grupper av ovennevnte.
- Nettverk for alle som arbeider i stillinger i prosjekter finansiert over tilskudd til boligsosialt arbeid og rusarbeid i kommunene. Totalt utgjør dette 15 kommuner og vel 40 prosjekter. Nettverket møtes ca hver 6. uke til heldagssamlinger. Formålet er todelt; 1) etablere relasjoner og overføre kompetanse mellom kommunene, og 2) heve kompetanse på prosjektledelse og utviklingsarbeid.

Sammen med KoRus-Øst drifter vi fem regionale rusfaglige nettverk, et LAR-nettverk og et nettverk for de som arbeider med alkoholloven i kommunene. Rusforumene har tre-fire årlige dagssamlinger. Tema i 2012 har blant annet vært knyttet til ROP-retningslinjen, Helse- og omsorgstjenesteloven, Lov om sosiale tjenester i NAV og arbeid og rus. Nettverkene har nå vært drevet i ca fire år og har etablert seg som "institusjoner". I noen regioner er disse aktivitetene forankret som deler av virksomhetenes kompetansehevingstrategier, mens de andre steder representerer et supplement til det virksomheten selv gjør av kvalitetsarbeid.

Kompetansemidlene har i hovedsak blitt benyttet til å finansiere disse tiltakene. I samarbeid med Rio og KoRus-Øst har vi bistått kommunenes ansatte og brukere med opplæring i rus og avhengighetsproblematikk, arbeid med individuell plan og ansvarsgruppemetodikk. Samarbeidet er mulig ved å bruke kompetansemidlene til å kjøpe erfaring/kompetanse av Rio gjennom en årlig avtale med spesifiserte forventninger til bidrag og deltakelse.

Vi har løpende og på forespørsel gitt råd, veiledning og bistand til både kommunene, brukere, pårørende og spesialisthelsetjenesten. Dette skjer ved telefon, brev, epost og møter.

Ressursrapportering

I denne rapporten omfatter innleste tall fra Agresso alle lønnskostnader, også honorarer og godtgjørelser til eksterne er tatt med. Honorarer og godtgjørelser til eksterne - kontrollkomisjoner m.m. (resultatområde 87 og 88) - utgjør 2,171 mill kroner. I tillegg kommer arbeidsgiveravgift 0,252 mill kroner, samlet 2,423 mill kroner.

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
82 Tilsyn og klagesaksbeh. etter helsetj.loven	kr 6 749 052,72	kr 654 477,42
83 Folkehelsearbeid	kr 391 175,90	kr 1 222,07
84 og 85 Primærhelsetj. og Spesialhelsetj.	kr 564 219,78	kr 498 759,59
85 Spesialhelsetjenesten	kr 0,00	kr 0,00
86 og 75 Omsorgstj, Habilitering og Rehabilitering	kr 1 086 126,78	kr 3 984,99
87 og 88 Psykisk helse og Rusområdet	kr 486 121,42	kr 2 525 223,05
76 og 77 Kvalitet og samhandling og Andre oppdrag	kr 1 333 469,17	kr 208 758,76
Andre oppgaver under HOD	kr 0,00	kr 0,00
Sum:	kr 10 610 165,00	kr 3 892 425,00

Samferdselsdepartementet

Resultatområde 91 Oppdrag for Samferdselsdepartementet

91.1 Avkjørselssaker etter vegloven

Ingen saker i 2012.

91.2 Konesjon til anlegg og drift av taubaner

Ingen saker i 2012.

Utenriksdepartementet

Resultatområde 92 Oppdrag for Utenriksdepartementet

92.1 Apostiller

Det er behandlet 1536 saker om apostille i 2012.

92.2 Forberedelse av saker om honorære konsuler

Fylkesmannen har ikke mottatt eller behandlet saker om honorære konsuler i 2012.

Kulturdepartementet

Resultatområde 95 Tros- og livssynssamfunn

Det er registrert 1 nytt trossamfunn i Østfold 2012. Samlet er det 50 registrerte og 4 uregistrerte trossamfunn. Det er utbetalt kr. 4 956 280 i statstilskudd i 2012. Fylkesmannen i Østfold har ikke foretatt noen særskilte kontrolltiltak/tilsyn overfor trossamfunnene de siste årene.

Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet

Resultatområde 93 Oppdrag på det samiske området

93.2 Samiske språk

Arbeidet med samisk språk gjennom portalprosjektet, innebærer at kjernetekster på embetets nettsider er tilgjengelig på både nordsamisk og sørsamisk.

Resultatområde 96 Gravferdsloven

Det er gitt 42 tillatelser til spredning av aske, omsøkt av pårørende etter en persons død. 28 søknader om askespredning er innvilget for personer som søker om dette før dødsfallet. Saksbehandlingstiden har vært under 1 måned for alle søknadene.

Resultatområde 97 Lov om helligdager

- Ett avslag og to innvilgede søknader om dispensasjon fra åpningstidsbestemmelsene i lov om helligdager og helligdagsfred.

Resultatområde 98 Oppdrag på det administrative området

98.0 Helhetlig og strategisk ledelse

Fylkesmannen har egenvisjon og kjerneverdier. Visjon, verdier og rolleforståelse fremgår av embetets styringsdokumenter, og har vært tema på Fylkesmannens årlige fag- og velferdsdager for alle ansatte. Fylkesmannens ledergruppe har på sin årlige ledersamling drøftet strategiske mål, utfordringer og prioriteringer. Strategisk plan for 2009-2012 vil bli revidert i 2013. Verneombud og tillitsvalgte ga innspill til ønsket lederfokus på ledersamlingen. Dette vil bli fulgt opp på fag- og velferdsdagene i 2013.

Gjennom en toårig handlingsplan "Data og tele 2013+" gjennomføres utvikling av IKT-systemer, sikkerhetspolicy og verktøyløsninger for medarbeiderne.

Som et tiltak for å rekruttere og beholde dyktige medarbeidere, har Fylkesmannen besluttet å redusere antall årsverk for å bli mer konkurransedyktig på lønn. Tiltaket er drøftet med de tillitsvalgte.

Gjennom et introduksjonsprogram for nytilsatte og medarbeidersamtaler, planlegges individuell kompetanseutvikling. På embetsnivå vurderes kompetansebehov med tiltak i en felles kompetanseplan.

Prosjekt Fylkesmannens arvesølv 2011-2013 er et tiltak for å videreutvikle kultur og systemløsninger for bedre læring og erfaringsutveksling. Videre er informasjons- og kunnskapsdeling mellom avdelinger ett av tre prioriterte innsatsområder i overordnet virksomhetsplan. På fag- og velferdsdagene 2012 for alle ansatte, ble det gjennomført gruppearbeid, hvor ansatte ga innspill til fagområder avdelingene burde samarbeide om, samt hvilke arenaer og verktøy som kunne bidra til dette.

Medarbeiderundersøkelsen 2012 er fulgt opp med dokumenterte handlingsplaner for alle avdelinger, som et bidrag til å utvikle en attraktiv arbeidsplass.

Prosjekt Statens Hus 2013

Fylkesmannen inngikk medio september 2012 ny husleieavtale med Entra Eiendom AS gjeldende fra 15.08.2013 for 15 år. Statsbygg har vært rådgiver i prosessen. FAD godkjente avtalen før signering. Som en del av ny husleieavtale gjennomføres et ombyggingsprosjekt i perioden januar-august 2013. Fylkesmannen har behov for inntil 10 nye kontorer grunnet vergemålsreformen. Prosjektet gir oss en modernisering av fellesfunksjoner og forbedret møteromsstruktur samt økt arealeffektivitet. Ny teknologi tas i bruk. Alle avdelinger og staber får ny lokalisering i Statens Hus. Kantina moderniseres gjennom et spleiselag med Skatt øst. Vi har forventninger til positive effekter av prosjektet for ansatte, brukere og besøkende. Samtidig er prosjektet ressurskrevende å gjennomføre. Prosjektet finansieres gjennom økt husleie.

98.1 Rekruttere, videreutvikle og beholde medarbeidere

Antall ansatte og årsverk totalt i embetet pr 31.12.2012

Pr 31.12.2012 hadde Fylkesmannen i Østfold 128 ansatte - 59% kvinner og 41% menn. Antallet årsverk var 119.

I 2011 var det 126 ansatte - 60% kvinner og 40% menn - og antallet årsverk var 117.

Rekruttering og turnover

I 2012 ble det rekruttert 19 personer til ledige stillinger hos Fylkesmannen i Østfold. 10 i faste stillinger (5 kvinner og 5 menn) og 9 engasjementer (7 kvinner og 2 menn). I tillegg ble det inngått avtale med 1 tilkallingsvikar (kvinne). Videre har embetet hatt 4 praktikanter (3 kvinner og 1 mann) og 2 studenter (kvinner) i

arbeidspraksis. Av kapasitetsmessige årsaker, har vi ikke hatt lærlinger i 2012.

Det har vært gjennomført forhandlinger i henhold til HTA 2.3.4 for 2 ansatte, knyttet til endrede oppgaver og fare for å miste særlig kvalifisert arbeidskraft.

Det har ikke blitt kunngjort noen lederstillinger i 2012.

I 2012 hadde vi en turnover på 3 %. 9 av medarbeiderne avsluttet sitt arbeidsforhold, hvorav 5 fratredelser skyldes naturlig avgang.

Personer med innvandrerbakgrunn

Pr 31.12.12 var det ansatt 5 personer med innvandrerbakgrunn hos Fylkesmannen i Østfold. 3 av stillingene var faste og 2 var midlertidige. I tillegg hadde en person med innvandrerbakgrunn arbeidspraksis ved embetet.

Fylkesmannen i Østfold ønsker å øke antall personer med innvandrerbakgrunn for at arbeidsstyrken ved embetet i størst mulig grad skal gjenspeile befolkningen når det gjelder etnisk bakgrunn. Søkerne vil alltid bli vurdert ut fra deres reelle kompetanse, men dersom det finnes kvalifiserte søkere med innvandrerbakgrunn, er det besluttet at minst en person skal innkalles til intervju.

Embetet har finansiert norskopplæring til en av de midlertidige ansatte. Dette har resultert i at vedkommende har blitt kvalifisert for fast stilling hos Fylkesmannen i Østfold.

Sykefravær og IA-arbeid generelt

I 2012 hadde embetet et sykefravær på 4,4% - legemeldt 2,6% og egenmeldt 1,8%. Fylkesmannens mål som er fastsatt som del av IA-avtalen, var å redusere sykefraværet fra 5,0% i 2011 til 3,5 % pr 31.12.12. Vi nådde ikke målet, men embetet skal fortsatt arbeide for å holde sykefraværet så lavt som mulig ved forebygging og oppfølging av sykefravær.

Aktuelle tiltak som er gjennomført;

- Alle ansatte har mulighet for å trene en time pr uke i arbeidstiden
- Det arrangeres Mensendieck – trening
- Treningsrom i kjelleren med tilgang for alle ansatte, hvor BHT har bidratt med opplæring i bruk av treningsapparatene
- Det har vært arrangert Zumba i arbeidstiden
- IA-seminar for ledere, tillitsvalgte og verneombud, hvor psykisk helse har vært tema
- Gjennomføring av årlige medarbeidersamtaler med alle ansatte
- Gjennomføring av årlige vernerunder
- AKAN – har vært tema i avdelingsmøter i alle avdelinger
- Det er besluttet at det skal gjennomføres to IA-møter pr år, med fokus på hvilke tiltak som kan iverksettes for å nå embetets lokale IA-mål. I disse møtene vil arbeidsgiver, en hovedtillitsvalgt, hovedverneombudet, representant fra BHT og IA-rådgiver fra NAV arbeidslivssenter delta.

Inkludering av personer med redusert funksjonsevne

Fylkesmannen i Østfold er opptatt av å legge til rette for å beholde medarbeidere som varig eller midlertidig har fått sin arbeidsevne redusert. Den enkeltes arbeidssituasjon tilrettelegges så langt det er mulig. Gjennom utlysningstekstene oppfordres eksterne søkere med nedsatt funksjonsevne til å søke ledige stillinger i embetet, dersom de for øvrig er kvalifisert.

Embetet har som målsetting å ha minst 4 personer i IA-plass pr år, og i 2012 ble dette målet nådd.

Livsfasepolitikk, herunder seniorpolitikk

Fylkesmannen i Østfold har en livsfasepolitikk som skal ivareta ansattes behov, samt måle om å øke gjennomsnittlige avgangsalder. Virkemidlene som kan benyttes er;

- Velferdspermisjoner
- Forskjøvet arbeidstid kveld/helger
- Muligheter for å trene 1 time pr uke i arbeidstiden
- Seniorkurs (utsatt til vår 2013)
- Medarbeidersamtaler med et livsfaseperspektiv og milepælssamtaler for ansatte over 60 år

Det er ikke fremforhandlet noen lokal særavtale i henhold til HTA pkt 5.9.1. b, for uttak av ekstra seniordager.

Kompetanseutvikling

Fylkesmannen i Østfold skal planlegge, iverksette og evaluere kompetanseutviklingstiltak på individ- og gruppenivå i tråd med virksomhetsplanen. Det blir utarbeidet planer for avdelingsvise kompetansehevingstiltak i samarbeid med de tillitsvalgte.

I 2012 ble blant annet følgende kompetansetiltak gjennomført;

- Introduksjonssamling for 10 nytilsatte
- Utarbeidelse av klar språk veileder
- Kurs i ”den vanskelige brukersamtalen”
- Ledersamlinger
- Internt kurs i forvaltningsloven
- Førstehjelpskurs
- 2 dagers fag- og velferdssamling for alle ansatte

Nettverk Østlandet 2012-2014, samarbeidskompetanse og medbestemmelse jf. HTA 5.6.1

Fylkesmannen i Østfold representert ved administrasjonsdirektør, har lederrollen i nettverksgruppen hvor Fylkesmannen i Telemark deltar i tillegg til hovedsammenslutningene. Gjennom det regionale nettverks- og partssamarbeidet for Telemark, Vestfold, Buskerud og Østfold, gjennomføres opplærings- og utviklingstiltak overfor statlige virksomheter i samarbeidskompetanse og medbestemmelse. Oppdraget er forankret i den statlige Hovedtariffavtalens pkt 5.6.1 og Hovedavtalen. Målgruppen er statlige toppledere, enhetsledere, ledere med personalansvar, tillitsvalgte, verneombud og HR-personell.

Tilsatte med innvandrerbakgrunn

Tilsatte med innvandrerbakgrunn

Embete	Antall 2011	% 2011	2012	% 2012
FMOS	5	4	5	4
Sum	5	4	5	4

98.2 Risikostyring

Fylkesmannen har utarbeidet en overordnet policy og retningslinjer for risikostyring. Denne ble overlevert Riksrevisjonen i møte 11.12.12. Retningslinjene er basert på FADs og DFØs anbefalinger og ligger til grunn for risikostyring av virksomheten. Risikostyring vil bli dokumentert og benyttet i tråd med embetsoppdragets krav, herunder jf. brev av 12.12.12 fra FAD.

Risikovurderingen omfatter alle sider ved Fylkesmannens embetsoppdrag, drift og utvikling, herunder personalrelaterte områder og fysiske objekter. Utover dette risikovurderes alle resultatkrav ved hver tertialrapportering på virksomhetsplanen i dataverktøyet Exie. Ved avvik angis forklaring og tiltak. Ved tredje tertial ved utgangen av 2012 var bildet at de aller fleste resultatkravene er løst tilfredsstillende. Vi viser til kap 1.1.2 Tilstanden i embetet.

98.3 Medvirkning

Medbestemmelse i henhold til Hovedavtalen i staten er ivaretatt gjennom jevnlig møter i samarbeidsutvalget (SU). Arbeidstakerorganisasjonene er representert gjennom hovedsammenslutningsmodellen. I 2012 ble det avholdt 9 møter i SU. Avdelingsvise møter med tillitsvalgte avholdes ved behov.

Medbestemmelse skjer også gjennom møter i arbeidsmiljøutvalget (AMU). I dette utvalget er verneombudene fra alle enhetene representert, selv om ikke alle har stemmerett. I tillegg er bedriftshelsetjenestens kontaktperson - IA-rådgiver ved NAV arbeidslivssenter - representert ved behov. I 2012 ble det avholdt 4 møter i AMU.

Ved behov avholdes det fellesmøter mellom SU og AMU. I 2012 ble det avholdt 2 fellesmøter i forbindelse med medarbeiderundersøkelsen, og i forbindelse med ombygging av embetets lokaler.

Referater fra møtene i SU og AMU blir lagt ut på intranettet.

98.4 Likestilling og likeverd

Fra 1994 har vi årlig utredet kjønnsfordelingen på stillingsgrupper og lønnsnivå, og vi har integrert tiltak i personalpolitikken og lønnspolitikken som oppdateres jevnlig.

Det ble gjennomført lokale lønnsforhandlinger etter HTA pkt 2.3.3 Årlige forhandlinger i 2012. Fylkesmannen har en overvekt av kvinner i stillinger for lavere utdanningsgrupper og gjennomsnittet av lønnsnivået for kvinner samlet ligger derfor lavere enn for menn. Det vises til tabellarisk oversikt. Endring av antall ansatte på ledernivået og assisterende direktørnivå har medført en vesentlig reduksjon av kvinners andel av menns gjennomsnittslønn fra 2011 til 2012. Saksbehandler I og II har tilnærmet samme forhold mellom kvinner og menn i 2012 som i 2011.

Det er etablert samarbeid med NAV ved kunngjøring av stillinger. Embetet har en fleksibel arbeidstidsordning og permisjonsmuligheter for småbarnsforeldre, redusert arbeidstid og arbeid hjemme etter avtale. Normalt forekommer ikke bruk av overtid.

I embetets samarbeidsutvalg med representanter fra både arbeidstaker- og arbeidsgiversiden, var det 6 kvinner og 4 menn i 2012. Til sammenligning var kvinnerepresentasjonen 50% i 2011. Arbeidsmiljøutvalget har bestått av 7 kvinner og 3 menn, dvs. 70% kvinnerepresentasjon, mens den i 2011 var den 43%. Ledernivået har 4 kvinner (inkludert fylkesmannen) og 5 menn, dvs. 44% kvinner mot 38% i 2011.

Det blir årlig gjennomført omfattende individuell vurdering og etter behov gjøres fysisk tilpasning av arbeidsplassene. Inngangspartiet fikk i 2009/2010 ny mottakelse med bl.a. internettilgang, førings Skinner for blinde/svaksynte og det er montert teleslynge i et felles møterom. Videreutvikling av systemene og tiltak for universell utforming utvendig har pågått i 2011 og 2012.

Fylkesmannen legger til grunn etiske retningslinjer for statstjenesten og har regler for varsling om arbeidsmiljøet ved embetet. Etikk er tema på Fylkesmannens årlige fag- og velferdsdager. Likestillingsloven, arbeidsmiljøloven og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven er etter Fylkesmannens vurdering ivarettatt.

Lønn

		Kjønnsbalanse			Lønn	
		m%	k%	Totalt(N)	m (kr/%)	k (kr/%)
Totalt i virksomheten	2012	41	59	128	100	88
	2011	40	60	126	100	87
Embetsledelse/direktør	2012	56	44	9	100	112
	2011	62	38	8	100	120
Seksjonssjef/ass. direktør	2012	50	50	4	100	91
	2011	60	40	5	100	98
Saksbehandler I	2012	56	44	62	100	97
	2011	56	44	48	100	98
Saksbehandler II	2012	38	62	21	100	102
	2011	39	61	31	100	101
Kontorstillinger	2012	9	91	32	100	92
	2011	9	91	34	100	93
Fagarbeiderstillinger	2012	0	0	0	100	0
	2011	0	0	0	100	0
Unge arb.takere inkl lærlinger	2012	0	0	0	100	0
	2011	0	0	0	100	0

Deltid

		Deltid		Midlertidig		Foreldreperm.		Legemeldt fravær	
		M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Totalt i virksomheten	2012	8	25	2	11	2	4	2	3
	2011	8	28	2	13	0	3	3	4

Ansatte

2012	Ledere med personalansvar			Medarbeidere			Lønn	
	M%	K%	Totalt	M%	K%	Totalt	M%	K/M i %
FMOS	56	44	9	40	60	119	100	88

98.5 Føringer på IKT-området

Fylkesmannen i Østfold har sendt særskilt rapport om embetets informasjonssikkerhetspolicy innen fristen 14. september 2012, og om bruk av antall lisenser for året 2012 innen fristen 6. januar 2013.

Status på GIS-strategien: Ny revidert GIS-strategi er under arbeid.

GIS-strategiens punkt 3.5 g og 3.5 h

Fylkesmannen har deltatt i alle relevante utvalg knyttet til geodata-arbeider regionalt. Geodata-organiseringen i fylket er beskrevet nærmere i fylkets geodataplan. Det er også etablert en samarbeidsavtale mellom Fylkesmannen, kommunene i Østfold, Statens kartverk og Østfold fylkeskommune om Turkart Østfold. Fylkesmannen har også en partnerskapsavtale om GIS og statistikk med Østfold fylkeskommune gjennom Østfold analyse

Arbeidet med GIS foregår hovedsakelig i miljøvernavdelingen, landbruksavdelingen og samordnings- og beredskapsstaben, med GIS-koordinator i sistnevnte.

Fylkesmannen i Vestfold, Oslo- og Akershus og Østfold startet i 2012 et GIS-samarbeid – OslofjordGIS-prosjektet. I tillegg til at vi i fellesskap skal utvikle et kartinnsyn for saksbehandler internt i våre embeter, er også prosjektets intensjon å legge grunnlag for et langsiktig samarbeid. Fagpersoner er trukket med i arbeidet for å utvikle et nytt kartinnsyn. Dette prosjektet videreføres gjennom fase II i 2013.

Det er etablert en felles kartinnsynsløsning på ArcGISServer-plattform og Geocortex Essentials. Grunnkartdata og temadata ligger på en felles server i Fri-nettet (Hamar). Sak-I-Kart tjenesten fungerer i Østfold og vil jobbe videre med at det i 2013 også blir operativt hos Fylkesmannen i Vestfold, og Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

Det er behov for å få på plass en løsning for å få tilgang til full matrikelbase (eiendomsinformasjon). Dataene har vi rettigheter til i og med vårt medlemskap i Norge digitalt. Leverandøren av fylkesmennes GIS-programvare (felles lisensavtale) kan tilby en teknisk løsning, men dette er foreløpig ikke tatt i bruk. Det er ønskelig at FAD ser på mulighetene for å anskaffe dette for alle embeter.

I dag har vi tatt i bruk en tjeneste ”Norske tilpasninger”, en tilleggsmodul til vår GIS-programvare som gir oss tilgang til hjemmelshavere på enkelttoppslag. Dette er tilgjengelig i både ArcGIS desktop og i vår nye kartinnsynsløsning.

En 3-dagers Beredskaps- og Geodata-analyseworkshop for Fylkesmennene, GIS-koordinatorer og beredskapsmedarbeidere, ble gjennomført i regi av ”OslofjordGIS” og Fagutvalget for kart, med god støtte fra NUSB.

For rapportering om Geovekst og Norge Digitalt vises det til resultatområde 26.2.

Resultatområde 99 Partistøtteordningen

Fylkesmannen har bidratt med informasjon, veiledning og nødvendige kontroller før utbetaling av statlig partistøtte innen gjeldende frister.

Andre

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
91 Andre faglige oppg. på oppd. for statlige virk.	kr 280 840,71	kr 0,00
92 Andre faglige oppgaver for ikke-statlig virk.	kr 0,00	kr 0,00
95 Ressursbruk knyttet til adm/felles oppg./drift	kr 25 833 935,13	kr 0,00
Sum:	kr 26 114 775,00	kr 0,00